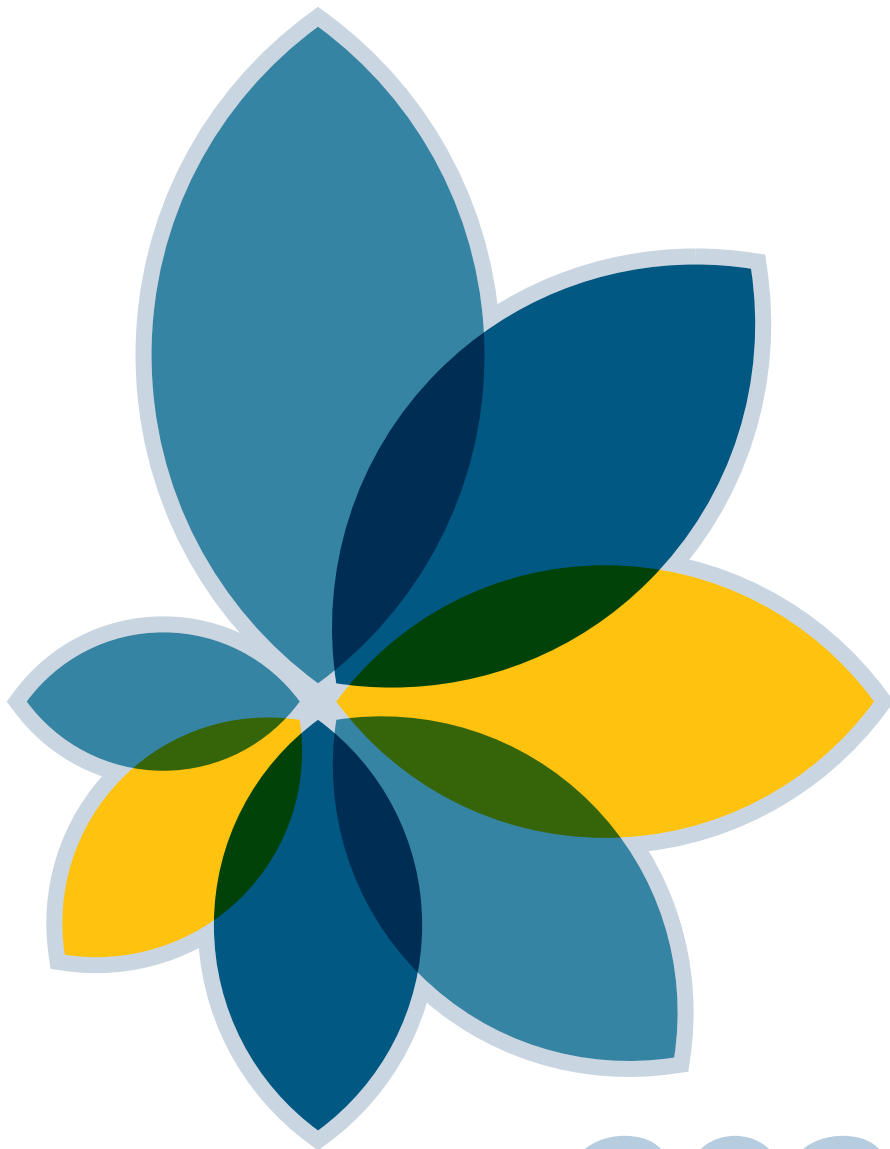

2020

Ετήσια έκθεση

2020

Ετήσια έκθεση

Στην προετοιμασία της Ετήσιας Έκθεσης 2020 συνέβαλε το σύνολο του προσωπικού του Συνηγόρου του Πολίτη.

Σχεδιασμός, συντονισμός, γενική επιμέλεια: **Αγγελική Μπσοδογιάννη, Αγγελική Πανοπούλου**

Συντακτική ομάδα: **Νίκος Δουλαδέρης, Αγγελική Μπσοδογιάννη, Αγγελική Πανοπούλου**

Κείμενα: **Χρυσούλα Αντωνίου, Μαρία Αποστόλου, Ελένη Κουτρούμπα, Μαρία Λιαδή, Όλγα Λυσανδροπούλου, Αικατερίνη Μαλεβίτη, Αλεξάνδρα Μοσχοπούλου, Δήμητρα Μυτιλναίου, Μαγδαληνή Νικολακοπούλου, Αθανάσιος Νικολέντζος, Φωτεινή Παντελίδου, Μαρία Ράππου, Ευαγγελία Σκυλάκου, Χρύσα Χατζή**

Επεξεργασία στατιστικών στοιχείων: **Γιάννης Μόσχος, Δημήτρης Βράζος**

Σχολιασμός στατιστικών στοιχείων: **Γιάννης Μόσχος**

Συντονισμός έκδοσης: **Αλεξάνδρα Πολιτοστάθη, Γερασιμούλα Χαραλάμπος**

Επίσης συνεργάστηκαν: **Χριστίνα Κοϊντόση, Κωνσταντίνα Παπαπαναγιωτάκη**

Σχεδιασμός, σελιδοποίηση: **ΚΑΜΠΥΛΗ ΑΕΒΕ, Νικολέττα Μιχελάκη info@kambili.gr**

Επιμέλεια κειμένων: **Χρυσάνθη Γαλάτη chrysanthigalati@yahoo.com**

Επιτρέπεται η δωρεάν αναπαραγωγή του κειμένου αυτής της έκδοσης σε οποιαδήποτε μορφή ή μέσο, υπό την προϋπόθεση ότι αναπαράγεται με τρόπο ακριβή και μη παραπλανητικό.

Είναι απαραίτητη η αναφορά στα δικαιώματα πνευματικής ιδιοκτησίας του Συνηγόρου του Πολίτη και στον τίτλο της έκδοσης. Σε περίπτωση που περιλαμβάνεται υλικό τρίτων, πρέπει να ζητηθεί η άδεια από τον αντίστοιχο κάτοχο των πνευματικών δικαιωμάτων.

Για ερωτήματα σχετικά με την έκδοση παρακαλώ επικοινωνήστε στο press@synigoros.gr

Η Ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για το 2020 τυπώθηκε σε 700 αντίτυπα από το Εθνικό Τυπογραφείο, τον Μάρτιο του 2021, και διατίθεται στην πλήρη της μορφή στην ιστοσελίδα της Αρχής: www.synigoros.gr

© **Συνήγορος του Πολίτη**

📍 Χαλκοκονδύλη 17, 104 32 - Αθήνα

☎ Τηλ.: (+30) 213 1306 600

🌐 www.synigoros.gr

📘 ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ – THE GREEK OMBUDSMAN

🐦 @Synigoros

ISSN: 1108 8206

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	11
Ο Συνήγορος του Πολίτη για το 2020	13
Η ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ ΤΗΣ ΧΡΟΝΙΑΣ	17
1. Οι δράσεις του Συνηγόρου του Πολίτη και οι συνεργασίες	19
2. Η στατιστική αποτύπωση	28
2.1. Πλήθος αναφορών.....	28
2.2. Η έκβαση της διερεύνησης.....	30
2.3. Οι κύριες μορφές κακοδιοίκησης.....	31
2.4. Οι φορείς κακοδιοίκησης.....	32
2.5. Η απεικόνιση των προβλημάτων της πανδημίας.....	36
2.6. Η πρόσβαση στον Συνήγορο του Πολίτη.....	38
2.7. Αντί συμπερασμάτων.....	41
ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ	43
1. Κεντρική θεματική ενότητα - Η πανδημία μέσα από τις αναφορές των πολιτών	46
1.1. Οι άμεσες παρεμβάσεις του Συνηγόρου.....	47
1.2. Διευκόλυνση εργαζομένων – Χορήγηση ειδικών αδειών.....	50
1.3. Συνθήκες διαβίωσης ευάλωτων ομάδων.....	51
1.3.1. Ασυνόδευτοι Ανήλικοι.....	51
1.3.2. Ανήλικοι ποινικοί κρατούμενοι.....	52
1.3.3. Αιτούντες άσυλο.....	53
1.4. Επαναπατριsmός.....	54
1.4.1. Έλληνες εγκλωβισμένοι στο εξωτερικό.....	54
1.4.2. Αλλοδαποί σύζυγοι Ελλήνων.....	55
1.5. Οικονομική δραστηριότητα.....	56
1.5.1. Απασχόληση, αποζημιώσεις και απαλλαγές.....	56
1.5.2. Οφειλές Δ.Ε.Η. – Διακανονισμοί.....	59

1.5.3. Επιστροφές διδάκτρων και άλλα αιτήματα.....	60
1.6. Πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες.....	60
1.6.1. Μη εξυπηρέτηση – καθυστερήσεις.....	61
1.6.2. Αναστολή εργασιών της Υπηρεσίας Ασύλου.....	61
1.6.3. Πρόσβαση των υπηκόων τρίτων χωρών στις αρμόδιες υπηρεσίες Αλλοδαπών & Μετανάστευσης.....	62
1.6.4. Αναστολή λειτουργίας Δικαστηρίων.....	63
1.6.5. Εξυπηρέτηση του κοινού – Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε.....	63
1.6.6. Αδυναμία στην ανανέωση διαβατηρίων.....	64
1.7. Εκπαίδευση.....	65
1.7.1. Δυσχέρειες στη βασική εκπαίδευση.....	65
1.7.2. Παιδιά που μετακινούνται.....	66
1.7.3. Μέτρα εκκένωσης φοιτητικών εστιών Α.Ε.Ι.....	67
1.8. Περιοριστικά μέτρα κυκλοφορίας – Πρόστιμα.....	67
1.9. Καθημερινή ζωή.....	70
1.9.1. Μέσα μαζικής μεταφοράς.....	70
1.9.2. Μετακίνηση γονέων.....	70
1.9.3. Ενδοοικογενειακή βία.....	70
1.10. Προσλήψεις.....	71
2. Ειδικές θεματικές ενότητες.....	72
2.1. Διεθνής προστασία.....	72
2.1.1. Οι έκτακτες συνθήκες και το άσυλο.....	73
2.1.2. Πρακτικές της διοίκησης και δομές.....	74
2.1.3. Μετά τη Μόρια.....	75
2.2. Δικαιώματα και προστασία ανηλίκων.....	76
2.2.1. Εκπαιδευτικά ζητήματα προσβασιμότητας και συμπερίληψης.....	76
2.2.2. Σχολική κοινότητα και έλεγχος συμπεριφοράς μαθητών.....	80
2.2.3. Υποστήριξη οικογενειών στην κοινότητα και εναλλακτική φροντίδα.....	80
2.2.4. Καθυστέρηση λειτουργίας της δομής Αυτοτελή Γραφεία Προστασίας Ανήλικων Θυμάτων «Σπίτι του Παιδιού».....	81

2.3. Ισότιμη μεταχείριση στην απασχόληση.....	83
2.3.1. <i>Επέκταση της επτάμηρης άδειας για υποβοηθούμενη αναπαραγωγή και στις υπαλλήλους του ιδιωτικού τομέα</i>	83
2.3.2. <i>Διορισμός μόνιμων και πρόσληψη αναπληρωτών εκπαιδευτικών με αναπηρία ή γονέων παιδιών με αναπηρία</i>	84
2.4. Κοινωνική ασφάλιση.....	87
2.4.1. <i>Σχέσεις e – Ε.Φ.Κ.Α. με τους πολίτες</i>	87
2.4.2. <i>Ειδικά θέματα εφαρμογής του θεσμικού πλαισίου</i>	91
2.4.3. <i>Περιεχόμενο και εφαρμογή εγκυκλίων οδηγίων</i>	93
2.5. Υπηρεσίες Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης.....	95
2.5.1. <i>Λειτουργία δημόσιων δομών υγείας και παροχής υπηρεσιών</i>	95
2.5.2. <i>Ζητήματα καθολικών προνοιακών παροχών</i>	98
2.6. Ανώτατη εκπαίδευση και πρόσβαση στην αγορά εργασίας.....	100
2.6.1. <i>Ζητήματα λειτουργίας του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου</i> ...	100
2.6.2. <i>Αδράνεια των επαγγελματικών φορέων στην άσκηση της αρμοδιότητάς τους για την αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων σε κατόχους αλλοδαπών τίτλων σπουδών</i>	103
2.7. Περιβάλλον και αμοιβαίες υποχρεώσεις κράτους – πολιτών.....	105
2.7.1. <i>Μακροχρόνια προβλήματα στον πολεοδομικό έλεγχο</i>	105
2.7.2. <i>Τα αδήλωτα τετραγωνικά ακινήτων</i>	110
2.8. Λειτουργία, εξυπηρέτηση και πρακτικές του Διαχειριστή του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας (Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε.) ...	112

ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΡΜΟΔΙΟΤΗΤΕΣ..... 119

1. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως πλαίσιο προαγωγής της εφαρμογής της σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες.....	121
1.1. Θεσμικό πλαίσιο.....	121
1.2. Οι Εκθέσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για την εφαρμογή της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.....	122
1.3. Δράσεις του Συνηγόρου.....	124
1.4. Θεσμικές εξελίξεις και συνεργασία του Συνηγόρου με τη Βουλή των Ελλήνων	125

2. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως φορέας για την ίση μεταχείριση.....	125
2.1. Θεσμικό πλαίσιο.....	125
2.2. Ενδεικτικά θέματα.....	127
2.2.1. Διακρίσεις λόγω φύλου.....	127
2.2.2. Διάκριση λόγω φυλετικής καταγωγής.....	128
2.2.3. Θετικά μέτρα για την προστασία της οικογένειας.....	128
2.2.4. Διακρίσεις λόγω ηλικίας.....	128
2.2.5. Διακρίσεις λόγω αναπηρίας.....	128
2.2.6. Διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου.....	129
2.2.7. Διακρίσεις λόγω θρησκευτικών πεποιθήσεων.....	129
3. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως φορέας προαγωγής των δικαιωμάτων του παιδιού.....	129
4. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως μηχανισμός εξωτερικού ελέγχου αναγκαστικών επιστροφών αλλοδαπών.....	133
4.1. Αριθμητικά στοιχεία.....	133
4.2. Συνοπτική παρουσίαση του εξωτερικού ελέγχου επιστροφών.....	134
4.3. Το Ευρωπαϊκό πλαίσιο.....	135
5. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως εθνικός μηχανισμός διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας.....	136
6. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως εθνικός μηχανισμός πρόληψης βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας.....	139
6.1. Εισαγωγή.....	139
6.2. Θεσμικές παρεμβάσεις.....	140
6.2.1. Παρεμβάσεις σε σχέση με τη λήψη μέτρων περιορισμού της πανδημίας σε χώρους κράτησης και την προστασία των δικαιωμάτων των κρατουμένων.....	140
6.2.2. Παρεμβάσεις σε χώρους κράτησης.....	141
6.2.3. Αντιμετώπιση των ψυχικά ασθενών από τα αστυνομικά όργανα κατά τη μεταφορά τους προς εκτέλεση παραγγελίας ακούσιας νοσηλείας.....	143

ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ – ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΣΧΕΔΙΩΝ ΝΟΜΟΥ – ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ	145
1. Νομοθετικές και Οργανωτικές προτάσεις	147
1.1. Υπουργείο Δικαιοσύνης.....	147
1.2. Υπουργείο Εξωτερικών	148
1.3. Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων	149
1.4. Υπουργείο Εσωτερικών.....	153
1.5. Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου.....	155
1.6. Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής.....	156
1.7. Υπουργείο Οικονομικών	156
1.8. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων.....	158
1.9. Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας.....	162
1.10. Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη.....	163
1.11. Υπουργείο Υγείας	163
1.12. Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών.....	164
1.13. Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης.....	165
2. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί Σχεδίων Νόμου	165
2.1. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη «Ρυθμίσεις σωφρονιστικής νομοθεσίας, διατάξεις για το Ταμείο Προνοίας Απασχολουμένων στα Σώματα Ασφαλείας και λοιπές διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη και Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου» (Ν. 4760/2020).....	165
2.2. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου «Βελτίωση μεταναστευτικής νομοθεσίας, τροποποίηση διατάξεων των νόμων 4636/2019 (Α' 169), 4375/2016 (Α' 51), 4251/2014 (Α' 80) και άλλες διατάξεις» (Ν. 4686/2020).....	168
2.3. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας «Εκσυγχρονισμός Περιβαλλοντικής Νομοθεσίας, ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία των Οδηγιών 2018/844 και 2019/692 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και λοιπές διατάξεις» (Ν. 4759/2020).....	170
2.4. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Εσωτερικών «Τροποποίηση Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, νέο πλαίσιο επιλογής	

διοικήσεων στον δημόσιο τομέα ... ρυθμίσεις για την αναπτυξιακή προοπτική και την εύρυθμη λειτουργία των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης...» (Ν. 4735/2020).....	172
2.5. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων «Επίδομα γέννησης και λοιπές διατάξεις» (Ν. 4659/2020).....	174
2.6. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων «Αναβάθμιση του σχολείου και άλλες διατάξεις» (Ν. 4692/2020).....	175
2.7. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων «Μέτρα ενίσχυσης των εργαζομένων και ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, κοινωνικοασφαλιστικές διατάξεις και διατάξεις για την ενίσχυση των ανέργων» (Ν. 4756/2020).....	177
2.8. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Εσωτερικών «Στρατηγική αναπτυξιακή προοπτική των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ρύθμιση ζητημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών και άλλες διατάξεις» (Ν. 4674/2020).....	179
2.9. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου Εκσυγχρονισμός του συστήματος προσλήψεων στον δημόσιο τομέα και ενίσχυση του Ανώτατου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού (Α.Σ.Ε.Π.) (Ν. 4765/2021).....	180
3. Ειδικές Εκθέσεις	181
3.1. Η Διαχείριση των Αποβλήτων.....	181
3.2. Από το ίδρυμα στην κοινότητα: εναλλακτική φροντίδα ευάλωτων παιδιών και υποστήριξη οικογενειών.....	183
Ο ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΩΣ «AMICUS CURIAE» ΕΝΩΠΙΟΝ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ	185
ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ ΣΕ ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ – ΠΕΙΘΑΡΧΙΚΑ ΟΡΓΑΝΑ	189
ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΝΟΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΤΟ 2020	193
ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΕΛΕΧΩΣΗ ΤΟΥ ΣΥΝΗΓΟΡΟΥ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ ΤΟ 2020	197
ΒΡΑΧΥΓΡΑΦΙΕΣ	205

Εισαγωγή

Εισαγωγή

Ο Συνήγορος του Πολίτη για το 2020

Το 2020 ήταν κάθε άλλο παρά μία συνηθισμένη χρονιά. Αν το προηγούμενο έτος, το 2019, φιλοδοξούσε να αποτελέσει μία νέα αφετηρία κοινωνικής και οικονομικής επανεκκίνησης μετά από μία πολυετή «μνημονιακή» περίοδο σκληρής δημοσιονομικής προσαρμογής που είχε –και έχει– αφήσει βαθιά τραύματα στην κοινωνική συνοχή, ανέχθηκε αδικίες, αποδυνάμωσε το κράτος δικαίου, υποβάθμισε το βιοτικό επίπεδο του καθενός και της καθεμιάς μας, αποδιοργάνωσε τον διοικητικό μηχανισμό, αποδόμησε το κοινωνικό κράτος, συρρίκνωσε την παροχική διοίκηση, αποψίλωσε τους ελεγκτικούς μηχανισμούς του δημοσίου, η πανδημία του COVID-19 που εξαπλώθηκε γρήγορα σε όλη την υφήλιο από τους πρώτους μήνες του 2020, έθεσε νέες προτεραιότητες και προκλήσεις, άμεσες και μεσο-μακροπρόθεσμες.

Η πανδημία βρήκε τη δημόσια διοίκηση της χώρας απροετοίμαστη, όπως άλλωστε συνέβη και στον υπόλοιπο κόσμο. Στην Ελλάδα, όμως, την βρήκε και εξαιρετικά αποδυναμωμένη, συνέπεια της δεκαετούς διαδικασίας δημοσιονομικής προσαρμογής. Το βάρος της προσπάθειας έπεσε στη δημόσια υγεία, με έκτακτα μέτρα για την περιστολή της εξάπλωσης του ιού και τη διαφύλαξη της επάρκειας και των ορίων αντοχής του συστήματος δημόσιας υγείας. Και τα μέτρα αυτά καθόρισαν τη καθημερινότητα όλων.

Η Διοίκηση επέδειξε αντανακλαστικά εγκαίρως. Διέγνωνε σε καλό χρόνο το μέγεθος της υγειονομικής κρίσης και αναγνώρισε με ειλικρίνεια τα όρια αντοχής του συστήματος, αλλά και την ιδιοσυγκρασία του πληθυσμού. Και γι' αυτό έλαβε αυστηρά μέτρα, νωρίτερα από άλλες χώρες σε σχέση με την εξάπλωση του ιού. Και πέτυχε τους βασικούς στόχους που έθεσε, να περιορίσει την ευρεία και ταχεία διάδοση στον πληθυσμό, αλλά και να προστατεύσει το σύστημα υγείας από υπερφόρτωση, γεγονός που θα οδηγούσε σε δραματικά αποτελέσματα, όπως παρακολουθήσαμε σε γειτονικές μας χώρες.

Οι υπηρεσίες του δημοσίου τομέα μπόκαν προοδευτικά σε μία διαδικασία προσαρμογής στα νέα δεδομένα μέσα στην κρίση. Συστήματα εξ αποστάσεως μαθητείας

ή εργασίας στον δημόσιο τομέα, για παράδειγμα, διαμορφώθηκαν εν μέσω της κρίσης. Διαπιστώθηκαν, ωστόσο, και σημαντικές αρρυθμίες, ιδίως σε υπηρεσίες που δεν ανήκουν σε όσες βρίσκονται στην πρώτη γραμμή αντιμετώπισης της πανδημίας και βρέθηκαν σε, μερική τουλάχιστον, αναστολή λειτουργίας. Σε όλη τη διάρκεια της χρονιάς, η Αρχή κατέγραφε και αποτύπωνε στα, δημοσιευόμενα σε τετραμηνιαία βάση, δελτία υποθέσεων, σειρά προβλημάτων στην υλοποίηση των προνοιακών πολιτικών, στη λειτουργία αδειοδοτικών υπηρεσιών, στην επικοινωνία των πολιτών με την ασφαλιστική και την φορολογική διοίκηση. Και οι πολίτες, σε βαθμό που ξεπέρασε κάθε προηγούμενο, προσέτρεξαν στις υπηρεσίες του Συνηγόρου του Πολίτη, για την άρση μίας αδικίας που υφίσταντο, για τη διόρθωση μιας στρέβλωσης, για την αντιμετώπιση συστημικών προβλημάτων.

Υπάρχουν, ωστόσο, και οι μεσο-μακροπρόθεσμες προκλήσεις που θα γίνουν πιο αισθητές όσο η πανδημία θα υποχωρεί. Οι πρώτες δυσσίωνες εκτιμήσεις για τις ευρύτερες οικονομικές και κοινωνικές επιπτώσεις της άρχισαν να αποτυπώνονται και σε επίσημους δείκτες και στοιχεία εντός του 2020. Η επόμενη μέρα, επίσης, θέτει αυξημένες προκλήσεις και για τους θεσμούς, το κράτος δικαίου και τη δημοκρατία. Για την ελληνική δημόσια διοίκηση, η διαμορφούμενη κατάσταση απαιτεί αυξημένο επίπεδο ετοιμότητας.

Η επερχόμενη, σύμφωνα με τις προγνώσεις, παγκόσμια οικονομική ύφεση αναπόφευκτα θα επαναπροσδιορίσει σχέσεις και λειτουργίες σε ευρύ φάσμα, από τα περιθώρια της παροχικής διοίκησης, μέχρι και τις εργασιακές σχέσεις. Απαιτείται συνεκτική πολιτική και συντονισμένες δράσεις, σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Σε ό,τι αφορά στο κράτος δικαίου, στη δημοκρατία, κοιτώντας πέρα από πρόσκαιρους και αναλογικούς περιορισμούς ή και αναστολή σε απόλαυση συγκεκριμένων δικαιωμάτων, που εντάσσονται στον σχεδιασμό για την αναχαίτιση της εξάπλωσης της πανδημίας, τόσο η ίδια η πανδημία, όσο και συνέπειές της, αποτελούν ευκαιρία επανεξέτασης, επαναξιολόγησης και ανασύνταξης. Η διαπίστωση του πόσο εύθραυστο μπορεί να είναι όλο το δικαιοπολιτικό μας οικοδόμημα μπορεί να λειτουργήσει και θετικά. Να αυξήσει τα επίπεδα εγρήγορσής μας, να μας καταστήσει πιο ενεργούς, ευαίσθητοποιημένους και ενημερωμένους πολίτες. Να ενδυναμώσει το αίτημα ουσιαστικής ενίσχυσης των φορέων εποπτείας και ελέγχου της δημόσιας εξουσίας, διεύρυνσης του πεδίου δράσης των θεσμικών αντίβαρων.

Η νέα πραγματικότητα της πανδημίας, τα μέτρα περιορισμού –ή και διακοπής– δραστηριοτήτων και μετακινήσεων δημιούργησε ανάγκες και προκλήσεις, στις οποίες όφειλε να ανταποκριθεί ο Συνήγορος του Πολίτη. Αν και η προστασία της υγείας τόσο των στελεχών της Αρχής, όσο και των συναλλασσόμενων μαζί της πολιτών, και η τήρηση των μέτρων λειτουργίας των υπηρεσιών απετέλεσε και αποτελεί αδιαπραγμάτευτη προτεραιότητα, εντούτοις καταβλήθηκαν αξιόπαινες

προσπάθειες από το προσωπικό του Συνηγόρου, προκειμένου οι υπηρεσίες του να παραμένουν διαθέσιμες στους πολίτες. Και μάλιστα, μέσα στις συνθήκες που διαμόρφωσε η πανδημία, με αυξημένη την ανάγκη επαγρύπνησης και άμεσης παρέμβασης για την προστασία των δικαιωμάτων και των ελευθεριών τους και τη διαφύλαξη της νομιμότητας της διοικητικής δράσης. Οι υπηρεσίες της Ανεξάρτητης Αρχής αναδιοργανώθηκαν, ώστε να ανταποκριθούν στις νέες συνθήκες επικοινωνίας των πολιτών με τον Συνήγορο του Πολίτη. Καταγράφηκε σημαντική αύξηση στον αριθμό των αναφορών που κατατέθηκαν μέσω της ιστοσελίδας του Συνηγόρου, των μηνυμάτων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου και των κλήσεων στο τηλεφωνικό κέντρο της Αρχής, τόσο για την παρέμβαση της Αρχής για την αποκατάσταση της νομιμότητας όσο και για την εξυπηρέτηση των πολιτών μέσω της παροχή ενημέρωσης και πληροφοριών.

Μέσα σε ιδιαίτερα απαιτητικές συνθήκες, παραμένουμε συνήγορος για τον πολίτη, τον κάτοικο της χώρας, εξαντλώντας όλα τα περιθώρια, με επιμονή και υπομονή, προκειμένου να συμβάλουμε στην επίλυση της διαφοράς και στην άρση της αδικίας, εκεί που πράγματι υπάρχει. Παραμένουμε και συμπαραστάτης στη διοίκηση, αποσκοπώντας με στοχευμένες παρεμβάσεις και θεσμικές προτάσεις να βελτιώσουμε το επίπεδο της λειτουργικότητας και την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών. Για ένα κράτος πιο δίκαιο, για μία κοινωνία πιο ανθρώπινη.

Ανδρέας Ι. Ποττάκης

Συνήγορος του Πολίτη

Η αποτίμηση της χρονιάς

Η αποτίμηση της χρονιάς

1. Οι δράσεις του Συνηγόρου του Πολίτη και οι συνεργασίες

Το 2020 χαρακτηρίζεται από τις διαστάσεις που έλαβε η πανδημία του κορονοϊού COVID – 19 και τη συνακόλουθη λήψη μίας σειράς αναγκαίων μέτρων από την ελληνική κυβέρνηση για τον περιορισμό της εξάπλωσής του και την προστασία της δημόσιας υγείας, διαμορφώνοντας μια νέα πραγματικότητα στη δημόσια και ιδιωτική ζωή.

Ο Συνήγορος του Πολίτη έγινε αποδέκτης των προβλημάτων των πολιτών που επέφερε η πανδημία και στάθηκε δίπλα στον δοκιμαζόμενο πολίτη, αξιοποιώντας τα θεσμικά μέσα που διαθέτει και τις διευρυμένες αρμοδιότητές του. Ανέλαβε άμεσα πρωτοβουλίες και απευθύνθηκε στη διοίκηση με σειρά παρεμβάσεων και προτάσεων για την ενδυνάμωση των μέτρων και την προστασία των ευπαθών ομάδων. Στήριξε τους πολίτες με διαμεσολάβηση, βασική πληροφόρηση και υποδείξεις ως προς την άσκηση των δικαιωμάτων τους κατά την επίλυση ατομικών υποθέσεων. Ως φορέας προάσπισης της νομιμότητας, αναζήτησε ρεαλιστικές λύσεις. Εξαιρετικά θετικά αποτιμώνται τα ευχαριστήρια μηνύματα των πολιτών, σε συνέχεια των άμεσων ενεργειών της Αρχής.

Παράλληλα, ο Συνήγορος ανέπτυξε δράσεις και εξέτασε αναφορές για ζητήματα δικαιωμάτων του ανθρώπου, ίσης μεταχείρισης και καταπολέμησης των διακρίσεων, προσωπικής ελευθερίας και ασφάλειας, δικαιωμάτων του παιδιού, προστασίας του περιβάλλοντος, φορολογίας, κοινωνικής ασφάλισης και αλληλεγγύης, κ.ά., τόσο στο πεδίο της κύριας δραστηριότητάς του, που είναι η διαμεσολάβηση με τη δημόσια διοίκηση, ο έλεγχος της νομιμότητας και η προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών, όσο και στο πεδίο των ειδικών και πρόσθετων αρμοδιοτήτων που του έχουν αποδοθεί.

Στο πλαίσιο του θεσμικού του ρόλου, για θέματα ιδιαίτερης σοβαρότητας, ο Συνήγορος συνέταξε και δημοσιοποίησε ειδικές εκθέσεις, πέραν των εκ του νόμου προβλεπόμενων, στο πλαίσιο της άσκησης των ειδικών αρμοδιοτήτων του, και υπέβαλε νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις και παρατηρήσεις επί σχεδίων νόμων προς τα αρμόδια Υπουργεία και το Κοινοβούλιο, παρεμβαίνοντας στο δημόσιο διάλογο. Για την ενίσχυση της διαφάνειας της δράσης του, ανάρτησε στην

επίσημη ιστοσελίδα του, σε περιοδική βάση, τετραμηνιαία δελτία υποθέσεων και ανέδειξε όσα θέματα θεωρούσε ότι ενέχουν γενικότερο ενδιαφέρον και αφορούσαν ευρύτερες ομάδες του πληθυσμού, αλλά και προβλήματα που αφορούσαν ειδικότερες κοινωνικές ομάδες, με σεβασμό στην ίση μεταχείριση, την ανθρώπινη αξία, την κοινωνική συνοχή και αλληλεγγύη. Για πρώτη φορά στην ιστορία του θεσμού, κλήθηκε από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.), να καταθέσει υπόμνημα ως «amicus curiae».

Η πανδημία του COVID – 19 και τα μέτρα για τη διαφύλαξη της δημόσιας υγείας, ανέτρεψαν την πάγια βούληση της Αρχής να επισκέπτεται με κλιμάκιά της την περιφέρεια και περιόρισε αναγκαστικά την εξωστρέφειά της. Παρά τις δυσκολίες, ο Συνήγορος, το 2020, συνέχισε τις δράσεις του και με διαδικτυακή παρουσία, ανέπτυξε διεθνείς πρωτοβουλίες και συνεργασίες με κοινωνικούς εταίρους για την ανταλλαγή και αξιοποίηση της εμπειρίας του σε θέματα αρμοδιότητάς του και συμμετείχε σε δίκτυα ομόλογων θεσμών και διεθνών μηχανισμών προάσπισης δικαιωμάτων.

Από το σημαντικό έργο του Συνηγόρου, για το οποίο πλήρη ενημέρωση προσφέρει η επίσημη ιστοσελίδα της Αρχής www.synigoros.gr, ενδεικτικά αναφέρονται, με χρονολογική σειρά, οι ακόλουθες δράσεις και εκδηλώσεις:

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

- 21 Ιανουαρίου:** Ο Συνήγορος του Πολίτη, Ανδρέας Ποττάκης, εκθέτει τις απόψεις του για το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων «*Επίδομα Γέννησης και λοιπές διατάξεις*», ενώπιον της Διαρκούς Επιτροπής Κοινωνικών Υποθέσεων.
- 23 Ιανουαρίου:** Ο Συνήγορος του Πολίτη, καταθέτει υπόμνημα ως *amicus curiae* στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.), κατόπιν πρόσκλησης του Δικαστηρίου, στην υπόθεση «Σταυρόπουλος κατά Ελλάδος».
- 29 Ιανουαρίου:** Ο Συνήγορος εκθέτει τις απόψεις του για το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη «*Εθνικός Μηχανισμός Διαχείρισης Κρίσεων και Αντιμετώπισης Κινδύνων, αναδιάρθρωση της Γενικής Γραμματείας Πολιτικής Προστασίας, αναβάθμιση συστήματος εθελοντισμού πολιτικής προστασίας, αναδιοργάνωση του Πυροσβεστικού Σώματος και άλλες διατάξεις*» σε κοινή συνεδρίαση της Διαρκούς Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης και της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Προστασίας Περιβάλλοντος.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

7- 8

Φεβρουαρίου: Ομιλία του Συνηγόρου του Πολίτη σε συνέδριο που διοργανώνει το Πανεπιστήμιο του Northeastern της Βοστώνης, με τίτλο: «*Global Health in a Changing World*».

11 Φεβρουαρίου: Διάλεξη του Συνηγόρου στο Πανεπιστήμιο του York του Τορόντο, με τίτλο: «*Skating on thin ice: Applying crisis management for population flows*».

12 Φεβρουαρίου: Συνάντηση εργασίας με τον Συνήγορο του Οντάριο, κύριο Paul Dubé.

17 - 18

Φεβρουαρίου: Στο πλαίσιο του Προγράμματος του Ταμείου Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (AMIF), πραγματοποιείται συνέδριο για την εφαρμογή του συστήματος παρακολούθησης των επιχειρήσεων αναγκαστικών επιστροφών, στο οποίο ο Συνήγορος παραθέτει ομιλία του για την παρακολούθηση των αναγκαστικών επιστροφών στην Ευρώπη και την προσέγγιση της πρωτοβουλίας του Ναυπλίου (Nafplion group).

19 Φεβρουαρίου: Ομιλία του Συνηγόρου του Πολίτη σε συνέδριο που διοργανώνει το Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (I.M.Δ.Α.) σχετικά με την εκτέλεση των αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α.

26 Φεβρουαρίου: Ομιλία του Συνηγόρου στην εναρκτήρια εκδήλωση του προγράμματος GR-G του Χρηματοδοτικού Μηχανισμού Ε.Ο.Χ. «Ανάπτυξη των Δυνατοτήτων Διαχείρισης των Εθνικών Συστημάτων Ασύλου και Μετανάστευσης», η οποία πραγματοποιείται στο Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών.

ΜΑΡΤΙΟΣ

2 Μαρτίου: Ο Συνήγορος συμμετέχει σε συνέδριο της Διεθνούς Ένωσης Συνηγόρων του Πολίτη (IOI) στην Βαρκελώνη, για την Τεχνική Νοημοσύνη και τα Ανθρώπινα Δικαιώματα.

12 Μαρτίου: Ο Συνήγορος του Πολίτη πραγματοποιεί συνάντηση με τον Διευθυντή του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε, κύριο Michael O' Flaherty.

31 Μαρτίου: Η Ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για το έτος 2019 υποβάλλεται στον Πρόεδρο της Βουλής των Ελλήνων.

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

21 Απριλίου: Ο Συνήγορος εκλέγεται νέος Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Τμήματος της Διεθνούς Ένωσης Συνηγόρων του Πολίτη (IOI).

21 Απριλίου: Ο Συνήγορος δημοσιεύει οδηγό με συνοπτική καταγραφή των βασικότερων εκ των έκτακτων μέτρων για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας που αφορούν την κοινωνική προστασία, ιδίως στους τομείς αιχμής της κοινωνικής ασφάλισης, της υγείας και της κοινωνικής αλληλεγγύης. Οι πληροφορίες που παρέχονται ενημερώνονται τακτικά, προκειμένου να συμπεριλαμβάνουν νέα μέτρα και οδηγίες.

27 Απριλίου: Ο Συνήγορος καταθέτει τις προτάσεις του για ενδυνάμωση των εφαρμοζόμενων μέτρων για την ανακούφιση ομάδων του πληθυσμού που πλήττονται από τις συνέπειες του κορονοϊού Covid – 19, προς τους Υπουργούς Εσωτερικών, Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και Υγείας.

27 Απριλίου: Δημοσιεύεται η ειδική έκθεση για την ίση μεταχείριση για το έτος 2019, στο πλαίσιο της αρμοδιότητας του Συνηγόρου ως εθνικού φορέα για την προάσπιση και προαγωγή της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

28 Απριλίου: Ο Συνήγορος υποβάλλει τις παρατηρήσεις του επί του σχεδίου νόμου του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου «*Βελτίωση μεταναστευτικής νομοθεσίας, τροποποίηση διατάξεων των νόμων 4636/2019 (Α' 169), 4375/2016 (Α' 51), 4251/2014 (Α' 80) και άλλες διατάξεις*».

ΜΑΪΟΣ

4 Μαΐου: Ο Συνήγορος υποβάλλει τις παρατηρήσεις του επί του σχεδίου νόμου «*Εκσυγχρονισμός περιβαλλοντικής νομοθεσίας, ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία των Οδηγιών 2018/844 και 2019/692 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και λοιπές διατάξεις*».

28 Μαΐου: Στην κοινή συνεδρίαση της Επιτροπής Θεσμών και Διαφάνειας και Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης, παρουσιάζεται η ετήσια έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη 2019 και η ειδική έκθεση για την ίση μεταχείριση.

ΙΟΥΝΙΟΣ

17 Ιουνίου: Ο Συνήγορος συμμετέχει σε διαδικτυακή συνάντηση με τον νέο μηχανισμό ελέγχου της Γενικής Διεύθυνσης Δικαιοσύνης και Γενικής Γραμματείας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

17 Ιουνίου: Ο Συνήγορος συμμετέχει σε διαδικτυακή συνάντηση με την Υποεπιτροπή για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (SPT) του Ο.Η.Ε., στο πλαίσιο της αρμοδιότητας της Αρχής ως Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης των Βασανιστηρίων και της Κακομεταχείρισης.

18 Ιουνίου: Συμμετοχή του Συνηγόρου σε διαδικτυακή συζήτηση του Συνδέσμου Α.Ε. & Ε.Π.Ε. με θέμα: *«Διοίκηση και Επιχειρηματική δραστηριότητα. Γίνεται καλύτερα;»*.

ΙΟΥΛΙΟΣ

9 Ιουλίου: Παρουσιάζεται στην Ειδική Μόνιμη Επιτροπή Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της Βουλής των Ελλήνων η ειδική έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για την ίση μεταχείριση για το έτος 2019.

10 Ιουλίου: Πρωτόκολλο Συνεργασίας με το Πανεπιστήμιο Δυτικής Αττικής.

ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ

5 Αυγούστου: Ο Συνήγορος αποστέλλει επιστολή με τις θέσεις του για τη ριζική αναθεώρηση του οικογενειακού δικαίου προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης.

25 Αυγούστου: Δημοσιεύεται η ειδική έκθεση της Αρχής με τίτλο: *«Από το ίδρυμα στην κοινότητα: εναλλακτική φροντίδα ευάλωτων παιδιών και υποστήριξη οικογενειών»*.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ

- 8 Σεπτεμβρίου:** Δημοσιεύεται η ειδική έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη για τις επιστροφές αλλοδαπών 2019 και παρουσιάζεται στη Διαρκή Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης.
- 11 Σεπτεμβρίου:** Ο Συνήγορος πραγματοποιεί συνάντηση με την επικεφαλής της Διεθνούς Επιτροπής Ερυθρού Σταυρού, κα Monica Zanarelli.
- 15 Σεπτεμβρίου:** Δημοσιεύεται η ειδική έκθεση της Αρχής με τίτλο «*Η Διαχείριση των Αποβλήτων*».
- 17 Σεπτεμβρίου:** Ο Συνήγορος πραγματοποιεί συνάντηση με τον νέο επικεφαλής της UNICEF στην Ελλάδα, κ. Luciano Palestini.
- 24 Σεπτεμβρίου:** Δημοσιεύεται η ειδική έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας για το 2019.
- 29 Σεπτεμβρίου:** Στο πλαίσιο της Ελληνικής Προεδρίας του Συμβουλίου της Ευρώπης, ο Συνήγορος παραθέτει διαδικτυακά ομιλία του στο ετήσιο συνέδριο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής κατά του Ρατσισμού και την Μισαλλοδοξίας (ECRI) με τίτλο: «*Long – term effects of the Covid – 19 Pandemic on Equality, Racism and Intolerance*».

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

- 1 Οκτωβρίου:** Ο Συνήγορος εκθέτει τις απόψεις του για το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Εσωτερικών «*Τροποποίηση Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, νέο πλαίσιο επιλογής διοικήσεων στον δημόσιο τομέα, ρύθμιση οργανωτικών θεμάτων της Γενικής Γραμματείας Ιθαγένειας και της Γενικής Γραμματείας Ανθρώπινου Δυναμικού Δημόσιου Τομέα του Υπουργείου Εσωτερικών, ρυθμίσεις για την αναπτυξιακή προοπτική και την εύρυθμη λειτουργία των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης*» στην συνεδρίαση της Διαρκούς Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης.
- 16 Οκτωβρίου:** Ο Συνήγορος του Πολίτη, πραγματοποιεί συνάντηση με την Πρόεδρο της Δημοκρατίας, Αικατερίνη Σακελλαροπούλου,

για ζητήματα που άπτονται της αποτελεσματικότερης λειτουργίας των Ανεξάρτητων Αρχών.

- 16 Οκτωβρίου:** Ομιλία του Συνηγόρου στην ετήσια γενική συνέλευση του Ευρωπαϊκού Δικτύου Φορέων για την ίση μεταχείριση (Equinet).
- 19 Οκτωβρίου:** Συνάντηση με τον Διευθυντή του Οργανισμού Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA), κ. Michael O' Flaherty.
- 20 Οκτωβρίου:** Τοποθέτηση Συνηγόρου σε διαδικτυακή συζήτηση που διοργανώνει η Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, στο πλαίσιο της Ελληνικής Προεδρίας στο Συμβούλιο της Ευρώπης με θέμα: «*Η επίδραση της πανδημίας Covid – 19 στις ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού*».
- 21 Οκτωβρίου:** Ομιλία Συνηγόρου σε συνέδριο που διοργανώνεται από το Δίκτυο Ανεξάρτητων Αρχών Διερεύνησης Καταγγελιών κατά της Αστυνομίας (IPCAN), υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης, με θέμα: «*The role of the police in a democratic society – European Code of Police Ethics, nearly 20 years*».
- 23 Οκτωβρίου:** Απονομή τιμητικής διάκρισης για το εικοσαετές και πλέον έργο του Συνηγόρου στον τομέα της προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, στο πλαίσιο των Environmental Awards 2020.
- 29 Οκτωβρίου:** Ο Συνήγορος συμμετέχει στη διαδικτυακή συνεδρίαση του Διοικητικού Συμβουλίου του Ευρωπαϊκού Τομέα της Διεθνούς Ένωσης Συνηγόρων (IOI).

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ

- 4 Νοεμβρίου:** Διαδικτυακή συνεδρίαση της Εκτελεστικής Επιτροπής της Ένωσης Συνηγόρων της Μεσογείου, υπό την προεδρία του Συνηγόρου του Πολίτη.
- 5 Νοεμβρίου:** Στο πλαίσιο του μνημονίου συνεργασίας μεταξύ της Ανεξάρτητης Αρχής και του Πανεπιστημίου Brunel του Ηνωμένου Βασιλείου, ο Συνήγορος πραγματοποιεί διαδικτυακή διάλεξη

στους προπτυχιακούς και μεταπτυχιακούς φοιτητές της κατεύθυνσης LL.M. *“Muticulturalism and International Human Rights Law”*, με θέμα *“The New EU Pact on Migration and Asylum and the Greek Ombudsman’s mandate”*.

- 17 Νοεμβρίου:** Ομιλία του Συνηγόρου στην διαδικτυακή διάσκεψη που διοργανώνει η Ρωσίδα ομόλογός του με θέμα: «Human rights protection in Eurasia: exchange of best practices of ombudsmen».
- 24 Νοεμβρίου:** Σε κοινή συνεδρίαση της Διαρκούς Επιτροπής Κοινωνικών Υποθέσεων και της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, ο Συνήγορος εκφέρει τις απόψεις του για το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία.
- 24 Νοεμβρίου:** Ομιλία Συνηγόρου σε διαδικτυακή διάσκεψη που διοργανώνεται από τον Ισραηλινό ομόλογό του με θέμα: *«Covid – 19 and the Ombudsman – Rising to the Challenge of a Pandemic»*.

ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ

- 1 Δεκεμβρίου:** Συνεδρίαση του Διοικητικού Συμβουλίου της Ένωσης Συνηγόρων της Μεσογείου, υπό την προεδρία του Συνηγόρου του Πολίτη.
- 14 Δεκεμβρίου:** Ο Συνήγορος συμμετέχει με εισήγηση σχετικά με την *«Πρωτοβουλία του Ναυπλίου»* για την ανεξάρτητη παρακολούθηση των αναγκαστικών επιστροφών σε διαδικτυακή διάσκεψη που διοργανώνει ο οργανισμός «Statewatch» για τις αρμοδιότητες του οργανισμού FRONTEX .
- 21 Δεκεμβρίου:** Ο Συνήγορος εκθέτει τις απόψεις του σχετικά με το σχέδιο νόμου του Υπουργείου Εσωτερικών *«Εκσυγχρονισμός του συστήματος προσλήψεων στον δημόσιο τομέα και ενίσχυση του Ανώτατου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού (Α.Σ.Ε.Π.)»*, στην συνεδρίαση της Διαρκούς Επιτροπής Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης.

Στο πλαίσιο των **διεθνών δραστηριοτήτων του και των συνεργασιών**, ο Συνήγορος συμμετέχει σε **διεθνή δίκτυα και προγράμματα**, παρευρίσκεται τακτικά στις

συναντήσεις, παίρνει μέρος στις εκπαιδεύσεις, ανταλλάσσει πληροφορίες και καλές πρακτικές με:

- τη Διεθνή Ένωση Συνηγόρων του Πολίτη (IOI)
- το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Διαμεσολαβητών (ENO)
- την Ένωση Συνηγόρων του Πολίτη των χωρών της Μεσογείου (AOM)
- το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Συνηγόρων του Παιδιού (ENOC)
- το Δίκτυο Συνηγόρων για το Παιδί της Νοτιοανατολικής Ευρώπης (CRONSEE)
- το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Φορέων για την Ισότητα (EQUINET)
- το Ευρωπαϊκό Δίκτυο των Εθνικών Μηχανισμών Πρόληψης κατά των Βασανιστηρίων (NPM)
- το Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα για τον εξωτερικό έλεγχο των επιχειρήσεων Αναγκαστικής Επιστροφής Αλλοδαπών (FReM III)
- το Ανεξάρτητο Δίκτυο Θεσμών για καταγγελίες κατά των Σωμάτων Ασφαλείας (IPCAN)
- την Ένωση Συνηγόρων του Πολίτη και Διαμεσολαβητών της Γαλλοφωνίας (AOMF)
- το Ευρωπαϊκό Δίκτυο για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας (IMPEL)

Επίσης συνεργάζεται με **ευρωπαϊκούς και διεθνείς θεσμούς**, όπως:

- τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών
- τη UNICEF
- την Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες
- την Υποεπιτροπή του Ο.Η.Ε. για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (SPT)
- την Ευρωπαϊκή Ένωση
- τον Οργανισμό Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (FRA)
- το Συμβούλιο της Ευρώπης
- την Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά του Ρατσισμού και της Μισαλλοδοξίας (ECRI)
- το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο για την Πρόληψη των Βασανιστηρίων (CPT)
- τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.)
- τον Οργανισμό για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη (Ο.Α.Σ.Ε.).

2. Η στατιστική αποτύπωση

Η ενότητα αυτή αφιερώνεται στο Βοηθό Συνήγορο, κ. Ιωάννη Σαγιά, ο οποίος έφυγε πρόωρα από τη ζωή τον Ιούλιο του 2020 και επιμελούνταν τα τελευταία έτη τον σχολιασμό των στατιστικών στοιχείων των Ετήσιων Εκθέσεων του Συνηγόρου του Πολίτη.

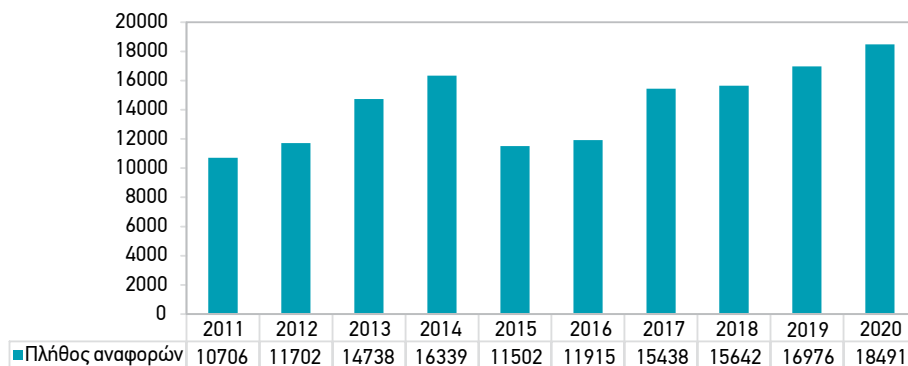
Η εικόνα των προβλημάτων στις σχέσεις δημόσιας διοίκησης πολιτών, μέσα από τις αναφορές που υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη το 2020.

2.1. Πλήθος αναφορών

Κατά το έτος 2020 υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη 18.491 αναφορές. Ο αριθμός είναι ο υψηλότερος της δεκαετίας, και επιβεβαιώνει την ανοδική τάση που καταγράφεται ως προς την υποβολή αναφορών για τα τελευταία πέντε έτη (Γράφημα 1). Μάλιστα, η ποσοστιαία διαφορά της αύξησης των αναφορών που υποβλήθηκαν το έτος 2020 αγγίζει το 9%, σε σχέση με τον αριθμό των αναφορών του περασμένου έτους 2019. Η συνεχιζόμενη σημαντική αύξηση που παρατηρείται, μπορεί να αποδοθεί, σε σημαντικό βαθμό, στην εμφάνιση της πανδημίας Covid – 19 και τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν εξαιτίας της στις συναλλαγές των πολιτών με τη Διοίκηση (βλ. σχετικό κεφάλαιο).

Γράφημα 1

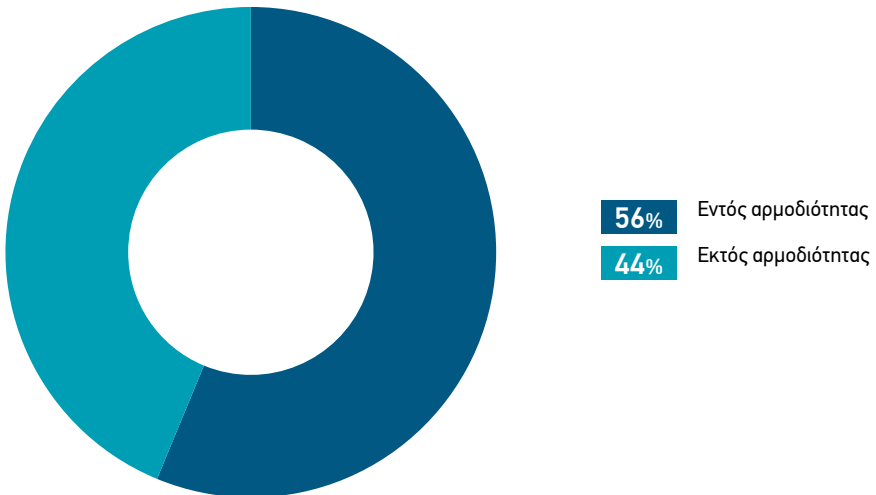
Πλήθος υποβληθεισών αναφορών κατά τα έτη 2011-2020

Οι αναφορές που κατατίθενται κάθε χρόνο στον Συνήγορο του Πολίτη είναι πολλαπλάσιες του αριθμού των αναφορών για τις οποίες η Αρχή έχει, εκ του νόμου, αρμοδιότητα διερεύνησης. Επίσης, είναι πολλαπλάσιες των αναφορών, στη συνέχεια της διερεύνησης των οποίων διαπιστώνεται κάποια μορφή κακοδιοίκησης. Έτσι, από το σύνολο των αναφορών που διεκπεραιώθηκαν κατά το έτος 2020, το 56% διαπιστώθηκε ότι ήταν εντός της αρμοδιότητας διερεύνησης του Συνηγόρου του Πολίτη (Γράφημα 2).

Γράφημα 2

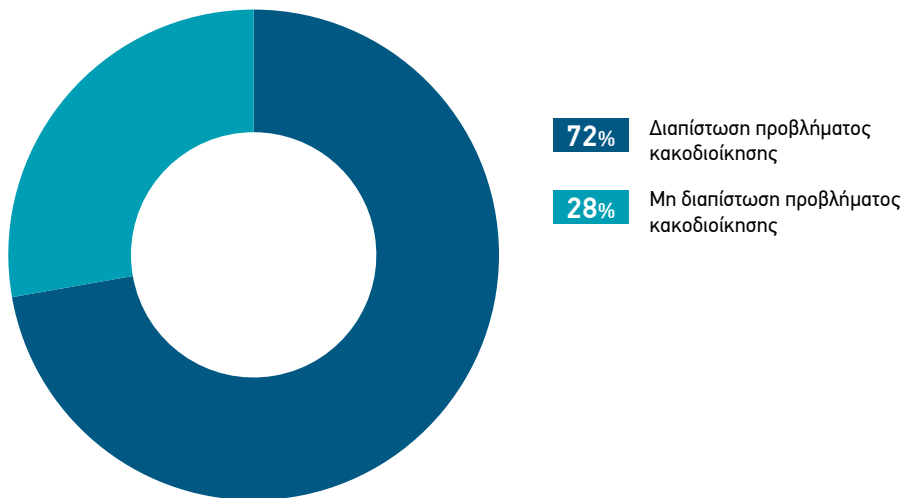
Κατανομή αναφορών που διερευνήθηκαν το έτος 2020
ως προς την αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη

Αντίστοιχα, από τις αναφορές για τις οποίες επιβεβαιώθηκε η αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη και διερευνήθηκαν κατά το έτος 2020, διαπιστώθηκε ότι στο 28% του συνόλου δεν παρατηρήθηκε πρόβλημα κακοδιοίκησης, και οι αναφορές αυτές χαρακτηρίστηκαν ως «αβάσιμες». Αντίθετα, κρίθηκαν ως «βάσιμες» και, κατά συνέπεια, υπήρξε προσπάθεια διαμεσολάβησης και επίλυσης του προβλήματος κακοδιοίκησης που περιέγραφαν, στο 72% των αναφορών (Γράφημα 3).

Γράφημα 3

Κατανομή των εντός αρμοδιότητας αναφορών που διεκπεραιώθηκαν το έτος 2020

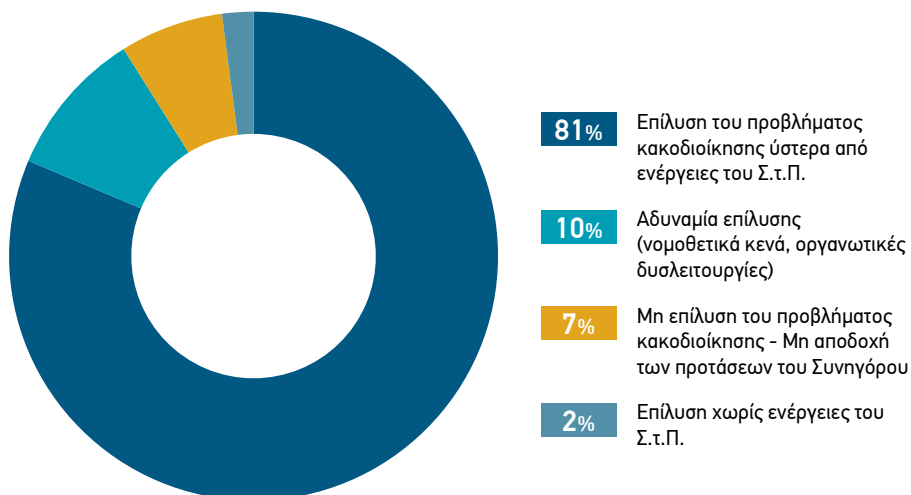
2.2. Η έκβαση της διερεύνησης

Από τα δεδομένα των αναφορών, από τις οποίες διαπιστώθηκε ότι υπήρξε κακοδιοίκηση και για τις οποίες, κατά το έτος 2020, υπήρξε διαμεσολάβηση και επίλυση του προβλήματος που περιέγραφαν, συνεχίζει να επιβεβαιώνεται και να ενισχύεται η αποτελεσματικότητα του Συνηγόρου του Πολίτη, καθώς το 81% των εν λόγω αναφορών επιλύθηκαν θετικά για τους αναφερόμενους πολίτες με ενέργειες της Αρχής. Αντίθετα, για ένα αξιοσημείωτο ποσοστό αναφορών, της τάξης του 7%, η Διοίκηση εξακολουθεί να μην ανταποκρίνεται στις προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη. Ομοίως, η αδυναμία επίλυσης προβλημάτων για λόγους που οφείλονται σε νομοθετικά κενά ή σε οργανωτικές δυσλειτουργίες ενισχύθηκε στο 10% των αναφορών, από 8% που ήταν το έτος 2019 (Γράφημα 4). Τέλος, για ένα όχι αμελητέο 2% των υπό διερεύνηση αναφορών, οι πολίτες κατόρθωσαν στο μεταξύ να επιλύσουν, με προσωπικές ενέργειές τους, το πρόβλημα που αντιμετώπιζαν.

Γράφημα 4

Έκβαση διερεύνησης των βάσιμων αναφορών έτους 2020

2.3. Οι κύριες μορφές κακοδιοίκησης

Και κατά το 2020 επιβεβαιώθηκε το χρόνιο πρόβλημα που αντιμετωπίζει η Διοίκηση στην ικανοποίηση αιτημάτων που σχετίζονται με το ασφαλιστικό και εργασιακό καθεστώς των πολιτών, για τα οποία υποβλήθηκαν στον Συνήγορο του Πολίτη μακράν οι περισσότερες αναφορές. Σταθερά ακολουθούν θέματα που σχετίζονται με το οικιστικό περιβάλλον και συγκεκριμένα με τη κωροθέτηση, αδειοδότηση και παρακολούθηση της λειτουργίας έργων και επιχειρήσεων, καθώς και ζητήματα – προβλήματα με τις Δ.Ε.Κ.Ο. (Δ.Ε.Η., Δ.Ε.Υ.Α., Ε.Υ.Δ.Α.Π.). Επίσης υψηλά, όπως κάθε χρόνο, εμφανίζονται και τα προβλήματα που συνδέονται με την είσοδο και την παραμονή των αλλοδαπών στη χώρα, καθώς και τα προβλήματα που ανακύπτουν στις φορολογικές υποθέσεις των πολιτών. Ενδιαφέρον προκαλεί και ο αριθμός των αναφορών για διακρίσεις λόγω φύλου, που υποδεικνύει ότι η χώρα μας πρέπει να καλύψει αρκετά κενά ακόμη στον τομέα αυτόν. Υπογραμμίζεται ότι κακοδιοίκηση καταγράφηκε σχεδόν σε όλο το φάσμα των λειτουργιών της Διοίκησης, οι κυριότερες από τις οποίες εμφανίζονται στο Γράφημα 5. Ας μη λησμονείται, επίσης, και η επίδραση που είχε η πανδημία Covid – 19 σε όλο το εύρος της δημόσιας ζωής, εξαιτίας της οποίας υποβλήθηκαν περισσότερες από χίλιες αναφορές στον Συνήγορο του Πολίτη, η ανάλυση των οποίων παρουσιάζεται σε ειδικό κεφάλαιο.

Γράφημα 5

Θεματικές κατηγορίες με τις περισσότερες αναφορές

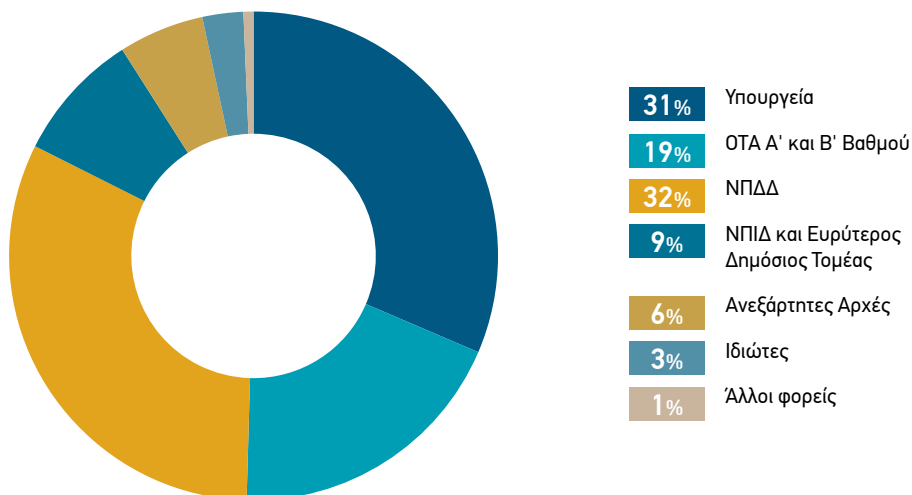
2.4. Οι φορείς κακοδιοίκησης

Η κατανομή της κακοδιοίκησης ως προς τους φορείς, διαχωρίζεται σε κακοδιοίκηση προερχόμενη από ενέργειες των Υπουργείων, των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης Α' και Β' βαθμού, των Νομικών Προσώπου Δημόσιου και Ιδιωτικού Δικαίου, των Ανεξαρτήτων Αρχών και των ιδιωτών (σε θέματα ισότητας και δικαιωμάτων του παιδιού). Από την ανάγνωση των αποτελεσμάτων, τα Υπουργεία και η Αυτοδιοίκηση παρουσιάζουν σημαντικό ποσοστό κακοδιοίκησης (31% και 19% αντίστοιχα). Ωστόσο, πρώτη αναδεικνύεται πλέον η κατηγορία των Νομικών Προσώπων Δημοσίου Δικαίου (32%), στην οποία αν συνηλογοιστούν και τα Νομικά Πρόσωπα Ιδιωτικού Δικαίου (9%) και οι Ανεξάρτητες Αρχές (6%), φαίνεται ότι η κακοδιοίκηση προέρχεται σε ποσοστό μεγαλύτερο από το 50% από φορείς που δεν ανήκουν στην Κεντρική Κυβέρνηση (Γράφημα 6).

Γράφημα 6

Κατανομή βάσιμων αναφορών ανά φορέα

Το γεγονός αυτό οφείλεται στο ότι οι φορείς που ασχολούνται με την απονομή συντάξεων, την περίθαλψη, την (τριτοβάθμια κυρίως) εκπαίδευση, τις φορολογικές υποχρεώσεις των πολιτών κ.λπ., έχουν ενταχθεί σε ειδικές υπηρεσίες που συνιστούν είτε Νομικά Πρόσωπα είτε Ανεξάρτητες Αρχές (λ.χ. η Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, οι φορείς κύριας ασφάλισης ή ασθένειας κ.λπ.).

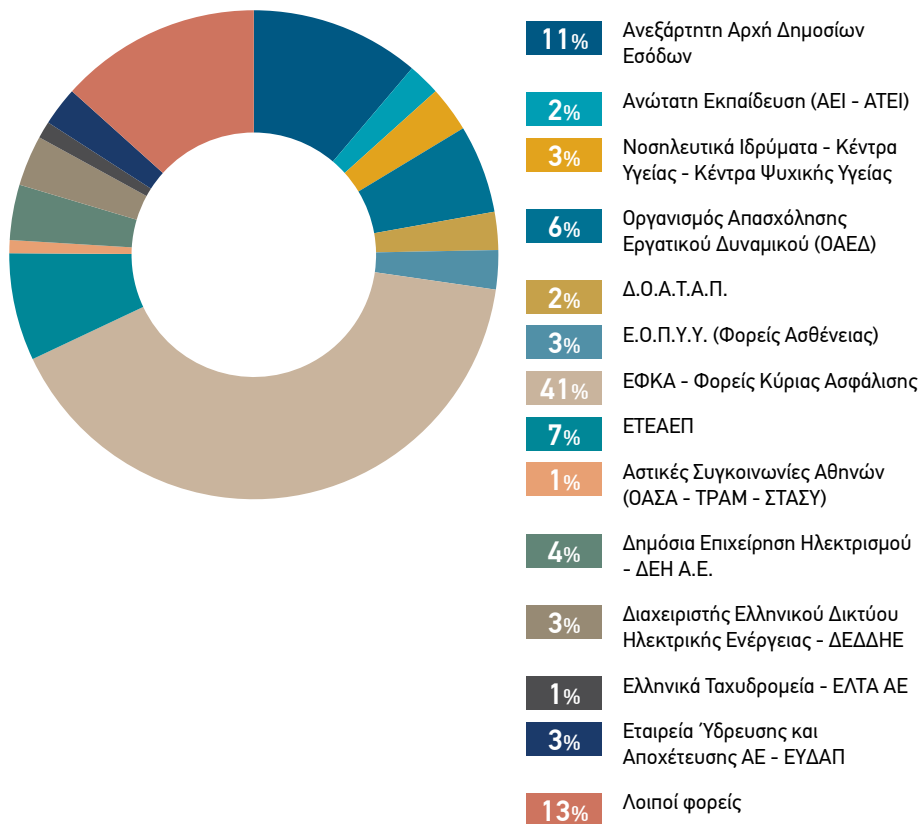
Ακολουθως, το 41% των αναφορών αυτών, αφορά στους φορείς κύριας ασφάλισης, ποσοστό που σε συνδυασμό με τα ποσοστά των σχετικών με την ασφάλιση θεσμών (Ε.Τ.Ε.Α.Ε.Π., Ε.Ο.Π.Υ.Υ., κ.ά.) υπερβαίνει το 51% του συνόλου. Το γεγονός αυτό, αναδεικνύει το σοβαρό πρόβλημα που διατρέχει την κρατική λειτουργία στο τομέα αυτόν και μάλιστα διαχρονικά, όπως επιβεβαιώνεται από προηγούμενες ετήσιες και ειδικές εκθέσεις της Αρχής.

Υψηλό ποσοστό αναφορών (11%), εξακολουθεί να αφορά και την Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων, που επιβεβαιώνει ότι τα φορολογικά θέματα εξακολουθούν να απασχολούν έντονα τους πολίτες.

Σοβαρό ποσοστό κακοδιοίκησης (11%) εμφανίζουν και οι Οργανισμοί Κοινής Ωφέλειας (Ηλεκτρισμού, Ύδρευσης, Μεταφορών κ.λπ.), το οποίο τείνει να σταθεροποιηθεί τα τελευταία χρόνια (Γράφημα 7).

Γράφημα 7

Κατανομή βάσιμων αναφορών που σχετίζονται με ΝΠΔΔ, ΝΠΙΔ, ευρύτερο δημόσιο τομέα και Ανεξάρτητες Αρχές

Όσον αφορά στα Υπουργεία, όλα σχεδόν συμμετείχαν στο ποσοστό κακοδιοίκησης για το έτος 2020 (Γράφημα 8). Ωστόσο, αντίθετα με τα προηγούμενα χρόνια, υψηλότερα τοποθετείται το Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη (21%), ακολουθούμενο από το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων (18%). Η θέση αυτή φαίνεται να οφείλεται και στην πανδημία Covid - 19, κυρίως λόγω των περιορισμών στην κυκλοφορία των πολιτών και στα προβλήματα στη λειτουργία των επιχειρήσεων και των εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.

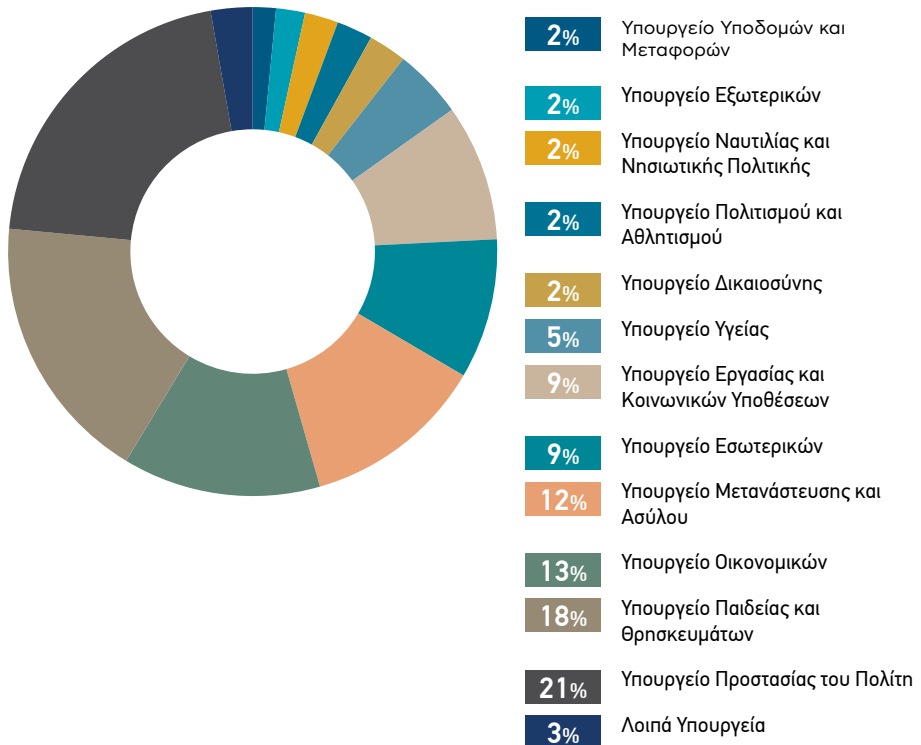
Ακολουθούν τα Υπουργεία Οικονομικών (13%), Μετανάστευσης και Ασύλου (12%), που εξακολουθούν να διαθέτουν επίμονες εστίες κακοδιοίκησης, επιβεβαιώνοντας, με τον τρόπο αυτό, τη διαχρονικότητά τους στην κακοδιοίκηση, παρά τις μεταρρυθμίσεις που εφαρμόζονται αρκετά συχνά.

Υψηλά ποσοστά κακοδιοίκησης αποτυπώνονται για άλλη μια χρονιά στα Υπουργεία Εσωτερικών (9%, που όμως είναι αρμόδιο και σε θέματα τοπικής αυτοδιοίκησης), Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων (9%), και Υγείας (5%).

Γράφημα 8

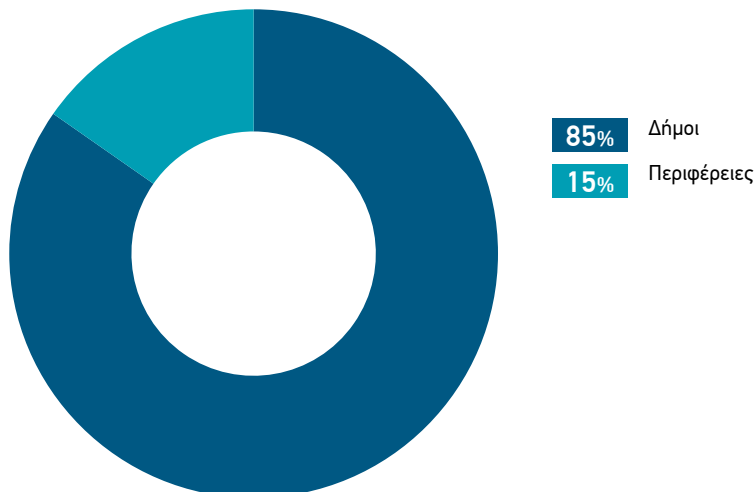
Κατανομή βάσιμων αναφορών ανά Υπουργείο

Τέλος, όσον αφορά στην τοπική αυτοδιοίκηση, το μεγαλύτερο ποσοστό (85%) αφορά στον Α' βαθμό τοπικής αυτοδιοίκησης, τους δήμους δηλαδή, με τις περιφέρειες να περιορίζονται στο 15%, φαινόμενο που εξηγείται με το γεγονός ότι οι αποφάσεις των δήμων επηρεάζουν αμεσότερα και σε μεγαλύτερο βαθμό τον απλό πολίτη (Γράφημα 9).

Γράφημα 9

Κατανομή βάσιμων αναφορών ανά βαθμό Τοπικής Αυτοδιοίκησης

2.5. Η απεικόνιση των προβλημάτων της πανδημίας

Τα μέτρα που έλαβε η Πολιτεία για την αντιμετώπιση της πανδημίας που προκλήθηκε από τον Covid – 19, είχαν έντονες επιπτώσεις στην καθημερινότητα των πολιτών. Ως συνέπεια, ο Συνήγορος, κατά το έτος 2020, δέχθηκε μεγάλο αριθμό αναφορών που αφορούσαν στις ειδικότερες, εξαιτίας της πανδημίας, δυσλειτουργίες της δημόσιας διοίκησης και των υπηρεσιών της.

Όπως φαίνεται και στο «Γράφημα 10», από τους πολίτες υποβλήθηκαν περισσότερες από χίλιες (1.024) αναφορές προς την Αρχή για θέματα που αφορούσαν στις επιπτώσεις της πανδημίας. Από αυτές, σχεδόν οι μισές αναφορές (48% του συνόλου) αφορούν προβλήματα στην προστασία των εργασιακών δικαιωμάτων των πολιτών (συνέχιση της ασφαλιστικής κάλυψης, προστασία των ωφελομένων από τα προγράμματα του Ο.Α.Ε.Δ., επικοινωνία με το σύστημα «ΕΡΓΑΝΗ», κ.ά.) και στην υλοποίηση των μέτρων βοήθειας (επιδόματα και αποζημιώσεις ειδικού σκοπού, απαλλαγή από μισθώματα, κ.λπ.).

Σημαντικός αριθμός αναφορών (13% του συνόλου), αφορούσε στη δυσκολία πρόσβασης των πολιτών στις δημόσιες υπηρεσίες ή στην επικοινωνία τους με αυτές, όπως και στην καθυστέρηση των τελευταίων να διεκπεραιώσουν τις τρέχουσες υποθέσεις και τα νέα αιτήματα που τους υποβλήθηκαν (καθυστερήσεις επεξεργασίας αιτημάτων, αναβολή έκδοσης αποφάσεων οργάνων, κ.λπ.).

Ενδιαφέρων είναι ο αριθμός των πολιτών που διαμαρτυρήθηκαν για τα μέτρα περιορισμού της κυκλοφορίας (11%), ιδίως για τα πρόστιμα που επεβλήθησαν λόγω της παραβίασης των μέτρων αυτών.

Επίσης σημαντικός (10%) ήταν ο αριθμός των αναφορών που σχετίζονταν με την εκπαίδευση των μαθητών και των σπουδαστών, όπως η χρήση μάσκας στα σχολεία, η αδυναμία υλοποίησης της εξ αποστάσεως σχολικής εκπαίδευσης, η προβληματική διαδικασία διανομής συγγραμμάτων, κ.ά.

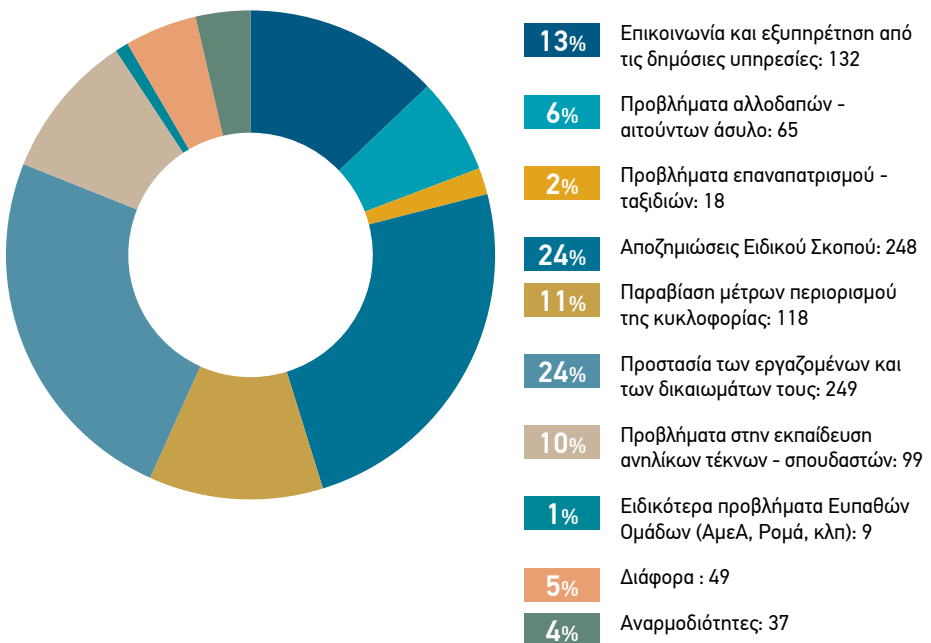
Προβλήματα αντιμετώπισαν και οι αλλοδαποί που διαμένουν στην Ελλάδα, ιδίως οι αιτούντες άσυλο, όσον αφορά στη διαδικασία χορήγησης – ανανέωσης αδειών διαμονής, επεξεργασίας αιτημάτων ασύλου, συνθηκών διαβίωσης στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης, κ.λπ. (6%).

Τέλος, ας σημειωθεί ο αριθμός των πολιτών (2%) που αντιμετώπισαν πρόβλημα επαναπατριsmού ή μετάβασής τους στο εξωτερικό, εξαιτίας των περιορισμών στην κυκλοφορία μεταξύ κρατών.

Όχι αμελητέο ποσοστό αναφορών (4%) που υποβλήθηκαν στην Αρχή αφορούσε θέματα για τα οποία ο Συνήγορος δεν είχε εκ του νόμου αρμοδιότητα παρέμβασης.

Γράφημα 10

Κατηγορίες αναφορών πολιτών που υποβλήθηκαν στην Αρχή εξαιτίας της πανδημίας κατά το έτος 2020

2.6. Η πρόσβαση στον Συνήγορο του Πολίτη

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στην προσπάθειά του να διευκολύνει την πρόσβαση των πολιτών στις υπηρεσίες του, καθώς και την έγκαιρη ενημέρωσή τους, έχει υιοθετήσει τρόπους εξυπηρέτησης μέσω ηλεκτρονικών εφαρμογών, εξειδικευμένων ιστοσελίδων και αναρτήσεων στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, καθώς και με συνεχή τηλεφωνική πληροφόρηση.

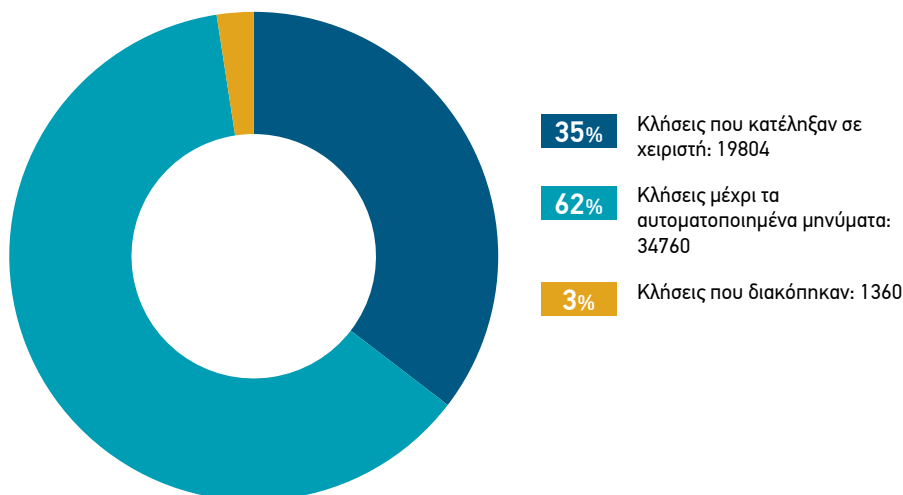
Το τηλεφωνικό κέντρο

Όσον αφορά τις τηλεφωνικές κλήσεις, εφαρμόζεται το σύστημα της μετάδοσης βασικής πληροφόρησης μέσω αυτοματοποιημένων μηνυμάτων που ενημερώνουν τους πολίτες για τις αρμοδιότητες της Αρχής και τους καθοδηγούν στις ενέργειές τους για την υποβολή αναφοράς. Στην περίπτωση που ο πολίτης επιθυμεί περισσότερη πληροφόρηση, κατά τις εργάσιμες ημέρες και ώρες, υπάρχει δυνατότητα πρόσβασης στους ειδικούς επιστήμονες, που χορηγούν πιο εξειδικευμένη ενημέρωση.

Στη διάρκεια του έτους 2020, έγιναν 55.924 τηλεφωνικές κλήσεις προς τον Συνήγορο του Πολίτη, από τις οποίες το 35% εξυπηρετήθηκε από ειδικό επιστήμονα. Το 62% των κλήσεων εξυπηρετήθηκαν από το αυτοματοποιημένο μήνυμα της Αρχής (62% - Γράφημα 11).

Γράφημα 11

Στοιχεία τηλεφωνικού κέντρου - 2020

Ηλεκτρονικές ιστοσελίδες & εφαρμογές

Κατά το έτος 2020 υπήρξε εντυπωσιακή άνοδος στην επισκεψιμότητα του κύριου ιστοχώρου του Συνηγόρου του Πολίτη, με τον αριθμό των επισκεπτών να αυξάνει κατά σχεδόν 40% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, ενώ οι προβολές των ιστοσελίδων σημείωσαν αύξηση της τάξης του 22% περίπου. Αντίθετα, για τον ιστοχώρο «Ο Συνήγορος για τις ευάλωτες ομάδες (Synigoros-solidarity)» παρατηρήθηκε σημαντική μείωση επισκέψεων, της τάξης του 20%. Παράλληλα, αξιοσημείωτη αύξηση ως προς την επισκεψιμότητα παρουσίασαν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης Facebook και Twitter, με ποσοστά της τάξης 10% και 6% αντίστοιχα. Τα κύρια μέσα πρόσβασης στους ιστοχώρους της Αρχής είναι τα σύγχρονα κινητά τηλέφωνα (smartphones) και οι ηλεκτρονικοί υπολογιστές. Τέλος, ο Συνήγορος του Πολίτη ανάρτησε παρουσιάσεις για πρώτη φορά το 2020 και στα μέσα προβολής video YouTube (<http://bit.ly/StPYoutube>) και Vimeo (<https://vimeo.com/synigoroustopoliti>).

Γράφημα 12

SYNIGOROS.GR (1/1/2020 – 31/12/2020)

Πλήθος μοναδικών επισκεπτών: 448.758 (+39,14% σε σχέση με το 2019)

Προβολές Ιστοσελίδων: 1.713.487 (+21,87% σε σχέση με το 2019)

Πηγές επισκεψιμότητας

Μηχανές αναζήτησης [85,49%]

Άπευθείας πρόσβαση [9,82%]

Ιστοχώροι και παραπομπές [2,57%]

Μέσα κοινωνικής δικτύωσης [2,12%]

Ανάλυση τεχνολογιών πρόσβασης (H/Y, smartphone, κινητό)

Πρόσβαση από υπολογιστή [57,20%]

Πρόσβαση από smartphone [39,08%]

Πρόσβαση από tablet [3,72%]

SYNIGOROS-SOLIDARITY.GR (1/1/2020 – 31/12/2020)

Πλήθος μοναδικών επισκεπτών: 96.192 (-20,11% σε σχέση με το 2019)

Προβολές Ιστοσελίδων: 242.848 (-30,49% σε σχέση με το 2019)

Πηγές επισκεψιμότητας

Μηχανές αναζήτησης [77,80%]

Απευθείας πρόσβαση [20,94%]

Μέσα κοινωνικής δικτύωσης [0,71%]

Ιστοχώροι και παραπομπές [0,56%]

**Κατάταξη 10 Αναρτήσεων ως προς την επισκεψιμότητα
(φθίνουσα τάξη)**

1. Παροχή δωρεάν νομικής βοήθειας
2. Στεγαστικά Δάνεια ΟΕΚ
3. Επίδομα ή προσαύξηση στη σύνταξη λόγω απόλυτης αναπηρίας
4. Μείωση – απαλλαγή από δημοτικούς φόρους ή τέλη
5. Οι προνοιακές παροχές σε χρήμα σε άτομα με αναπηρία είναι αφορολόγητες και ακατάσχετες
6. Πιστοποίηση αναπηρίας
7. Εισαγωγή χωρίς εξετάσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση για άτομα που πάσχουν από σοβαρές ασθένειες
8. Εφαρμογή προγράμματος Επιδόματος Στέγασης
9. Παραπληγικό επίδομα
10. Επίδομα βαριάς αναπηρίας

Ανάλυση τεχνολογιών πρόσβασης (n/u, smartphone, κινητό)

Πρόσβαση από smartphone [58,87%]

Πρόσβαση από υπολογιστή [35,95%]

Πρόσβαση από tablet [5,18%]

SOCIAL MEDIA (1/1/2020 – 31/12/2020)

FACEBOOK (SYNIGOROS)

Μοναδικοί χρήστες που έχουν κάνει like! στο επίσημο προφίλ/μέλη του δημόσιου προφίλ/μέλη του δημόσιου προφίλ της Αρχής, στα τέλη του 2020: 21.719 (+10,21% από τις αρχές του 2020)

TWITTER (@SYNIGOROS)

Μοναδικοί χρήστες που έχουν κάνει follow/ακόλουθοι – followers του δημόσιου προφίλ της Αρχής, στα τέλη του 2020: 6.487 (+6,62% από τις αρχές του 2020)

2.7. Αντί συμπερασμάτων

Η συνεχιζόμενη αύξηση των αναφορών προς τον Συνήγορο του Πολίτη, ενισχύει τις διαπιστώσεις της Αρχής για την ανάγκη σοβαρών παρεμβάσεων στους τομείς που επηρεάστηκαν καθοριστικά στα χρόνια της δημοσιονομικής κρίσης και εντάθηκαν από την πανδημία του Covid – 19. Οι πολίτες εξακολουθούν να απασχολούνται με θέματα υγείας, συντάξεων, φορολογικών διαδικασιών και γενικά με προβλήματα που έχουν αναδειχθεί με τις παρεμβάσεις της Αρχής, μέσα από νομοθετικές προτάσεις, πορίσματα και ειδικές εκθέσεις και περιγράφονται στην παρούσα έκθεση. Απαιτούνται λοιπόν, επιπλέον ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις σε πολλά και κρίσιμα πεδία διοικητικής δράσης, στα οποία εμφανίζονται «συστημικές» δυσλειτουργίες, παρά την προσπάθεια εκσυγχρονισμού που έχει ξεκινήσει με την ψηφιοποίηση των διοικητικών διαδικασιών, όπως και ενίσχυση του κράτους πρόνοιας και του κράτους δικαίου, στους κρίσιμους τομείς που η ετήσια έκθεση αποτυπώνει.

Θεματικές ενότητες

Θεματικές ενότητες

Η Ετήσια Έκθεση του Συνηγόρου του Πολίτη, όπως κάθε χρόνο, επιδιώκει να αναδείξει τα σημαντικά ζητήματα που απασχόλησαν την Αρχή, τις δράσεις, τις παρεμβάσεις, όπως και τον τρόπο με τον οποίο ανταποκρίθηκε σε αυτές η Διοίκηση. Η παρούσα Έκθεση διαφοροποιείται αναπόφευκτα από τις προηγούμενες, καθώς το 2020 ο Συνήγορος έγινε αποδέκτης μεγάλου αριθμού αναφορών που αφορούσαν σε δυσλειτουργίες της δημόσιας διοίκησης, οι οποίες προέκυψαν από την εφαρμογή των έκτακτων κυβερνητικών μέτρων για την αντιμετώπιση και ανάσχεση της πανδημίας του κορονοϊού. Η αναγνώριση αυτών των ειδικών και εξαιρετικών συνθηκών για την ελληνική κοινωνία και η προάσπιση των δικαιωμάτων των πολιτών, υπαγόρευαν την κεντρική θεματική ενότητα της παρούσας έκθεσης.

Παράλληλα, ο Συνήγορος, ασκώντας τον διαμεσολαβητικό και ελεγκτικό του ρόλο, κλήθηκε στο πλαίσιο των γενικών αρμοδιοτήτων του να διερευνήσει και να παρέμβει και σε άλλα ειδικότερα ζητήματα παράλειψης των υπηρεσιών ή κακοδιοίκησης, σε αστοχίες και διοικητικές στρεβλώσεις, καθώς και σε προβλήματα μείζονος γενικού ενδιαφέροντος της καθημερινής ζωής, για τα οποία συνεχής και έγκαιρη πληροφόρηση δίδεται στους πολίτες με την ανάρτηση των τετραμηνιαίων δελτίων στην επίσημη ιστοσελίδα του, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Οι θεματικές ενότητες τις οποίες ο Συνήγορος επέλεξε να αναδείξει για το έτος 2020, είναι οι ακόλουθες:

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ

- Η πανδημία μέσα από τις αναφορές των πολιτών

ΕΙΔΙΚΕΣ ΘΕΜΑΤΙΚΕΣ ΕΝΟΤΗΤΕΣ

- Διεθνής προστασία
- Δικαιώματα και προστασία ανηλίκων
- Ισότητα μεταχείριση στην απασχόληση
- Κοινωνική ασφάλιση
- Υπηρεσίες υγείας και κοινωνικής αλληλεγγύης
- Ανώτατη εκπαίδευση και πρόσβαση στην αγορά εργασίας
- Περιβάλλον και αμοιβαίες υποχρεώσεις κράτους – πολιτών
- Λειτουργία, εξυπηρέτηση και πρακτικές του Διαχειριστή του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας (Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε.).

1. Κεντρική θεματική ενότητα - Η πανδημία μέσα από τις αναφορές των πολιτών

Οι διαστάσεις πανδημίας που εξέλαβε ο Covid – 19 και τα έκτακτα μέτρα που ελήφθησαν από την ελληνική κυβέρνηση για τον περιορισμό της εξάπλωσης και των συνεπειών του, διαμόρφωσαν νέες συνθήκες σε όλους τους τομείς της ατομικής και κοινωνικής δράσης, στις κοινωνικές σχέσεις, στην οικονομία και στην αγορά. **Η δημόσια διοίκηση κλήθηκε να εκπληρώσει αποτελεσματικά το ρόλο της για τη στήριξη της ελληνικής κοινωνίας και να λάβει σειρά μέτρων για τη διασφάλιση της δημόσιας υγείας.** Ταυτόχρονα, επεδίωξε να επιλύσει τα προβλήματα που επηρέασαν το σύνολο των δραστηριοτήτων των πολιτών, τα οποία αντιμετώπισαν αιφνίδια σε κάθε έκφανση της ιδιωτικής και δημόσια ζωής τους.

Ειδικότερα, σε σύντομο χρονικό διάστημα, η δημόσια διοίκηση έπρεπε να αναπροσαρμόσει τις διαδικασίες και τις λειτουργίες της, αξιοποιώντας αποτελεσματικότερα τις δυνατότητες των νέων τεχνολογιών, προκειμένου να συνεχίσει να παρέχει τις υπηρεσίες της. Συγχρόνως, έπρεπε να θέσει σε εφαρμογή και να υλοποιήσει σειρά μέτρων για την στήριξη των πολιτών που επλήγησαν από τις οικονομικές επιπτώσεις της πανδημίας, να παρέχει τις υπηρεσίες της στους κρίσιμους τομείς της εκπαίδευσης, της κοινωνικής ασφάλισης, των μετακινήσεων, αλλά και να λύσει καθημερινά θέματα. Παράλληλα, κλήθηκε να δώσει λύσεις σε προβλήματα που επέφερε το κλείσιμο των συνόρων και η ακύρωση των πτήσεων, καθώς και σε προβλήματα που εντάθηκαν, όπως η ενδοοικογενειακή βία. Ανταποκρίθηκε αναμφίβολα, χωρίς ωστόσο να λείψουν τα προβλήματα.

Τα μέτρα για την αντιμετώπιση της πανδημίας ελήφθησαν και λαμβάνονται κλιμακωτά, ανάλογα με την πορεία εξάπλωσης του κορονοϊού και τις ανάγκες που ανακύπτουν. Ο Συνήγορος του Πολίτη, με τις υπηρεσίες του διαθέσιμες στους πολίτες, εξέτασε στο πλαίσιο τόσο της γενικής αρμοδιότητάς του, όσο και των ειδικών αρμοδιοτήτων του, μεγάλο αριθμό υποθέσεων, σχετικά με ζητήματα που προέκυψαν. **Κατά τη διερεύνηση των αναφορών ανέκυψαν δυσλειτουργίες και διαδικαστικά προβλήματα, σχετιζόμενα με τη νέα πραγματικότητα.** Η δυσχερής θέση των πολιτών αποτυπωνόταν ενίοτε στις αναφορές.

Αξιοποιώντας τα θεσμικά μέσα που διαθέτει και με τη συνέργεια του προσωπικού της Αρχής, ο Συνήγορος υποστήριξε τους πολίτες, ιδιαίτερα κατά το πρώτο χρονικό διάστημα, με άμεση πληροφόρηση, καθώς υπήρξε αποδέκτης σημαντικού αριθμού μηνυμάτων μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, αναφορών στην ιστοσελίδα της Αρχής και κλήσεων στο τηλεφωνικό κέντρο, για παροχή ενημέρωσης και πληροφοριών για την άσκηση των δικαιωμάτων τους. Τα ερωτήματα αφορού-

σαν ιδίως τη χορήγηση ειδικών αδειών, τα μέτρα προστασίας των εργαζομένων, καθώς και ζητήματα μετακινήσεων. Λόγω της έκτακτης συγκυρίας και του επείγοντος χαρακτήρα των θεμάτων, έγινε μεγάλη προσπάθεια τα μηνύματα αυτά να απαντώνται άμεσα ηλεκτρονικά, χωρίς την τυπική διαδικασία που ακολουθείται για την υποβολή και εξέταση των αναφορών.

Καθώς η πανδημία εξελίσσεται και οι ενδείξεις κοινωνικής κόπωσης είναι ιδιαίτερα αισθητές, ο Συνήγορος εξακολουθεί να παρακολουθεί αδιάλειπτα την εξαιρετική κατάσταση που βιώνουν οι πολίτες της χώρας. Παρεμβαίνει και ενημερώνει για όλα τα θέματα της αρμοδιότητάς του που τίθενται υπόψη του, υποβάλλοντας συστάσεις και προτάσεις στους αρμόδιους φορείς για την περαιτέρω ενίσχυση των κυβερνητικών μέτρων και την αντιμετώπιση της πανδημικής κρίσης.

Τα σημαντικότερα ζητήματα που απασχόλησαν την Αρχή και προέκυψαν από προβλήματα στην εφαρμογή των έκτακτων κυβερνητικών μέτρων που ελήφθησαν για την αντιμετώπιση της πανδημίας και οι ενέργειες του Συνηγόρου, παρουσιάζονται στη συνέχεια:

1.1. Οι άμεσες παρεμβάσεις του Συνηγόρου

Ο Συνήγορος του Πολίτη, λαμβάνοντας υπόψη την κρισιμότητα της κατάστασης που είχε δημιουργηθεί, **δεν περιορίστηκε μόνο στη διαμεσολάβηση για την επίλυση ατομικών και μεμονωμένων υποθέσεων, αλλά προέβη, όπως αναφέρθηκε, σε σειρά γενικών παρεμβάσεων για τη στήριξη ομάδων πληθυσμού που επλήγησαν ιδιαίτερα.** Ως θεσμός διασφάλισης των δικαιωμάτων των πολιτών στο δημόσιο και ιδιωτικό τομέα κατά την πρώτη περίοδο της πανδημίας, ο Συνήγορος απευθύνθηκε στους αρμόδιους Υπουργούς^{1,2} με προτάσεις και επισημάνσεις για την προστασία ειδικών ομάδων και κατηγοριών πληθυσμού, που παρουσιάζουν αυξημένα επίπεδα επικινδυνότητας και διακριτό βαθμό ευαλωτότητας^{3,4}. Έκτοτε, παρακολουθεί και αναμένει την ανταπόκριση των αρμοδίων φορέων, προσβλέποντας στην ενδυνάμωση των ήδη υπάρχοντων μέτρων και στην εφαρμογή αυτών που απορρέουν από τις προτάσεις του. Συγκεκριμένα:

-
1. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.643469>.
 2. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.649564>.
 3. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.646570>, <https://www.synigoros.gr/resources/20200409-epistoli-ypthamyn.pdf> <https://www.synigoros.gr/resources/20200506-epistoli.pdf>, <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.654496>.
 4. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.643469>.

- **Για τους εργαζόμενους στον ιδιωτικό τομέα**, τονίστηκε η υποχρέωση διασφάλισης των προϋποθέσεων εκείνων που δεν θα επιτρέψουν καταχρηστικές απολύσεις ή καταχρηστικές μειώσεις μισθών, ιδίως για εκείνους που τυγχάνουν ειδικής προστασίας (εγκύων εργαζόμενων ή εργαζόμενων που τελούν σε καθεστώς προστασίας λόγω μητρότητας, άτομα με αναπηρία, ηλικιωμένοι). Για τον λόγο αυτό ζητήθηκε η πρόβλεψη αυστηρών κυρώσεων και η ενίσχυση των υφιστάμενων μηχανισμών ελέγχου και επιβολής τους.
- **Για τους εργαζόμενους του ιδιωτικού και του δημόσιου τομέα που ανήκαν σε ευπαθείς ομάδες και τους φροντιστές αυτών**, οι οποίοι δεν ήταν δικαιούχοι της άδειας ειδικού σκοπού, καθώς δεν πληρούσαν τις προβλεπόμενες προϋποθέσεις, ζητήθηκαν συγκεκριμένες προβλέψεις διευκόλυνσης, κατόπιν συνεκτίμησης της δυνατότητας παροχής εξ αποστάσεως εργασίας.
- **Για τις εγκύους εργαζόμενες και εργαζόμενες υπό καθεστώς προστασίας μητρότητας**, τονίστηκε η ανάγκη λήψης ειδικών μέτρων για την πρόληψη και προστασία τους στον ιδιωτικό και τον δημόσιο τομέα.
- **Για τους ηλικιωμένους, τους χρονίως πάσχοντες, τα άτομα με αναπηρία και τους άστεγους**, ειδικά κατά τις περιόδους περιορισμού των μετακινήσεων και ιδίως για όσους δεν διαθέτουν υποστηρικτικό οικογενειακό περιβάλλον, υποδείχτηκε η άμεση ενεργοποίηση μηχανισμών υποστήριξης (εφοδιασμός τροφίμων, ιατροφαρμακευτική υποστήριξη, έγκαιρη μετακίνηση σε περίπτωση έκτακτης ανάγκης, κ.λπ.), ιδίως σε επίπεδο δήμων.
- **Για τους Ρομά που διαβιούν σε καταυλισμούς** τονίστηκε η ανάγκη άμεσης ανάληψης πρωτοβουλιών από τους οικείους δήμους με τη συνδρομή της κεντρικής διοίκησης, προκειμένου: α) να διασφαλιστούν οι αναγκαίες συνθήκες υγιεινής, β) να ενημερωθούν οι διαβιούντες σε καταυλισμούς για τα μέτρα πρόληψης, γ) να καταγραφούν όσοι δεν έχουν πρόσβαση σε επιδόματα ή άλλες παροχές, ώστε να διατεθούν τα απαραίτητα για τη διαβίωσή τους, καθώς και δ) να καταγραφούν τα ευπαθή άτομα εντός της κοινότητας (ηλικιωμένοι, άτομα με αναπηρία ή χρόνια πάθηση). Παράλληλα, ο Συνήγορος απευθύνθηκε στις δημοτικές αρχές όπου υπάρχουν καταυλισμοί, ζητώντας ενημέρωση σχετικά με τα μέτρα που έχουν ληφθεί, για την προστασία του πληθυσμού από τον κίνδυνο διάδοσης του κορονοϊού Covid – 19, σύμφωνα με τις οικείες διατάξεις.
- Για όλες τις υφιστάμενες δομές αιτούντων άσυλο/μεταναστών προτάθηκε να υπάρξει τακτική απολύμανση, επάρκεια ειδών (ύδατος και σαπουνιού, ατομικών απολυμαντικών), κατάλληλη διάδοση σε όλες τις σχετικές γλώσσες των μέτρων ατομικής προφύλαξης, αλλά και πραγματική δυνατότητα τήρησης

αποστάσεων, τόσο μεταξύ των καταλυμάτων, όσο και των διαβιούντων σε αυτά, με κατάλληλη απομόνωση σε περίπτωση συμπτωμάτων του ιού. Τονίστηκε επίσης, η ανάγκη ενίσχυσης των υγειονομικών περιφερειών – στις οποίες βρίσκονται αντίστοιχες δομές στα νησιά και στην ενδοχώρα – τόσο σε ιατρικό/νοσηλευτικό προσωπικό, όσο και σε κλίνες Μ.Ε.Θ. Τέλος, ζητήθηκε να λαμβάνονται μέτρα για την τήρηση των αναγκαίων αποστάσεων και των μέσων ατομικής προφύλαξης, τόσο για τους μεταγόμενους, όσο και τους συνοδούς αστυνομικούς, κατά τις μεταφορές από τα νησιά με πλοία.

- **Για τα θύματα ενδοοικογενειακής βίας**, υποδείχθηκε η ενίσχυση των υπηρεσιών υποστήριξης με τη δυνατότητα κωδικοποιημένης επικοινωνίας με αυτές, η διάχυση της ενημέρωσης και η υπενθύμιση των δυνατοτήτων που παρέχονται στα θύματα με την αξιοποίηση και τακτική προβολή σχετικών κοινωνικών μηνυμάτων.
- **Για τα άτομα σε καθεστώς στέρησης ή περιορισμού της ελευθερίας τους**, προτάθηκε η αποσυμφόρηση όλων των χώρων στέρησης ή περιορισμού της ελευθερίας στο μέγιστο δυνατό, με την εξέταση της δυνατότητας εφαρμογής εναλλακτικών μέτρων κράτησης.
- **Για τη διακινδύνευση της υγείας των παιδιών με αναπηρίες ή/και χρόνιες παθήσεις που διαβιούν σε ιδρύματα**, απέστειλε έγγραφο προς το Υπουργείο Εργασίας προτείνοντας διαμόρφωση πρωτοκόλλων για επιπρόσθετα μέτρα.

Ακολούθως ο Συνήγορος, προκειμένου να συμβάλει στην ενημέρωση των πολιτών, όπως και στη λήψη νέων ή και στην ενδυνάμωση των ήδη εφαρμοζόμενων μέτρων, ανέλαβε να συγκεντρώσει ανάμεσα στα διάσπαρτα θεσμικά κείμενα και να παρουσιάσει τον Απρίλιο του 2020, με σχετική ανάρτηση στην ιστοσελίδα του, μια συνοπτική καταγραφή των βασικότερων έκτακτων μέτρων για την αντιμετώπιση των συνεπειών της πανδημίας που αφορούν στην κοινωνική προστασία, και ιδίως στους τομείς αιχμής της κοινωνικής ασφάλισης, της υγείας και της κοινωνικής αλληλεγγύης⁵ η καταγραφή των οποίων επικαιροποιείται διαρκώς.

Τα μέτρα κατηγοριοποιήθηκαν και παρουσιάστηκαν σε έξι βασικές κατηγορίες:

- **Υγεία**
- **Πρόνοια**
- **Αναπηρία**
- **Κοινωνική Ασφάλιση**

5. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.649564>.

- Μέτρα σχετικά με επιχειρήσεις σε αναστολή λειτουργίας και
- Μέτρα Ο.Α.Ε.Δ.

Η καταγραφή δεν εστιάζει μόνο στα σημαντικότερα μέτρα σε επίπεδο νομοθεσίας, αλλά συμπληρωματικά παραθέτει και μέτρα που αναφέρονται στις μεταβολές του τρόπου επικοινωνίας των πολιτών με τις Υπηρεσίες, όπως λ.χ. με τον Εθνικό Οργανισμό Παροχής Υπηρεσιών Υγείας (Ε.Ο.Π.Υ.Υ.) και τον Οργανισμό Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ο.Π.Ε.Κ.Α.). Εκ του αποτελέσματος προέκυψε ότι **η καταγραφή αυτή, αποτελεί ένα ευσύνοπτο και χρήσιμο εργαλείο για τους πολίτες, έναν κατατοπιστικό οδηγό, προκειμένου να είναι ενήμεροι για τα ισχύοντα μέτρα.**

1.2. Διευκόλυνση εργαζομένων – Χορήγηση ειδικών αδειών

Διευκολύνσεις εργαζομένων στο πλαίσιο της ανάγκης πρόληψης και περιορισμού της διάδοσης του κορονοϊού ελήφθησαν έγκαιρα από την ελληνική κυβέρνηση και εφαρμόστηκαν άμεσα. Ωστόσο, σε επίπεδο ατομικών αναφορών, ο Συνήγορος εξέτασε σημαντικό αριθμό υποθέσεων σχετιζόμενων με τη χορήγηση ειδικών αδειών.

Ο Συνήγορος διαμεσολάβησε για τη χορήγηση άδειας ειδικού σκοπού σε εργαζόμενους γονείς του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα, σε περιπτώσεις που υπήρχε εσφαλμένη ερμηνεία ή νομοθετικά κενά. **Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί (στην πρώτη φάση της πανδημίας), η χορήγηση, μετά την παρέμβαση της Αρχής, άδειας ειδικού σκοπού σε εργαζόμενους του ιδιωτικού τομέα που είναι γονείς παιδιών ηλικίας μέχρι τεσσάρων ετών και δεν είναι εγγεγραμμένα σε βρεφονηπιακό σταθμό.**

Αντικείμενο παρέμβασης, σε αρκετές περιπτώσεις, αποτέλεσε επίσης η απόρριψη του αιτήματος χορήγησης άδειας σε προσωπικό μονάδων υγείας του δημοσίου τομέα που ανήκουν σε ομάδες υψηλού κινδύνου. Ο Συνήγορος ζήτησε από τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες την εξέταση όλων των αιτημάτων και την εξατομικευμένη κρίση με ειδική αιτιολόγηση της τυχόν απόρριψης, προκειμένου, παράλληλα με το κοινωνικό αγαθό της δημόσιας υγείας, να προστατεύεται με διαφανή και ελέγξιμο, από άποψη νομιμότητας, τρόπο και το ατομικό δικαίωμα της υγείας του προσωπικού.

Ο Συνήγορος εξέτασε και τις **περιπτώσεις χορήγησης αδειών ειδικού σκοπού, σε περιστατικά όπου ο/η σύζυγος που δεν εργαζόταν είχε αναπηρία και η άδεια ειδικού σκοπού χορηγούταν στον εργαζόμενο μόνο εάν ο/η σύζυγος με αναπηρία λάμβανε το επίδομα του Ο.Π.Ε.Κ.Α.** Η προϋπόθεση αυτή αποστερούσε

τη δυνατότητα σε γονείς υπαλλήλους, που ο/η σύζυγός τους είναι άτομο με αναπηρία, να κάνουν χρήση του μέτρου για τον σκοπό για τον οποίο προβλέφθηκε. Σε έγγραφη παρέμβασή του προς τις αρμόδιες Διευθύνσεις των Υπουργείων Εσωτερικών και Εργασίας, επισήμανε ότι, μολονότι η πιστοποίηση της αναπηρίας πράγματι αποτελεί προϋπόθεση για τη χορήγηση του επιδόματος του Ο.Π.Ε.Κ.Α., η μη συνδρομή της ιδιότητας του δικαιούχου του επιδόματος, δεν σημαίνει αυτοδικαίως ότι αποκλείεται η συνδρομή αναπηρίας στον γονέα που δεν εργάζεται. Τελικά, η προϋπόθεση της επιδότησης από τον Ο.Π.Ε.Κ.Α. απαλείφθηκε για τους εργαζόμενους του Δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα.

Για τις περιπτώσεις αιτημάτων εκπαιδευτικών να λάβουν ειδική άδεια ή να τους δοθεί η δυνατότητα να εργαστούν εξ αποστάσεως, για τον λόγο ότι συνοικούν και φροντίζουν άτομα (τέκνα ή γονείς) που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες, ο Συνήγορος ζήτησε από το Υπουργείο Παιδείας τη λήψη μέτρων, προσαρμοσμένων στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της παροχής διδακτικού έργου στις σχολικές μονάδες, με τη λιγότερο δυνατή επιβάρυνση στην εκπαιδευτική διαδικασία και την, κατά το δυνατό, προσαρμογή στην αντίστοιχη προστασία με αυτή που αναγνωρίζει το Υπουργείο Εσωτερικών για τους λοιπούς εργαζόμενους στο δημόσιο τομέα. Ζήτησε επίσης, η περαιτέρω εξειδίκευση και εφαρμογή των μέτρων αυτών να επαφίεται στη διοίκηση της εκάστοτε σχολικής μονάδας, με συνεκτίμηση των δεδομένων λειτουργίας της και των ιδιαίτερων αναγκών των εκπαιδευτικών της μονάδας.

Μεγάλος αριθμός υποθέσεων εξετάστηκε επίσης από την Αρχή, σχετικά με την προστασία των δικαιωμάτων εργαζομένων του ιδιωτικού τομέα, όπως η χορήγηση αναρρωτικών αδειών και η υποχρέωση καραντίνας, ιδίως δε, ζητήματα προστασίας της μητρότητας (απολύσεις, άρνηση χορήγησης επιδόματος ειδικού σκοπού, κ.ά.).

1.3. Συνθήκες διαβίωσης ευάλωτων ομάδων

1.3.1. Ασυνόδετοι Ανήλικοι

Η πανδημία του κορονοϊού επιβάρυνε αναπόφευκτα τις συνθήκες διαβίωσης και έθεσε σε κίνδυνο τα δικαιώματα των πλέον ευάλωτων πληθυσμών, μεταξύ των οποίων τα παιδιά που μετακινούνται, είτε συνοδευόμενα από τις οικογένειές τους, ή ασυνόδετα. Πτυχές αυτών των αρνητικών επιπτώσεων από την έναρξη της πανδημίας, αποτυπώθηκαν στα έγγραφα του Συνηγόρου προς τις αρμόδιες υπηρεσίες.

Ένα βασικό ζήτημα αφορούσε στις σοβαρές καθυστερήσεις μεταφοράς ασυνόδευτων ανηλίκων στις δομές, στις οποίες τοποθετούνταν από το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης, εξαιτίας της απαίτησης που εγέρθηκε από πολλούς ξενώ-

νες να φέρει ο ασυνόδευτος αρνητικό τεστ κορονοϊού. Ο Συνήγορος διαπίστωσε τις δυσκολίες και τις καθυστερήσεις για τη διενέργεια της εξέτασης σε δημόσιο φορέα, με αποτέλεσμα ασυνόδευτοι να παραμένουν για μεγάλα διαστήματα σε κρατητήρια της ΕΛ.ΑΣ. ή σε συνθήκες επισφάλειας και απέστειλε σχετικές επιστολές στον Ε.Ο.Δ.Υ., προκειμένου να επιβεβαιωθεί η τυχόν σκοπιμότητα της προϋπόθεσης αυτής και να υποδειχθούν στην τελευταία περίπτωση οι φορείς, όπου θα μπορούσαν να απευθύνονται χωρίς επιβάρυνση και κατά προτεραιότητα οι ασυνόδευτοι. Σε επίπεδο εξατομικευμένων χειρισμών, η Αρχή διαμεσολάβησε για τη διασύνδεση Μ.Κ.Ο., που συνέδραμαν ασυνόδευτους, με κατάλληλες μονάδες υγείας⁶.

Ο Συνήγορος διερεύνησε και αναφορές που σχετίζονταν με **ελληνή μέτρα φροντίδας και προστασίας από την πανδημία εντός δομών φιλοξενίας, εξαιτίας των οποίων ασυνόδευτοι και εργαζόμενοι τέθηκαν σε κίνδυνο της υγείας τους**⁷. Απευθύνθηκε στο Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου, εισηγούμενος τη λήψη θετικών μέτρων.

1.3.2. Ανήλικοι ποινικοί κρατούμενοι

Ο Συνήγορος παρενέβη στο Κατάστημα Κράτησης Κορίνθου τον Απρίλιο του 2020 και έθεσε, με αφορμή αναφορά σχετικά με κλίμα έντασης που επικρατούσε, ζητήματα που άπτονται της **διασφάλισης των δικαιωμάτων των ανήλικων κρατούμενων στη σωματική, αλλά και την ψυχική υγεία, την εκπαίδευση και στην ψυχαγωγία κατά την κρίσιμη περίοδο της πανδημίας του κορονοϊού**. Ειδικότερα πρότεινε, μεταξύ άλλων, τη λήψη μέτρων ώστε: α) οι ανήλικοι να συνεχίσουν τη φοίτησή τους στο σχολείο, με τη χρήση του διαδικτύου και με την υποστήριξη των εκπαιδευτικών και του προσωπικού της φυλακής, β) να παρασχεθούν επαρκείς εναλλακτικές μορφές ψυχαγωγίας και εκτόνωσης, γ) να ενταθεί η επικοινωνία και η συνεργασία του επιστημονικού προσωπικού (ψυχολόγος, κοινωνική λειτουργός) με τους ανήλικους κρατούμενους με στόχο τη βέλτιστη διαχείριση της στρεσογόνου κατάστασης και της αγωνίας που προκαλείται από τους πρόσθετους περιορισμούς λόγω κορονοϊού, δ) να διασφαλιστεί η πρόσβαση στην επικοινωνία με το οικογενειακό περιβάλλον, μέσω της υποστηριζόμενης και εποπτευόμενης αξιοποίησης του διαδικτύου και των τηλεπικοινωνιών, ως αντιστάθμισμα της διακοπής του δια ζώσης επισκεπτηρίου⁸.

6. Φ.Υ. 277582.

7. Φ.Υ. 286852.

8. Βλ. Νομοθετικές και Οργανωτικές Προτάσεις.

1.3.3. Αιτούντες άσυλο

Ο Συνήγορος, στην αρχή της πανδημίας, επισήμανε την ανάγκη να υπάρξουν ειδικά προληπτικά μέτρα για τους αιτούντες άσυλο, που ήταν αναγκασμένοι να διαβιούν σε ανεπαρκείς υγειονομικά συνθήκες υπερπληθυσμού στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης των νησιών και σε δομές φιλοξενίας στην ενδοχώρα⁹.

Οι **ακατάλληλες συνθήκες ομαδικής διαβίωσης νεοεισερχομένων αιτούντων άσυλο**, σε συνάρτηση με τον κορονοϊό, επισημάνθηκαν¹⁰ από τον Συνήγορο και σε παρέμβασή του για ευάλωτα πρόσωπα που τέθηκαν υπό προσωρινή κράτηση αρχικά σε πλοίο στη Λέσβο και στη συνέχεια στη νέα δομή της Μαλακάσας¹¹. Ωστόσο, στη συνέχεια, **λόγω μέτρων καραντίνας**, οι νεοεισερχόμενοι στη Λέσβο έως τα τέλη Μαΐου 2020, φέρονταν να διαβιούν σε ακατάλληλες συνθήκες στα σημεία αποβίβασης στο νησί, συγκεκριμένα σε σκηνές στο ύπαιθρο, σε κατάσταση συνωστισμού, χωρίς τρεχούμενο νερό ή τουαλέτες.

Η επιβολή **εξατομικευμένου μέτρου καραντίνας** «λόγω εμφάνισης κρουσμάτων», τον Απρίλιο 2020, στην πολυπληθή δομή φιλοξενίας Κουτσόχερου στη Λάρισα, χωρίς ωστόσο να έχει επιβεβαιωθεί η ύπαρξη κρούσματος από τον Ε.Ο.Δ.Υ., οδήγησε στο ερώτημα της διακριτικής μεταχείρισης των προσφύγων, σε σχέση με τον λοιπό τοπικό πληθυσμό. Επιπλέον, η καραντίνα δημιουργούσε και πρακτικά προβλήματα (πρόσβασης στο νοσοκομείο για ιατρικές συνταγές, πρόσβασης σε ΑΤΜ για την ανάληψη του μηνιαίου βοηθήματος, κ.ά.)¹².

Ακολούθησε η λήψη **γενικευμένων μέτρων καραντίνας προληπτικά**, σε όλα τα κέντρα υποδοχής μεταναστών και τις δομές φιλοξενίας αιτούντων άσυλο, σύμφωνα με το σχέδιο δράσης «Αγνοδίκη». Ωστόσο, οι σχετικές εισηγήσεις της Εθνικής Επιτροπής Δημόσιας Υγείας για τα επιβληθέντα μέτρα δεν ήταν δημόσια διαθέσιμες, ως στοιχεία διαμόρφωσης της διοικητικής κρίσης για την αναγκαιότητα και αναλογικότητά τους, παρά τα προβλεπόμενα στον Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας¹³.

9. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.643469>

10. Φ.Υ. 276072.

11. Βλ. οικείο κεφάλαιο Έκθεσης ΟΡΡΑΤ.

12. Φ.Υ. 278344.

13. Φ.Υ. 278941.

1.4. Επαναπατρισμός

Ένα από τα προβλήματα που προκάλεσε η ραγδαία εξάπλωση του κορονοϊού σε παγκόσμιο επίπεδο ήταν το κλείσιμο των συνόρων και ο περιορισμός των πτήσεων (ακυρώσεις ή/και αναστολές) ως άμεσο μέτρο για τον περιορισμό της διασποράς. Τα ως άνω προβλήματα, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι λόγω της υγειονομικής κρίσης πολλοί απώλεσαν την κατοικία και την εργασία τους, δημιούργησαν άμεση ανάγκη για επαναπατρισμό, τόσο των Ελλήνων μόνιμων κατοίκων εξωτερικού, αλλά και των ταξιδιωτών που βρέθηκαν αποκλεισμένοι σε μακρινούς προορισμούς.

1.4.1. Έλληνες εγκλωβισμένοι στο εξωτερικό

Έλληνες πολίτες ανέφεραν¹⁴ ότι οι οικείες ελληνικές προξενικές αρχές δεν τους παρείχαν την αναμενόμενη συνδρομή ή ενημέρωση, προκειμένου να επαναπατριθούν κατά τη διάρκεια της απαγόρευσης πτήσεων, καθώς και ότι το Υπουργείο Εξωτερικών αρνείται να καλύψει μέρος της καταβληθείσας δαπάνης επαναπατρισμού. Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα προβλήματα οφείλονταν σε τεχνικές δυσχέρειες ή έλλειψη ενημέρωσης, οπότε η Αρχή εστίασε την παρέμβασή της στην εξασφάλιση άμεσης και αποτελεσματικής επικοινωνίας ανάμεσα στους ενδιαφερομένους και τις αρμόδιες αρχές.

Σε περιπτώσεις κατά τις οποίες πολίτες μπορούσαν να επιστρέψουν στην Ελλάδα μέσω τρίτων χωρών, το πρόβλημα των ταξιδιωτών κυρίως σχετιζόταν με την τालαιπωρία που υπέστησαν, το επιπλέον κόστος που κατέβαλαν και τον υγειονομικό κίνδυνο στον οποίο εκτέθηκαν, εξαιτίας των πολλαπλών μετακινήσεών τους. Σε άλλες ωστόσο, περιπτώσεις, που πολίτες βρέθηκαν σε απομακρυσμένα σημεία του πλανήτη, το ζήτημα της επιστροφής τους ήταν πιο περίπλοκο και με οικονομική ζημία, καθώς κλήθηκαν να καλύψουν με δικές τους δαπάνες το κόστος της πολύμηνης διαμονής τους, χωρίς να υπάρχει σαφής χρονικός ορίζοντας επιστροφής¹⁵. Ο Συνήγορος, με παρέμβασή του τόσο προς τις αρμόδιες Πρεσβείες, όσο και προς το Υπουργείο Εξωτερικών, ζήτησε να εξεταστούν τα αιτήματα των ενδιαφερομένων και να τους παρασχεθεί κάθε αναγκαία συνδρομή, ωστόσο λόγω της πληθώρας των αιτημάτων, αυτά αξιολογούνταν με βάση τη σοβαρότητά τους και επισπεύδονταν όταν κρινόταν ότι έρχονταν προτεραιότητας. Ο Συνήγορος, επίσης έθεσε υπόψη του Υπουργείου Εξωτερικών και το ζήτημα της επιστροφής στους ενδιαφερόμενους της δαπάνης επαναπατρισμού.

14. Φ.Υ. 277323, 278404, 280758, 283445, 283909 κ.ά.

15. Φ.Υ. 277905.

Μείζον πρόβλημα ανέκυψε στην περίπτωση εγκλωβισμένων στην πρωτεύουσα του Ισημερινού, καθώς η πλησιέστερη Ελληνική Πρεσβεία (Περού) αμφισβητούσε το δικαίωμα υπαγωγής τους στη διαδικασία επαναπατρισμού, με τον ισχυρισμό πως η διαδικασία αυτή καταλαμβάνει μόνον όσους διέθεταν κατοικία ή εργασία στο εξωτερικό και την απώλεσαν λόγω της υγειονομικής κρίσης. Απευθυνόμενος στο Υπουργείο Εξωτερικών, ο Συνήγορος επισήμανε πως η προϋπόθεση της έλλειψης καταλύματος προφανώς καταλαμβάνει και εκείνους που βρέθηκαν εκεί περιστασιακά. Κατόπιν υπόδειξης του Υπουργείου, η αρμόδια Πρεσβεία συμπεριέλαβε, τελικά, τους αναφερόμενους στο σχετικό κατάλογο, οπότε κατέστη δυνατός ο επαναπατρισμός τους.

Με παρέμβασή του προς τον Υπουργό Υποδομών και Μεταφορών, ο Συνήγορος ζήτησε την αποκατάσταση της νομιμότητας¹⁶ για προσφεύγοντα, ο οποίος ζήτησε την άσκηση των διαμεσολαβητικών αρμοδιοτήτων της Αρχής προς την Υπηρεσία Πολιτικής Αεροπορίας, η οποία εφάρμοσε σε αίτημά του τις διατάξεις της εκδοθείσας Π.Ν.Π.¹⁷ και όχι τον Ευρωπαϊκό Κανονισμό που αφορά τις ματαιώσεις πτήσεων¹⁸. Μετά από σχετική αλληλογραφία, η Αρχή διαπίστωσε διαφοροποίηση μεταξύ του περιεχομένου της Π.Ν.Π. και αυτού του Ευρωπαϊκού Κανονισμού, αναφορικά με το ζήτημα της αποζημίωσης επιβατών και ταξιδιωτών λόγω ματαιώσεων πτήσεων. Συγκεκριμένα, ενώ ο Κανονισμός, για την περίπτωση αυτή, παρέχει τη δυνατότητα στον επιβάτη να επιλέξει την επιστροφή των χρημάτων του είτε σε μετρητά, είτε υπό μορφή κουπονιού (voucher), με την αναφερόμενη Π.Ν.Π. θεσπίστηκε ως μόνος τρόπος αποζημίωσης η παροχή κουπονιού.

1.4.2. Αλλοδαποί σύζυγοι Ελλήνων

Πρόβλημα παρουσιάστηκε και σε Τούρκους πολίτες, συζύγους Ελλήνων, καθόσον δεν επιτράπη η είσοδος στη χώρα από τα χερσαία σύνορα Κήπων Έβρου, κατ' εφαρμογή της Κ.Υ.Α. περί «*προσωρινού περιορισμού των χερσαίων συνδέσεων της χώρας προς περιορισμό της διασποράς του κορονοϊού*». Η εν λόγω Κ.Υ.Α. εισάγει γενική απαγόρευση εισόδου με ειδική εξαίρεση για τους Έλληνες πολίτες και για τους αλλοδαπούς κατόχους αδειών παραμονής, αλλά χωρίς ειδική εξαίρεση για τα αλλοδαπά μέλη οικογενειών Ελλήνων πολιτών που δεν κατέχουν άδεια παραμονής. Ο Συνήγορος επισήμανε πως αυτό αντίκειται στον Κανονισμό ΕΕ 2016/399 για «*το καθεστώς διέλευσης προσώπων από τα σύνορα*», σύμφωνα με τον οποίο

16. Φ.Υ. 277687.

17. Από 13.4.2020 Π.Ν.Π., που κυρώθηκε με το Ν. 4960/2020, άρθ. 1.

18. Ευρωπαϊκός Κανονισμός 261/2004.

«δικαιούχοι ελεύθερης κυκλοφορίας» είναι «και οι υπήκοοι τρίτων χωρών οι οποίοι είναι μέλη της οικογενείας πολίτη της Ένωσης», ακόμη και αν «δεν επιδεικνύουν δελτίο διαμονής». Απαντώντας, τα μεν Υπουργεία Εξωτερικών και Υποδομών επέρριψαν στο συναρμόδιο Υπουργείο Υγείας την ευθύνη για την επίμαχη ρύθμιση, η δε ΕΛ.ΑΣ. υπέδειξε στους ενδιαφερομένους¹⁹ να εισέλθουν στην Ελλάδα μέσω Βουλγαρίας.

1.5. Οικονομική δραστηριότητα

Η διαταραχή στην ελληνική και παγκόσμια οικονομία που επήλθε εξαιτίας της πανδημικής κρίσης και των μέτρων περιορισμού της εξάπλωσής της, αναμένεται να έχει βραχυπρόθεσμες και πολύπλευρες συνέπειες. Η οικονομική δραστηριότητα και, κατά συνέπεια, η επιχειρηματικότητα και η απασχόληση, εκτιμάται ότι θα πληγούν ιδιαίτερα. Οι κανόνες «κοινωνικής αποστασιοποίησης», ακόμη και αν καταστούν πιο χαλαροί, θα συνεχισθούν εκούσια για αρκετό χρονικό διάστημα. Η κυβέρνηση, έως τώρα, έχει λάβει έκτακτα δημοσιονομικά μέτρα για τη στήριξη των επιχειρήσεων, των αυτοαπασχολούμενων και των εργαζομένων. Ο Συνήγορος του Πολίτη, με έγγραφό του προς τους αρμόδιους Υπουργούς, επισήμανε την σημασία της διασφάλισης των προϋποθέσεων εκείνων που δεν θα επιτρέψουν καταχρηστικές απολύσεις ή μειώσεις μισθών για τους εργαζόμενους, και ιδίως για εκείνους που τυγχάνουν ειδικής προστασίας έναντι διακρίσεων²⁰.

1.5.1. Απασχόληση, αποζημιώσεις και απαλλαγές

Ο Συνήγορος του Πολίτη δέχτηκε σημαντικό αριθμό αναφορών πολιτών, οι οποίοι διαμαρτυρήθηκαν διότι, παρόλο που επλήγη η οικονομική/εργασιακή τους δραστηριότητα από την έλευση της πανδημίας, είτε δεν τους κατεβλήθη η προβλεπόμενη αποζημίωση, είτε έμειναν εκτός ρυθμιστικού πλαισίου προστασίας ή δεν έτυχαν, για διαδικαστικούς ή άλλους λόγους, της προστασίας των ευεργετικών διατάξεων που θέσπισε εκτάκτως η πολιτεία.

Διαμαρτυρίες υπεβλήθησαν στο Συνήγορο, **κυρίως για το ζήτημα της καθυστέρησης καταβολής αποζημίωσης ειδικού σκοπού**, της οποίας δικαιούχοι, σύμφωνα με τη σχετική Κ.Υ.Α., ήταν επιχειρήσεις που επλήγησαν οικονομικά λόγω της πανδημίας. Οι καταγγελίες αφορούσαν (αρχικά τουλάχιστον) στην έλλειψη διαδικασίας υποβολής ενστάσεων, ώστε να μπορούν οι πολίτες που δεν είχαν κριθεί δικαιού-

19. Φ.Υ. 283010, 283169, 285196, 286944, 287384 κ.ά.

20. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.643469>.

χοι να προβάλλουν τις αντιρρήσεις τους. Κάποιοι από τους φορολογούμενους είχαν ήδη διατυπώσει τις αντιρρήσεις τους στην πλατφόρμα «MyBusinessSupport», της Α.Α.Δ.Ε., αλλά αυτές δεν μπορούσαν να εξεταστούν, επειδή δεν προβλεπόταν διαδικασία ενστάσεων. Περαιτέρω, ο Συνήγορος του Πολίτη δέχθηκε αναφορές για την αδυναμία των πολιτών να λάβουν έγκυρη πληροφόρηση για το εάν δικαιούνται ή όχι την αποζημίωση. Ο Συνήγορος επικοινωνήσε με το κέντρο παροχής γενικών πληροφοριών της Α.Α.Δ.Ε., όπου πληροφορήθηκε ότι δεν είχε οριστεί κάποια συγκεκριμένη υπηρεσία ως αρμόδια να απαντά στα σχετικά ερωτήματα, με συνέπεια να μην μπορούν να παραπέμψουν καταλλήλως τους πολίτες σε συγκεκριμένο φορέα. Για τον λόγο αυτό, απευθύνθηκε εγγράφως στο Υπουργείο Οικονομικών τονίζοντας ότι, κατ' αποτέλεσμα, οι πολίτες δεν εξυπηρετούνται όταν ζητούν τηλεφωνικά διευκρινίσεις για την συγκεκριμένη αποζημίωση. Ζήτησε δε να προχωρήσουν οι ενδεδειγμένες ενέργειες τόσο για την παροχή ενημέρωσης στους πολίτες, όσο και για την εξέταση των ενστάσεών τους²¹.

Σε καταγγελία προς τον Συνήγορο προέβησαν και οι επιχειρήσεις πρακτορείων Ο.Π.Α.Π.²², **για την απόρριψη της αποζημίωσης ειδικού σκοπού από την Α.Α.Δ.Ε.**, λόγω υποβολής μηδενικών δηλώσεων Φ.Π.Α. Ωστόσο, επειδή ο εν λόγω Κ.Α.Δ. υποβάλλει νομίμως μηδενικές δηλώσεις Φ.Π.Α., κατόπιν της διαμεσολάβησης του Συνηγόρου, με κανονιστική πράξη παρασχέθηκε η δυνατότητα στις επιχειρήσεις αυτές να υποβάλουν τροποποιητικές δηλώσεις Φ.Π.Α., και να αιτηθούν εκ νέου τη χορήγηση αποζημίωσης²³.

Από την εξέταση των αναφορών, **δυσχέρειες και προβλήματα** εντοπίστηκαν επίσης και:

- Στην υπαγωγή των εργαζομένων στο Πληροφοριακό Σύστημα του Υπουργείου Εργασίας, Κοινωνικής Ασφάλισης και Κοινωνικής Αλληλεγγύης «ΕΡΓΑΝΗ», ή στη μη ανταπόκριση του σχεδιασμού του Συστήματος «ΕΡΓΑΝΗ» στα ειδικά χαρακτηριστικά των κατηγοριών εργαζομένων.
- Στην παράταση δύο μηνών στη χορήγηση των επιδομάτων ανεργίας
- Στην εφάπαξ χορήγηση βοηθήματος 400 ευρώ σε μακροχρόνια ανέργους
- Στη χορήγηση αποζημίωσης 534 ευρώ για διάρκεια τριών μηνών, σε εποχιακά απασχολούμενους στον τομέα του τουρισμού, που δεν επαναπροσλήφθηκαν ή τέθηκαν σε αναστολή εργασίας κατά την καλοκαιρινή περίοδο

21. Φ.Υ. 280750, 284474, 287319.

22. Οργανισμός Προγνωστικών Αγώνων Ποδοσφαίρου Α.Ε.

23. Φ.Υ. 279387.

- Στην αυτόματη παράταση των αναπηρικών συντάξεων – επιδομάτων.

Ιδιαίτερη περίπτωση είναι εκείνη των **εργαζομένων – ωφελούμενων των προγραμμάτων κοινωφελούς χαρακτήρα, με σχέση εργασίας ορισμένου χρόνου, η οποία ανεστάλη λόγω της έκτακτης απαγόρευσης λειτουργίας των εργοδοτών τους**. Οι πολίτες κατήγγειλαν ότι δεν εντάχθηκαν στον ειδικό μηχανισμό στήριξης εργαζομένων, διότι οι εργοδότες τους ήταν δημόσιοι φορείς (π.χ. βρεφονηπιακοί σταθμοί) και όχι ιδιωτικές επιχειρήσεις²⁴. Ο Συνήγορος, με έγγραφό του προς τον Υπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, ζήτησε να εξετασθεί η δυνατότητα ένταξης στις ευεργετικές διατάξεις της σχετικής Π.Ν.Π.²⁵ και της κατ' εξουσιοδότηση εκδοθείσας νομοθεσίας και των συγκεκριμένων ωφελουμένων, κυρίως επειδή πρόκειται για ευάλωτες ομάδες πληθυσμού που τελούσαν για μεγάλο χρονικό διάστημα σε κατάσταση μακροχρόνιας ανεργίας.

Σε διαμαρτυρία προς την Αρχή, προέβησαν επίσης και **εκμισθωτές ακινήτων με ιδιαίτερα χαμηλό εισόδημα, πληγέντες από το μέτρο της μείωσης κατά 40% των επαγγελματικών μισθώσεων και των μισθώσεων κύριας κατοικίας**. Ο Συνήγορος, στην παρέμβασή του προς τους αρμόδιους Υπουργούς Οικονομικών, Ανάπτυξης και Επενδύσεων αφενός, και Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων αφετέρου, επεσήμανε ότι, τόσο η εφαρμογή του συγκεκριμένου μέτρου, όσο και των αντισταθμιστικών μέτρων που ακολούθησαν, είναι απόλυτη και οριζόντια, καταλαμβάνοντας το σύνολο των εκμισθωτών, χωρίς καμία εξαίρεση και κλίμακα, μη λαμβάνοντας υπόψη ότι, σε κάποιες περιπτώσεις, οι μισθωτές είναι πιο εύρωστοι οικονομικά, σε σχέση με τους εκμισθωτές, που ενδεχομένως ανήκουν σε ευπαθείς ή ευάλωτες ομάδες. Ακολούθως, **πρότεινε να ληφθεί ειδική πρόνοια για τις περιπτώσεις των εκμισθωτών με ιδιαίτερα χαμηλό συνολικό διαθέσιμο εισόδημα, σε κίνδυνο φτώχειας, εξετάζοντας το ενδεχόμενο να επιδοτήσει το κράτος τη μείωση του ενοικίου στις περιπτώσεις αυτές**²⁶.

Αναφορές υποβλήθηκαν και από επιχειρηματίες παραχωρησιούχους χερσαίας ζώνης του Λιμένα Ραφήνας, οι οποίοι διαμαρτυρήθηκαν για άρνηση του Οργανισμού Λιμένος Ραφήνας Α.Ε. να τους απαλλάξει από το οικονομικό αντάλλαγμα (αντί ενοικίου) των μηνών Μαρτίου, Απριλίου και Μαΐου 2020, κατά παράβαση των διατάξεων της σχετικής Π.Ν.Π.²⁷. Οι συγκεκριμένες επιχειρήσεις είχαν υποβάλει δήλωση αναστολής συμβάσεων εργασίας και δεν ασκούσαν, κατά δήλωσή

24. Φ.Υ. 281593

25. ΦΕΚ Α' 64/14.03.2020.

26. Φ.Υ. 278284

27. Άρθρ. 68 της από 13.04.2020 (ΦΕΚ 84 Α') Πράξεως Νομοθετικού Περιεχομένου.

τους, δραστηριότητα κατά τους συγκεκριμένους μήνες. Ωστόσο, ο Οργανισμός Λιμένος Ραφήνας αποφάσισε όχι την πλήρη απαλλαγή τους, όπως προβλέπει η Π.Ν.Π., αλλά την απαλλαγή από την υποχρέωση καταβολής του 40% του συνολικού μισθώματος, υποστηρίζοντας ότι οι αιτούμενες επιχειρήσεις δεν τελούσαν στην πραγματικότητα σε αναστολή ή απαγόρευση λειτουργίας, καθώς συνέχισαν να εξυπηρετούν τις ανάγκες μεταφοράς φορτηγών οχημάτων και μονίμων κατοίκων των νησιών με πλοία. Υποστήριξε επίσης ότι είναι απλά πληττόμενες, καθώς δεν είχε διαταχθεί η αναστολή ή απαγόρευση της λειτουργίας τους, συνεπώς δεν υπάγονται στις διατάξεις περί πλήρους απαλλαγής. Με ερώτημα που απηύθυνε προς το Υπουργείο Ναυτιλίας, ο Συνήγορος ζήτησε διευκρινίσεις περί του όρου «αναστολή» και των προϋποθέσεων της, καθώς σύμφωνα με τη γραμματική ερμηνεία της Π.Ν.Π, εφόσον η επιχείρηση καταλαμβάνεται από τα ειδικά ή έκτακτα μέτρα περί αναστολής, απαλλάσσεται από το οικονομικό αντάλλαγμα. Το Υπουργείο, κατόπιν της παρέμβασης της Αρχής, με έγγραφό του αποσαφήνισε ότι οι συγκεκριμένες επιχειρήσεις εντάσσονται στους πληττόμενους κλάδους, και όχι σε αυτούς που τελούν σε αναστολή²⁸.

1.5.2. Οφειλές Δ.Ε.Η. – Διακανονισμοί

Ένα από τα μεγάλα και ουσιαστικά προβλήματα που αφορούν στην καθημερινότητα και την επιβίωση των πολιτών, είναι το ζήτημα της ενεργειακής φτώχειας²⁹. Ο περιορισμός των δαπανών των νοικοκυριών για ενέργεια συνεπάγεται και την επιδείνωση της ποιότητας ζωής. Στο πλαίσιο αυτό, οι προμηθευτές ηλεκτρικής ενέργειας, κατ' εφαρμογή του άρθρου 39 του Κώδικα Προμήθειας Ηλεκτρικής Ενέργειας σε Πελάτες, υποχρεούνται να παρέχουν σε καταναλωτές, οι οποίοι αντιμετωπίζουν δυσχέρεια ή αδυναμία αποπληρωμής λογαριασμών κατανάλωσης, ειδικά προγράμματα ρύθμισης εξόφλησης λογαριασμών ή διακανονισμού παλαιότερων οφειλών, ιδίως μέσω δόσεων.

Με αφορμή την κρίσιμη περίοδο που διανύουμε εξαιτίας της πανδημίας, η **Δ.Ε.Η. ανακοίνωσε έκτακτα μέτρα οικονομικής ελάφρυνσης των πελατών της**, τα οποία τέθηκαν σε εφαρμογή για περίοδο κατανάλωσης από την 26^η Μαρτίου 2020 και ίσχυσαν για ένα τρίμηνο. Με τα μέτρα ωφελήθηκε σχεδόν το σύνολο των πελατών της. Με την πανδημία να εξελίσσεται, η Δ.Ε.Η. ανακοίνωσε και νέα μέτρα ελάφρυνσης, τα οποία ίσχυσαν από 1 Οκτωβρίου έως 31 Δεκεμβρίου 2020. Τα

28. Φ.Υ. 285877.

29. Ως ενεργειακή φτώχεια ορίζεται η κατάσταση ενός νοικοκυριού που αδυνατεί να έχει πρόσβαση σε επαρκείς υπηρεσίες ενέργειας στο σπίτι (ειδικότερα θέρμανση και ψύξη χώρου, φωτισμό και οικιακές συσκευές).

μέτρα αυτά περιελάμβαναν **δωρεάν πάγιο** για όλους τους πελάτες χαμηλής τάσης, νοικοκυριά και επαγγελματίες, **έκπτωση 8%** για νοικοκυριά και επιχειρήσεις χαμηλής τάσης με κατανάλωση πάνω από 2.000 kWh, **επιπλέον έκπτωση 8%** στις **ευάλωτες ομάδες**, όπως ηλικιωμένοι άνω των 70 ετών και άτομα με μηχανική υποστήριξη, που δεν εντάσσονται στο Κοινωνικό Οικιακό Τιμολόγιο. **Ο Συνήγορος παρείχε σχετική πληροφόρηση στους πολίτες στο πλαίσιο της διερεύνησης σχετικών αναφορών και παρενέβη σε διαδικαστικές περιπτώσεις δυσκολίας ένταξης των ενδιαφερομένων σε διακανονισμούς ληξιπρόθεσμων οφειλών, όπως και υπαγωγής στα νέα μέτρα ελάφρυνσης από ευάλωτες ομάδες.**

1.5.3. Επιστροφές διδάκτρων και άλλα αιτήματα

Ο Συνήγορος κλήθηκε να διαμεσολαβήσει σε πλείστες περιπτώσεις επιστροφής διδάκτρων και τροφείων παιδικών σταθμών, νηπιαγωγείων, ωδείων, αθλητικών σωματείων, των οποίων η λειτουργία αναστάλη ή οι παροχές περιορίστηκαν σημαντικά από τις συμφωνηθείσες, κατά την έναρξη της σχολικής χρονιάς. Επίσης, διερεύνησε αναφορές σχετικά με την οικονομική επιβάρυνση που προέκυψε μετά από τις ακυρώσεις σχολικών εκδρομών στο εξωτερικό.

Σε άλλη περίπτωση, ζητήθηκε η παρέμβαση της Αρχής από γονείς, οι οποίοι διαμαρτύρονταν για την αδυναμία ενεργοποίησης της αξίας τοποθέτησης (voucher) σε Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης παιδιών και Α.Μ.Ε.Α., σύμφωνα με την από 30.3.2020 Π.Ν.Π., στο πλαίσιο μέτρων για την αντιμετώπιση της πανδημίας του κορονοϊού. Εν προκειμένω, η οικογένεια μετοίκησε σε άλλη περιφέρεια και η αρμόδια υπηρεσία (Ε.Ε.Τ.Α.Α) απέρριψε το αίτημα, με την αιτιολογία ότι λόγω των μέτρων δεν ενεργοποιούνται νέα voucher. Ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε ότι δεν πρόκειται για νέο αίτημα, αλλά για αλλαγή που ζητήθηκε λόγω μετοίκησης, και **πέτυχε νομοθετική ρύθμιση, χάρη στην οποία γίνεται δεκτή η διαδικασία ενεργοποίησης της αξίας τοποθέτησης στη δομή επιλογής του ωφελούμενου**³⁰.

1.6. Πρόσβαση σε δημόσιες υπηρεσίες

Η δημόσια διοίκηση κλήθηκε να αναπροσαρμόσει τις διαδικασίες και λειτουργίες της, προκειμένου να εξακολουθήσει να παρέχει τις υπηρεσίες της στους πολίτες. Τα μέτρα περιορισμού ή και αναστολής της υποδοχής κοινού, καθώς και η εκπαιδευτική εργασία των υπαλλήλων για την περιστολή της εξάπλωσης του ιού, δημιούργησαν νέες ανάγκες και προκλήσεις, στις οποίες όφειλε να ανταποκριθεί. **Η**

30. Φ.Υ. 279377.

υιοθέτηση ψηφιακών τεχνολογιών εντάθηκε από τις νέες συνθήκες εργασίας που προέκυψαν, και σε πολύ μικρό διάστημα πραγματοποιήθηκαν ψηφιακές εξελίξεις στο δημόσιο τομέα που προβλεπόταν να υλοποιηθούν σε διάστημα αρκετών ετών.

1.6.1. Μη εξυπηρέτηση – καθυστέρησης

Σημαντικός ήταν ο αριθμός πολιτών, οι οποίοι διαμαρτυρήθηκαν για καθυστέρηση διεκπεραίωσης αιτημάτων τους ή για πλημμελή εξυπηρέτησή τους από τις δημόσιες υπηρεσίες ή ακόμη και για αδυναμία τους να επικοινωνήσουν με αυτές για να κλείσουν ραντεβού, αναφορικά με υπόθεσή τους³¹. **Η δυσκολία πρόσβασης σε υπηρεσίες, όπως ο Ε.Φ.Κ.Α. και ο Ο.Γ.Α., για υποβολή αιτημάτων, όπως η χορήγηση επιδόματος κύησης και λοχείας και η καθυστέρηση διεκπεραίωσης των αιτημάτων αυτών, λόγω της περιορισμένης λειτουργίας των υπηρεσιών κατά την περίοδο της πανδημίας, αποτέλεσαν αντικείμενο παρέμβασης του Συνηγόρου για την κάθε ατομική περίπτωση, με ιδιαίτερα θετική ανταπόκριση των υπηρεσιών στις παρεμβάσεις του.** Διαπιστώθηκε επίσης, αδυναμία πρόσβασης ή υπέρμετρη καθυστέρηση εξέτασης αιτημάτων από τις υγειονομικές επιτροπές (Α.Υ.Ε.) για τη χορήγηση αναρρωτικών αδειών, λόγω προβλημάτων κατά την κύηση, όπως και με τον Ο.Α.Ε.Δ., τηλεφωνικά ή δια ζώσης. Η ηλεκτρονική εξυπηρέτηση των πολιτών λειτούργησε ικανά, αλλά με προβλήματα, όπως η ύπαρξη μη φιλικών προς στο χρήστη πληροφοριακών συστημάτων, η έλλειψη εξοικείωσης, κ.ά.

1.6.2. Αναστολή εργασιών της Υπηρεσίας Ασύλου

Τις παράπλευρες συνέπειες των μέτρων πρόληψης της διασποράς του κορονοϊού, υπέστη και **το δικαίωμα ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης των αιτούντων άσυλο.** Η αναστολή εργασιών της Υπηρεσίας Ασύλου, κατά το πρώτο κύμα της πανδημίας, δημιούργησε πρόβλημα στην απόδοση Προσωρινού Αριθμού Ασφάλισης και Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού (Π.Α.Α.Υ.Π.Α.) σε αιτούντες, ενώ η Υπηρεσία Ασύλου δεν ανταποκρίθηκε στην παρέμβαση³² της Αρχής προς επίλυση του προβλήματος. Ο Συνήγορος δέχθηκε και αναφορές³³ σχετικά με τις διαδικασίες εξέτασης αιτήσεων ασύλου σε β' βαθμό και τη μη έκδοση οδηγιών για τη λειτουργία της Αρχής Προσφυγών, εν μέσω πανδημίας, κυρίως για τα ζητήματα

31. Φ.Υ. 279322.

32. Φ.Υ. 279288.

33. Φ.Υ. 277397, 276555, 276331, 279722.

της αυτοπρόσωπης παρουσίας, της αναβολής της συζήτησης και των διαδικαστικών εγγυήσεων. Ο Συνήγορος, με έγγραφό του, **επισήμανε την ανάγκη έκδοσης οδηγιών για τον τρόπο λειτουργίας της Αρχής Προσφυγών**. Με την έκδοση της σχετικής Υπουργικής Απόφασης και το απαντητικό έγγραφο της Αρχής Προσφυγών, δόθηκαν διευκρινίσεις και οδηγίες.

Η αναστολή λειτουργίας της Υπηρεσίας Ασύλου κατά το πρώτο χρονικό διάστημα της πανδημίας, οδήγησε επίσης σε **αναβολή ή και ακύρωση εκκρεμών διαδικασιών**, όπως προγραμματισμένων καταγραφών, μεταφορών για οικογενειακή επανένωση στο πλαίσιο του Κανονισμού Δουβλίνου, ανανεώσεων δελτίων αιτούντος, ανανεώσεων αδειών, επιδόσεων αποφάσεων, επιδόσεων κλήσεων σε συνέντευξη, καταθέσεων προσφυγών, εξετάσεων DNA στο πλαίσιο του Κανονισμού Δουβλίνου, κ.ά. Λαμβάνοντας υπόψη τις καθυστερήσεις αυτές, την πρόσθετη ψυχολογική επιβάρυνση των ήδη βεβαρημένων ασυνόδευτων ανηλίκων και τον κίνδυνο στέρησης δικαιωμάτων λόγω εκπνοής προθεσμιών (λ.χ. για ολοκλήρωση της διαδικασίας Δουβλίνου) ή ενηλικίωσης, ο Συνήγορος απέστειλε έγγραφο στην Υπηρεσία Ασύλου ζητώντας ιδίως τον **άμεσο επαναπρογραμματισμό και την προτεραιοποίηση των περιπτώσεων επικείμενης ενηλικίωσης ή απώλειας του δικαιώματος επανένωσης**³⁴.

1.6.3. Πρόσβαση των υπηκόων τρίτων χωρών στις αρμόδιες υπηρεσίες Αλλοδαπών @ Μετανάστευση

Από τις 12 Μαρτίου έως και 15 Μαΐου 2020, ανεστάλη η υποδοχή και εξυπηρέτηση κοινού από τις Διευθύνσεις και τα Τμήματα Αλλοδαπών και Μετανάστευσης των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων της χώρας και τη Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου. Η Διοίκηση, με σειρά Υπουργικών Αποφάσεων, **παρέτεινε την ισχύ** των αδειών διαμονής που επρόκειτο να λήξουν, των δελτίων διαμονής, καθώς και των σχετικών βεβαιώσεων κατάθεσης αιτημάτων χορήγησης/ανανέωσης αδειών διαμονής. Επιπλέον, δόθηκε η δυνατότητα υποβολής συμπληρωματικών εγγράφων ή αιτήσεων και, αντίστοιχα, επίδοσης των αδειών διαμονής στους ενδιαφερομένους αλλοδαπούς πολίτες **μέσω ταχυδρομείου**. Με την επαναλειτουργία των αρμόδιων υπηρεσιών, υπήρξε δυνατότητα διεκπεραίωσης **μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου** (e – mail), καθώς και **προγραμματισμένου – μέσω κεντρικής ηλεκτρονικής πλατφόρμας – ραντεβού** (e – ραντεβού).

Η Αρχή έγινε, ωστόσο, αποδέκτης αναφορών, καθώς για την κατηγορία **άδειας**

34. Φ.Υ. 77715, 277913, 277923.

διαμονής για εξαιρετικούς λόγους, η σχετική διαδικασία προγραμματισμού ραντεβού και κατάθεσης σχετικού αιτήματος στις Διευθύνσεις Αλλοδαπών και Μετανάστευσης, ιδίως της Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αττικής, **ουσιαστικά είχε ανασταλεί**. Τα καθορισμένα ραντεβού κατάθεσης αιτήματος είχαν ακυρωθεί και δεν είχε ληφθεί κανένα μέτρο επαναπρογραμματισμού. Ο Συνήγορος απευθύνθηκε στην αρμόδια Διεύθυνση Μεταναστευτικής Πολιτικής, ζητώντας ενημέρωση σχετικά με τον χρόνο έναρξης της διαδικασίας κατάθεσης αιτημάτων εξαιρετικών λόγων στην Αττική.

1.6.4. Αναστολή λειτουργίας Δικαστηρίων

Προβλήματα δημιουργήθηκαν και στην αναστολή λειτουργίας των Δικαστηρίων από τις 16 Μαρτίου 2020. Ο Συνήγορος εξέτασε υπόθεση, σύμφωνα με την οποία, δεν ήταν δυνατή η κατάθεση αίτησης αναστολής από φερόμενο θύμα βασανιστηρίων στο αρμόδιο δικαστήριο κατά της απόρριψης αιτήματος ασύλου σε δεύτερο βαθμό, με συνέπεια την επικείμενη έξωσή του από στέγη του προγράμματος ESTIA. Στην παρέμβαση του Συνηγόρου, η Γενική Γραμματεία Μεταναστευτικής Πολιτικής ανταποκρίθηκε με εξαιρετική ετοιμότητα, παρατείνοντας αυθημερόν τη στέγαση του αιτούντος ασύλο³⁵.

1.6.5. Εξυπηρέτηση του κοινού – Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε.

Στο πλαίσιο εφαρμογής προληπτικών μέτρων προστασίας της δημόσιας υγείας ο Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε., από τις αρχές του καλοκαιριού του 2020, ανέστειλε την υποδοχή του κοινού και περιόρισε την επιτόπια επίσκεψη στα τοπικά γραφεία του μόνο σε επείγουσες περιπτώσεις, κατόπιν ραντεβού. Για την εξ αποστάσεως εξυπηρέτηση των πολιτών, επιδίωξε την αναβάθμιση της τηλεφωνικής εξυπηρέτησης και την απρόσκοπτη παροχή των υπηρεσιών με ηλεκτρονικά μέσα. Ωστόσο, **διαπιστώθηκε η αδυναμία κάλυψης του συνόλου των παρεχόμενων υπηρεσιών**.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, κατά τη διερεύνηση σχετικών αναφορών³⁶, πληροφορήθηκε ότι όλα τα τοπικά γραφεία του Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. προγραμματίζουν ραντεβού, μόνον στην περίπτωση υπογραφής συμβολαίου. Στις περιπτώσεις που οι χρήστες των παροχών όφειλαν να ανανεώσουν και να καταθέσουν νέα, πρωτότυπη Υπεύθυνη Δήλωση Εγκαταστάτη Ηλεκτρολόγου (Υ.Δ.Ε.), υποχρεώνονταν να την αποστέλλουν μέσω υπηρεσιών ταχυμεταφοράς, επιβαρυνόμενοι οι ίδιοι με τα έξοδα αποστολής, καθότι **δεν προέκυψε η μέριμνα εκ μέρους του Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε.**

35. Φ.Υ. 276289.

36. Φ.Υ. 286244.

να συνάψει σύμβαση με εταιρεία ταχυμεταφοράς για την ανέξοδη υποβολή των απαιτούμενων πρωτότυπων στοιχείων, που δεν μπορούν να υποβληθούν ηλεκτρονικά. Ο Συνήγορος του Πολίτη, αναζήτησε τις απόψεις της Διεύθυνσης Χρηστών Δικτύου και της Διεύθυνσης Περιφέρειας Αττικής και πρότεινε την τροποποίηση της υφιστάμενης πρακτικής εξυπηρέτησης, ώστε να μην προκαλείται πρόσθετη οικονομική επιβάρυνση των χρηστών. Ζήτησε επίσης, τη συμπερίληψη της κατάθεσης Υ.Δ.Ε. στις «επείγουσες περιπτώσεις» μέσω ραντεβού, με ανάρτηση αντίστοιχης **ενημερωτικής ανακοίνωσης σε όλα τα σημεία εξυπηρέτησης του κοινού**.

Από τη διερεύνηση σημαντικού αριθμού αναφορών, καταγράφηκαν επίσης μεγάλες καθυστερήσεις στην, κατά κανόνα τετραμηνιαία, συλλογή δεδομένων μέτρησης της κατανάλωσης ηλεκτρικής ενέργειας (σε κάποιες περιπτώσεις οι καθυστερήσεις αυτές υπερέβαιναν το εξάμηνο). Ο Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. στα έγγραφα της Αρχής επικαλέστηκε αδυναμία πρόσβασης στην μετρητική διάταξη, αρνούμενος την υπαιτιότητα καθυστέρησης³⁷, ενώ σε άλλες επικαλέστηκε την ανεπάρκεια προσωπικού και ανωτέρα βία εξαιτίας της πανδημίας³⁸.

1.6.6. Αδυναμία στην ανανέωση διαβατηρίων

Αναφορές υποβλήθηκαν στον Συνήγορο και για προβλήματα στην ανανέωση διαβατηρίων. Χαρακτηριστική περίπτωση είναι εκείνη πολίτη, ο οποίος προσέφυγε³⁹ στον Συνήγορο διότι δεν υπήρχε τρόπος να ανανεώσει το διαβατήριό του που έληγε σε λίγους μήνες. Ο καταγγέλλων διέμενε και ασκούσε την επαγγελματική δραστηριότητά του στον Άγιο Μαρτίνο, νησί της Καραϊβικής που ανήκει διοικητικά στην Ολλανδία. Λόγω των μέτρων που είχαν επιβληθεί για την αντιμετώπιση της πανδημίας, δεν υπήρχε τρόπος να ταξιδέψει ούτε προς την Ελλάδα, ούτε προς το αρμόδιο Προξενείο στη Χάγη της Ολλανδίας. Ο Συνήγορος, στην αλληλογραφία του με την Διεύθυνση Διαβατηρίων της Ελληνικής Αστυνομίας και την αρμόδια Διεύθυνση του Υπουργείου Εξωτερικών, πρότεινε ως λύση την αποστολή εκπροσώπου του Προξενείου στον Άγιο Μαρτίνο, ο οποίος θα φρόντιζε για την παραλαβή της αίτησης χορήγησης διαβατηρίου και την εφαρμογή της συναφούς διαδικασίας (λήψη δακτυλικών αποτυπωμάτων, κ.λπ.). Ωστόσο, αν και η Ελληνική Αστυνομία αποδέχτηκε την πρόταση, δεν κατέστη εφικτή η αποστολή εκπροσώπου στον Άγιο Μαρτίνο.

37. Φ.Υ. 285055/2020.

38. Φ.Υ. 285556/2020.

39. Φ.Υ. 283840.

1.7. Εκπαίδευση

1.7.1. Δυσχέρειες στη βασική εκπαίδευση

Οι δυσχέρειες που προέκυψαν στον χώρο της εκπαίδευσης λόγω της πανδημίας, αφορούσαν ιδίως προβλήματα:

- στην υλοποίηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, σε συνάρτηση με τον σεβασμό των προσωπικών δεδομένων των μαθητών⁴⁰,
- στο μέτρο της υποχρεωτικής χρήσης μάσκας σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης και με ελάχιστες εξαιρέσεις ρητά αναφερόμενες στη σχετική Υ.Α.⁴¹,
- στη δυνατότητα φοίτησης εξ αποστάσεως μόνο μαθητών/τριών που πάσχουν οι ίδιοι/ες από περιοριστικά αναφερόμενες σοβαρές παθήσεις, χωρίς πρόβλεψη εξαίρεσης λόγω μελών οικογένειας που ανήκουν σε ομάδα υψηλού κινδύνου,
- στον, κατ' ουσία, αποκλεισμό ευάλωτων ομάδων από το σχολείο, εξαιτίας της έλλειψης του σχετικού τεχνικού εξοπλισμού⁴² και της αναγκαίας εκπαιδευτικής υποστήριξης⁴³ όπως και λόγω της θέσης σε καθεστώς καραντίνας, για διάστημα μεγαλύτερο του ισχύοντος για τον γενικό πληθυσμό, χώρων μαζικής φιλοξενίας προσφύγων⁴⁴.

Ο Συνήγορος διαχειρίστηκε τις υποθέσεις αυτές με σειρά παρεμβάσεων προς το Υπουργείο Παιδείας, στο πλαίσιο των οποίων αναδείχθηκαν τα προβλήματα και διατυπώθηκαν συγκεκριμένες προτάσεις⁴⁵, υπό το πρίσμα της διασφάλισης του βέλτιστου συμφέροντος του παιδιού. Μεταξύ των προτάσεων αυτών, περιλήφθηκε η **εισήγηση για μείωση του αριθμού των μαθητών ανά τάξη, προς αποφυγή του συγχρωτισμού, η ενίσχυση των υπηρεσιών καθαρισμού των εκπαιδευτικών μονάδων, ώστε να απολυμαίνονται οι χώροι και κατά τη διάρκεια της ημέρας, η έμφαση στην παιδαγωγική προσέγγιση κατά τη χρήση μάσκας και στον σεβασμό των προσωπικών δεδομένων κατά την υλοποίηση του προγράμματος εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, η εξέταση της δυνατότητας οι πλέον ευάλωτες περιπτώσεις**

40. Φ.Υ. 278487, 278565, 278556.

41. Φ.Υ. 284672,285032,285051.

42. Φ.Υ. 288716, 288459.

43. Φ.Υ. 282056.

44. Φ.Υ. 286887.

45. Βλ. Νομοθετικές και Οργανωτικές Προτάσεις.

μαθητών να φοιτούν σε ολιγάριθμα τμήματα, ενδεχομένως με διαφορετικό ωράριο, αντί του παράλληλου συστήματος της παρουσίας μέρους των μαθητών στην τάξη και της εξ αποστάσεως παρακολούθησης από τους υπόλοιπους. Με επιστολή, εξάλλου, της Αρχής στο Υπουργείο Παιδείας, ζητήθηκαν συγκεκριμένα στοιχεία ως προς τον τρόπο γνωστοποίησης και κάλυψης των αναγκών σε εξοπλισμό, ώστε να διαπιστωθεί ο βαθμός ανταπόκρισης σε τυχόν αιτήματα και, τελικά, να διασφαλιστεί η πρόσβαση όλων των μαθητών, ακόμη και των πιο ευάλωτων. Ο Συνήγορος διατύπωσε επίσης τον προβληματισμό του ως προς την αξιοποίηση του σταθερού τηλεφώνου για την εξ αποστάσεως παρακολούθηση του μαθήματος, καθώς εκτιμήθηκε ότι η έλλειψη οπτικής επαφής με τον διδάσκοντα και την παρουσίαση που λαμβάνει χώρα (πίνακα, κ.λπ.) υποβαθμίζει τη μαθησιακή διαδικασία. Αναδείχθηκε, ακολούθως, η ανάγκη διερεύνησης των τυχόν βλαπτικών συνεπειών από την πολύωρη καθήλωση – ιδίως των μικρότερης ηλικίας μαθητών/τριών – μπροστά στον υπολογιστή. **Η Αρχή με σχετικό έγγραφό της πρότεινε την τροποποίηση της ισχύουσας Κ.Υ.Α.⁴⁶, ώστε οι κατηγορίες των μαθητών που δικαιούνται εξ αποστάσεως εκπαίδευση να συμπεριλαμβάνουν και τις περιπτώσεις παιδιών που δι-αβιούν στην ίδια οικογένεια με συγγενείς οι οποίοι έχουν σοβαρό νόσημα.** Τέλος, κατά την πρώτη περίοδο περιορισμού μετακίνησης, ο Συνήγορος επεσήμανε ότι η αναστολή λειτουργίας των ειδικών σχολείων, χωρίς τη διασφάλιση εναλλακτικών μέτρων εκπαίδευσης και θεραπείας, επιφέρει ιδιαίτερα αρνητικές συνέπειες που δύσκολα θα ξεπεραστούν, ώστε τα παιδιά να επανέλθουν στην προτέρα κατάσταση.

1.7.2. Παιδιά που μετακινούνται

Η πανδημία δημιούργησε προβλήματα και στο ζήτημα της πρόσβασης στο εκπαιδευτικό σύστημα των παιδιών που μετακινούνται, ιδίως στις δομές μαζικής φιλοξενίας προσφύγων, είτε λόγω του παρατεταμένου αποκλεισμού των χώρων αυτών, σε περίπτωση διαπίστωσης κρουσμάτων⁴⁷, οπότε τα παιδιά αποκλείονταν από τη φοίτηση, είτε εξαιτίας της έλλειψης κατάλληλου εξοπλισμού και υποστήριξης κατά την περίοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης⁴⁸. Η Αρχή μεσολάβησε στις περιπτώσεις αυτές, με στόχο την άρση των παραβιάσεων, ενώ απέστειλε έγγραφο στο Υπουργείο Παιδείας, στην TASK FORCE και στην Γενική Γραμματεία Πολιτικής Προστασίας, επισημαίνοντας την ανάγκη αυξημένης μέριμνας, προκειμένου να διασφαλιστεί στην πράξη η συνέχιση της φοίτησης όλων των μαθητών των ευάλωτων αυτών πληθυσμών.

46. ΦΕΚ 3780/Β'/08.09.2020.

47. Φ.Υ. 286887.

48. Φ.Υ. 282056.

1.7.3. Μέτρα εκκένωσης φοιτητικών εστιών Α.Ε.Ι.

Στο πλαίσιο των έκτακτων μέτρων για την προστασία της δημόσιας υγείας, επιβλήθηκε η προσωρινή απαγόρευση της λειτουργίας των εστιών των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων, καθώς και των τουριστικών καταλυμάτων, όπου ομοίως φιλοξενούνταν αριθμός φοιτητών. Εξαίρεση από το ανωτέρω μέτρο προβλέφθηκε μόνο για τις περιπτώσεις φοιτητών ορφανών από τους δυο γονείς, καθώς και για τους αλλοδαπούς/αλλογενείς φοιτητές.

Ο Συνήγορος, μετά από δημοσιεύματα του τύπου, αλλά και σχετικές αναφορές⁴⁹, έθεσε υπόψη του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων το ζήτημα των δυσχερειών που αντιμετωπίζει μερίδα φοιτητών αναφορικά με την εφαρμογή του μέτρου εκκένωσης των φοιτητικών εστιών⁵⁰, επισημαίνοντας τις περιπτώσεις φοιτητών που είτε αδυνατούσαν να επιστρέψουν στον τόπο μόνιμης κατοικίας τους, είτε η μετακίνησή τους θα έθετε σε κίνδυνο την υγεία των οικείων τους. Ενδεικτικά, αναφέρθηκαν περιπτώσεις φοιτητών που διαβιούν σε απομακρυσμένες και νησιωτικές περιοχές, με υπερήλικους γονείς ή γονείς με χρόνια νοσήματα. Πρόσθετα, τέθηκε το ζήτημα της συνέχισης των σπουδών των μετακινούμενων φοιτητών, αφού ορισμένοι δεν διέθεταν στις γονικές τους εστίες τα μέσα για την υπαγωγή τους στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, ενώ τονίστηκε ότι οι εργαζόμενοι φοιτητές θα υποχρεώνονταν να εγκαταλείψουν και την εργασία τους στον τόπο σπουδών τους, με συνέπειες όχι μόνο για τους ίδιους, αλλά και τις τοπικές κοινωνίες, καθώς αρκετοί απασχολούνταν σε θέσεις εργασίας αιχμής κατά την υγειονομική κρίση (σούπερ μάρκετ, ταχυμεταφορές, πρατήρια καυσίμων, κ.ο.κ.).

Προβλήματα εντοπίστηκαν και σε Έλληνες φοιτητές του εξωτερικού, οι οποίοι κλήθηκαν να εκκενώσουν τους χώρους διαμονής στις φοιτητικές εστίες. Σε σχετική περίπτωση, ο Συνήγορος του Πολίτη σε συνεργασία με τον Γερμανό ομόλογό του παρενέβη για την παραμονή Ελληνίδας φοιτήτριας στη φοιτητική εστία και το ζήτημα επιλύθηκε άμεσα.

1.8. Περιοριστικά μέτρα κυκλοφορίας – Πρόστιμα

Μεγάλος αριθμός αναφορών που υπεβλήθησαν στο Συνήγορο, αφορούσε σε **πρόστιμα που επιβλήθηκαν σε πολίτες λόγω της παραβίασης των έκτακτων περιοριστικών μέτρων της κυκλοφορίας** (π.χ. μετακίνηση σε διαφορετική περιφερειακή ενότητα, μετακίνηση χωρίς τη σχετική έντυπη βεβαίωση ή χωρίς να έχει

49. Φ.Υ. 276420, 276427, 276432.

50. <https://www.synigoros.gr/resources/20200408-epistoloi-foititikes-esties.pdf>.

προηγηθεί η αποστολή sms, ή με μη ορθά συμπληρωμένη βεβαίωση, ή χωρίς ο πολίτης να φέρει μαζί του ταυτότητα ή διαβατήριο, κ.λπ.).

Στην συντριπτική τους πλειοψηφία, τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν κρίθηκαν σύνομα από την Αρχή, δεδομένου ότι, όπως διαπιστώθηκε, είχαν πράγματι παραβιαστεί οι σχετικές διατάξεις. Εν τούτοις, υπήρξαν και περιπτώσεις κατά τις οποίες, τα επιφορτισμένα με την επιβολή των προστίμων όργανα, εξάντλησαν τα όρια της διακριτικής τους ευχέρειας. Ενδεικτικά, αναφέρεται περίπτωση εξαιρετικά σύντομης μετακίνησης πολιτών πλησίον της οικίας τους (π.χ. για την απόρριψη απορριμμάτων), κατά την οποία οι πολίτες θεώρησαν ότι δεν απαιτείται η συμπλήρωση βεβαίωσης μετακίνησης, με αποτέλεσμα να τους επιβληθεί πρόστιμο. Παρά ταύτα, σε συγκεκριμένη περίπτωση στην οποία παρενέβη ο Συνήγορος, το πρόστιμο δι-εγράφη καθώς το Α.Τ. που το επέβαλε, απεδέχθη ότι η ενδιαφερόμενη έπρεπε να μεταβεί στον κεντρικό δρόμο, όπου βρίσκονταν τοποθετημένοι οι κάδοι⁵¹.

Σε άλλες υποθέσεις επιβλήθηκε πρόστιμο σε πολίτες που είχαν μετακινηθεί για νόμιμο λόγο, επειδή δεν έφεραν την αστυνομική τους ταυτότητα, όπως όριζε η σχετική Υπουργική Απόφαση, έφεραν όμως την προβλεπόμενη βεβαίωση μετακίνησης και αντίγραφο της ταυτότητας, ή άλλα πρωτότυπα έγγραφα (π.χ. βιβλιάριο ασφαλιστικού ταμείου, δίπλωμα οδήγησης) από τα οποία μπορούσαν με ασφάλεια να ταυτοποιηθούν τα προσωπικά τους στοιχεία. Σε κάποιες δε περιπτώσεις, το πρόστιμο επιβλήθηκε παρόλο που είχε προηγηθεί ταυτοποίηση ηλεκτρονικά από τα αστυνομικά όργανα και είχε διαπιστωθεί η ταυτότητα του πολίτη. **Η ανταπόκριση της διοίκησης στις περιπτώσεις στις οποίες παρενέβη ο Συνήγορος, δεν ήταν ομοιόμορφη.**

Σε αρκετές αναφορές διαπιστώθηκε **πλημμελής ή ελλιπής καταγραφή της αιτιολογίας στο ίδιο το σώμα των Πράξεων Βεβαίωσης Παράβασης**. Συχνά το, αρμόδιο για τη συμπλήρωση των στοιχείων, όργανο, αρκούσαν σε απλή παραπομπή στην αντίστοιχη παράγραφο της σχετικής Κ.Υ.Α., χωρίς να εξειδικεύει την παράβαση, με αποτέλεσμα να καθίσταται ουσιαστικά αδύνατη η υποβολή συγκεκριμένων αντιρρήσεων από τους ενδιαφερόμενους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί πράξη Βεβαίωσης Παράβασης που εκδόθηκε με αιτιολογία, ότι η βεβαίωση κυκλοφορίας εργαζομένου, την οποία επέδειξε, δεν έφερε την ημερομηνία της συγκεκριμένης ημέρας και απαιτείτο νέα βεβαίωση κάθε μέρα. Όταν ο ενδιαφερόμενος υπέβαλε αντιρρήσεις επί της βεβαιωθείσας παράβασης, η αρμόδια αρχή του απάντησε εγγράφως ότι απορρίπτονται, γιατί δεν έφερε μαζί του βεβαίωση μετακίνησης. Στη συνέχεια, ωστόσο, η Υπηρεσία αναιρέσε την αρχική της θέση,

51. Φ.Υ. 276736.

απαντώντας στο Συνήγορο ότι η απόρριψη των αντιρρήσεων οφειλόταν στη μη αναγραφή επί της βεβαίωσης του τόπου κατοικίας και εργασίας του ενδιαφερομένου. Ως εκ τούτου, καθίσταται σαφές ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση προβλήθηκαν τρεις διαφορετικοί λόγοι για τους οποίους επεβλήθη το πρόστιμο, εκ των οποίων οι δυο ήταν πλήρως αντικρουόμενοι μεταξύ τους⁵².

Δεν έλειψαν **και περιπτώσεις κατά τις οποίες υποβληθείσες αντιρρήσεις για επιβληθέντα πρόστιμα κρίθηκαν αβάσιμες, χωρίς να εξετασθούν επί της ουσίας οι λόγοι που επικαλούνταν οι ενιστάμενοι**. Μεταξύ αυτών ήταν και αναφορές Μ.Κ.Ο. που εκπροσωπούσαν πρόσωπα αιτούντα άσυλο και είχαν υποβάλει αντιρρήσεις στις αρμόδιες αστυνομικές διευθύνσεις, διαμαρτυρούμενες για τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν σε αιτούντες διεθνή προστασία, εξαιτίας παραβίασης των διατάξεων περί περιορισμού των μετακινήσεων. Οι αρμόδιες διευθύνσεις, ωστόσο, τις απέρριψαν ως αβάσιμες άνευ αιτιολογίας. Ακόμα και όταν η Αρχή απευθύνθηκε στις αστυνομικές διευθύνσεις, ζητώντας συγκεκριμένη αιτιολογία, επικαλούμενη σχετικά δικαιολογητικά έγγραφα, δεν ελήφθη διαφορετική απάντηση. Ο Συνήγορος, απέστειλε έγγραφο προς τον Αρχηγό της ΕΛ.ΑΣ., ζητώντας να επανεξετασθούν οι υποθέσεις και να δοθεί αιτιολογημένη απάντηση. Επίσης, **ζήτησε να παρασχεθούν εκ νέου οδηγίες προς όλες τις αστυνομικές διευθύνσεις για πλήρη αιτιολόγηση των απορρίψεων αντιρρήσεων, όμοιες με αυτές που δίδονται για τις αντιρρήσεις που υποβάλλονται κατόπιν προστίμων, λόγω παραβάσεων διατάξεων του Κ.Ο.Κ.**⁵³.

Ιδιαίτερη είναι και η περίπτωση κατά την επανέναρξη των εργασιών του Περιφερειακού Γραφείου Ασύλου Λέσβου στα τέλη Μαΐου. Ένα από τα παρεπόμενα της επίδοσης χιλίων τετρακοσίων (1.400) απορριπτικών αιτήσεων ασύλου, ήταν η αυξημένη κινητικότητα των αιτούντων για την εξεύρεση νομικής συνδρομής, εντός της δεκαήμερης προθεσμίας για την προσφυγή. Στο πλαίσιο αυτό, αναφέρθηκε και η επιβολή προστίμων εκατόν πενήντα (150) ευρώ σε δεκατέσσερις (14) αιτούντες άσυλο, που προσπάθησαν να προσεγγίσουν το container της οργάνωσης νομικής βοήθειας για να αναζητήσουν νομική συνδρομή για την άσκηση **του δικαιώματος προσφυγής**⁵⁴.

Η Αρχή χρειάστηκε, τέλος, να διαμεσολαβήσει σε περίπτωση **προσαγωγής ασυνόδευτου σε αστυνομικό τμήμα λόγω μη χρήσης μάσκας – παρόλο** που έφερε έγγραφα ταυτοποίησης και του είχε ήδη επιβληθεί πρόστιμο, χωρίς μάλιστα να

52. Φ.Υ. 277358.

53. Φ.Υ. 278553.

54. Φ.Υ. 279288.

γνωρίζει τη γλώσσα και να του επιτραπεί να επικοινωνήσει με τη δομή, όπου φιλοξενείται⁵⁵.

1.9. Καθημερινή ζωή

Καταγγελίες δέχθηκε ο Συνήγορος και για δυσλειτουργίες ή προβλήματα που ανέκυψαν και δυσχέραναν την καθημερινή ζωή των πολιτών, σχετιζόμενα με τον κορονοϊό και τη νέα πραγματικότητα που δημιούργησε.

1.9.1. Μέσα μαζικής μεταφοράς

Πολίτες διαμαρτυρήθηκαν για τον συγχρωτισμό που επικρατούσε στα Μ.Μ.Μ., σε συνέχεια των οποίων εστάλη έγγραφο προς τον Ο.Α.Σ.Α., με το οποίο ο Συνήγορος ζήτησε να ληφθεί μέριμνα για την διασφάλιση της υγείας, τόσο του επιβατικού κοινού, όσο και των εργαζομένων⁵⁶.

Οι συνθήκες πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία στα μέσα μαζικής μεταφοράς αποτέλεσαν επίσης αντικείμενο αρκετών αναφορών. Από την εξέταση των υποθέσεων αυτών, διαπιστώθηκε σαφής επιδείνωση της δυνατότητας μετακίνησης των ατόμων με αναπηρία, λόγω της απαγόρευσης επιβίβασης στα λεωφορεία και τα τρόλεϊ από την μπροστινή είσοδο. Ο Συνήγορος, απευθύνθηκε στον Ο.Α.Σ.Α. ζητώντας την, κατ' εξαίρεση, μη εφαρμογή του μέτρου για τις περιπτώσεις επιβατών με κινητική δυσκολία.

1.9.2. Μετακίνηση γονέων

Η Αρχή χρειάστηκε να επισημάνει, σε συνέχεια ερωτημάτων κατά τη διερεύνηση αναφορών, ότι **η επικοινωνία μεταξύ γονέων και τέκνων, ζευγαριών που τελούν σε διάσταση, αποτελεί αναφαίρετο δικαίωμα και των δύο μερών, το οποίο δεν δύναται να παραβιάζεται λόγω πανδημίας**. Ως εκ τούτου, και οι γονείς δύναται να μετακινούνται ακόμα και εκτός ορίων νομού, προκειμένου να απολαύσουν το εν λόγω δικαίωμα, και οι συμφωνηθέντες όροι για την επικοινωνία θα πρέπει να συνεχίσουν να τηρούνται.

1.9.3. Ενδοοικογενειακή βία

Η ένταση που πυροδότησε ο εγκλεισμός στο σπίτι, εκτονώθηκε στις διαπροσωπι-

55. Φ.Υ. 278260, 280459.

56. Φ.Υ. 280557.

κές σχέσεις. Ο υποχρεωτικός περιορισμός κάτω από την ίδια στέγη και το «συνεχώς μαζί» φαίνεται πως είχαν αρνητικές επιπτώσεις στις σχέσεις. Η Αρχή παρενέβη προς τις αρμόδιες υπηρεσίες, επιζητώντας **στατιστική αποτύπωση και λήψη ειδικών μέτρων για την προστασία και υποστήριξη των θυμάτων ενδοοικογενειακής βίας**. Στις 14.04.2020 η ΕΛ.ΑΣ. ξεκίνησε καμπάνια για την αντιμετώπιση της ενδοοικογενειακής και έμφυλης βίας.

1.10. Προσλήψεις

Η πανδημία και οι πρωτόγνωρες συνθήκες που επικράτησαν, δεν άφησαν ανεπηρέαστο και το πεδίο των προσλήψεων. Παρατυπίες και διαδικασίες διαπιστώθηκαν και στο χώρο αυτό, οι οποίες έγιναν γνωστές στο Συνήγορο μέσω αναφορών των ενδιαφερομένων πολιτών.

Ένα από τα σημαντικότερα θέματα, το οποίο αποτέλεσε αντικείμενο διερεύνησης **κατά την περίοδο της πανδημίας, ήταν η διαδικασία προσλήψεων προσωπικού του Εθνικού Οργανισμού Δημόσιας Υγείας (Ε.Ο.Δ.Υ.), στο πλαίσιο αντιμετώπισης του κορονοϊού**. Ο Συνήγορος, στο έγγραφο που απηύθυνε στον Ε.Ο.Δ.Υ., επεσήμανε το ζήτημα της συνταγματικότητας που θέτει όρος της προκήρυξης, με βάση τον οποίο μοναδικό κριτήριο κατάταξης των υποψηφίων αποτελεί η χρονική προτεραιότητα υποβολής των αιτήσεων. Σε έγγραφό του, ο Ε.Ο.Δ.Υ. υποστήριξε ότι ο όρος της προκήρυξης είναι σύμφωνος με τις διατάξεις της σχετικής Π.Ν.Π.⁵⁷. Εντούτοις, ο Συνήγορος επισήμανε ότι η πρόβλεψη, ως μοναδικού κριτηρίου επιλογής προσωπικού, της αύξουσας σειράς της υποβολής της αίτησης, δεν διασφαλίζει την τήρηση των συνταγματικών εγγυήσεων της ίσης μεταχείρισης, της διαφάνειας, της αντικειμενικότητας και της αξιοκρατίας, αρχές οι οποίες πρέπει να διέπουν τις προσλήψεις στο Δημόσιο και τους εποπτευόμενους φορείς του και εν μέσω της κατάστασης έκτακτης ανάγκης λόγω κορονοϊού⁵⁸.

Άλλη περίπτωση είναι υπόθεση πολίτη που προσέφυγε στο Συνήγορο καταγγέλλοντας ότι, εξαιτίας των έκτακτων συνθηκών και της δυσκολίας πρόσβασης στην εργασία του, όπου διατηρούσε την απαραίτητη υλικοτεχνική υποδομή (Η/Υ κ.λπ.), ήταν αδύνατη η ηλεκτρονική του πρόσβαση στο σώμα της προκήρυξης για την επιλογή Διοικητών στις Δομές Προσωρινής Υποδοχής και Προσωρινής Φιλοξενίας και η γνώση του περιεχομένου αυτής (κριτήρια, προθεσμίες, κ.λπ.), υπογραμμίζοντας και την βραχεία προθεσμία (μόλις 5 ημέρες εν μέσω καραντίνας)

57. Άρθρ. 2 της από 25.2.2020 Π.Ν.Π. (ΦΕΚ Α' 42).

58. Φ.Υ. 282926.

υποβολής των δικαιολογητικών των υποψηφίων για τη συγκεκριμένη διαδικασία. Ο Συνήγορος σε παρέμβασή του επεσήμανε ότι η διαδικασία διορισμού απευθείας σε διευθυντικούς βαθμούς, εξαιρείται από τις διαδικασίες του Α.Σ.Ε.Π.⁵⁹, ωστόσο και σε αυτήν την περίπτωση οι φορείς οφείλουν να τηρούν τις γενικές αρχές που πρέπει να διέπουν τη δράση της Διοίκησης, ούτως ώστε να μη δημιουργούνται αμφιβολίες στους πολίτες σχετικά με την τήρηση των αρχών της χρηστής διοίκησης και της διαφάνειας⁶⁰.

Χαρακτηριστική είναι και η υπόθεση κατά την οποία απερρίφθη η αίτηση που υπέβαλε πολίτης σε προκήρυξη προσλήψεων του Πυροσβεστικού Σώματος (Π.Σ.) λόγω μη υποβολής πρόσφατου πιστοποιητικού της Ανώτατης Συνομοσπονδίας Πολυτέκνων Ελλάδος (Α.Σ.Π.Ε.), προς απόδειξη της πολυτεχνικής του ιδιότητας. Με την ένστασή του, ο καταγγέλλων συνυπέβαλε πρόσφατο πιστοποιητικό, υποστηρίζοντας ότι η μη έγκαιρη προσκόμισή του οφειλόταν στην αναστολή λειτουργίας της Α.Σ.Π.Ε., λόγω των έκτακτων μέτρων κατά της διασποράς του Covid – 19. Κατόπιν της απόρριψης της ένστασής του, υπέβαλε ιεραρχική προσφυγή προς τον Αρχηγό του Π.Σ. Ο Συνήγορος στην παρέμβασή του⁶¹ ζήτησε να απαντηθούν αιτιολογημένα οι αιτιάσεις της ιεραρχικής προσφυγής, υπό το πρίσμα της Π.Ν.Π.⁶². Τελικά, η ιεραρχική προσφυγή έγινε δεκτή, με την αιτιολογία ότι μη νόμιμα η Επιτροπή Ενστάσεων δεν είχε προσμετρήσει στα μόρια του υποψηφίου την πολυτεχνική του ιδιότητα⁶³.

2. Ειδικές θεματικές ενότητες

2.1. Διεθνής προστασία

Στις αρχές του 2020 ετέθη σε ισχύ το νέο πλαίσιο διεθνούς προστασίας (Ν. 4636/2019), για το οποίο ο Συνήγορος του Πολίτη είχε τοποθετηθεί κριτικά σε διάφορα ζητήματα⁶⁴. Μεταξύ άλλων, η Αρχή είχε επισημάνει την επέκταση της δι-

59. Ν. 2190/1994, άρθρ. 14, παρ. 2 ια'.

60. Φ.Υ. 279457.

61. https://www.synigoros.gr/?i=state-citizen-relations.el.aoristou_epilogi.705007.

62. Άρθρο 44 της από 30.03.2020 Π.Ν.Π.

63. Φ.Υ. 281437.

64. Βλ. ετήσια έκθεση 2019 σελ. 53, 174 επ. Για τις αναλυτικές παρατηρήσεις της Αρχής στο σχέδιο νόμου βλ. <https://www.synigoros.gr/resources/30102019-paratiriseis.pdf>.

οικνητικής κράτησης των αιτούντων άσυλο και τον περιορισμό των διαδικαστικών εγγυήσεων της προσφυγής. Με το Ν. 4686/2020 επήλθαν νέες τροποποιήσεις στο πλαίσιο της διεθνούς προστασίας. Ο Συνήγορος είχε διατυπώσει και επ' αυτού κριτικές παρατηρήσεις, από τις οποίες ορισμένες έγιναν δεκτές, όπως για τον μη περιορισμό της νομικής συνδρομής, τα κριτήρια αβάσιμης αίτησης, τη γλώσσα διερμηνείας, την αναγκαία προσωπική συνέντευξη, ενώ άλλες, όπως η προβληματική θέσπιση της διοικητικής κράτησης ως κανόνας, παρέμειναν στο κείμενο νόμου⁶⁵.

2.1.1. Οι έκτακτες συνθήκες και το άσυλο

Η ομαλή εφαρμογή του θεσμικού πλαισίου δοκιμάστηκε στην πράξη από δύο καταλυτικές εξελίξεις, την αναστολή υποβολής αιτημάτων διεθνούς προστασίας για ένα μήνα με την Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου (Π.Ν.Π.) της 02.03.2020 (Α' 45), λόγω της πίεσης («ασύμμετρης απειλής») στα χερσαία σύνορα της χώρας, και την πανδημία του Covid – 19⁶⁶. Ο Συνήγορος δέχθηκε σωρεία αναφορών από νεοεισελθόντες, κυρίως στα νησιά⁶⁷, οι οποίοι είχαν τεθεί σε μαζική διοικητική κράτηση, χωρίς να μπορούν να υποβάλουν αιτήματα ασύλου λόγω της Π.Ν.Π., κάποιοι εξ αυτών με ιατρικά προβλήματα, φερόμενα θύματα βασανιστηρίων, οικογένειες με νήπια τέκνα και άλλα στοιχεία ευαλωτότητας. Η Αρχή εξέφρασε τον σοβαρό προβληματισμό της, βάσει του διεθνούς και ενωσιακού δικαίου, επισημαίνοντας ότι η μόνη εξαίρεση στο δικαίωμα πρόσβασης στη διαδικασία ασύλου αφορά αποκλειστικά στις προθεσμίες εξέτασης των αιτημάτων, σε περίπτωση υποβολής μεγάλου αριθμού αιτήσεων (άρθρ. 6 παρ. 5 Οδηγίας 2013/32/ΕΕ). Επίσης, τόνισε ότι η προβλεπόμενη από την Π.Ν.Π. επιστροφή χωρίς καταγραφή «στις χώρες προέλευσης ή καταγωγής» δεν είναι δυνατή χωρίς να διασφαλίζεται από την Υπηρεσία Ασύλου η αρχή της μη επαναπροώθησης, πολλώ δε μάλλον για τους Τούρκους πολίτες εκ των αναφερομένων⁶⁸. Η Π.Ν.Π. κυρώθηκε με τον Ν. 4681/2020, χωρίς να παραταθεί η ισχύς της, και τον Απρίλιο οι αρχές ξεκίνησαν την παραλαβή όλων των αιτημάτων ασύλου.

Η πανδημία, ωστόσο, δημιούργησε νέα δεδομένα για τις διαδικασίες, όπως τα προβλήματα στην απόδοση Προσωρινού Αριθμού Ασφάλισης και Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού⁶⁹. Μετά την δίμηνη αναστολή πρόσβασης του κοινού στην

65. Βλ. ενότητα «Παρατηρήσεις επί σχεδίων νόμων».

66. Βλ. ενότητα «Η πανδημία μέσα από τις αναφορές των πολιτών».

67. Φ.Υ. 275841, 276072, 276110, 276119, κ.ά.

68. Φ.Υ. 276210, 276538.

69. Βλ. ενότητα «Η πανδημία μέσα από τις αναφορές των πολιτών».

Υπηρεσία Ασύλου, η επανέναρξη εργασιών του Περιφερειακού Γραφείου Λέσβου, στα τέλη Μαΐου, φέρεται να αντιμετώπισε διάφορα προβλήματα, παρά τις συνεχείς προσπάθειες των στελεχών του. Αναφέρθηκαν⁷⁰, λ.χ. η σταδιακή πρόσκληση των αιτούντων άσυλο προς ανανέωση των δελτίων τους, παρά την αυτοδίκαιη παράταση ισχύος των δελτίων για όλη τη χώρα, η επίδοση μεγάλου αριθμού (1.400) απορριπτικών αποφάσεων για τις οποίες ανέκυψε ζήτημα ουσιαστικής προσφυγής, με δεδομένη τη 10ήμερη προθεσμία, σε συνδυασμό με το υποστελεχωμένο μητρώο δικηγόρων και τη δυσκολία βεβαίωσης γνησίου υπογραφής της πληρεξουσιότητας προς δικηγόρο, λόγω και των μέτρου περιορισμού της κυκλοφορίας, κ.ά. Το ίδιο διάστημα, ο Συνήγορος έλαβε πλειάδα αναφορών⁷¹ σχετικά με καθυστερήσεις εκ μέρους της Υπηρεσίας Ασύλου στην χορήγηση διαβατηρίων ή αδειών διαμονής. Η Υπηρεσία Ασύλου, κατόπιν σχετικής αλληλογραφίας και αναγνωρίζοντας τις σχετικές καθυστερήσεις, προέβη σε προσπάθειες αναδιοργάνωσης του συστήματος διεκπεραίωσης των σχετικών αιτημάτων, προκειμένου να επιταχυνθεί ο χρόνος έκδοσης των εγγράφων. Η πρόσθεση του Αυτοτελούς Κλιμάκιου Ασύλου (Α.Κ.Α.) Νίκαιας στα αρμόδια Γραφεία προς παράδοση ετοιμών ταξιδιωτικών εγγράφων και η ανάρτησή τους σε ιστοσελίδα της υπηρεσίας ασύλου, δημιουργούν βάσιμες ελπίδες για την εξομάλυνση της διαδικασίας.

2.1.2. Πρακτικές της διοίκησης και δομές

Στα μέσα του 2020 πραγματοποιήθηκε από το Υπουργείο Ασύλου και Μετανάστευσης η έξωση των αναγνωρισμένων προσφύγων από δομές, διαμερίσματα ή ξενώνες που προορίζονταν από το νόμο για αιτούντες άσυλο. Ο Συνήγορος επισήμανε την ανάγκη να προϋπάρξει συγκεκριμένη ενημέρωση και υποστηρικτικές υπηρεσίες για τη μετάβαση των αναγνωρισμένων προσφύγων στο πρόγραμμα HELIOS και την ομαλή αποχώρηση από στέγη του προγράμματος ESTIA ή δομές φιλοξενίας. Έθεσε, επιπλέον, συγκεκριμένα ερωτήματα για την άμβλυνση των διαδικαστικών προσκομμάτων και την ουσιαστική δυνατότητα πρόσβασής τους στο σύστημα κοινωνικής πρόνοιας, αλλά και για την ύπαρξη συμπληρωματικών μέτρων κοινωνικής ένταξής τους για την αντιμετώπιση του κινδύνου της αστεγίας, της φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού⁷².

Μείζον ζήτημα δημιουργήθηκε, επίσης, και με την απομάκρυνση ευάλωτων αιτούντων διεθνή προστασία από τις εγκαταστάσεις των πρώην κατασκηνώσεων

70. Φ.Υ. 279288

71. Φ.Υ. 274840, 274811, 274211, 273520, κ.ά.

72. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.696698>.

Π.Ι.Κ.Π.Α. στη Λέσβο. Ο Συνήγορος του Πολίτη, κατόπιν πλειάδας αναφορών⁷³ Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων και πληρεξουσίων δικηγόρων, απευθύνθηκε στα αρμόδια Υπουργεία Μετανάστευσης και Ασύλου, καθώς και στο Υπουργείο Εργασίας. Μεταξύ άλλων, επισημάνθηκε ότι η οποιαδήποτε μετακίνησή τους σε δομή με υπολειπόμενες συνθήκες υποδοχής, πολλώ δε μάλλον με ακατάλληλες συνθήκες υποδοχής, συνιστά περιορισμό ή και διακοπή των συνθηκών υποδοχής που παρέχονται στο Π.Ι.Κ.Π.Α. και οι οποίες, σύμφωνα με τα αναφερόμενα, αναγνωρίζονται από επίσημους διεθνείς και εθνικούς φορείς, όπως η Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες ή η UNICEF, ως ανταποκρινόμενες στις προδιαγραφές προσήκουσας υποδοχής. Παρόλα αυτά, δεν υπήρξε απάντηση από τα εμπλεκόμενα Υπουργεία, ενώ διενεργήθηκε η απομάκρυνση των ευάλωτων αιτούντων άσυλο και η εγκατάστασή τους στη νέα δομή του Καρά Τεπέ.

2.1.3. Μετά τη Μόρια

Όσον αφορά στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Κ.Υ.Τ.), ορόσημο για το 2020 αποτελεί η καταστροφή από πυρκαγιά της Μόριας, του μεγαλύτερου από τα Κ.Υ.Τ. που δημιουργήθηκαν σε πέντε νησιά, μετά την εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης Ε.Ε. – Τουρκίας της 18.03.2016. Παρά τις προσπάθειες αποσυμφόρησης, στη Μόρια διαβιούσαν το Σεπτέμβριο 12.000 αιτούντες άσυλο, σε πολύ κακές συνθήκες διαβίωσης, που ο Συνήγορος επανειλημμένα έχει στηλιτεύσει⁷⁴. Με τη μετεγκατάσταση στη νέα δομή στο Μαυροβούνι (νέο Καρά Τεπέ), ο Συνήγορος δέχτηκε πλήθος αναφορών και υπομνημάτων⁷⁵, σχετικά με τη λειτουργία και τις συνθήκες διαβίωσης στο νεοσύστατο και προσωρινό Κ.Υ.Τ. Διερευνώντας ζητήματα που άπτονται των συνθηκών υποδοχής (εγκαταστάσεις, διακριτή και ασφαλή στέγαση για τους ασυνόδευτους ανηλίκους, κ.ά.), καθώς και της προστασίας δικαιωμάτων, όπως η νομική εκπροσώπηση και η διαδικασία ασύλου (παραλαβή αιτήματος, εξέταση, χορήγηση διεθνούς προστασίας, συνέντευξη, κ.ά.), η **Αρχή παρακολούθησε εξ αρχής και συνεχίζει να παρακολουθεί τις εξελίξεις, προτάσσοντας τη θέση ότι οι αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης και ο σεβασμός του συνόλου των ανθρωπίνων δικαιωμάτων αποτελούν ακρογωνιαίο λίθο της διαχείρισης του προσφυγικού και μεταναστευτικού φαινομένου.**

73. Φ.Υ. 286969, 287147, 287080, 286971, 286939, κ.ά.

74. Βλ. Ετήσια Έκθεση 2019 σελ. 52, Ετήσια Έκθεση 2018 σελ. 211 – 212.

75. Φ.Υ. 285338, 287803, 286681, 285580, 285579, κ.ά.

2.2. Δικαιώματα και προστασία ανηλίκων

Ο Συνήγορος κλήθηκε να παρέμβει, κατόπιν μεγάλου αριθμού αναφορών, για την άρση παραβιάσεων δικαιωμάτων του παιδιού στην εκπαίδευση, οι οποίες σχετίζονταν, μεταξύ άλλων, με τα πάγια προβλήματα προσβασιμότητας και συμπερίληψης, με ζητήματα που άπτονται των σχέσεων μεταξύ των μελών της κοινότητας και την αποτυχία καλλιέργειας ενός συμπεριληπτικού περιβάλλοντος, αλλά και σε μεγάλο βαθμό με τη διαχείριση της πανδημίας στον χώρο του σχολείου⁷⁶. Επίσης, ασχολήθηκε ιδιαίτερα με τα δικαιώματα των παιδιών που διαβιούν μακριά από τις οικογένειές τους και με την πρόληψη της ιδρυματοποίησης.

2.2.1. Εκπαιδευτικά ζητήματα προσβασιμότητας και συμπερίληψης

2.2.1.1. Ελλείψεις υποδομών και προνήπιο

Τη φοίτηση των παιδιών στα σχολεία δυσχέραναν και κατά το 2020 τα προβλήματα και οι καθυστερήσεις στην υλοποίηση των μεταφορών μαθητών από και προς το σχολείο. **Το πρόβλημα μάλιστα εντάθηκε λόγω της ενεργοποίησης στο σύνολο της χώρας (με ελάχιστες εξαιρέσεις) της νομοθεσίας για την υποχρεωτική διετή φοίτηση στο νηπιαγωγείο, οπότε ανέκυψαν σοβαρά ζητήματα έλλειψης επαρκών θέσεων και κτιριακών υποδομών στην περιοχή κατοικίας των μαθητών, και απαιτήθηκε η μεταφορά τους σε σχολεία άλλων περιοχών.**

Η έλλειψη των υποδομών διαπιστώθηκε μέσω αναφορών που χειρίστηκε ο Συνήγορος, και ως καθ' εαυτό πρόσκομμα πρόσβασης των παιδιών στην εκπαίδευση⁷⁷. Ενδεικτικά, αναφέρεται η περίπτωση δήμων της Ανατολικής Αττικής, στους οποίους, ελλείπει κτιριακών υποδομών, οι μαθητές/τριες υποχρεώθηκαν για μεγάλο διάστημα να αλλάζουν συχνά χώρο, μετακινούμενοι/ες μακριά από την περιοχή κατοικίας τους, με ευθύνη των κηδεμόνων τους, καθώς η αρμόδια περιφέρεια δεν μπορούσε να ανταποκριθεί άμεσα στις ανάγκες μεταφοράς⁷⁸. Αυτονόητο είναι **ότι η έλλειψη επαρκών χώρων για τη φοίτηση των προνηπίων στην περιοχή διαμονής τους δημιουργεί πολλαπλά προβλήματα, όπως καθυστέρηση ή/και**

76. Βλ. Ενότητα «Η πανδημία μέσα από τις αναφορές των πολιτών».

77. Η πλήρης απουσία κτιριακών υποδομών προστίθεται στα πάγια προβλήματα των νηπιαγωγείων και, γενικότερα, των σχολείων της χώρας, όπως οι ακατάλληλες, για την ηλικία των παιδιών, τουαλέτες σε απόσταση από το σχολικό κτίριο, η έλλειψη προσωπικού για τη συνοδεία των παιδιών όταν απαιτείται κ.λπ. (Φ.Υ. 250893).

78. Ανάλογες ελλείψεις υποδομών αναφέρθηκαν και στο Ηράκλειο Κρήτης (Φ.Υ. 285091).

αδυναμία μετάβασης των κηδεμόνων στην εργασία τους⁷⁹ ή των μαθητών/τριών στο σχολείο (λ.χ. λόγω μεταφοράς περισσότερων παιδιών σε διαφορετικά σχολεία⁸⁰, έλλειψης οικογενειακού οχήματος ή γονέα που να οδηγεί) αλλά και οικονομική επιβάρυνση⁸¹. Στο πλαίσιο των παρεμβάσεων της Αρχής, διαπιστώθηκε ότι οι ανάγκες άρχισαν να καλύπτονται, με τρόπο ωστόσο εμβλαωματικό, με την τοποθέτηση οικίσκων (κοντέινερ) και την αξιοποίηση καταρχήν ακατάλληλων χώρων (υπόγεια, κ.λπ.).

Σε σχέση με την προσβασιμότητα των προνηπίων άλλωστε, **εξακολουθεί να υφίσταται το ζήτημα της φοίτησης παιδιών που δεν έχουν απαλλαγεί από τη χρήση πάνας ή δεν έχουν ακόμη αυτονομηθεί επαρκώς** (λ.χ. για τη χρήση τουαλέτας). Τα προσκόμματα αυτά δυσχεραίνουν σε αξιόλογο βαθμό την ένταξη των μαθητών/τριών αυτών, σε συνδυασμό με την έλλειψη προσωπικού φροντιστών στο προνήπιο, αλλά και κατάλληλης υποδομής για τη φροντίδα αυτή. Κατ' αποτέλεσμα, ελλείψει ανταπόκρισης του αρμόδιου Υπουργείου, η Αρχή χρειάστηκε να παρέμβει κατ' επανάληψη σε τέτοιου είδους υποθέσεις, προκειμένου να καμφθεί η διστακτικότητα εκ μέρους σχολικών μονάδων και να εξευρεθούν λύσεις, με τη συνδρομή συνήθως της οικογένειας του νηπίου⁸².

2.2.1.2. Ειδική Αγωγή και σχολική ένταξη

Σε σοβαρό ζήτημα προσβασιμότητας ανάγεται η υποστήριξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο γενικό σχολείο. Και το 2020 η Αρχή παρενέβη, κατά περίπτωση, για την παροχή Παράλληλης Στήριξης, υποστήριξης από Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό ή από Σχολικό Νοσηλευτή, σε περιπτώσεις μη υλοποίησης των μέτρων και καθυστερήσεων τοποθέτησης⁸³. Ειδικότερα, χειρίστηκε υποθέσεις:

- μη κάλυψης του ολοήμερου προγράμματος από σχολικό νοσηλευτή, ενώ υπήρχε ανάγκη⁸⁴

79. Φ.Υ. 283299, 285061.

80. Ενδεικτική είναι η περίπτωση οικογένειας με τρία παιδιά διαφορετικών βαθμίδων εκπαίδευσης, που αντιμετώπιζε σοβαρό πρόβλημα, λόγω άρνησης στον γονέα να παραδίδει το ένα από αυτά κατά την πρωινή ζώνη προσέλευσης, ώστε να μεταφέρει έγκαιρα και τα υπόλοιπα (Φ.Υ. 285795).

81. Φ.Υ. 286954, Φ.Υ 284938.

82. Φ.Υ. 285969.

83. Ενδεικτικά: Φ.Υ. 284981, 286106, 286456.

84. Φ.Υ. 286106.

- αμφισβήτησης της δυνατότητας παροχής πρώτων βοηθειών από σχολικούς νοσηλευτές σε γενικό σχολείο⁸⁵
- μαθητών με σοβαρή αναπηρία που έρχονταν συγχρόνως παράλληλης στήριξης και υποστήριξης από Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό ή Σχολικό Νοσηλευτή⁸⁶
- κενών στην κατ' οίκον διδασκαλία λόγω αδυναμίας κάλυψής τους από αναπληρωτές εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής⁸⁷
- ελλείψεων παράλληλης στήριξης (ιδίως BRAILLE ή Νοηματικής) σε απομακρυσμένες περιοχές, εξαιτίας των αυξημένων προϋποθέσεων του νόμου
- μη πρόβλεψης παράλληλης στήριξης στα μαθήματα όλων των επιστημονικών πεδίων επιλογής των υποψηφίων πανελλαδικών εξετάσεων⁸⁸
- μη διαφοροποιημένης αξιολόγησης των μαθητών με αναπηρία/ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στα μαθήματα κατεύθυνσης των εισαγωγικών και κατατακτικών εξετάσεων των Καλλιτεχνικών Γυμνασίων⁸⁹
- μη αντικατάστασης εκπαιδευτικών παράλληλης στήριξης ή Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού σε περίπτωση μακράς απουσίας τους για προσωπικούς λόγους, κ.ά.⁹⁰.

Παράλληλα, διαμεσολάβησε προς γονείς μαθητών/τριών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, για την παιδοψυχιατρική αξιολόγηση και παρακολούθηση των παιδιών, η οποία θεωρούνταν από τους αρμοδίους φορείς αναγκαία προς επίτευξη της σχολικής ένταξης και φοίτησης⁹¹. Τέλος, διασφάλισε την εγγραφή 15χρονου πρόσφυγα με σοβαρή αυτιστική διαταραχή στην, κατάλληλη για τις ανάγκες του, εκπαιδευτική δομή δημόσιου Ε.Ε.Ε.Κ.^{92, 93}.

85. Φ.Υ. 269824.

86. Φ.Υ. 269824.

87. Φ.Υ. 260339.

88. Φ.Υ. 267899.

89. Φ.Υ. 268592.

90. Ενδεικτικά: Φ.Υ. 286106. Για τις προτάσεις του Συνηγόρου βλ. ενότητα «Νομοθετικών και Οργανωτικών Προτάσεων».

91. Φ.Υ. 274674, 275812.

92. Εργαστήριο Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης.

93. Φ.Υ. 269228.

2.2.1.3. Σχολική ένταξη λοιπών ευάλωτων πληθυσμών

Ζητήματα πρόσβασης και συμπερίληψης στο εκπαιδευτικό σύστημα κλήθηκε να διαχειριστεί ο Συνήγορος και σε σχέση με άλλες ευάλωτες ομάδες, όπως οι Ρομά⁹⁴ και οι πρόσφυγες. Η Αρχή παρενέβη στις περιπτώσεις αυτές, προκειμένου α. να προχωρήσει η εγγραφή στο σχολείο ανήλικων με ελλιπή δικαιολογητικά⁹⁵, β. να μην υποχρεωθούν παιδιά που φιλοξενούνταν με τις οικογένειές τους σε ανοικτή δομή και φοιτούσαν σε σχολεία επαρχιακής πόλης να διακόψουν τη φοίτησή τους, λόγω εξαναγκαστικής μετακίνησης σε άλλο απομακρυσμένο χώρο, χωρίς πρόβλεψη μεταφοράς και γ. να αρθούν προσκόμματα λόγω αρνητικής στάσης της τοπικής κοινωνίας για τη σχολική ένταξη ανήλικων, φιλοξενούμενων σε καταυλισμό, προσφύγων. Τέλος, με στόχο τη στοχευμένη και αποτελεσματική παρέμβαση για την άρση των κωλυμάτων και την υποστήριξη της φοίτησης των παιδιών που μετακινούνται, ο Συνήγορος ανέλαβε πρωτοβουλία συγκέντρωσης στοιχείων που αποτυπώνουν τον βαθμό σχολικής ένταξης σε όλες τις οργανωμένες δομές της χώρας.

2.2.1.4. Πρόσβαση στο σχολείο επιλογής του παιδιού

Μια ειδικότερη πτυχή της πρόσβασης στην εκπαίδευση σχετίζεται με την επιλογή από το παιδί του είδους της εκπαιδευτικής δομής που ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα και τις κλίσεις του. Ενδεικτικά, παρατίθεται η περίπτωση αποκλεισμού μαθήτριας από τη συμμετοχή στις εισαγωγικές εξετάσεις Καλλιτεχνικού Σχολείου, λόγω μη διαμονής της στα γεωγραφικά όρια της σχολικής μονάδας, όπως προβλέπει η ισχύουσα νομοθεσία για τους μαθητές των σχολείων αυτών⁹⁶. Ο Συνήγορος εισηγήθηκε στο Υπουργείο Παιδείας την επανεξέταση της περίπτωσης, με βάση τη δηλωθείσα πρόθεση της οικογένειας να μετοικήσει στην περιοχή του σχολείου, σε περίπτωση επιτυχίας του παιδιού, και τη ρητή πρόβλεψη της δυνατότητας εγγραφής επιλαχόντος, σε περίπτωση που η ανήλικη επιτύγχανε στις εξετάσεις, αλλά δεν διέμενε στην περιοχή κατά τον χρόνο των εγγραφών. **Γενικότερα, υποστηρίχθηκε ότι, λόγω του μικρού αριθμού τους, τα καλλιτεχνικά σχολεία θα έπρεπε να καλύπτουν ανάγκες ευρύτερων περιοχών και να μην ισχύει ο αυστηρός γεωγραφικός περιορισμός.** Το αρμόδιο Υπουργείο δήλωσε ότι θα επανεξέταζε το σύστημα συνολικά, αλλά ενέμεινε στην άρνηση συμμετοχής της μαθήτριας στις εισαγωγικές εξετάσεις⁹⁷.

94. Φ.Υ. 284475.

95. Φ.Υ. 285847.

96. Υ.Α. 61178/Δ2/2018, ΦΕΚ 1375/Β/24.04.2018.

97. Φ.Υ. 262839/2019.

2.2.2. Σχολική κοινότητα και έλεγχος συμπεριφοράς μαθητών

Ο Συνήγορος αναδεικνύει πάγια, τόσο στο πλαίσιο των εξατομικευμένων χειρισμών, όσο και στις προτάσεις του προς το αρμόδιο Υπουργείο, την ανάγκη δόμησης στη σχολική κοινότητα σχέσεων αμοιβαίου σεβασμού, εμπιστοσύνης και αποδοχής της διαφορετικότητας, μέσα από παιδαγωγικούς χειρισμούς, ακρόαση των παιδιών και ενεργή συμμετοχή τους στη λειτουργία του σχολείου.

Υπό το παραπάνω πρίσμα προσεγγίστηκαν από την Αρχή, στη διάρκεια της χρονιάς, αναφορές σχετικά με επιβολή μέτρων και άλλες αρνητικές συνέπειες, ως αντίδραση σχολείων σε συμπεριφορές μαθητών που θεωρήθηκαν προβληματικές. Τέτοια περίπτωση που απασχόλησε την Αρχή, ιδίως λόγω του κλονισμού των σχέσεων εμπιστοσύνης στη σχολική κοινότητα και του κινδύνου στοχοποίησης μέλους της, ήταν εκείνη μαθήτριας λυκείου, η οποία δέχθηκε από τη διεύθυνση επανειλημμένες επιπλήξεις και απειλές για αλλαγή περιβάλλοντος, εξαιτίας συναισθηματικής σχέσης με άλλη μαθήτρια. Στη συνέχεια ασκήθηκε πίεση στην οικογένεια του παιδιού για μετεγγραφή του σε άλλο σχολείο. Η παρέμβαση του Συνηγόρου, με ενεργοποίηση των εμπλεκόμενων υπηρεσιών (Π.Ε.Κ.Ε.Σ., Κ.Ε.Σ.Υ.⁹⁸) για την άσκηση του δικού τους συμβουλευτικού ρόλου προς τους εκπαιδευτικούς, οδήγησε τελικά στην αποκλιμάκωση της έντασης και στην άρση της πίεσης προς τη μαθήτρια, που εξακολούθησε να φοιτά απρόσκοπτα στο σχολείο και την επόμενη σχολική χρονιά⁹⁹.

2.2.3. Υποστήριξη οικογενειών στην κοινότητα και εναλλακτική φροντίδα

Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει ασχοληθεί εκτενώς επί σειρά ετών με τα δικαιώματα των παιδιών που διαβιούν μακριά από τις οικογένειές τους και με την πρόληψη της ιδρυματοποίησης. Στο πλαίσιο αυτό είχε απευθύνει προς τους αρμόδιους φορείς της Πολιτείας σειρά εγγράφων, πορισμάτων και την Ειδική Έκθεση «Τα δικαιώματα των παιδιών που ζουν σε ιδρύματα» (2015)¹⁰⁰.

Κατά τη διάρκεια του 2020, έπειτα από διαβούλευση με συναρμόδιους φορείς η Αρχή συνέταξε την Ειδική Έκθεση: «Από το ίδρυμα στην κοινότητα: Εναλλακτική

98. Περιφερειακό Κέντρο Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού, Κέντρο Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης.

99. Φ.Υ. 275663.

100. <https://www.synigoros.gr/resources/docs/575568.pdf>.

φροντίδα ευάλωτων παιδιών και υποστήριξη οικογενειών»¹⁰¹, με διαπιστώσεις και προτάσεις για την παιδική προστασία, την υποστήριξη ευάλωτων οικογενειών, την εναλλακτική φροντίδα και την αποϊδρυματοποίηση. Στην έκθεση **επισημάνθηκε η ανάγκη αναδιοργάνωσης του συστήματος παιδικής προστασίας στη χώρα, με γνώμονα τα δικαιώματα των παιδιών και τις σύγχρονες κατευθυντήριες αρχές.**

Επιπλέον, ο Συνήγορος απύθυνε επιστολή στους Υπουργούς και Υφυπουργούς Υγείας και Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, σε σχέση με την, κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας, εισαγωγή και συχνά παρατεταμένη παραμονή σε Παιδιατρικά Νοσοκομεία ή παιδιατρικά τμήματα Γενικών Νοσοκομείων, παιδιών και εφήβων που απομακρύνονται από το οικογενειακό τους περιβάλλον ή ασυνόδευτων ανηλίκων, λόγω της απουσίας πρόβλεψης για την επείγουσα φιλοξενία τους. Ειδικότερα, επισήμανε ότι **η παραμονή υγιών ανηλίκων σε παιδιατρικές ή παιδοψυχιατρικές κλινικές, συνιστά σοβαρή παραβίαση των δικαιωμάτων τους, καθώς καθιστά αδύνατη την κάλυψη βασικών ψυχολογικών και κοινωνικών αναγκών τους. Παράλληλα, διαταράσσει τη λειτουργία των νοσοκομείων, που καλούνται να λειτουργήσουν ως χώροι επείγουσας φιλοξενίας, καθ' υπέρβαση των αρμοδιοτήτων και των δυνατοτήτων τους, και εις βάρος των ασθενών παιδιών που χρειάζονται και δικαιούνται νοσηλεία σε συνθήκες ηρεμίας και ασφάλειας.** Ενόψει των παραπάνω, προτάθηκε ως προτιμυτέα λύση η επείγουσα επαγγελματική αναδοχή και, μεταβατικά, η σύσταση δομών επείγουσας/βραχείας φιλοξενίας, μέχρι την ανεύρεση πιο μακροπρόθεσμης λύσης για την επιμέλεια και τη φροντίδα των παιδιών αυτών και τη διεκπεραίωση των σχετικών διαδικασιών¹⁰². Τέλος, πέραν των γενικότερων παρεμβάσεων, κατά τη διάρκεια του 2020, ο Συνήγορος εξέτασε αναφορές σχετικά με την εφαρμογή του Ν. 4538/2018 για την αναδοχή και την υιοθεσία και απέστειλε παρατηρήσεις και προτάσεις προς το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων¹⁰³.

2.2.4. Καθυστέρηση λειτουργίας της δομής Αυτοτελή Γραφεία Προστασίας Ανήλικων Θυμάτων «Σπίτι του Παιδιού»¹⁰⁴

Ο Συνήγορος διερεύνησε την παρατεταμένη καθυστέρηση λειτουργίας της δομής

101. Βλ. ενότητα «Ειδικές Εκθέσεις». Επίσης: https://www.synigoros.gr/resources/eidikh-ek8esh-prostasia-eyalwtwn-paidiwn_teliko.pdf

102. Φ.Υ. 270283.

103. Βλ. κεφάλαιο «Νομοθετικές και Οργανωτικές Προτάσεις».

104. Φ.Υ. 274200. Βλ. επίσης <https://www.synigoros.gr/resources/011020-porisma-spiti-toy-paidiou.pdf>.

«Αυτοτελή Γραφεία Προστασίας Ανήλικων Θυμάτων “Σπίτι του Παιδιού”», η οποία συστάθηκε με το Ν. 4478/2017, για τη δικανική εξέταση ανήλικων θυμάτων κακοποίησης. Ειδικότερα, κανένα από τα πέντε (5) προβλεπόμενα από τον παραπάνω νόμο Αυτοτελή Γραφεία (σε Αθήνα, Πειραιά, Θεσσαλονίκη, Ηράκλειο και Πάτρα) δεν λειτουργεί, αλλά ούτε και υπάρχει ένα σαφές χρονοδιάγραμμα ολοκλήρωσης των προβλεπόμενων διαδικασιών για την έναρξη λειτουργίας τους.

Στο πλαίσιο της έρευνας, ο Συνήγορος ζήτησε ενημέρωση για το πρόβλημα και, ιδίως, για τους λόγους της καθυστέρησης από τις «Κτιριακές Υποδομές Α.Ε.» και την Γενική Διεύθυνση Διοίκησης Δικαιοσύνης, Διεθνών Νομικών Σχέσεων και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Υπουργείου Δικαιοσύνης, και απηύθυνε επιστολή προς τον Γενικό Γραμματέα Δικαιοσύνης και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων ζητώντας τη μέριμνά του για την επίτευξη της έναρξης λειτουργίας των δομών.

Από την διερεύνηση διαπιστώθηκαν παραλήψεις, αδράνεια και προβλήματα συνεργασίας και συντονισμού των αρμοδίων υπηρεσιών από το 2017 έως σήμερα, με συνέπεια σοβαρές καθυστερήσεις στη διεκπεραίωση των αναγκαίων διαδικασιών για τη λειτουργία των δομών, ενώ για κάποιες από αυτές ουδέποτε δρομολογήθηκαν οι διαδικασίες ανεύρεσης και μίσθωσης κατάλληλων χώρων για την στέγασή τους, με αποτέλεσμα να καθίσταται αναπόφευκτη η περαιτέρω παρατεταμένη καθυστέρηση λειτουργίας τους.

Ενόψει των παραπάνω, ο Συνήγορος απέστειλε πόρισμα προς τον Υπουργό Δικαιοσύνης, υπογραμμίζοντας τη σημασία του θεσμού για τη διασφάλιση της προσήκουσας μεταχείρισης και της προστασίας των ανηλικών από δευτερογενή θυματοποίηση, στο πλαίσιο του συστήματος ποινικής δικαιοσύνης, ιδίως λαμβάνοντας υπόψη την ιδιαίτερα προβληματική κατάσταση στη χώρα μας, ως προς τον τρόπο και τις συνθήκες δικανικής εξέτασης των ανηλικών. Ζήτησε επίσης, τη μέριμνα της πολιτικής ηγεσίας για την άρση των κωλυμάτων, την ταχύτερη δυνατή διεκπεραίωση των εκκρεμοτήτων και τον ορισμό χρονοδιαγράμματος για την έναρξη λειτουργίας και των 5 Αυτοτελών Γραφείων. Παράλληλα, επεσήμανε και την ανάγκη μέριμνας για την πλήρη εφαρμογή των προβλέψεων της Υ.Α. 7320/2019, σχετικά με τους όρους και τις συνθήκες λειτουργίας τους, για τη διασφάλιση της ποιότητας, της επιστημονικής επάρκειας και της τήρησης της δεοντολογίας σε όλους τους τομείς.

Σε απάντηση, το Υπουργείο Δικαιοσύνης ενημέρωσε τον Συνήγορο ότι ενστερνίζεται τις θέσεις του ως προς τη σημασία των εν λόγω δομών, αποδίδοντας την καθυστέρηση λειτουργίας τους σε νομοτεχνικές ατέλειες, στη σοβαρή καθυστέρηση έκδοσης της Υ.Α. 7320/2019, την κυβερνητική αλλαγή που ακολούθησε την έκδοσή της και τις χρονοβόρες διοικητικές διαδικασίες για τη στέγαση και τον εξοπλισμό τους. Περαιτέρω, στην απάντηση του Υπουργείου αναφέρεται ότι προωθού-

νται αλλαγές στο νομοθετικό πλαίσιο λειτουργίας των δομών σε υπό εκπόνηση νομοσχέδιο, με το οποίο ρυθμίζονται και άλλα θέματα αρμοδιότητάς του, σχετικά με την πρόληψη της θυματοποίησης και της εγκληματικότητας των ανηλίκων, με στόχο την θέσπιση ενός κατάλληλου και επαρκούς πλαισίου για την προστασία της ανηλικότητας.

2.3. Ισότητα μεταχείριση στην απασχόληση

Ο Συνήγορος του Πολίτη παρενέβη και πρότεινε την επέκταση της επτάημερης άδειας για υποβοηθούμενη αναπαραγωγή και στις υπαλλήλους του ιδιωτικού τομέα, κατ' αναλογία με τα ισχύοντα για τις εργαζόμενες του δημοσίου τομέα. Επίσης, διερεύνησε και παρακολουθεί την εφαρμογή του νέου συστήματος διορισμών των εκπαιδευτικών, μονίμων και αναπληρωτών, και ειδικότερα των εκπαιδευτικών με αναπηρία ή γονέων παιδιών με αναπηρία.

2.3.1. Επέκταση της επτάημερης άδειας για υποβοηθούμενη αναπαραγωγή και στις υπαλλήλους του ιδιωτικού τομέα

Το πρόβλημα της υπογονιμότητας στη χώρα μας, όπως και παγκοσμίως, έχει αυξηθεί ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια για λόγους, τόσο καθαρά ιατρικούς, όσο και κοινωνικούς. Η είσοδος της γυναίκας στο χώρο εργασίας «μετατόπισε» χρονικά την περίοδο αναπαραγωγής, με αποτέλεσμα, σε αρκετές περιπτώσεις, να είναι απαραίτητη η ιατρική βοήθεια. Με τη διάταξη του άρθρου 50, παρ. 8 του Ν. 3528/2007, παρέχεται η δυνατότητα σε εργαζόμενες του δημοσίου τομέα, που έχουν υποβληθεί στη διαδικασία υποβοηθούμενης αναπαραγωγής (IVF) να παραμείνουν στην οικία τους, εφόσον το υποδείξει ο θεράπων ιατρός τους. Σύμφωνα με τους κανόνες της επιστήμης, η ανάπαυση αυτή είναι αναγκαία, προκειμένου να είναι ασφαλής και αποτελεσματική η διαδικασία, η άδεια δε, πρέπει να λαμβάνεται συνήθως μετά το στάδιο της εμβρυομεταφοράς, οπότε και συστήνεται στη γυναίκα που υπεβλήθη σε αυτή να αναπαύεται για κάποιες ημέρες.

Ειδικότερα, η τροποποίηση του Ν. 4604/2019, επέφερε αλλαγές στον Ν. 3528/2007¹⁰⁵ και παρέχει το δικαίωμα στις εργαζόμενες γυναίκες του δημοσίου τομέα, που υποβάλλονται σε μέθοδο υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, να λαμβάνουν άδεια επτά εργάσιμων ημερών με πλήρεις αποδοχές κατά τη διάρκεια της διαδικασίας. Ωστόσο, το δικαίωμα αυτό ουδέποτε θεσπίστηκε και για τις εργαζόμενες του ιδιωτικού τομέα, οι οποίες, αναγκαστικά, λαμβάνουν αναρρωτική

105. Δημοσιοϋπαλληλικός Κώδικας.

άδεια σε αντίστοιχες περιπτώσεις. Διαπιστώθηκε επομένως, στο πλαίσιο εξέτασης ατομικής αναφοράς ότι ουδεμία αντίστοιχη πρόβλεψη υπήρξε για τις εργαζόμενες του ιδιωτικού τομέα, γεγονός που δεν δικαιολογείται, καθώς ανάλογα ζητήματα υπογονιμότητας αντιμετωπίζουν πολλές εργαζόμενες γυναίκες στη χώρα μας, ανεξάρτητα από το εάν απασχολούνται στον ιδιωτικό ή στον δημόσιο τομέα.

Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση εργαζόμενης του ιδιωτικού τομέα, η οποία παρείχε μισθωτή εργασία και, έχοντας μπει στη διαδικασία της εξωσωματικής γονιμοποίησης, διαμαρτυρήθηκε προς την Αρχή, επειδή δεν προβλέπεται η χορήγηση σχετικής άδειας για τις εργαζόμενες του ιδιωτικού τομέα¹⁰⁶. Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε προς το αρμόδιο Υπουργείο Εργασίας ότι **η παρέμβαση της Αρχής διενεργήθηκε, καθότι κρίθηκε αναγκαία η αντιμετώπιση του προβλήματος που συνεπάγεται η απουσία σχετικής πρόβλεψης για τις εργαζόμενες του ιδιωτικού τομέα, κατ' αναλογία με τα ισχύοντα για τις εργαζόμενες του δημόσιου τομέα. Συγκεκριμένα, οι εργαζόμενες του ιδιωτικού τομέα, για να λάβουν αναρρωτική άδεια για τον λόγο αυτό, απαιτείται να προσέλθουν ενώπιον της αρμόδιας Υγειονομικής Επιτροπής, γεγονός ιδιαίτερα επιβαρυντικό και αναντίστοιχο της μεταχείρισης που επιφυλάσσεται στο δημόσιο τομέα.** Παράλληλα, δια του εγγράφου που απέστειλε και κοινοποίησε και στο Υπουργείο Εσωτερικών, ο Συνήγορος έκρινε απαραίτητο, με την επέκταση της ρύθμισης της επταήμερης άδειας στον ιδιωτικό τομέα, να προτείνει ακόμα ειδική πρόβλεψη για χορήγηση διευκολύνσεων, τόσο στον ιδιωτικό, όσο και στο δημόσιο τομέα (π.χ. ολιγώρες άδειες) στις γυναίκες που υποβάλλονται σε μεθόδους ιατρικώς υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, προκειμένου να καθίσταται δυνατό να αντεπεξέλθουν στις ιδιαίτερες αυξημένες ανάγκες ενός προγράμματος εξωσωματικής γονιμοποίησης, όπως για παράδειγμα τις συχνές αιματολογικές εξετάσεις και τον ιατρικό έλεγχο, στον οποίο πρέπει να υποβάλλονται σε τακτά χρονικά διαστήματα.

2.3.2. Διορισμός μόνιμων και πρόσληψη αναπληρωτών εκπαιδευτικών με αναπηρία ή γονέων παιδιών με αναπηρία

Την υποβολή σημαντικού αριθμού αναφορών προς τον Συνήγορο προκάλεσε η πρώτη εφαρμογή του νέου συστήματος διορισμού μόνιμων και πρόσληψης αναπληρωτών εκπαιδευτικών που θεσπίστηκε με τον Ν. 4589/2019¹⁰⁷. Με τις αναφορές αυτές, οι εκπαιδευτικοί με αναπηρία ή γονέων παιδιών με αναπηρία, διαμαρτύρονταν διότι, με το εν λόγω σύστημα, το Υπουργείο Παιδείας δεν εφαρμόζει

106. Φ.Υ. 281159/2020.

107. Φ.Υ. 283073, 283462, 283717, 2837965, 283303, κ.ά.

κοινωνικά κριτήρια στις τοποθετήσεις, καθώς και δεν επιτρέπει την οποιαδήποτε απόσπαση ή μετάθεση για δύο χρόνια από τον διορισμό ή την πρόσληψή τους. Αυτό έχει ως συνέπεια, σύμφωνα με τους υποψήφιους εκπαιδευτικούς, την αποστέρση της ισότιμης συμμετοχής τους στις προκηρύξεις ή τον εξαναγκασμό τους σε απομάκρυνση από τον τόπο μόνιμης κατοικίας των ιδίων και των οικογενειών τους και, συνακόλουθα, από τις κάθε είδους δομές υποστήριξης που χρειάζονται λόγω της αναπηρίας των ιδίων ή των τέκνων τους (π.χ. μονάδες αιμοκάθαρσης, ειδικά σχολεία για παιδιά με αναπηρία, κ.λπ.).

Σε πολλές αναφορές που έλαβε η Αρχή προβαλλόταν αίτημα για τη μη εφαρμογή της ρύθμισης του άρθρ. 62, παρ. 5 του Ν. 4589/2019, που καθιστά υποχρεωτική τη διετή υπηρέτηση των εκπαιδευτικών στην οργανική θέση διορισμού τους, όταν οι ίδιοι ή οι σύζυγοί τους πάσχουν από σοβαρές παθήσεις (όπως μεσογειακή αναιμία, λευχαιμία, αιμορροφιλία, χρόνια νεφρική ανεπάρκεια σε στάδιο αιμοκάθαρσης, κ.ά.), ή έχουν ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω, ανεξαρτήτως πάθησης. Ένα άλλο μεγάλο μέρος αναφορών που έλαβε ο Συνήγορος, είχε ως αντικείμενο τον τρόπο μοριοδότησης της αναπηρίας με το νέο σύστημα και το κατά πόσο αυτός είναι σύμφωνος με τη συνταγματική υποχρέωση του νομοθέτη για την προστασία της αναπηρίας και την παροχή ισότιμης πρόσβασης στην εργασία των ατόμων με αναπηρία. Ο Συνήγορος εξέτασε τις αναφορές αυτές, κατά την αρμοδιότητά του, και με δυνατότητα άσκησης οριακού ελέγχου νομιμότητας στις επιλογές στις οποίες προβαίνει ο νομοθέτης, στο πλαίσιο των κατευθυντήριων γραμμών που ορίζονται από το Σύνταγμα¹⁰⁸ και τη Διεθνή Σύμβαση για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία που κυρώθηκε με τον Ν. 4074/2012.

Κατά την εξέταση των αναφορών ο Συνήγορος παρατήρησε:

- α. Σε σχέση με τις προσλήψεις και τους διορισμούς αναπληρωτών και μόνιμων εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, μελών Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (Ε.Ε.Π.) και Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού (Ε.Β.Π.), καθώς και την ειδική αγωγή και εκπαίδευση, το σύστημα που επέλεξε ο νομοθέτης, ως συνισταμένη των παραπάνω, αποτυπώνεται πλέον στα άρθρα 53 και επόμενα του Ν. 4589/2019. Ορίζεται, ειδικότερα, ότι οι κενές οργανικές θέσεις και οι λειτουργικές ανάγκες της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης καλύπτονται με βάση την προτεραιότητα που

108. Όπως το άρθρο 21 παρ. 6 που εγγυάται την ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην επαγγελματική ζωή, το άρθρο 21 παρ. 2 για το δικαίωμα των πολύτεκνων οικογενειών για ειδική φροντίδα από το Κράτος, το άρθρο 16 παρ. 2 που ορίζει την παιδεία ως βασική αποστολή του Κράτους και το άρθρο 103 παρ. 7 για την εφαρμογή της αρχής της αξιοκρατίας στις προσλήψεις δημοσίων υπαλλήλων.

προκύπτει από αξιολογικούς πίνακες, οι οποίοι ισχύουν για δύο έτη και στους οποίους κατατάσσονται οι υποψήφιοι/ες, σύμφωνα με κριτήρια ακαδημαϊκά, κοινωνικά και προϋπηρεσίας. Η σειρά κατάταξης, μαζί με τις προτιμήσεις που δηλώνουν αμετάκλητα οι υποψήφιοι, καθορίζουν και τις περιοχές διορισμού ή πρόσληψής τους. Περαιτέρω, ορίστηκε και η υποχρέωση παραμονής στην περιοχή του διορισμού ή πρόσληψης για χρονικό διάστημα τουλάχιστον δύο σχολικών ετών. Εξαιρέση στον κανόνα αυτό εισήχθη με μεταγενέστερη διάταξη¹⁰⁹ για εκπαιδευτικούς ή μέλη Ε.Ε.Π και Ε.Β.Π που ανήκουν σε ειδικές κατηγορίες μετάθεσης, καθώς και για όσους έχουν, οι ίδιοι ή οι σύζυγοί τους, ποσοστό αναπηρίας 75% και άνω, ανεξαρτήτως παθήσεως, ή έχουν τέκνα με αναπηρία 67% και άνω, ανεξαρτήτως παθήσεως.

- β. Κατά το παραπάνω σύστημα, η αναπηρία των υποψηφίων ή/και των τέκνων ή συζύγων τους είναι μεταξύ των κριτηρίων που ο νομοθέτης επέλεξε να λαμβάνονται υπόψη για την κατάταξή τους στους αξιολογικούς πίνακες, και μάλιστα σε βαθμό ανάλογο της σοβαρότητας της αναπηρίας, ώστε να δικαιολογούνται περισσότερα μόρια σε σοβαρότερες αναπηρίες που, κατά τεκμήριο, συνεπάγονται μεγαλύτερες ανάγκες¹¹⁰. Προκύπτει έτσι, κατά τη σύνταξη των αξιολογικών πινάκων – από την κατάταξη στους οποίους εξαρτάται αφενός ο διορισμός ή πρόσληψη και αφετέρου οι πιθανότητες τοποθέτησης των εκπαιδευτικών στην περιοχή προτίμησής τους – επιπλέον μοριοδότηση του/της εκπαιδευτικού που έχει αναπηρία ή/και είναι γονέας παιδιού με αναπηρία, απέναντι σε συνοψήφιους με τα ίδια ακαδημαϊκά προσόντα και την ίδια προϋπηρεσία, ή, έστω, δεν προκύπτει προφανής δυσαναλογία για εκπαιδευτικούς που εμποδίστηκαν από το να αυξήσουν τα ακαδημαϊκά προσόντα ή την προϋπηρεσία τους, εξαιτίας του ότι έχουν αναπηρία ή είναι γονείς παιδιών με αναπηρία, ώστε το συγκεκριμένο μέτρο να μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο ειδικής εξέτασης.

Ο Συνήγορος κατέληξε στην άποψη ότι ο νομοθέτης, με τις συγκεκριμένες επιλογές του κατά τη ρύθμιση του συστήματος διορισμού και τοποθέτησης εκπαι-

109. Άρθρο 42 του Ν. 4722/2020.

110. Άλλωστε, υπό το προηγούμενο σύστημα προσλήψων αναπληρωτών εκπαιδευτικών, όπου προβλεπόταν προτεραιότητα ένταξης στους πίνακες κατάταξης για κλειστό αριθμό παθήσεων (ομόζυγο μεσογειακή αναιμία, δρεπανοκυτταρική και μικροδρεπανοκυτταρική αναιμία και σκλήρυνση κατά πλάκας), ο Συνήγορος είχε επισημάνει προς το Υπουργείο Παιδείας Έρευνας και Θρησκευμάτων, το 2018, ότι η επιλογή των συγκεκριμένων παθήσεων έναντι άλλων που ενδεχομένως να συνεπάγονται την ανάγκη αντίστοιχης προστασίας, θα έπρεπε να αιτιολογείται ειδικά και με βάση επιστημονικά στοιχεία, άλλως καθίστατο ευάλωτη στην κριτική ότι οδηγεί σε ανόμοια μεταχείριση όμοιων περιπτώσεων, κατά παράβαση της αρχής της ισότητας.

δευτικών συνολικά, δεν παραβίασε τα άκρα όρια που καθορίζει το Σύνταγμα ή ενδεχομένως άλλες, υπέρτερης τυπικής ισχύος, διατάξεις, ώστε να μπορεί να αμφισβητήσει τη νομιμότητά τους, στο πλαίσιο του ελέγχου νομιμότητας που ο ίδιος διενεργεί. Το ίδιο ισχύει και ως προς την κάμψη της υποχρέωσης για διεισδυτική παραμονή στην περιοχή αρχικής τοποθέτησης, που αναφέρθηκε παραπάνω, καθώς η συγκεκριμένη απαγόρευση κρίνεται κατ' αρχήν δικαιολογημένη, ως αποσκοπούσα στην αποτελεσματική εφαρμογή του νέου τρόπου διορισμού εκπαιδευτικού προσωπικού και τον περιορισμό, κατά το δυνατόν, των δυσλειτουργιών στην εκπαίδευση που αναπόφευκτα προκαλεί η ανάγκη αναπλήρωσης των κενών που προκύπτουν από τη μη ανάληψη καθηκόντων των εκπαιδευτικών στις περιοχές τοποθέτησής τους. Η αρχή της επιείκειας ωστόσο, θα μπορούσε να δικαιολογήσει την αναλογική εφαρμογή της εξαιρέσεως που εισήχθη με τον Ν. 4722/2020, σε κατηγορίες εκπαιδευτικών, μη ρητά προβλεπόμενων στην τελευταία τροποποίηση, σε περιπτώσεις απρόβλεπτης μεταβολής των συνθηκών, δηλαδή όταν προκύπτει εξαιτίας της αναπηρίας κάποια σοβαρή ανάγκη που δεν θα μπορούσε να προβλεφθεί, κατά τον χρόνο δήλωσης προτιμήσεων των υποψηφίων. **Σε κάθε περίπτωση, ο Συνήγορος προτίθεται να παρακολουθεί τη εφαρμογή του νέου συστήματος διορισμού εκπαιδευτικών** και να επανέλθει σε προβλήματα που θα τεθούν υπόψη του με σχετικές ατομικές αναφορές.

2.4. Κοινωνική ασφάλιση

Ο Συνήγορος επανέρχεται κάθε έτος με τα ζητήματα λειτουργίας των ασφαλιστικών φορέων, καθώς καλείται από τις αναφορές των πολιτών να θέσει εκ νέου υπόψη της Διοίκησης, τις οργανωτικές δυσλειτουργίες, την εσφαλμένη ή αυθαίρετη ερμηνεία νομοθετικών διατάξεων, τις υπερβολικές καθυστερήσεις στη διεκπεραίωση αιτημάτων των πολιτών, την ελλιπή ενημέρωση και πολλά άλλα. Έχοντας μακρά εμπειρία, επισημαίνει τα προβλήματα, παρεμβαίνει για την επίλυσή τους και καταθέτει προτάσεις για μια ορθότερη αναδιάρθρωση.

2.4.1. Σχέσεις e – Ε.Φ.Κ.Α. με τους πολίτες

2.4.1.1. Επίλυση εκκρεμών ζητημάτων μηχανογραφικού συστήματος e – Ε.Φ.Κ.Α.

Λόγω του μεγάλου θεματικού εύρους και της παρατεινόμενης διάρκειας των μηχανογραφικών προβλημάτων, ο Συνήγορος του Πολίτη απευθύνθηκε εκ νέου προς τη Διοίκηση του Ε.Φ.Κ.Α. Η Αρχή πρότεινε τη δημοσιοποίηση, στην ιστοσελίδα του Ε.Φ.Κ.Α., της προόδου των μηχανογραφικών εφαρμογών και ιδίως των

εκτιμώμενων χρόνων άρσης των εκκρεμοτήτων που απομένουν, πρακτική που πιστεύεται ότι θα ενισχύσει την εμπιστοσύνη των πολιτών προς τον Φορέα. Σε ανταπόκριση του εγγράφου και προς επίλυση των εκκρεμοτήτων, η Διοίκηση του Ε.Φ.Κ.Α. κοινοποίησε στο Συνήγορο την αλληλογραφία της με την ανάδοχο εταιρεία, με την οποία ζήτησε να τεθεί συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα υλοποίησης.

2.4.1.2. Σημαντικές καθυστερήσεις στη διεκπεραίωση αιτημάτων

Οι καθυστερήσεις διεκπεραίωσης αιτημάτων είναι δυστυχώς κυρίαρχο φαινόμενο διοικητικής δυσλειτουργίας των επιμέρους υπηρεσιών του ε – Ε.Φ.Κ.Α., ζήτημα στο οποίο αναφέρεται μεγάλος αριθμός πολιτών. Οι καθυστερήσεις έχουν διογκωθεί με τις αλλεπάλληλες αλλαγές του οργανογράμματος του Οργανισμού, λόγω των διαδοχικών συγχωνεύσεων των επιμέρους ασφαλιστικών φορέων, με τελευταία τη συγχώνευση τομέων και κλάδων κύριας, επικουρικής ασφάλισης και εφάπαξ παροχών των ασφαλισμένων του δημοσίου τομέα. Κυρίαρχα είναι τα ζητήματα που άπτονται της διεκπεραίωσης των συνταξιοδοτικών αιτημάτων γήρατος και θανάτου από τους περισσότερους εντασσόμενους κλάδους στον Ε.Φ.Κ.Α., αλλά συχνά είναι και αιτήματα που αφορούν σε εγγραφές – διαγραφές, επιστροφές εισφορών και εκτελέσεις δικαστικών αποφάσεων.

Καθώς πρώτο μέλημα της Αρχής είναι η συνολική αναβάθμιση των προσφερόμενων στους πολίτες υπηρεσιών, κατά τη θεσμική υποχρέωσή της, και με μοναδικό στόχο την εξάλειψη μεμονωμένων περιπτώσεων μη συνεργασίας, γίνεται ειδική αναφορά σε περιπτώσεις που φαίνεται ότι δεν έχει ακόμα εμπεδωθεί από κάποια διοικητικά όργανα του Οργανισμού το όφελος της εδραίωσης συνεχούς και ομαλής συνεργασίας με τον Συνήγορο του Πολίτη.

Ειδικότερα, στη Διεύθυνση Χορήγησης Συντάξεων Δημοσίου, οι καθυστερήσεις στη διεκπεραίωση των αιτημάτων των πολιτών το 2020, αυξήθηκαν εκθετικά. **Η Ανεξάρτητη Αρχή είχε επισημάνει έγκαιρα με πόρισμα, τον εσφαλμένο τρόπο μεταφοράς αρμοδιοτήτων της τότε Γενικής Διεύθυνσης Συντάξεων του Δημοσίου, από το Υπουργείο Οικονομικών στον Ε.Φ.Κ.Α., τα προβλήματα που θα δημιουργούνταν, αλλά και προτάσεις για μία ορθότερη αναδιάρθρωση.** Με νεότερη έγγραφη παρέμβασή της η Αρχή επεσήμανε βασικές κατηγορίες αιτημάτων ασφαλισμένων του Δημοσίου, κυρίως συνταξιοδοτικών, με τεράστιες αναμονές, ζητώντας την εξασφάλιση της διαφάνειας και την βελτίωση στην ενημέρωση των πολιτών από τους αρμοδίους, για τη διεκπεραίωση των αιτημάτων τους, υπαλλήλους. Παρά τις προσπάθειες βελτίωσης της κατάστασης, δεν έχει καταστεί εφικτή η ανταπόκριση των αρμοδίων διοικητικών στελεχών του Ε.Φ.Κ.Α.

Οι μεγάλες καθυστερήσεις έχουν εξοντωτικά αποτελέσματα για τους ασφαλισμέ-

νους. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση ασφαλισμένου του Δημοσίου (Ο.Τ.Α.), που λάμβανε επί πέντε χρόνια προσωρινή σύνταξη, καθώς δεν είχε ολοκληρωθεί η οριστική διεκπεραίωση του συνταξιοδοτικού αιτήματος. Στη συνέχεια όμως, διαπιστώθηκε ότι δεν θεμελιώνει το δικαίωμα συνταξιοδότησης, με αποτέλεσμα να ζητηθεί **η επιστροφή του ποσού των 30.000 ευρώ.**

Η Αρχή έχει λάβει, επίσης, μεγάλο αριθμό αναφορών, στις οποίες αποτυπώνονται πολύ σημαντικές καθυστερήσεις στη διεκπεραίωση υποθέσεων αρμοδιότητας του πρώην Τ.Σ.Μ.Ε.Δ.Ε. Ο Συνήγορος του Πολίτη απέστειλε σειρά εγγράφων στο Ταμείο χωρίς, ωστόσο, να διαπιστώνεται σημαντική βελτίωση στους χρόνους διεκπεραίωσης των αιτημάτων, με τους πολίτες να εκφράζουν έντονη δυσαρέσκεια. Στελέχη της Αρχής προέβησαν σε αυτοψίες, όπου συζήτησαν με αρμοδίους υπαλλήλους, χωρίς να έχει επιτευχθεί η ουσιαστική βελτίωση του επιπέδου συνεργασίας. Τελευταία, και κατόπιν της ειδικής υπενθύμισης των προβλεπόμενων συνεπειών για τη μη συνεργασία των δημοσίων υπηρεσιών με τον Συνήγορο του Πολίτη, παρατηρήθηκε μια μικρή πρόοδος στην ανταπόκριση των υπηρεσιών του πρώην Τ.Σ.Μ.Ε.Δ.Ε.

Σημαντικές καθυστερήσεις στη διεκπεραίωση αιτημάτων, αλλά και δυσκολίες στη συνεργασία με τον Συνήγορο του Πολίτη κατά τη διερεύνηση των αναφορών, διαπιστώνονται και στο πρώην Τ.Σ.Α.Υ., σε αιτήματα που αφορούσαν στην καταβολή παροχών, κυρίως συνταξιοδοτικών, και στη διαπίστωση χρόνων ασφάλισης ή διαγραφή από την ασφάλιση, με την εκκρεμότητα συγκεκριμένων αιτημάτων να ξεπερνά τα τέσσερα έτη. **Τα προβλήματα διοικητικής λειτουργίας των εν λόγω υπηρεσιών ήταν τέτοιας έντασης, ώστε κρίθηκε επιβεβλημένο να απευθυνθεί προσωπική έκκληση του Συνηγόρου του Πολίτη προς τον Διοικητή του Ε.Φ.Κ.Α., για την αποκατάσταση της ομαλής λειτουργίας των υπηρεσιών ασφάλισης υγειονομικών.**

Οι πολίτες αντιμετωπίζουν, δυστυχώς ακόμα, την προσκόλληση της διοίκησης στην αυστηρή γραμματική διατύπωση της διάταξης ενός νόμου, παραβιάζοντας συχνά το σκοπό που επιδιώκει ο νομοθέτης. Ακόμα και σε περιπτώσεις που η διαφορά θα μπορούσε να επιλυθεί με απλή διόρθωση σφαλμάτων, καθίσταται αναγκαία η παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη. Χαρακτηριστική είναι η περίπτωση ασφαλισμένων στοιχείων που τέθηκαν κατά τη διαδικασία έκδοσης εργοσήμου. Εκ παραδρομής, ο εργοδότης εμφανιζόταν ως εργαζόμενος, και ο εργαζόμενος ως εργοδότης. Παρά το γεγονός ότι εργοδότης και εργαζόμενος προσήλθαν από κοινού στην αρμόδια υπηρεσία δηλώνοντας το σφάλμα, κατέστη αναγκαία η παρέμβαση της Αρχής προς διευθέτηση της υπόθεσης. Καθυστερήσεις παρατηρούνται επίσης σε ορισμένες περιπτώσεις και στη διαδικασία επιστροφής εργοσήμων που δεν χρησιμοποιήθηκαν, παρότι ο «εργοδότης» έχει προβεί σε όλες τις απαραίτητες και προβλεπόμενες ενέργειες.

2.4.1.3. Ελλιπής ενημέρωση πολιτών

Αρκετοί πολίτες, συνταξιούχοι δημοσίου τομέα, διαμαρτυρήθηκαν, καθώς οι αρμόδιες υπηρεσίες e – Ε.Φ.Κ.Α. τους απέστειλαν πράξεις, με τις οποίες ζητήθηκε η επιστροφή χρηματικών ποσών ως αχρεωστήτως καταβληθέντων, κατά το άρθρο 15 του Ν. 4575/2018, χωρίς όμως να περιέχεται η αναγκαία ανάλυση των ποσών που αναζητούνταν. **Η Ανεξάρτητη Αρχή, απευθυνόμενη στον Διοικητή του Ε.Φ.Κ.Α. και κοινοποιώντας το έγγραφο στον καθ' ύλη αρμόδιο Υπουργό, υποστήριξε το δικαίωμα των πολιτών προς ενημέρωση, σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού των ποσών που αναζητούνται, αλλά και σε σχέση με τη δυνατότά τους να ασκήσουν ένσταση.**

Ο Συνήγορος του Πολίτη, με σειρά παρεμβάσεων έχει θέσει το ζήτημα της μη έκδοσης και γνωστοποίησης των αποφάσεων για τον επανυπολογισμό των συντάξεων, με αφορμή πλήθος αναφορών που έλαβε. Μετά την παρέμβαση του Συνηγόρου, δόθηκε η δυνατότητα υποβολής ένστασης/αίτησης θεραπείας στον διαδικτυακό τόπο του Ε.Φ.Κ.Α. Ακολούθως, η Αρχή επανήλθε και πρότεινε εκ νέου την, κατά το δυνατόν άμεση, έκδοση και ανάρτηση των σχετικών διοικητικών πράξεων που θα περιλαμβάνουν τον αναλυτικό τρόπο και το αποτέλεσμα του επανυπολογισμού της σύνταξης, με αναφορά ότι επέχουν θέση ατομικής διοικητικής πράξης και με μνεία των προθεσμιών για την άσκηση των προβλεπόμενων ένδικων βοηθημάτων. Επίσης, ζήτησε την αποσαφήνιση της πορείας των ενστάσεων, τις οποίες υπέβαλαν οι συνταξιούχοι ηλεκτρονικά, τα αρμόδια όργανα και τη διαδικασία εκδίκασής τους.

2.4.1.4. Εκδίκαση ενστάσεων

α. Απαλλαγή καλόπιστων πολιτών από την επιστροφή αχρεωστήτως καταβληθεισών παροχών

Η παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη στο στάδιο της ενδικοφανούς προσφυγής, σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στον Ν. 3094/2003, είναι κομβικό εργαλείο διαιμεσολάβησης και αποτελεσματικής εξωδικαστικής επίλυσης των διαφορών των πολιτών με τους φορείς κοινωνικής ασφάλισης, και ιδίως σε περιπτώσεις πολιτών που, χωρίς κανένα δόλο, αιφνιδιάζονται με την υποχρέωση καταβολής μεγάλων χρηματικών ποσών από σφάλμα των αρμοδίων υπηρεσιών.

Χαρακτηριστική περίπτωση, είναι αυτή ασφαλισμένου του Ε.Φ.Κ.Α. (τ. Ι.Κ.Α. – Ε.Τ.Α.Μ.), στον οποίο χορηγήθηκε σύνταξη γήρατος, με προσαύξηση οικογενειακών βαρών για το τέκνο του. Την προσαύξηση αυτή συνέχιζε να καταβάλλει ο Φορέας, παρά την έγκαιρη και αποδεδειγμένη ενημέρωσή του από τον συνταξιούχο ότι δεν συνέτρεχαν πλέον οι προϋποθέσεις καταβολής της προσαύξησης. Μετά

την παρέλευση δεκαπέντε ετών, με απόφαση Διευθυντή, καταλογίστηκε εντόκως το ποσό που είχε εισπραχθεί. Η Ανεξάρτητη Αρχή, με έγγραφό της προς την Τοπική Διοικητική Επιτροπή (Τ.Δ.Ε.), σε συνέχεια της ένστασης του πολίτη, επεσήμανε την καλόπιστη είσπραξη του καταλογισθέντος ποσού και την παρέλευση υπερβολικού χρονικού διαστήματος, με θετική ανταπόκριση της Επιτροπής.

Σε άλλη περίπτωση συνταξιούχου γήρατος, χορηγήθηκε δεύτερη σύνταξη λόγω θανάτου και μετά την παρέλευση δεκαοκτώ ετών διαπιστώθηκε από τις υπηρεσίες του Ε.Φ.Κ.Α. ότι, από σφάλμα των ιδίων των υπηρεσιών, δεν είχε γίνει ορθός υπολογισμός στο ύψος της σύνταξης. Παρά την παρέλευση του εν λόγω διαστήματος και το προφανές σφάλμα των υπηρεσιών του Ταμείου, εκδόθηκε απόφαση καταλογισμού των ποσών που καταβλήθηκαν εσφαλμένα. Σε συνέχεια ένστασης, έγινε παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη ενώπιον της Τ.Δ.Ε., επισημαίνοντας την έλλειψη δόλου του πολίτη και τις σοβαρές οικονομικές συνέπειες που θα είχε γι' αυτόν η εκτέλεση του καταλογισμού, στη βάση και των αρχών της χρηστής διοίκησης και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του διοικούμενου. Με απόφαση της Επιτροπής αναζητήθηκαν τα ποσά που είχαν εισπραχθεί την τελευταία πενταετία, η οποία αναγνωρίστηκε ως εύλογο διάστημα, περιορίζοντας ριζικά το ύψος του ποσού που είχε αρχικά καταλογισθεί.

β. Πολύπλοκη διαδικασία διαγραφής και εσφαλμένη άρνηση επιστροφής εισφορών

Περίπτωση παράλειψης είναι και αυτή πολίτη, ο οποίος προχώρησε σε διαγραφή από τον οικείο δικηγορικό σύλλογο, χωρίς όμως να ακολουθήσει αμέσως η διαγραφή από το πρώην Ταμείο Νομικών, από παράλειψη των αρμοδίων υπηρεσιών και παρά τις αιτήσεις του. Αποτέλεσμα της σύνθετης διοικητικής διαδικασίας και της καθυστέρησης στη διεκπεραίωση του αιτήματος διαγραφής, ήταν να επιβαρυνθεί ο πολίτης με την καταβολή εισφορών που δεν οφείλονταν, τις οποίες το Ταμείο αρνήθηκε να επιστρέψει, επικαλούμενο την παραγραφή της αξίωσης. Μετά από παρέμβαση του Συνηγόρου του Πολίτη με σχετικό έγγραφο, όπου επεσήμανε τις προϋποθέσεις έναρξης και διακοπής της παραγραφής, η διοικούσα επιτροπή που εκδίκασε τη σχετική ένταση, αποδέχθηκε την τοποθέτηση της Αρχής για την επιστροφή του ποσού εισφορών.

2.4.2. Ειδικά θέματα εφαρμογής του θεσμικού πλαισίου

2.4.2.1. Επιστροφή μειώσεων και αναπροσαρμογή παροχών μετοχικών ταμείων

Με σειρά αποφάσεων της Ολομέλειας του ΣτΕ, κρίθηκαν αντισυνταγματικές οι μει-

ώσεις των επικουρικών συντάξεων, που επιβλήθηκαν με το Ν. 4093/2012. Παρόλα αυτά, συνεχίστηκε η καταβολή μειωμένου μερίσματος στους συνταξιούχους. Ο Συνήγορος εξέτασε αναφορές αποστράτων του Πολεμικού Ναυτικού, μερισματούχων του Μετοχικού Ταμείου Ναυτικού, με τις οποίες διαμαρτύρονταν για την καταβολή μειωμένου μερίσματος.

Ο Συνήγορος του Πολίτη επεσήμανε ότι το Μετοχικό Ταμείο Ναυτικού (Μ.Τ.Ν.) είναι Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, με διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια και εποπτευόμενο από τον Υ.Ε.Θ.Α. και το ζήτημα θα μπορούσε να επανεξεταστεί από το Διοικητικό του Συμβούλιο. Εξάλλου, με τις ως άνω αποφάσεις της Ολομέλειας του ΣτΕ,¹¹¹ που αφορούν στις μειώσεις σε κύριες και επικουρικές συντάξεις στον ιδιωτικό τομέα, κρίθηκε κατά πλειοψηφία ότι είναι αντισυνταγματικές και αντίθετες με την Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Σ.Δ.Α.). Η ικανοποίηση μόνο των αιτημάτων των συνταξιούχων που έχουν προσφύγει δικαστικά, δημιουργεί μία αδικαιολόγητη άνιση μεταχείριση ομοίων περιπτώσεων. Ωστόσο, **το ζήτημα των κρατήσεων στις επικουρικές συντάξεις παραμένει σε εκκρεμότητα, παρόλο που έχουν υποβληθεί θετικές, για τους μερισματούχους, εισηγήσεις. Ως εκ τούτου, αναγκαία κρίνεται μια συνολική ρύθμιση του ζητήματος, ώστε να μην εγκλωβίζονται οι διοικητικές υπηρεσίες των φορέων αλλά και τα δικαστήρια σε ένα συνεχιζόμενο κύκλο αντιπαράθεσης, που επιβαρύνει τη λειτουργία τους με την εξέταση πολυάριθμων ατομικών περιπτώσεων.**

2.4.2.2. Επιστροφή εισφορών από το Μετοχικό Ταμείο Πολιτικών Υπαλλήλων

Διαμαρτυρίες πολιτών εξέτασε η Αρχή, με αίτημα επιστροφής εισφορών, καθώς δεν πληρούσαν τις προϋποθέσεις για την χορήγηση παροχής, όπως προβλέπεται από τις καταστατικές διατάξεις του Ταμείου. Οι πολίτες υποστήριζαν επιπλέον, ότι υπέστησαν πίεση από τις υπηρεσίες του Ταμείου για την καταβολή εισφορών για την εξαγορά επιπλέον χρόνου ασφάλισης στο ταμείο, ώστε να καταστεί δυνατή η χορήγηση παροχής, με την επίκληση μεταγενέστερης των αιτήσεων διάταξης νόμου. Σε συνέχεια σχετικής παρέμβασης του Συνηγόρου, το Ταμείο έκανε δεκτές τις σχετικές αιτήσεις των πολιτών.

2.4.2.3. Ασφαλιστικό καθεστώς δημοσίου υπαλλήλου μετά την μετάταξή του

Ο Συνήγορος κατέληξε σε παρέμβαση στην περίπτωση δημοσίου υπαλλήλου,

111. Οι υπ' αρ. 2287, 2288, 2289, 2290/2015 του ΣΤΕ.

στον οποίο δεν είχε επιτραπεί να διατηρήσει το, προ της μετάταξής του, ασφαλιστικό καθεστώς, καθώς δεν υπήρχε νόμιμη βάση για την υποχρέωση υπαγωγής του σε ασφαλιστικό φορέα, στον οποίο υπαγόταν το προσωπικό του φορέα υποδοχής, Υπουργείου Εθνικής Άμυνας.

2.4.2.4. Αναγνώριση ημερών ασθένειας από εργατικό ατύχημα σε οικοδόμο για τη συνταξιοδότηση με τις διατάξεις των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων

Η αρμόδια υπηρεσία ε – Ε.Φ.Κ.Α. απέρριψε αίτηση συνταξιοδότησης πολίτη, καθώς οι ημέρες ασθένειάς του, μετά από εργατικό ατύχημα σε οικοδομικές εργασίες, δεν υπολογίστηκαν στις απαιτούμενες μέρες ασφάλισης σε βαρέα και ανθυγιεινά επαγγέλματα, ώστε να θεμελιώσει συνταξιοδοτικό δικαίωμα. Κατά την άποψη της υπηρεσίας, οι ελεύθεροι οικοδόμοι εξαιρούνται από τη δυνατότητα αναγνώρισης ημερών ασθένειας, ως χρόνο ασφάλισης υπό το καθεστώς των βαρέων και ανθυγιεινών επαγγελμάτων. Ο Συνήγορος του Πολίτη, με πορισματική επιστολή που απέστειλε στο αρμόδιο Υποκατάστημα και στη Διοίκηση του Ε.Φ.Κ.Α., υποστήριξε ότι δεν υπήρχε ειδική ρύθμιση που να δικαιολογεί την τοποθέτηση της υπηρεσίας. Σε συνέχεια αυτού, η Διοίκηση του Ε.Φ.Κ.Α. αποδέχτηκε την άποψη της Αρχής.

2.4.3. Περιεχόμενο και εφαρμογή εγκυκλίων οδηγιών

Ο Συνήγορος του Πολίτη διερεύνησε αναφορές πολιτών, συνταξιούχων του Ε.Φ.Κ.Α. (ασφαλισμένων Τομέα Ασφάλισης Προσωπικού Δ.Ε.Η.), στους οποίους δεν εφαρμόζονταν ευνοϊκές διατάξεις νόμου, μολονότι, ως γονείς παιδιών με αναπηρία 67%, πληρούσαν τις, προβλεπόμενες από τον νόμο, προϋποθέσεις. Ειδικότερα, με εγκύκλιο της Διοίκησης του πρώην Ι.Κ.Α. – Ε.Τ.Α.Μ., ερμηνεύθηκε ότι η ευνοϊκή διάταξη αφορούσε μόνο σε όσους συνταξιοδοτήθηκαν πριν από συγκεκριμένη ημερομηνία.

Ο Συνήγορος επισήμανε, ανατρέχοντας στις αιτιολογικές εκθέσεις των σχετικών διατάξεων του νόμου, ότι εμμέσως πλην σαφώς διατυπώνεται η πεποίθηση του νομοθέτη ότι οι οικογένειες με παιδιά με αναπηρία αντιμετωπίζουν αυξημένες ανάγκες για φροντίδα, περιποίηση και η εξαίρεσή τους από κάποιες οικονομικές επιβαρύνσεις είναι εν μέρει ικανή να αποκαταστήσει το αίσθημα της ίσης μεταχείρισης, αλλά και της κοινωνικής δικαιοσύνης. Συγκεκριμένη, χρονικής φύσεως, προϋπόθεση δεν προκύπτει από τη διατύπωση του νόμου, αλλά εμφανίζεται για πρώτη φορά σε εγκύκλιο, με την οποία δεν μπορεί να παράγεται αντίθετο δίκαιο, από αυτό που με σαφήνεια ορίζεται από τον σχετικό νόμο, ούτε φυσικά να «αποσαφηνίζει» τον νόμο επί τα χείρω.

Σε άλλη περίπτωση, εγκύκλιος εμφανίστηκε να αλλοιώνει το περιεχόμενο των σχετικών διατάξεων για τον υπολογισμό του εφάπαξ βοηθήματος που χορηγείται από το Ε.Τ.Ε.Α.Ε.Π. σε συνταξιοδοτηθέντες μηχανικούς. Ο Συνήγορος, μετά από προσεκτική εξέταση του θέματος, με παρέμβασή του προς τη Διοίκηση του εμπλεκόμενου Ταμείου, επεσήμανε την εσφαλμένη εφαρμογή της κείμενης νομοθεσίας. Η Διοίκηση αποδέχθηκε την τοποθέτηση της Αρχής, μεταβάλλοντας τις σχετικές εγκυκλίους οδηγίες.

Μεγάλος αριθμός αναφορών εξετάστηκε για την απόδοση από τον πρώην Ο.Γ.Α. μέρους μόνον, και όχι του συνόλου, του ποσού εξόδων κηδείας που δικαιούνταν, καθώς, με βάση διευκρινιστική εγκύκλιο, οι υπηρεσίες του Ταμείου απαίτησαν να είχαν υποβληθεί επιπλέον δικαιολογητικά για αιτήσεις που είχαν κατατεθεί πριν από την ημερομηνία έκδοσης της εγκυκλίου, και μάλιστα προ 16 μηνών. Η αντιμετώπιση αυτή, είχε ως αποτέλεσμα μεγάλος αριθμός αιτημάτων να απορριφθεί.

Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε την περίπτωση αυτή ως χαρακτηριστική παραβίαση της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης του πολίτη από τη Διοίκηση, η οποία ενέργησε κατά τρόπο αντίθετο προς τις προσδοκίες που η ίδια είχε δημιουργήσει στον πολίτη. Στη συνέχεια, με ειδική διάταξη, δόθηκε λύση στο ζήτημα. Με το υπό ψήφιση νομοσχέδιο προβλέπεται ψηφιακή διαδικασία πληρωμής των εξόδων κηδείας, διάταξη η οποία πιθανόν να οδηγήσει σε εξορθολογισμό του συστήματος, απλούστευση των διαδικασιών και συντόμευση των χρόνων αναμονής.

Η διοίκηση σε άλλες περιπτώσεις, εξακολουθεί να επανερμηνεύει, μέσω εγκυκλίων, τη ρητώς διατυπωθείσα διάταξη νόμου, που επιτρέπει στους μακροχρόνια άνεργους, που έχουν συμπληρώσει το 55^ο έτος της ηλικίας τους οι γυναίκες και το 60^ο έτος οι άνδρες, να συνεχίσουν προαιρετικά την ασφάλισή τους, με καταβολή των εισφορών τους από τον Λογαριασμό Λ.Α.Ε.Κ. – Ο.Α.Ε.Δ. Η Διοίκηση απορρίπτει την ένταξη στην προαιρετική ασφάλιση, επικαλούμενη τη σταδιακή αύξηση των ορίων ηλικίας συνταξιοδότησης, που επήλθε από το 2010 μέχρι το 2021 και απαιτεί, μέσω εγκυκλίων οδηγιών, αυξημένα όρια ηλικίας για την ένταξη στο Λ.Α.Ε.Κ. – Ο.Α.Ε.Δ., παραβιάζοντας την ειδική ρητή διάταξη νόμου.

Χαρακτηριστική υπόθεση είναι εκείνη πολίτη, η οποία διαμαρτυρήθηκε για τη μη αναδρομική καταβολή της προσαύξησης, που δικαιούται στην σύνταξη της, λόγω των σπουδών του τέκνου της μετά την ενηλικίωσή του. Παρόλο που το τέκνο ολοκλήρωσε με επιτυχία τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και γράφτηκε αμέσως μετά σε Ι.Ε.Κ., η διοίκηση αποφάσισε να δώσει την προσαύξηση από την ημερομηνία υποβολής της αίτησης επαναχορήγησης και όχι από την ημερομηνία διακοπής της, δηλαδή από την ενηλικίωση του τέκνου, με αποτέλεσμα για ένα και πλέον έτος η μητέρα να έχει στερηθεί της παροχής. Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε ότι η υποβολή της αίτησης αποτελεί απλώς ένα τυπικό όρο, και όχι προϋπόθεση για την κτήση του δικαιώματος της συνταξιοδότησης, το οποίο είχε ήδη θεμελιωθεί,

όταν συνέτρεξαν οι προϋποθέσεις του νόμου. Μετά την παρέμβαση της Αρχής, η συνταξιούχος δικαιώθηκε της παροχής.

2.5. Υπηρεσίες Υγείας και Κοινωνικής Αλληλεγγύης

Ο Συνήγορος ασχολήθηκε και αυτή τη χρονιά με σειρά ζητημάτων που αφορούσαν στην παροχή υπηρεσιών της δημόσιας υγείας και της κοινωνικής αλληλεγγύης, όπως η ελλιπής ενημέρωση των ασθενών, η πραγματοποίηση ιατρικών λαθών, η απρεπής συμπεριφορά, γνωματεύσεις των Κέντρων Πιστοποίησης Αναπηρίας (ΚΕ.Π.Α.), η διαδικασία αξιολόγησης της αναπηρίας, οι καθολικές παροχές προνοιακού χαρακτήρα. Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων του, απέστειλε έγγραφα και επεσήμανε τα προβλήματα και τις δυσλειτουργίες της υγειονομικής φροντίδας στους αρμόδιους εμπλεκόμενους φορείς και στις δομές υγείας. Επίσης, πρότεινε λύσεις και απηύθυνε συστάσεις στις διοικήσεις των οργανισμών, όπως και διαμεσολάβησε για την κάθε ατομική περίπτωση.

2.5.1. Λειτουργία δημόσιων δομών υγείας και παροχής υπηρεσιών

2.5.1.1. Παροχή Υπηρεσιών Υγείας από τα Νοσοκομεία

Στο χώρο της Υγείας ερευνήθηκαν κυρίως αναφορές σχετικά με την παροχή υπηρεσιών υγείας από τα Νοσοκομεία ή άλλες δημόσιες δομές της χώρας που αφορούσαν κυρίως:

- Στη μη ενδεδειγμένη παροχή υπηρεσιών υγείας, με σαφείς υπόνοιες είτε για εσφαλμένη διάγνωση, είτε για τέλεση ιατρικών λαθών ή αμέλειας.
- Στην απρεπή συμπεριφορά των επαγγελματιών υγείας, κυρίως ιατρών του Ε.Σ.Υ., είτε αυτοί εργοδοτούνται στα Νοσοκομεία, είτε στα Κέντρα Υγείας και σε λοιπές δημόσιες δομές.
- Στην ελλιπή ή και καθυστερημένη ενημέρωση των πολιτών για την κατάσταση της υγείας τους ή για το ιστορικό της νοσηλείας τους.
- Στη μη διερεύνηση καταγγελιών που αφορούν στα Νοσοκομεία, από τα αρμόδια Γραφεία Προστασίας Δικαιωμάτων Ληπτών - Ληπτριών Υπηρεσιών Υγείας, σύμφωνα με το Ν. 4368/2016.

Ο Συνήγορος του Πολίτη απέστειλε επιστολές στα, αναφερόμενα από τους πολίτες, Νοσοκομεία επικεντρώνοντας:

- Στην αναγκαιότητα ενδυνάμωσης της λειτουργίας των Γραφείων Προστασίας Δικαιωμάτων Ληπτών/τριών Υπηρεσιών Υγείας.

- Στην τήρηση της νομοθεσίας που εξασφαλίζει εν γένει τα δικαιώματα των πολιτών, σε σχέση με τη παροχή υπηρεσιών υγείας, και ειδικότερα το δικαίωμα των πολιτών στην έγκαιρη και έγκυρη ενημέρωσή τους για την κατάσταση της υγείας τους.
- Στη διερεύνηση τυχόν αιτιώδους συνάφειας μεταξύ πράξης ή παράλειψης και του, μη προσδοκώμενου, αποτελέσματος.
- Στην υπενθύμιση ότι η συμπεριφορά των επαγγελματιών υγείας απέναντι στους ασθενείς υπόκειται σε περιορισμούς, οι οποίοι αφορούν στον κώδικα ιατρικής δεοντολογίας αλλά και στη λειτουργία του Εθνικού Συστήματος Υγείας.

Ενδεικτικά οι συγκεκριμένες περιπτώσεις διαμεσολάβησης αφορούν σε:

- α. Καταγγελία πολίτη, συνδεδεμένου με πρώτου βαθμού συγγένεια με θανόντα ογκολογικό ασθενή, που υπέβαλε αίτηση σε δημόσιο νοσοκομείο, όπου παρακολουθείτο και απεβίωσε ο πατέρας του, με την οποία ζητούσε το φάκελό του και να ενημερωθεί για τις συνθήκες περίθαλψης και θανάτου του πατέρα του. Ο Διοικητικός Διευθυντής παρέδωσε τον ιατρικό φάκελο του θανόντος στους κληρονόμους μετά από περίπου εβδομήντα (70) ημέρες¹¹². Μετά την παρέμβαση της Αρχής, υπήρξε άμεση αντίδραση της δομής υγείας, ώστε η καταγγελία να διερευνηθεί είτε εκ νέου (με την τοποθέτηση υπεύθυνων διερεύνησης των συμβάντων για τη διενέργεια Προκαταρκτικής Εξέτασης εκτός της καταγγελθείσας δομής), είτε σε βάθος, με την εμπλοκή και των Γραφείων Προστασίας Δικαιωμάτων Ληπτών/Ληπτριών Υπηρεσιών Υγείας.
- β. Πολίτη που υπέβαλε αναφορά κατά της διοίκησης δημόσιου νοσοκομείου, διότι δεν ανταποκρίθηκε σε καταγγελία της, όπου περιέγραφε σειρά ιατρικών πράξεων (και εκτιμήσεων), τις οποίες θεωρούσε βλαπτικές για την ίδια και το ανήλικο τέκνο της, εσφαλμένες ή/και στερούμενες της απαιτούμενης δικής της συναίνεσης¹¹³. Η Διοίκηση του νοσοκομείου διερεύνησε εκ νέου την υπόθεση, λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις της Αρχής, εξέφρασε τη συγγνώμη της προς την ασθενή, εντόπισε προβλήματα στη διαδικασία διάγνωσης από το ατυχές συμβάν και φρόντισε για τη διόρθωσή τους, ενώ υιοθέτησε διαδικασίες ενημέρωσης και συγκατάθεσης των ασθενών.
- γ. Πολίτη που κατήγγειλε ιατρό για ανάρμοστη συμπεριφορά, όσον αφορά στην εξέταση σε Κέντρο Υγείας στη Β. Ελλάδα, για εσφαλμένη διάγνωση και αμέ-

112. Φ.Υ 259603.

113. Φ.Υ. 236604.

λεια, σχετικά με τον χειρισμό της κατάστασης της υγείας της¹¹⁴. Έπειτα από τις προτάσεις της Αρχής, η καταγγεληθείσα δομή υγείας έγινε δέκτης επιστολής από την αρμόδια Υγειονομική Περιφέρεια για την σχολαστικότερη και πληρέστερη ενημέρωση του μητρώου ασθενών, αναφορικά με την καταγραφή σε αυτό των αποτελεσμάτων της αντικειμενικής εξέτασης, των εργαστηριακών εξετάσεων και των οδηγιών προς τους ασθενείς.

2.5.1.2. Διαδικασίες αξιολόγησης και έκδοσης γνωματεύσεων από τα ΚΕ.Π.Α.

Οι γνωματεύσεις των ΚΕ.Π.Α., αλλά και η διαδικασία αξιολόγησης της αναπηρίας, αποτέλεσαν αντικείμενο πολλών αναφορών προς την Αρχή. Τα ενδεικτικά αναδυόμενα προβλήματα εκπορεύονται από:

- Την, ακόμη και μέχρι σήμερα, χρήση γενικών εγγράφων που αφορούν διαδικασίες πιστοποίησης αναπηρίας μέσω ΚΕ.Π.Α., υπό τη σκέπη όμως των παλαιών ασφαλιστικών ταμείων όπως το τ. Ι.Κ.Α., μη λαμβάνοντας υπόψη την ενοποίηση των ταμείων και τη δημιουργία του e – Ε.Φ.Κ.Α., όπως, π.χ. μη δυνατότητα αξιολόγησης ψυχιατρικών περιστατικών κατ' οίκον, λόγω της ύπαρξης εγγράφου της Δ/σης Αναπηρίας με αριθμ. πρωτ.: Π51/14/22/5/2013¹¹⁵.
- Τη μη λήψη, από τη πλευρά των ΚΕ.Π.Α. (Α' βάρθμια και Β' βάρθμια), σε ορισμένες περιπτώσεις, υπόψη επικαιροποιημένων στοιχείων γνωματεύσεων των ενδιαφερόμενων, για να οδηγηθούν τα πρώτα σε εμπεριστατωμένες και ενημερωμένες αξιολογήσεις αναπηρίας.
- Την πλημμελή αιτιολόγηση των γνωματεύσεων των Επιτροπών των ΚΕ.Π.Α., ειδικά στις περιπτώσεις όπου αυτές μειώνουν το ποσοστό αναπηρίας, σε σχέση με την προηγούμενη γνωμάτευση, είτε μετά τη λήξη της ισχύος της, είτε μετά από ένσταση του ενδιαφερομένου στη Β' βάρθμια Επιτροπή, ένα σημαντικό επαναλαμβανόμενο φαινόμενο, δεδομένης και της αθρόας υποβολής αναφορών επί έτη.

Ενδεικτικά οι συγκεκριμένες περιπτώσεις διαμεσολάβησης αφορούν:

- Αναφορές πολιτών όπου είτε οι ίδιοι, είτε οι οικείοι τους, πάσχουν από ψυχια-

114. Φ.Υ. 252684.

115. Το εν λόγω γενικό έγγραφο υπό μορφή εγκυκλίου με θέμα: «ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΗ ΟΔΗΓΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΡΥΘΜΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΠΙΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΑΝΑΠΗΡΙΑΣ (ΚΕ.Π.Α.)» στη σελ. 14 αναφέρει: *“Τονίζεται ότι, τα ψυχιατρικά περιστατικά δεν χαρακτηρίζονται ποτέ κατ' οίκον, παρά μόνον όταν ο αιτών νοσηλεύεται σε ψυχιατρική κλινική”*.

τρικό νόσημα και επιθυμούν να αξιολογηθούν από τις Επιτροπές των ΚΕ.Π.Α. κατ' οίκον. Ο Συνήγορος με έγγραφο προς τον ε – Ε.Φ.Κ.Α., υποστήριξε ότι το δικαίωμα στην κοινωνική ασφάλεια είναι θεσμικά κατοχυρωμένο για όλους και, κατά συνέπεια, τα άτομα με ψυχικές διαταραχές δικαιούνται κοινωνικά βοηθήματα στον ίδιο βαθμό με τα άτομα που παρουσιάζουν φυσικές αναπηρίες. Συνεπώς, οφείλεται η επανεξέταση του ζητήματος και η εν τοις πράγμασι εξάλειψη της «ταμπέλας» των ψυχιατρικών περιστατικών. Ο ε – Ε.Φ.Κ.Α., ενστερνιζόμενος τις απόψεις του Συνηγόρου, απέστειλε γενικό έγγραφο στους εμπλεκόμενους φορείς πιστοποίησης, ώστε να μην λαμβάνουν υπόψη τους το παλαιότερο γενικό έγγραφο από το τ. Ι.Κ.Α. και να γνωματεύουν επί των ψυχιατρικών περιστατικών και κατ' οίκον.

- Περίπτωση πολίτη, ο οποίος αξιολογήθηκε από Α.Υ.Ε. με χαμηλό ποσοστό αναπηρίας, διότι δεν είχε κατατεθεί νέος εισηγητικός φάκελος με πρόσφατες ιατρικές γνωματεύσεις για την κατάσταση της υγείας του. Εν συνεχεία, υπέβαλε ένσταση και αξιολογήθηκε από Β.Υ.Ε., προσκομίζοντας επί τόπου εισηγητικούς φακέλους που έφεραν μεταγενέστερες ημερομηνίες από την αρχική του εξέταση στην Α.Υ.Ε. Μολαταύτα, ο αναφερόμενος κατήγγειλε ότι η Β.Υ.Ε. επικύρωσε την απόφαση της Α.Υ.Ε., σε ποσοστό και διάρκεια αναπηρίας. Ο Συνήγορος, με έγγραφό του, επεσήμανε τόσο στην Α.Υ.Ε., όσο και στη Β.Υ.Ε. ΚΕ.Π.Α., ότι δεν έλαβαν υπόψη τους τον επικαιροποιημένο εισηγητικό φάκελο στο δειγματοληπτικό έλεγχο και ζήτησε να λάβουν υπόψη τα πιο πρόσφατα ιατρικά δεδομένα της κατάστασης της υγείας του ενδιαφερόμενου και να επανεξετασθεί – διορθωθεί η, ενδεχομένως λανθασμένη, υπαγωγή του σε χαμηλό ποσοστό αναπηρίας. Η Επιτροπή Δειγματοληπτικού Ελέγχου ζήτησε από τα εμπλεκόμενα ΚΕ.Π.Α., να επανεξετάσουν το φάκελο του ενδιαφερόμενου και να διορθωθεί η λανθασμένη υπαγωγή του¹¹⁶.

2.5.2. Ζητήματα καθολικών προνοιακών παροχών

Ως προς τις καθολικές παροχές προνοιακού χαρακτήρα/κοινωνικής αλληλεγγύης (ελάχιστου εγγυημένου εισοδήματος, επιδόματος στέγασης, ανασφαλιστων υπερηλικών), ο Συνήγορος του Πολίτη εντόπισε πλήθος θεσμικών και διαδικαστικών κενών που εμποδίζουν την πρόσβαση των κατά νόμο δικαιούχων στις παροχές αυτές. Τα ζητήματα αυτά επεσήμανε ο Συνήγορος σε σχετικά έγγραφά του στις διοικήσεις των εμπλεκόμενων φορέων και στο Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων, καθώς και σε συνάντηση κλιμακίου της Αρχής με τον αρμό-

116. Φ.Υ. 265931.

διο Γενικό Γραμματέα και υπηρεσιακά στελέχη του Υπουργείου. Μεταξύ άλλων, η Αρχή πρότεινε τα εξής:

- Να ληφθούν μέτρα για τη μείωση των χρόνων καθυστέρησης στην έκδοση αποφάσεων χορήγησης ή επαναχορήγησης του Ε.Κ.Α.Α.Υ., ιδίως για όσους χρειάζεται διασταύρωση πληροφοριών για άλλες παροχές του Ο.Π.Ε.Κ.Α.
- Να καταστεί δυνατή η πρόσβαση των υπηρεσιών του Ο.Π.Ε.Κ.Α. στα στοιχεία της Η.Δ.Ι.Κ.Α. και του Ε.Φ.Κ.Α.
- Να διευκολύνονται οι αιτούμενοι το Ε.Κ.Α.Α.Υ., ως προς την αναζήτηση τυχόν χρόνου ασφάλισης και συνταξιοδότησης από τρίτες χώρες.
- Να παύσουν να συνυπολογίζονται τα ποσά των αναπηρικών προνοιακών επιδομάτων στο εισόδημα των αντίστοιχων δικαιούχων.
- Να εξασφαλιστεί για τα Προγράμματα «Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα» και «Επίδομα στέγασης» η δυνατότητα επεξεργασίας, διόρθωσης και υποβολής αιτήσεων από αρμόδιο δημοτικό υπάλληλο, μετά από υποβολή των αναγκαίων δικαιολογητικών.
- Να διευκρινισθεί για το Πρόγραμμα «Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα» ότι, σε περίπτωση ελλείψεων στα προσκομιζόμενα δικαιολογητικά, ο τόπος κατοικίας του αιτούμενου νοικοκυριού δύναται να τεκμηριωθεί με την διενέργεια μίας ή πλειόνων επισκέψεων/κοινωνικών ερευνών.

Επίσης, τέθηκαν εκ νέου προς το αρμόδιο Υπουργείο, οι νομοθετικές προτάσεις που είχαν περιληφθεί στην Ετήσια Έκθεση της Αρχής του έτους 2019 για το «Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Ανασφάλιστων Υπερηλίκων» (Ε.Κ.Α.Α.Υ. – άρ. 93 Ν. 4387/2016), καθώς και οι προνοιακές νομοθετικές προτάσεις που περιλαμβάνονται στην παρούσα Ετήσια Έκθεση.

Εντός του έτους 2020, ο Συνήγορος διαμεσολάβησε και για ζητήματα που αφορούσαν στη χορήγηση του Κοινωνικού Μερίσματος έτους 2019, κάποια εκ των οποίων αφορούσαν προβλήματα μηχανογραφικά ή συντονισμού των Υπηρεσιών, ενώ άλλων η αντιμετώπιση προϋπέθετε τροποποιήσεις διατάξεων. Οι ενδιαφερόμενοι πολίτες διαμαρτυρήθηκαν ιδίως για μη απάντηση στις ενστάσεις που υπέβαλαν στην σχετική ηλεκτρονική πλατφόρμα, για αδυναμία να καταχωρήσουν IBAN στην ηλεκτρονική αίτησή τους, κατά το χρονικό διάστημα από 27.12.2019 μέχρι και 15.01.2020, για απορρίψεις αιτήσεων για χορήγηση αναπηρικού επιδόματος από νοικοκυριά με μέλος ΑμεΑ ή για απορρίψεις που περιλάμβαναν ανέργους εγγραμμένους στα μητρώα του Ο.Α.Ε.Δ., επειδή το σύστημα δεν ήταν κατάλληλα προσαρμοσμένο να αντιμετωπίζει το χρόνο περιστασιακής απασχόλησης. Άλλες διαμαρτυρίες προς την Αρχή, αφορούσαν νοικοκυριά με μέλος ΑμεΑ που είχε

υποβάλει αίτηση για ανανέωση της χορήγησης του αναπηρικού επιδόματος πριν από την κρίσιμη ημερομηνία 30.11.2019, όπως και για αδικαιολόγητα δυσμενή μεταχείριση των ΑμεΑ που δεν ήταν δικαιούχοι αναπηρικού προνοιακού επιδόματος, αλλά είχαν χαμηλά εισοδήματα, λ.χ. επειδή λάμβαναν αναπηρική σύνταξη μικρού ύψους.

Ο Συνήγορος έθεσε τα σχετικά ζητήματα, τόσο στην Α.Α.Δ.Ε., όσο και στην Η.Δ.Ι.Κ.Α. Α.Ε. με δύο έγγραφά του, τον Φεβρουάριο και τον Ιούνιο 2020. Υπήρξε ανταπόκριση της Διοίκησης για τα μηχανογραφικής ή γραφειοκρατικής φύσης προβλήματα, όπως για την αποστολή απαντήσεων για τις υποβληθείσες ενστάσεις, παροχή δυνατότητας καταχώρησης IBAN, και η διαμεσολάβηση συνεχίζεται για τα υπόλοιπα θέματα.

Η Αρχή συνεχίζει να δέχεται και να διερευνά αναφορές από ΑμεΑ, στα οποία η Διοίκηση δεν εγκρίνει ή διακόπτει την χορήγηση αναπηρικών προνοιακών επιδομάτων επειδή λαμβάνουν σύνταξη ως ορφανά τέκνα ή ως άγαμες θυγατέρες, αν και η σύνταξη είναι πολύ χαμηλού ύψους. Μετά από έγγραφο του Συνηγόρου υπέρ της χορήγησης αναπηρικών προνοιακών επιδομάτων και σε αυτές τις κατηγορίες ΑμεΑ, ανεξάρτητα από τον λόγο για τον οποίο τους χορηγείται η συνταξιοδοτική παροχή (αναπηρία, γήρας, θάνατος), η Γενική Γραμματεία Κοινωνικής Αλληλεγγύης απάντησε πως, επειδή, με τα νέα δεδομένα που έχουν δημιουργηθεί για το ασφαλιστικό σύστημα, μεγάλος αριθμός συνταξιούχων ΑμεΑ λαμβάνουν πολύ χαμηλές συντάξεις, εξετάζεται το ενδεχόμενο τροποποίησης του σχετικού κανονιστικού πλαισίου.

2.6. Ανώτατη εκπαίδευση και πρόσβαση στην αγορά εργασίας

Στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ο Συνήγορος του Πολίτη εξέτασε και ανέδειξε προβλήματα λειτουργίας του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, καθώς και την αδράνεια των επαγγελματικών φορέων στην άσκηση αρμοδιότητάς τους για την αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων σε κατόχους αλλοδαπών τίτλων σπουδών.

2.6.1. Ζητήματα λειτουργίας του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου

Ο Συνήγορος δέχτηκε αναφορές επικεντρωμένες σε θέματα κάλυψης του κόστους σπουδών στο Ε.Α.Π., διαμεσολαβώντας στα εξής ειδικότερα αιτήματα:

- Λήψη συγκεκριμένων μέτρων μείωσης του κόστους σπουδών, μετά από σχε-

τική αναφορά του Προέδρου της Διοικούσας Επιτροπής (Δ.Ε.) σε εκπομπή της κρατικής τηλεόρασης. Ο Συνήγορος, αναφερόμενος στην αναμενόμενη οικονομική ύφεση μετά την εκδήλωση της πανδημίας, επισήμανε το ενδιαφέρον που αποκτά η εξειδίκευση των δηλώσεων του Προέδρου. Ο Πρόεδρος, απαντώντας, αναφέρθηκε σε επεξεργασία οικονομικών δεδομένων που θα καθορίσει τον χρόνο εφαρμογής και το ύψος μιας ενδεχόμενης μείωσης. Μόνο μέτρο, μέχρι στιγμής, υπήρξε η παράταση κατά 46 ημέρες της αρχικής προθεσμίας καταβολής, με πιστωτική κάρτα, της πρώτης δόσης των τελών¹¹⁷.

- Απαλλαγή από την προκαταβολή εγγραφής στο Ε.Α.Π. για τους δικαιούχους της συνολικής απαλλαγής, βάσει εισοδηματικών κριτηρίων, από τα τέλη των μεταπτυχιακών σπουδών τους. Ο Συνήγορος, απευθυνόμενος στον Πρόεδρο της Δ.Ε., αναγνώρισε τη σκοπιμότητα της προκαταβολής, ως επιβεβαίωσης ειλημμένης απόφασης για την παρακολούθηση του Π.Μ.Σ., που επιτρέπει την ορθολογική οργάνωσή του στη βάση ασφαλέστερων δεδομένων. Επισήμανε, ωστόσο, ότι η προκαταβολή ποσών που υπερβαίνουν τις δυνατότητες των δικαιούχων συνολικής απαλλαγής, δεν φαίνεται συμβατή προς το πνεύμα των ρυθμίσεων, με βάση τις οποίες οι μεταπτυχιακές σπουδές των φοιτητών δεν επιβαρύνουν τους ίδιους και τις οικογένειές τους, σε ευθυγράμμιση προς τη συνταγματική υποχρέωση του Κράτους να ενισχύει τους εισοδηματικά ασθενέστερους φοιτητές, ανάλογα με τις ικανότητές τους (άρθρο 16 παρ. 4 Συντ). Η ληφθείσα απάντηση δεν είχε σαφή σχέση με το ζήτημα.
- Αναβολή φοίτησης και συμψηφισμός καταβληθείσης, για το παρελθόν ακαδημαϊκό έτος, οικονομικής συμμετοχής με εκείνην του τρέχοντος έτους, λόγω ραγδαίας επιδείνωσης της υγείας της συζύγου φοιτητή με υψηλό πιστοποιημένο ποσοστό αναπηρίας και σύμφωνα με σειρά ιατρικών βεβαιώσεων¹¹⁸. Το Ε.Α.Π. εφαρμόζει τις γενικές, περί αναβολής σπουδών, διατάξεις του Κανονισμού του, που δεν λαμβάνουν όμως υπόψη τη σοβαρότητα των προβαλλόμενων λόγων, ούτε το βαθμό στοιχειοθέτησής τους. Ο Συνήγορος υπενθύμισε την πάγια, γνωστή στο Ε.Α.Π., θέση του, σύμφωνα με την οποία: «...εφόσον η αναστολή ή η διακοπή των σπουδών συναρτάται με την επίκληση σοβαρών λόγων υγείας, εύλογο είναι η σοβαρότητα των λόγων αυτών να επιβεβαιώνεται, στο μέτρο του δυνατού, από τον κατά περίπτωση φορέα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ο οποίος θα μπορούσε να ορίζει εκ των προτέρων τον ειδικότερο τύπο ιατρικής πιστοποίησης που λαμβάνει υπόψη του ή να αναθέτει την αποτίμηση της

117. Φ.Υ. 281591, 282625, 282835.

118. Φ.Υ. 286462.

όλης κατάστασης, όπως αυτή προκύπτει από τα σχετικά ιατρικά πιστοποιητικά, σε προκαθορισμένη σύνθεση και αρμοδιότητας επιτροπή, η οποία σταδιακά, στο πνεύμα της ίσης μεταχείρισης όμοιων περιπτώσεων, θα διαμορφώσει και τους ειδικότερους ενιαίους κανόνες...». Το Ε.Α.Π. ανταποκρίθηκε θετικά στη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου.

- Κατοχύρωση των τριών υποχρεωτικών μαθημάτων Π.Μ.Σ., όταν αυτά συμπίπτουν με εκείνα άλλου συγγενούς αντικειμένου Π.Μ.Σ., προκειμένου να γίνει δυνατή η απόκτηση δεύτερου μεταπτυχιακού τίτλου, αντί της απλής βεβαίωσης επιτυχούς παρακολούθησης που προτίθεται, σύμφωνα με σχετική προφορική ενημέρωση, να χορηγήσει το Ε.Α.Π.¹¹⁹. Ο Συνήγορος, απευθυνόμενος στον Πρόεδρο της Δ.Ε., επισήμανε ότι τυχόν κτήση του δεύτερου τίτλου με καταβολή των διδάκτρων του δεύτερου προγράμματος στο σύνολό τους και εκ νέου υποβολή σε δοκιμασία εξετάσεων στα κοινά υποχρεωτικά μαθήματα, δηλαδή υπό δυσχερώς δικαιολογούμενες με ακαδημαϊκά κριτήρια προϋποθέσεις, θέτει ζήτημα συμβατότητας προς τα άρθρα 2 παρ. 1 και 5 παρ. 1 του Συντάγματος, αλλά και προς τους σκοπούς που, κατά το Σύνταγμα, υπηρετεί η εκπαίδευση.

Πέραν των ανωτέρω, τον Συνήγορο απασχόλησαν:

- Καταγγελία περί αποκλεισμού, με κριτήριο την αποφυγή του κόστους της ασφαλιστικής κάλυψής τους, των ανέργων υποψηφίων σε Πρόγραμμα Επimόρφωσης που, από κοινού με φορείς της αλλοδαπής, διοργάνωσε το Ε.Α.Π., αν και ήταν εξαρχής σαφές, βάσει της δημόσιας Πρόσκλησης και των ενημερωτικών ηλεκτρονικών μηνυμάτων που ακολούθησαν, ότι το Πρόγραμμα αφορούσε και ανέργους. Επίσης, οι διαδοχικές, αυτονοήτως βλαπτικές για τους έχοντες εμπροθέσμως ανταποκριθεί, παρατάσεις της προθεσμίας υποβολής υποψηφιοτήτων στο ίδιο Πρόγραμμα, παρά την εξαρχής υψηλή συμμετοχή. Εκτενής απάντηση που έλαβε ο Συνήγορος μετά επτά μήνες δεν περιείχε επαρκείς εξηγήσεις.
- Διαμαρτυρίες υποψηφίων μελών Συνεργαζόμενου Εκπαιδευτικού Προσωπικού (Σ.Ε.Π.)¹²⁰ για καθυστερημένη εξέταση των ενστάσεών τους, όπως και για ιδιαιτέρως συνοπτική διατύπωση των απορριπτικών αποφάσεων. Τα θέματα έχουν ήδη επισημανθεί από τον Συνήγορο, όπως άλλωστε και η ανάγκη ουσιαστικής κρίσης επί των ενστάσεων.

119. Φ.Υ. 286158.

120. Φ.Υ. 286521.

2.6.2. Αδράνεια των επαγγελματιών φορέων στην άσκηση της αρμοδιότητάς τους για την αναγνώριση επαγγελματικών προσόντων σε κατόχους αλλοδαπών τίτλων σπουδών

Η αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων κατόχων αλλοδαπών τίτλων σπουδών, με τη διάταξη του άρθρου 168 του Ν. 4635/2019, ανατέθηκε στους επαγγελματικούς φορείς που είναι αναγνωρισμένοι ως νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.). Οι φορείς αυτοί καθίστανται αρμόδιες αρχές, βάσει του γενικού καθεστώτος αναγνώρισης που καθορίζεται από την οδηγία 2005/36/ΕΚ¹²¹ προς τις διατάξεις της οποίας η ελληνική έννομη τάξη έχει εναρμονισθεί με το Π.Δ. 38/2010¹²².

Κάτοχοι αλλοδαπών τίτλων σπουδών διαφόρων ειδικοτήτων, όπως μηχανικών, φυσικοθεραπευτών, μαιών και εργοθεραπευτών, ζήτησαν τη διαμεσολάβηση του Συνηγόρου¹²³, προκειμένου τα αντίστοιχα επαγγελματικά Ν.Π.Δ.Δ. – και συγκεκριμένα, το Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος (Τ.Ε.Ε.), ο Πανελλήνιος Σύλλογος Φυσικοθεραπευτών (Π.Σ.Φ.), ο Σύλλογος Μαιών – Μαιευτών Αθηνών (Σ.Ε.Μ.Μ.Α.) και ο Πανελλήνιος Σύλλογος Εργοθεραπευτών (Π.Σ.Ε.) – να προβούν στην εξέταση των αιτημάτων τους για αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων τους, ως κατόχων αλλοδαπών τίτλων σπουδών, που τους απονεμήθηκαν από ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα άλλων κρατών μελών, κυρίως του Η. Βασιλείου, κατόπιν σπουδών που διενεργήθηκαν σε κολλέγια εγκατεστημένα στην Ελλάδα, τα οποία συνδέονται με τα αλλοδαπά εκπαιδευτικά ιδρύματα με συμφωνίες πιστοποίησης ή δικαιοχρησίας (franchising).

Ο Συνήγορος του Πολίτη επισήμανε ότι:

- α. Η αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων, επιτρέπει την άσκηση σε άλλο κράτος – μέλος του ίδιου νομοθετικά ρυθμιζόμενου επαγγέλματος, με τους ίδιους όρους και τις ίδιες προϋποθέσεις, που το ασκούν οι κάτοχοι αντίστοιχων ημεδαπών τίτλων σπουδών.
- β. Σε περίπτωση υπολειπόμενης εκπαίδευσης, η αρμόδια αρχή νομιμοποιείται στην επιβολή μέτρων αναπλήρωσης, που συνίστανται είτε σε παραπομπή σε εξετάσεις, είτε σε πρακτική άσκηση.

121. Οδηγία 2005/36/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 7ης Σεπτεμβρίου 2005 σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων (L255/22/30.09.2005).

122. Π.Δ. 38/2010 «Προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στην Οδηγία 2005/36/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 7ης Σεπτεμβρίου 2005, σχετικά με την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων, και άλλες διατάξεις» (Α' 78).

123. Φ.Υ. 284561, 284185, 282858, 281758, 278124, κ.ά.

- γ. Εάν οι τίτλοι σπουδών έχουν χορηγηθεί κατόπιν εκπαίδευσης που διενεργήθηκε, εν μέρει ή εξ ολοκλήρου, σε εκπαιδευτικό ίδρυμα που εδρεύει στην ελληνική επικράτεια, οι αρμόδιες ελληνικές αρχές επαληθεύουν κατά πόσον η παρασχεθείσα εκπαίδευση έχει πιστοποιηθεί επισήμως από το αλλοδαπό εκπαιδευτικό ίδρυμα, εάν οι χορηγηθέντες τίτλοι είναι ίδιοι με αυτούς που θα είχαν χορηγηθεί, εάν η εκπαίδευση είχε πραγματοποιηθεί εξ ολοκλήρου στο κράτος μέλος χορήγησης του τίτλου, και εάν οι τίτλοι εκπαίδευσης προσδίδουν τα ίδια επαγγελματικά δικαιώματα στην επικράτεια του κράτους μέλους που χορήγησε τον τίτλο.

Με εξαίρεση το Τ.Ε.Ε., οι υπόλοιποι φορείς ενημέρωσαν τον Συνήγορο ότι για την άσκηση της αρμοδιότητάς τους περιμένουν τη ρύθμιση των απαιτούμενων λεπτομερειών από το Υπουργείο Υγείας. Ο Συνήγορος, με σχετικό πόρισμα, είχε θέσει το ζήτημα υπόψη του Υπουργείου, ζητώντας πάντως από τους εμπλεκόμενους φορείς να αναλάβουν πρωτοβουλία, στο πλαίσιο της διοικητικής αυτοτέλειάς τους ως Ν.Π.Δ.Δ., να ορίσουν οι ίδιοι τις απαιτούμενες λεπτομέρειες για την άσκηση της ανατεθείσας σε αυτούς αρμοδιότητας.

Τελικά με τον Ν. 4763/2020, **επήλθαν τροποποιήσεις και συμπληρώσεις στις διατάξεις του Π.Δ. 38/2010, αναφορικά με το καθεστώς αναγνώρισης επαγγελματικών προσόντων και επαγγελματικής ισοδυναμίας**. Συγκεκριμένα, με τις διατάξεις της παρ. 10 α' του άρθρου 164 του προαναφερόμενου νόμου, επιστρέφει στο Α.Τ.Ε.Ε.Ν η αρμοδιότητα της αναγνώρισης επαγγελματικών προσόντων, η οποία είχε ανατεθεί με τις διατάξεις του άρθρου 168 του Ν. 4635/2019 στις οργανωμένες ως Ν.Π.Δ.Δ., επαγγελματικές οργανώσεις. Έτσι, **το Α.Τ.Ε.Ε.Ν καθίσταται πλέον η αρμόδια αρχή στην Ελλάδα, τόσο για την αναγνώριση της επαγγελματικής ισοδυναμίας, όσο και για την αναγνώριση των επαγγελματικών προσόντων κατόχων αλλοδαπών τίτλων σπουδών**¹²⁴.

124. Εκκρεμείς αιτήσεις με τους σχετικούς φακέλους στις ως άνω επαγγελματικές οργανώσεις επιστρέφονται στους ενδιαφερόμενους. Οι προαναφερόμενοι υποχρεούνται, με ευθύνη τους, να υποβάλουν τα ως άνω δικαιολογητικά, εκ νέου, στο Α.Τ.Ε.Ε.Ν., το οποίο οφείλει να τα εξετάσει κατά προτεραιότητα. Οι ενδιαφερόμενοι οφείλουν να υποβάλουν μαζί με την αίτηση παράβολο ποσού εκατό (100) ευρώ υπέρ του Δημοσίου. Εφόσον πληρούνται οι νόμιμες προϋποθέσεις, η απόφαση αναγνώρισης εκδίδεται εντός προθεσμίας τεσσάρων (4) μηνών από την υποβολή ή την περιέλευση της αίτησης και των σχετικών δικαιολογητικών (Ν. 4763/2020 άρθρο 164).

2.7. Περιβάλλον και αμοιβαίες υποχρεώσεις κράτους – πολιτών

2.7.1. Μακροχρόνια προβλήματα στον πολεοδομικό έλεγχο

Με τις διατάξεις του Ν. 3852/2010¹²⁵, περιήλθαν στους δήμους πρόσθετες πολεοδομικές αρμοδιότητες (έκδοση των οικοδομικών αδειών, έλεγχος και τήρηση της διαδικασίας περί αυθαιρέτων και περί επικινδύνων οικοδομών), ενώ προβλέφθηκε ότι, αν σε δήμους του ίδιου νομού δεν υφίστανται υπηρεσίες δόμησης (Υ. ΔΟΜ.) με επάρκεια υλικοτεχνικής υποδομής και προσωπικού, τότε παρέχεται σε αυτούς υποχρεωτικώς, διοικητική υποστήριξη από το δήμο της έδρας του νομού ή από άλλο εγγύτερο δήμο. Παράλληλα, προβλέφθηκε ότι η διοικητική υποστήριξη παρέχεται για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, ενώ οι δήμοι υποχρεούνται να οργανώσουν αυτοτελείς υπηρεσίες Δόμησης.

Ωστόσο, η Ανεξάρτητη Αρχή έχει δεχτεί και συνεχίζει να δέχεται σημαντικό αριθμό αναφορών που σχετίζονται με παραβάσεις της πολεοδομικής νομοθεσίας, όπως μη νόμιμη χορήγηση οικοδομικής άδειας, κατασκευές καθ' υπέρβαση των όρων της υφιστάμενης οικοδομικής άδειας, αλλαγές χρήσης, καταπάτηση κοινόχρηστων χώρων και γενικότερα αυθαίρετη δόμηση. Εκτός από την υποβάθμιση του δομημένου περιβάλλοντος, διαπιστώνεται και η προσβολή του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, καθώς, στις περισσότερες περιπτώσεις, η παράνομη δόμηση συνοδεύεται από την καταπάτηση δημοσίων εκτάσεων (δάση – δασικές περιοχές, οικολογικά ευαίσθητες περιοχές), την παράνομη διάνοιξη δρόμων, την καταστρατήγηση των ορίων των ζωνών οικιστικού ελέγχου, του αιγιαλού – παραλίας, των παραδοσιακών οικισμών, ακόμη και των αρχαιολογικών χώρων. Οι παραβάσεις αυτές οφείλονται κατά κανόνα στη στάση ανοχής, η οποία τηρείται από τη διοίκηση και εκφράζεται κατ' εξοχήν με την απουσία ελέγχου στο στάδιο κατασκευής των οικοδομών και την πλημμελή τήρηση της διαδικασίας περί αυθαιρέτων. Μέσα από τη διερεύνηση σχετικών υποθέσεων προκύπτει ότι **η χρόνια δυσλειτουργία και υποστελέχωση των Πολεοδομικών Γραφείων, αποδυναμώνει και, σε κάποιες περιπτώσεις, αχρηστεύει εντελώς το διοικητικό εργαλείο του ελέγχου των αυθαιρέτων κατασκευών.**

Οι συνέπειες της μη τήρησης των πολεοδομικών κανόνων είναι ιδιαίτερα σοβαρές σε περιπτώσεις αυθαιρέτων κατασκευών πλησίον ρεμάτων, ιδίως αυτών που βρίσκονται εντός πόλεων και οικισμών και τα οποία υφίστανται μεγάλες οικιστικές πι-

125. Πρόγραμμα «Καλλικράτης».

έσεις. Σε πολλές περιπτώσεις παρενέβη ο Συνήγορος του Πολίτη, ζητώντας την τήρηση της διαδικασίας περί αυθαιρέτων για κατασκευές ακόμη και εντός της κοίτης ρέματος¹²⁶ και διαπίστωσε ότι δεν είναι σπάνιο, έτη μετά τις επεμβάσεις, να καλούνται οι Υ.ΔΟΜ. να προβούν σε έλεγχο προκειμένου να διαπιστώσουν εάν υφίστανται οικοδομικές άδειες (Ο.Α.), εάν στις Ο.Α. έχει αποτυπωθεί το ρέμα, εάν έχουν τηρηθεί οι απαιτούμενες αποστάσεις ή εάν έχουν γίνει παράνομες επεμβάσεις επί αυτού. Κρίσιμες είναι εν προκειμένω οι καθυστερήσεις που σημειώνονται στην τήρηση της διαδικασίας περί αυθαιρέτων, καθώς οι πολεοδομικές παραβάσεις, σε συνάρτηση με την απουσία οριοθετήσεων, καθορισμού πλημμυρικών ζωνών και παράλειψης εκτέλεσης ολοκληρωμένων αντιπλημμυρικών έργων, έχουν δυσμενείς επιπτώσεις στο περιβάλλον οδηγώντας, μοιραία, κατά τη διάρκεια έντονων βροχοπτώσεων, στον κίνδυνο απώλειας ανθρώπινων ζώων και περιουσιακών στοιχείων.

Εξίσου σημαντική είναι η αρμοδιότητα των Υ.ΔΟΜ. ως προς την καταγραφή των αυθαιρέτων κατασκευών εντός εκτάσεων που διέπονται από άλλα προστατευτικά πλαίσια. Για παράδειγμα, η αυθαίρετη δόμηση εντός δασικών εκτάσεων δεν απομειώνει μόνο την αξία των οικοσυστημάτων, αλλά δημιουργεί και κίνδυνο για την ασφάλεια των πολιτών, στην περίπτωση εκδήλωσης πυρκαγιάς. Αντίστοιχα, κρίσιμη είναι η τήρηση των πολεοδομικών κανόνων και ο έλεγχος εκ μέρους των Υ.ΔΟΜ., όταν η οικοδομική δραστηριότητα είναι αυξημένη, εξαιτίας έντονης τουριστικής ανάπτυξης. Σε περιοχές μάλιστα με ιδιαίτερα αρχιτεκτονικά χαρακτηριστικά, σε συνάρτηση με την ιδιαιτερότητα του τοπίου και του γεωλογικού υποβάθρου (όπως για παράδειγμα στην περιοχή της Σαντορίνης¹²⁷), η παράλειψη ελέγχου διογκώνει ολοένα το φαινόμενο της αυθαίρετης δόμησης με δυσμενείς συνέπειες στο περιβάλλον, τη διατήρηση του τοπίου και των παραδοσιακών στοιχείων, αλλά και στην ασφάλεια των κατασκευών.

Ως εκ τούτου, ο Συνήγορος του Πολίτη έχει κατ' επανάληψη ασχοληθεί με το ζήτημα της σύστασης και στελέχωσης των υπηρεσιών δόμησης (Υ.ΔΟΜ.) των δήμων, καθώς και των αντίστοιχων δυσλειτουργιών των πολεοδομικών υπηρεσιών των δήμων που έχουν αναλάβει τη διοικητική υποστήριξη και όμορων δήμων, στερούμενων υπηρεσιών δόμησης, στο πλαίσιο της διερεύνησης σχετικών αναφορών.

Με πολλαπλές παρεμβάσεις της προς τους αρμόδιους Υπουργούς¹²⁸, ήδη από το 2015, η Αρχή έχει επισημάνει τις καθυστερήσεις διεκπεραίωσης πολεοδο-

126. Φ.Υ. 238788 και Φ.Υ. 247264.

127. Φ.Υ. 211045, 218230, 234858 και 225136.

128. Αριθ. πρωτ. Φ.1300.2/45460/03.12.2015, Φ. 1300.2/8234/22.02.2017, Φ.1300.2/48622/03.11.2017.

μικών υποθέσεων λόγω ανεπιτυχούς εφαρμογής του νομοθετικού πλαισίου, ελλιπούς στελέχωσης και σοβαρών οργανωτικών δυσλειτουργιών των πολεοδομικών υπηρεσιών. Παράλληλα, επισήμανε ότι το μοντέλο της διοικητικής υποστήριξης των δήμων που στερούνται υπηρεσιών δόμησης, δεν λειτούργησε αποτελεσματικά, λόγω της οριακής στελέχωσης των μητροπολιτικών δήμων που κλήθηκαν να τις υποστηρίξουν, με αποτέλεσμα να δημιουργεί *“ακραία προβλήματα κακοδιοίκησης, συνιστώντας παραβίαση των αρχών της Νομιμότητας και της Χρηστής Διοίκησης”*. Η ως άνω διαχρονική διαπίστωση της Αρχής, συμπεριελήφθη και στις επισημάνσεις της επί του νομοσχεδίου *«Έλεγχος και Προστασία του Δομημένου Περιβάλλοντος»* (πλέον Ν. 4495/2017)¹²⁹. Σημειώνεται δε, ότι, με το Ν. 4495/2017 συστάθηκαν και νέες υπηρεσίες ελέγχου δόμησης, τα Παρατηρητήρια Δομημένου Περιβάλλοντος, χωρίς να έχει αντιμετωπιστεί η υποστελέχωση των υφιστάμενων πολεοδομικών υπηρεσιών.

Ωστόσο, ο Συνήγορος του Πολίτη εξακολουθεί, στο πλαίσιο της άσκησης της διαιμοσολαβητικής του αποστολής, να λαμβάνει από τις αρμόδιες υπηρεσίες των δήμων έγγραφα αδυναμίας ανταπόκρισης λόγω της υποστελέχωσής τους, ενώ καθίσταται αποδέκτης αναφορών πολιτών συναφούς περιεχομένου.

Με δεδομένη τη σοβαρότητα του ζητήματος, η Αρχή, σε μία προσπάθεια χαρτογράφησης του προβλήματος, απευθύνθηκε¹³⁰ στις υπηρεσίες δόμησης των δήμων της χώρας, που υποστηρίζουν διοικητικά άλλους δήμους, και ζήτησε στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των εξυπηρετούμενων δήμων, τον οργανισμό και τους υπηρετούντες ανά Υπηρεσία/Τμήμα της υπηρεσίας δόμησης, τον αριθμό των υπαλλήλων που εκτελούν παράλληλα καθήκοντα, τον αριθμό των υπαλλήλων που μετακινήθηκαν/συνταξιοδοτήθηκαν από τη δημοσίευση του Ν. 3852/2010, την έκταση του δήμου και το σύνολο της έκτασης των εξυπηρετούμενων δήμων και τον ανά Τμήμα/αντικείμενο αριθμό των εκκρεμοτήτων (όσον αφορά τόσο την εντός της κατά τόπο αρμοδιότητας του δήμου, όσο και την εκτός αυτής). Η Αρχή έλαβε και επεξεργάσθηκε τις απαντήσεις από σαράντα δύο (42) Υπηρεσίες Δόμησης, και απέστειλε προς τους Υπουργούς Εσωτερικών, Περιβάλλοντος και Ενέργειας και Οικονομικών έγγραφο¹³¹, στο οποίο συνοψίζονται τα κυριότερα προβλήματα, ως ακολούθως:

- Η υποστελέχωση αναφέρεται ως μείζον πρόβλημα, σχεδόν από το σύνολο των υπηρεσιών. Το συγκεκριμένο ζήτημα έχει επιφέρει σοβαρές παρεπόμε-

129. <https://www.synigoros.gr/resources/20171222-eggrafo-stp-pros-ypourgous.pdf>

130. Το υπ' αριθ. πρωτ. Φ.1300.2/58307/27.12.2018 έγγραφο.

131. Το υπ' αριθ. πρωτ. 271325/11449/4.3.2020.

νες επιπτώσεις που συμπαρασύρουν ολόκληρη τη σχετική διοικητική διαδικασία. Σε αρκετές υπηρεσίες, **ο αριθμός των υπηρετούντων υπαλλήλων είναι μικρότερος ή πολύ μικρότερος, σε σχέση με τον προβλεπόμενο στον Οργανισμό Εσωτερικής Λειτουργίας της Υπηρεσίας, ενώ σε μεγάλο αριθμό περιπτώσεων, ο αριθμός των υπαλλήλων έχει μειωθεί κατά ποσοστό μεγαλύτερο του 50%, σε σχέση με το 2010** (έτος ψήφισης του Ν. 3852/2010).

- **Η απουσία υπαλλήλων συγκεκριμένης ειδικότητας**, απαραίτητης για την εύρυθμη λειτουργία της υπηρεσίας αναδεικνύεται σε πολλές περιπτώσεις. Χαρακτηριστικά, αναφέρεται η απουσία Τοπογράφου Μηχανικού στις Υ.ΔΟΜ. των Δήμων Αιγάλεω και Μαρκοπούλου – Μεσογαίας και η απουσία αρμόδιου υπαλλήλου για την επικαιροποίηση των προστίμων διατήρησης, βάσει του Ν. 4495/2017 στο Δήμο Αθηναίων¹³².
- **Οι υπηρετούντες υπάλληλοι σε ορισμένες Υ.ΔΟΜ. αδυνατούν να εξυπηρετήσουν και να ανταποκριθούν στο ευρύτατο πεδίο της τοπικής τους αρμοδιότητας**. Χαρακτηριστικά, η Υ.ΔΟΜ. Κορδελιού – Ευόσμου, που διαθέτει συνολικά δεκαέξι (16) υπαλλήλους, σημειώνει στο υπ' αριθ. πρωτ. 905/12.02.2019 έγγραφό της ότι «εξυπηρετεί το μισό πολεοδομικό συγκρότημα της Θεσσαλονίκης».
- Η σύναψη **συμβάσεων διαδημοτικής συνεργασίας**, ως δυνατότητα διευκόλυνσης του έργου των Υ.ΔΟΜ. που έχουν αναλάβει τη διοικητική υποστήριξη των όμορων δήμων, δεν έχει προχωρήσει σε καμία περίπτωση.
- Δεν έχει σημειωθεί πρόοδος **ως προς την ίδρυση Υ.ΔΟΜ. στους υποστηριζόμενους δήμους**, παρά το γεγονός της παρέλευσης μεγάλου χρονικού διαστήματος από το, προβλεπόμενο στη νομοθεσία, χρονοδιάγραμμα.
- **Ελλείψεις διοικητικής – γραμματειακής υποστήριξης, καθώς και ανάγκη εκσυγχρονισμού των συσκευών ηλεκτρονικών υπολογιστών** που διαθέτουν οι υπηρεσίες διαπιστώνονται σε αρκετές περιπτώσεις. Παράλληλα, κρίνεται θετικά η έναρξη της ηλεκτρονικής διαδικασίας έκδοσης οικοδομικών αδειών, καθώς διευκολύνει τη διεκπεραίωση και συνεισφέρει στη μείωση των υφιστάμενων εκκρεμοτήτων.
- **Ορισμένοι δήμοι δεν διαθέτουν νομική υπηρεσία**. Ως εκ τούτου, οι Υ.ΔΟΜ. δεν λαμβάνουν την απαραίτητη συνδρομή κατά την εφαρμογή του οικείου θεσμικού πλαισίου.
- Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις που αναφέρεται η ύπαρξη μεγάλου ή πολύ με-

132. Τμήμα Ελέγχου Κατασκευών, υπηρεσιακό σημείωμα υπ' αριθ. πρωτ. 175141/26.06.2019.

γάλου αριθμού εκκρεμών υποθέσεων (8.100 στην Υ.ΔΟΜ. Αγίας Παρασκευής). Σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα, **η πλειοψηφία των εκκρεμοτήτων εντοπίζεται στα Τμήματα Ελέγχου Κατασκευών, τα οποία είναι επιφορτισμένα με τη διενέργεια αυτοψιών, κατόπιν καταγγελιών για αυθαίρετη δόμηση.** Η συσσώρευση εκκρεμοτήτων είναι πιθανό να συνεπιφέρει σοβαρές καθυστερήσεις στον χαρακτηρισμό και την κατεδάφιση επικίνδυνων κτιρίων και κατασκευών.

- Η ύπαρξη εκκρεμοτήτων και σοβαρών καθυστερήσεων δημιουργεί καταστάσεις έντασης και σύγκρουσης με τους εξυπηρετούμενους πολίτες. Ως εκ τούτου, **παρατηρείται αύξηση των αγωγών ιδιωτών για αποζημίωση σε βάρος του Δημοσίου,** αλλά και μηνύσεων για παράβαση του άρθρου 259 Π.Κ., περί παράβασης καθήκοντος.

Περαιτέρω, σημειώθηκε ότι η **μεταβατική εφαρμογή του Ν. 4495/2017, έχει επιβαρύνει τις Υ.ΔΟΜ. με επιπλέον αρμοδιότητες,** ανήκουσες στα προβλεπόμενα από τη νομοθεσία όργανα, όπως τα Τοπικά Παρατηρητήρια. Επιπλέον, εκκρεμεί η εφαρμογή των διατάξεων, σύμφωνα με τις οποίες **η αρμοδιότητα ελέγχου των κατασκευών και διενέργειας σχετικών αυτοψιών ανήκει στους ελεγκτές δόμησης.** Η συγκεκριμένη διαδικασία, όπως ανωτέρω σημειώθηκε, συναρτάται με τις μεγαλύτερες καθυστερήσεις και προβλήματα κατά τη διεκπεραίωσή της.

Οι ως άνω παρατηρήσεις της Αρχής ελήφθησαν υπόψη στο Ν. 4674/2020 και, σύμφωνα με τα άρθρα 4 και 5 αυτού, προβλέφθηκε η **λήξη της διοικητικής υποστήριξης των δήμων** που στερούνταν υπηρεσιών δόμησης από τους όμορους μητροπολιτικούς δήμους, η οποία με συνεχείς παρατάσεις υφίστατο μέχρι την 30.6.2020. Επίσης, προβλέφθηκε η **έναρξη άσκησης των αρμοδιοτήτων από όλους τους δήμους,** μέσω της ανάθεσης της **υποβοήθησης των Τεχνικών Υπηρεσιών και των Υπηρεσιών Δόμησης με προγραμματική σύμβαση,** έως την στελέχωσή τους, στην Ελληνική Εταιρεία Τοπικής Ανάπτυξης και Αυτοδιοίκησης, στους νεοσύστατους αναπτυξιακούς οργανισμούς ή/και στα Δίκτυα Δήμων. Περαιτέρω, με την ψήφιση του Ν. 4735/2020, όλοι οι Δήμοι από την 1^η Νοεμβρίου 2020 υποχρεούνται να συστήσουν και να λειτουργήσουν Υ.ΔΟΜ.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, σε σχετική παρέμβασή του στη Διарκή Κοινοβουλευτική Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης¹³³, **επισήμανε ότι μεγάλος αριθμός Δήμων δεν θα μπορέσει, με το υφιστάμενο προσωπικό, να στελεχώσει άμεσα τις Υ.ΔΟΜ.**¹³⁴. Τέλος, προκειμένου να μη δημιουργείται

133. <https://www.synigoros.gr/resources/060920-Υπομνημα-ns-ithageneia.pdf>.

134. Βλ. θεματική ενότητα «Παρατηρήσεις επί σχεδίων νόμου», Ν. 4735/2020.

σύγχυση σχετικά με την άσκηση των αρμοδιοτήτων τόσο της νέας δομής των Παρατηρητηρίων Δομημένου Περιβάλλοντος, τα οποία δεν έχουν μέχρι σήμερα στελεχωθεί, όσο και των Υ.ΔΟΜ., οι οποίες εξακολουθούν να ασκούν τις αρμοδιότητες που είχαν μέχρι τη δημοσίευση του ν. 4495/2017¹³⁵, επιβάλλεται η λήψη οριστικών αποφάσεων και η συνεννόηση μεταξύ των συναρμόδιων Υπουργείων, αναφορικά με τις αρμοδιότητες και τη στελέχωσή τους.

2.7.2. Τα αδήλωτα τετραγωνικά ακινήτων

Τα τελευταία έτη έχουν αναληφθεί συνεχείς νομοθετικές πρωτοβουλίες σχετικά με τη διαχείριση, τον έλεγχο και την προστασία του δομημένου περιβάλλοντος, μέσω της «τακτοποίησης» των αυθαίρετων κατασκευών. **Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει επισημάνει ότι¹³⁶, οι ρυθμίσεις για την τακτοποίηση των αυθαίρετων θα πρέπει να είναι οριστικές, με την έννοια να μην υφίσταται διαρκής δυνατότητα ένταξης στην διαδικασία τακτοποίησης.** Ωστόσο, με όλες τις μέχρι σήμερα νομοθετικές πρωτοβουλίες της πολιτείας, παρέχεται η δυνατότητα διαρκών παρατάσεων των προθεσμιών ένταξης των κατασκευών στη διαδικασία τακτοποίησης. Με τον τρόπο αυτό, αφενός δεν επιτυγχάνεται η θέσπιση ενός σαφούς πλαισίου για τον έλεγχο και την ανάπτυξη του δομημένου περιβάλλοντος, και αφετέρου δημιουργούνται ζητήματα ως προς την ανάγκη δήλωσης των τετραγωνικών που έχουν υπαχθεί στις σχετικές διατάξεις και την, κατ' αναλογία, διόρθωση του υπολογισμού των δημοτικών τελών.

Επιπρόσθετα, χρόνιο είναι το πρόβλημα της αμφισβήτησης από τους πολίτες των δημοτικών τελών, που καθορίζονται βάσει του εμβαδού των ακινήτων, όπως είναι το ενιαίο τέλος καθαριότητας και φωτισμού, ο φόρος ηλεκτροδοτούμενων χώρων και το τέλος ακίνητης περιουσίας. **Το πρόβλημα αυτό είχε καταδειχθεί από μεγάλο αριθμό αναφορών πολιτών και ο Συνήγορος συνέταξε δύο Ειδικές Εκθέσεις κατά τα έτη 2014 και 2018, προκειμένου να τονίσει, μεταξύ άλλων, την ανάγκη σύνδεσης των αρχείων των δήμων με τα στοιχεία της Γ.Γ.Π.Σ. ή του Κτηματολογίου, όπου αυτό υπήρχε, όπως και την αναμόρφωση του πλαισίου υπολογισμού των τελών που συνδέονταν με την επιφάνεια των ακινήτων.** Με την εισαγωγή νομοθετικής ρύθμισης (Ν. 4647/2019)¹³⁷, δόθηκε η δυνατότητα στους

135. ΥΠΕΝ Εγκύκλιος 1/ 16.11.2017.

136. <https://www.synigoros.gr/resources/20171222-eggrafo-stp-pros-ypourgous.pdf>.

137. Άρθ. 51 παρ. 2 Ν. 4647/16.12.2019: «Οι υπόχρεοι σε υποβολή δήλωσης για τον καθορισμό της επιφάνειας ή και της χρήσης ακινήτου περί του υπολογισμού φόρων, τελών και εισφορών προς τους Ο.Τ.Α. Α' βαθμού, μπορούν να υποβάλουν δήλωση με τα ορθά στοιχεία μέχρι 30.6.2020 [30.09.2020], χωρίς την επιβολή προστίμων για τη μη υποβολή ή την υποβολή

ιδιοκτήτες ακινήτων, χωρίς την επιβολή αναδρομικών χρεώσεων και προστίμων, να δηλώσουν τα ακριβή εμβαδά αυτών και τη χρήση τους, με καταληκτική ημερομηνία την 30^η Σεπτεμβρίου 2020. Για τη δήλωση της επιφάνειας των ακινήτων, οι ενδιαφερόμενοι μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν τα καταχωρημένα στοιχεία του περιουσιολογίου της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων (Α.Α.Δ.Ε.), μέσω ειδικής ηλεκτρονικής πλατφόρμας, που σχεδιάστηκε για αυτό το σκοπό από την Κ.Ε.Δ.Ε. και την Α.Α.Δ.Ε.

Ωστόσο, το δικαίωμα διόρθωσης της επιφάνειας των ακινήτων, δυνάμει του Ν. 4647/2019, δημιούργησε έντονο αίσθημα ανισότητας στους πολίτες εκείνους που είχαν στο μεταξύ ανταποκριθεί στις προσκλήσεις του Υπουργείου Εσωτερικών για την τακτοποίηση ληξιπρόθεσμων οφειλών τους, οι οποίες απέρρεαν από ανακριβείς δηλώσεις εμβαδών. Οι πολίτες αυτοί είτε είχαν υπαχθεί σε πρόσφατες ρυθμίσεις που προέβλεπαν δυνατότητα τμηματικής καταβολής των χρεών για οφειλές που θα βεβαιωνόνταν έως την 29.11.2019, με αναλογική απαλλαγή από τις κατά Κ.Ε.Δ.Ε. προσαυξήσεις, τόκους εκπρόθεσμης καταβολής και πρόστιμα, είτε είχαν υπαχθεί σε άλλες προγενέστερες ευνοϊκές διατάξεις, βάσει των οποίων είχαν αναλάβει την καταβολή δόσεων σε μελλοντικό χρόνο. Για την επέκταση των προστατευτικών μέτρων και μετά από διαμαρτυρίες πολιτών, επιτράπηκε τελικά με νεώτερη ρύθμιση (Ν. 4674/2020)¹³⁸, η αυτεπάγγελτη διαγραφή οφειλών, που αφορούσαν στην αναδρομική επιβολή των τελών, φόρων και συναφών προστίμων και είχαν βεβαιωθεί πριν από την 16.12.2019.

Ο Συνήγορος του Πολίτη, παρακολουθώντας το ζήτημα μέσα από τις αναφορές των πολιτών, μετά την ψήφιση του Ν. 4674/2020, με υπόμνημά του προς το Υπουργείο Εσωτερικών εξέφρασε την αποδοχή του για την απόφαση καθορισμού του ενιαίου τέλους καθαριότητας και φωτισμού, του Τ.Α.Π. και του Φ.Η.Χ., βάσει των στοιχείων του Περιουσιολογίου που τηρεί το Υπουργείο Οικονομικών.

Παρά τη ρύθμιση του ζητήματος, όμως, η Αρχή συνέχισε να εξετάζει πλήθος αναφορών, εκ μέρους πολιτών που είχαν ήδη χρεωθεί με δημοτικά τέλη και φόρους και είτε τα είχαν εξοφλήσει ολοσχερώς, είτε τα κατέβαλλαν τμηματικά. Στις περι-

ανακριβούς δήλωσης. Διαφορές στους αναλογούντες φόρους, τέλη και εισφορές εκ των δηλώσεων του προηγούμενου εδαφίου, υπολογίζονται και οφείλονται μόνο από την 1.1.2020».

138. Άρθ. 21 παρ. 2, 3 Ν. 4674/11.03.2020: «Βεβαιωμένες οφειλές από φόρους και τέλη προς τους Ο.Τ.Α. α΄ βαθμού, που αντιστοιχούν σε διαφορές ως προς την επιφάνεια ενός ακινήτου ή τη χρήση αυτού και αφορούν χρονικό διάστημα προγενέστερο της υποβολής δήλωσης, καθώς και τα συναφή με αυτές πρόστιμα, διαγράφονται. Ποσά που έχουν ήδη καταβληθεί δεν αναζητούνται. Η ρύθμιση του πρώτου εδαφίου δεν εφαρμόζεται στις περιπτώσεις, όπου οι οφειλές έχουν προκύψει ύστερα από έλεγχο της υπηρεσίας».

πτώσεις αυτές, η Αρχή ανέλαβε το έργο της ενημέρωσης των πολιτών, σχετικά με τις ενέργειες που έπρεπε να ακολουθήσουν, ώστε να διαγραφούν οι μελλοντικές οφειλές τους ή να παραιτηθούν από αξιώσεις σχετικά με επιστροφή χρηματικών ποσών που είχαν ήδη καταβληθεί.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει και η πρακτική κάποιων δήμων, οι οποίοι, ενόψει των ως άνω ευνοϊκών διατάξεων, που η εφαρμογή τους θα επέφερε την απαλλαγή από βεβαιωμένα δημοτικά τέλη, έσπευσαν να προβούν σε κατασχέσεις τραπεζικών λογαριασμών οφειλετών, ενώ βρισκόταν σε εξέλιξη η διαδικασία υποβολής διορθωτικών δηλώσεων, παραβιάζοντας κατ' αυτόν τον τρόπο τις αρχές της χρηστής διοίκησης και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης¹³⁹.

2.8. Λειτουργία, εξυπηρέτηση και πρακτικές του Διαχειριστή του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας (Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε.)

Ο Συνήγορος του Πολίτη – από την έναρξη της λειτουργίας του – ασχολείται σταθερά με θέματα που σχετίζονται με την ηλεκτρική ενέργεια, ειδικότερα ως προς το σκέλος που αφορά τους καταναλωτές όπως: λογαριασμοί, τιμολόγια, καταμέτρηση, συντήρηση δικτύου, διακοπές ηλεκτροδότησης, αποζημιώσεις, ρευματοκλοπές, κ.ά. Αρχικά, όλες οι θεματικές σχετιζόνταν με πρακτικές της Δ.Ε.Η. Ωστόσο, με το Ν. 4001/2011 – σε συμμόρφωση με την Οδηγία 2009/72/ΕΚ της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την οργάνωση των αγορών ηλεκτρικής ενέργειας – ο τομέας που αφορά τη λειτουργία, συντήρηση και ανάπτυξη του δικτύου διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, καθώς και τη διασφάλιση της πρόσβασης των καταναλωτών στο δίκτυο, ανατέθηκε στην Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. Α.Ε. (Διαχειριστής του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας), οι αρμοδιότητες του οποίου ρυθμίζονται μέσα από ένα ευρύ πλαίσιο διατάξεων που έχει εκπονήσει η Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας (Ρ.Α.Ε.), με κυριότερη τον «Κώδικα Διαχείρισης του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας» (Ε.Δ.Δ.Η.Ε.). Έκτοτε, η Αρχή λαμβάνει αναφορές που αφορούν είτε θέματα αποκλειστικά της αρμοδιότητας του Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε., είτε θέματα που εμπλέκονται τόσο ο Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε., όσο και η Δ.Ε.Η.

Η αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη ως προς τον Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε., εντάσσεται στο γενικότερο πλαίσιο της διαμεσολαβητικής του παρέμβασης προς τις επιχειρήσεις που παρέχουν αγαθά και υπηρεσίες προς τους πολίτες για την

139. Φ.Υ. 275212.

ικανοποίηση βασικών αναγκών τους¹⁴⁰ (λ.χ ενέργεια, ύδρευση, επικοινωνίες, συγκοινωνίες). Λόγω της εξαιρετικά κρίσιμης, για το κοινωνικό σύνολο, φύσης αυτών των υπηρεσιών, το Δημόσιο οφείλει να διατηρεί ουσιαστική εποπτεία επ' αυτών, με την οποία εγγυάται την εύρυθμη, με βάση το δημόσιο σκοπό που υπηρετούν, οργάνωση και λειτουργία τους. Στο πλαίσιο αυτό, επισημαίνεται ότι η έως σήμερα επικοινωνία της Αρχής με τις υπηρεσίες του Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. έχει δημιουργήσει ένα αμοιβαίο κλίμα εμπιστοσύνης και συνεννόησης, γεγονός που αποτυπώνεται και στην εξέλιξη των σχετικών αναφορών.

Το αντικείμενο του Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. σχετίζεται, μεταξύ άλλων, με τα αιτήματα των καταναλωτών για νέες συνδέσεις, διακοπές συνδέσεων, επανασυνδέσεις, την τροποποίηση παλαιών παροχών μέσω της επαύξησης ισχύος, τη συντήρηση και ανάπτυξη του δικτύου διανομής ηλεκτρικής ενέργειας, την αποκατάσταση βλαβών, την καταμέτρηση των καταναλώσεων, τη διαχείριση του φαινομένου της ρευματοκλοπής. Από τις αναφορές που διερευνά η Αρχή, διαπιστώνεται μια γενικότερη δυσαρέσκεια και αμφισβήτηση των πολιτών έναντι του Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. και κατ' επέκταση, της Δ.Ε.Η., λόγω, κυρίως, της καθυστέρησης διεκπεραίωσης των αιτημάτων τους και της μη τήρησης των χρόνων εξυπηρέτησης που προβλέπει το πρόγραμμα των «εγγυημένων υπηρεσιών» προς τους καταναλωτές. Έχει παρατηρηθεί ότι οι καταναλωτές απευθύνονται με επανειλημμένα ηλεκτρονικά μηνύματα ή/και στα πενταψήφια νούμερα εξυπηρέτησης και στις δυο υπηρεσίες (Δ.Ε.Η., Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε.), χωρίς συνήθως αποτέλεσμα. Ειδικά για τις τηλεφωνικές επαφές και δηλώσεις βλαβών ή άλλων αιτημάτων, έχει επανειλημμένα καταγγελθεί ότι δεν καταγράφονται, ενώ το κόστος που καταλογίζεται στους καταναλωτές από τις εταιρίες τηλεφωνίας είναι πολύ μεγάλο. Οι καθυστερήσεις αφορούν κυρίως:

- Στην καθυστέρηση στη διόρθωση λογαριασμού από τη Δ.Ε.Η., η οποία όμως για να υλοποιηθεί, θα πρέπει να έχει υπάρξει η σχετική προηγούμενη ενημέρωση από το Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. **Η διόρθωση λογαριασμού αφορά σε περιπτώσεις λανθασμένης καταμέτρησης, υπέρμετρης καθυστέρησης στην καταμέτρηση (πέραν του προβλεπομένου χρονικού ορίου του τετραμήνου), βλάβης μετρητή, μη καταγραφής τιμολογίου νυχτερινής κατανάλωσης.** Συνήθως, σημειώνεται καθυστέρηση στην αποστολή των σχετικών μετρήσεων στη Δ.Ε.Η., προκειμένου να προχωρήσει στην διόρθωση λογαριασμού. Έτσι, σε

140. Τα ζωτικής σημασίας αγαθά για το κοινωνικό σύνολο, των οποίων η διασφάλιση συνιστά πραγματική δημόσια υπηρεσία, προσδιορίζονται από το συνδυασμό διατάξεων του Συντάγματος (2 παρ. 1, 5 παρ. 1, 23 παρ. 2, 29 παρ. 3 και 106 παρ. 3) και της νομολογίας, ιδίως του Συμβουλίου της Επικρατείας (ΠΕ ΣτΕ 158, 159/1992, 32,34,38,242/1998, 355/2006 και αποφάσεις 3818/1997, 1934/1998, 1999/2000, 866, 1512, 2166/2002, 1212/2012).

περίπτωση διόρθωσης τελικού λογαριασμού λόγω μετεγκατάστασης, οι δύο εμπλεκόμενες υπηρεσίες ζητούσαν από την ενδιαφερόμενη να ενημερώνει τη μια υπηρεσία για τις ενέργειες της άλλης, χωρίς να ενεργούν οι ίδιες – ως όφειλαν – ενδοϋπηρεσιακά¹⁴¹.

- **Στον έλεγχο ορθής λειτουργίας μετρητή και στην αντικατάσταση προβληματικών μετρητών ή στην επιδιόρθωση της βλάβης¹⁴², ενώ σε περιπτώσεις αιτημάτων για τοποθέτηση μετρητή μειωμένης χρέωσης (νυκτερινό ρεύμα) ή επισκευής του λόγω βλάβης, καθυστερεί υπέρμετρα η σχετική διαδικασία, παρότι με την υποβολή αιτήματος για τοποθέτηση μετρητή μειωμένης χρέωσης, καταλογίζεται άμεσα και η σχετική δαπάνη στον καταναλωτή. Ως βασική αιτία του προβλήματος, αναδεικνύεται κυρίως η υποστελέχωση σε προσωπικό του Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε., ο αυξημένος όγκος παρόμοιων αιτημάτων που εκκρεμούν, καθώς και η ανεπάρκεια υλικών και εξοπλισμού (π.χ. μετρητές διπλής καταγραφής).**
- **Στην καταμέτρηση, παρότι σύμφωνα με το άρθρο 90 του Ε.Δ.Δ.Η.Ε., η περίοδος συλλογής των μετρήσεων των «Μη Τηλεμετρούμενων Μετρητών» δεν μπορεί να υπερβαίνει το εξάμηνο και ότι ο Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. οφείλει να μεριμνά για την αποκατάσταση προβλημάτων συλλογής μετρήσεων εντός τριάντα (30) ημερών από τη διαπίστωσή τους, με εξαίρεση τις περιπτώσεις αδυναμίας συλλογής μετρήσεων, λόγω αντικειμενικής αδυναμίας πρόσβασης στον μετρητή. Στις περισσότερες περιπτώσεις, ο Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. επικαλέστηκε ως αιτία για τη μη λήψη της ένδειξης κατά την προγραμματισμένη ημερομηνία καταμέτρησης, την αδυναμία πρόσβασης στο χώρο του μετρητή ή τη σχετική παράλειψη του εργολάβου ή ανωτέρα βία (π.χ. περίοδος πανδημίας). Μολονότι σε αρκετές περιπτώσεις η μη κανονική (ανά τετράμηνο) καταμέτρηση από το Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. συσχετίστηκε πράγματι με την αντικειμενική αδυναμία πρόσβασης στο μετρητή, δεν προσκομίστηκαν υποστηρικτικά στοιχεία ότι έγιναν οι σχετικές απόπειρες λήψης δεδομένων του μετρητή, με την επικόλληση ενημερωτικού δελτίου επίσκεψης του τεχνικού.**
- **Στην αποκατάσταση τροφοδότησης μιας περιοχής, μετά από πτώση του δικτύου. Έχει διαπιστωθεί ότι το πεπαλαιωμένο τοπικό δίκτυο διανομής Η/Ε ορισμένων απομονωμένων περιοχών (νησιωτικές), σε συνδυασμό με τις επικρατούσες ενίοτε ακραίες καιρικές συνθήκες (καταστάσεις ανωτέρας βίας) προκαλεί τέτοιου είδους καταστάσεις.**

Στα προβλήματα τυχαίας βλάβης στο δίκτυο, η Αρχή έχει τονίσει σε έγγραφά

141. Φ.Υ. 282770/2020.

142. Φ.Υ. 272891, 280332, 282510 και 283696/2020.

της ότι ο Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. υποχρεούται για επαναφορά της ηλεκτρικής τροφοδότησης εντός δώδεκα (12) ωρών από την αναγγελία της βλάβης από τον θιγόμενο καταναλωτή. Επισημαίνεται δε, ότι σε περίπτωση αθέτησης της χρονικής αυτής δέσμευσης, καταβάλλεται με μέριμνα του Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε., και χωρίς αίτηση του καταναλωτή, το ποσό των εκατόν πενήντα (150) ευρώ, ως έμπρακτη απόδειξη αξιοπιστίας. Παρόλα αυτά, καταγράφηκαν περιστατικά, που παρότι έγινε εγκαίρως η τηλεφωνική αναγγελία της βλάβης, η αποκατάσταση καθυστέρησε πέραν του εγγυημένου χρόνου, με συνέπεια την πρόκληση βλάβης σε οικιακό ηλεκτρικό εξοπλισμό. Εδώ σημειώνεται και η **απουσία πρόβλεψης καταβολής χρηματικού ποσού αποζημίωσης ανάλογου της αποδεδειγμένης πραγματικής αξίας του οικιακού εξοπλισμού**, για βλάβες λόγω υπέρτασης, μετά από τυχαία διακοπή του ουδετέρου αγωγού χαμηλής τάσης του δικτύου, αντί του ισχύοντος προκαθορισμένου ποσού, με ανώτατο όριο τα εξακόσια (600) ευρώ ανά συμβάν και καταναλωτή. Επιπλέον, οι συχνές διακοπές ηλεκτροδότησης, μπορούν να έχουν ως συνέπεια – πέραν της βλάβης του οικιακού εξοπλισμού – την πρόκληση φθοράς σε αναλώσιμα είδη και φάρμακα, δίχως να προβλέπεται η καταβολή οποιασδήποτε αποζημίωσης στην περίπτωση αυτή.

- **Στην αποσύνδεση των παροχών/εγκαταστάσεων μετά από διενέργεια τελικής καταμέτρησης κατανάλωσης Η/Ε¹⁴³**. Δεδομένου ότι για την οριστική διακοπή της εγκατάστασης απαιτείται – σύμφωνα με το ισχύον θεσμικό πλαίσιο – η προηγούμενη τελική καταμέτρηση της καταναλωθείσας ενέργειας, σε αυτές τις υποθέσεις παρατηρείται συχνά υπέρμετρη και αναίτια καθυστέρηση διενέργειας της τελικής καταμέτρησης κατανάλωσης, με αποτέλεσμα να μην υλοποιείται η εντολή αποσύνδεσης που έχει εκδώσει – κατά κανόνα εγκαίρως – ο οικείος πάροχος ρεύματος.
- **Στη μετακίνηση στύλων ηλεκτροδότησης από ιδιοκτησία, όταν συντρέχουν λόγοι ασφάλειας και θέματα επικινδυνότητας. Στις περιπτώσεις αυτές, ο Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. διενεργεί αυτοψία στην ιδιοκτησία και κρίνει εάν υπάρχει επικινδυνότητα, εάν υπάρχουν τα προβλεπόμενα όρια ασφαλείας και εάν τίθεται θέμα μετατόπισης του δικτύου γενικά.** Συνήθως οι πολίτες δεν επιθυμούν την ύπαρξη στύλου ή τη διέλευση καλωδίου από τις ιδιοκτησίες τους, και για το λόγο αυτό δεν αποδέχονται την κρίση των τεχνικών του Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε.¹⁴⁴. Σύμφωνα όμως, με την ισχύουσα νομοθεσία (Ν. 1672/1951,

143. Φ.Υ. 268054/2019.

144. Φ.Υ. 279863/2020.

Ν. 2941/2001), οι ιδιοκτήτες αγροτικών ή αστικών ακινήτων υποχρεούνται να επιτρέπουν τη διέλευση γραμμών ή καλωδίων, είτε εναερίων είτε υπογείων, που είναι αναγκαίες για το σύστημα μεταφοράς και για το δίκτυο διανομής ηλεκτρισμού. Ο Συνήγορος, σε αυτές τις περιπτώσεις που το ζήτημα είναι αμιγώς τεχνικό, ζητάει από τον Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. τη διενέργεια αυτοψίας για να επικαιροποιηθούν οι διαπιστώσεις του και να αποκλειστεί έτσι και το ενδεχόμενο να έχουν υπάρξει ζημιές στους στύλους που ενέχουν τυχόν κινδύνους.

Ένα μεγάλο πρόβλημα που έχει αναδειχθεί τα τελευταία χρόνια και κυρίως λόγω της εκτεταμένης οικονομικής κρίσης, είναι οι συστηματικές παραβιάσεις του μετρητή, οι αυθαίρετες επανασυνδέσεις με σκοπό την ηλεκτροδότηση ενός ακινήτου, χωρίς να καταγράφονται οι σχετικές καταναλώσεις (ρευματοκλοπές). Η συνεχιζόμενη αυτή παράνομη κατάσταση εκ μέρους των καταναλωτών, οδήγησε στην αυστηροποίηση του νομοθετικού πλαισίου με το εγχειρίδιο ρευματοκλοπών, το οποίο ρυθμίζει με αναλυτικό τρόπο τις σχετικές διαδικασίες, διοικητικές, τεχνικές και οικονομικές. Οι θιγόμενοι καταναλωτές προχωρούν συνήθως σε ενστάσεις αποτυπώνοντας τις αιτιάσεις τους, ωστόσο η διαπίστωση της ρευματοκλοπής γίνεται με τεχνικά κριτήρια, τα οποία δεν δύναται η Αρχή να ελέγξει¹⁴⁵. Ένα θέμα που προκαλεί διαμαρτυρία των καταναλωτών, είναι ο καταλογισμός της μη καταγραφείσας κατανάλωσης στον ιδιοκτήτη του ακινήτου, παρόλο που στο ακίνητο διέμενε μισθωτής κατά τη διάρκεια της τέλεσης της ρευματοκλοπής. Αυτό συμβαίνει στις περιπτώσεις που η παροχή έχει παραμείνει στο όνομα του ιδιοκτήτη, αν και ο χρήστης της παροχής και ενδεχομένως και ο υπαίτιος της ρευματοκλοπής είναι άλλος.

Σημαντικό ζήτημα είναι **η σαφής οριοθέτηση αρμοδιοτήτων μεταξύ Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. και Ο.Τ.Α., όσον αφορά σε τεχνικά ζητήματα λειτουργίας του δικτύου διανομής Η/Ε και του δικτύου δημοτικού ηλεκτροφωτισμού.** Το θέμα συνδέεται με την ερμηνεία παλαιότερων συμβάσεων του Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. με τους Ο.Τ.Α. για το δίκτυο δημοτικού ηλεκτροφωτισμού, ισχύουσες ήδη από τη δεκαετία του 1970, την καθυστερημένη ολοκλήρωση κατάρτισης νέων, προσαρμοσμένων στις νέες σύγχρονες συνθήκες, συμβάσεων¹⁴⁶ και την αποποίηση ευθύνης συντήρησης και αποκατάστασης από αμφότερες πλευρές. Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, ο οικείος δήμος μεριμνά για την επέκταση, συντήρηση, επισκευή και βελτίωση του δικτύου ηλεκτροφωτισμού των οδών και κοινοχρήστων χώρων, και γενικά για τη συντήρηση και λειτουργία του εξοπλισμού δημοτικού φωτισμού και ο Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε. είναι

145. Φ.Υ. 282395/2020.

146. Φ.Υ. 287617/2020.

υπεύθυνος για τη συντήρηση και αξιόπιστη καθημερινή λειτουργία των εγκαταστάσεων και του αναγκαίου εξοπλισμού για την άρτια λειτουργία του Δικτύου διανομής Η/Ε. **Ο Συνήγορος έχει τονίσει την αναγκαιότητα της αρμονικής συνεργασίας των εμπλεκόμενων υπηρεσιών** και όχι την αποποίηση της συνολικής ευθύνης σε παρόμοιες περιπτώσεις.

Τέλος, διαπιστώνεται ότι **το θεσμικό πλαίσιο Κανονισμών Εγκατάστασης και Συντήρησης Υπαίθριων Γραμμών Η/Ε (Κ.Ε.Σ.Υ.Γ.Η.Ε.)**, που θεσπίστηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1960, **δεν έχει εναρμονιστεί με τα σύγχρονα πολεοδομικά δεδομένα και ανάγκες των πόλεων.**

Ειδικές αρμοδιότητες

Ειδικές αρμοδιότητες

1. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως πλαίσιο προαγωγής της εφαρμογής της σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρίες

1.1. Θεσμικό πλαίσιο

Η Σύμβαση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρίες κυρώθηκε από τη χώρα μας με τον Ν. 4074/2012. Με το άρθρο 72 του Ν. 4488/2017, ο Συνήγορος του Πολίτη, ως συνταγματικά κατοχυρωμένη Ανεξάρτητη Αρχή, ορίστηκε το **Πλαίσιο για την Προαγωγή** της εφαρμογής της Σύμβασης για τα άτομα με αναπηρία, σε εναρμόνιση με τις προϋποθέσεις που θέτει το άρθρο 33 παρ. 2 της Σύμβασης.

Αποστολή του Πλαισίου Προαγωγής είναι η παρακολούθηση εφαρμογής της Σύμβασης και των δημόσιων πολιτικών προώθησης των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, με σκοπό την άρση των εμποδίων που δυσχεραίνουν την πλήρη και ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της χώρας.

Σύμφωνα με την αρμοδιότητα που του έχει ανατεθεί, το Πλαίσιο Προαγωγής εκφράζει γνώμη για τη συμβατότητα των δημόσιων πολιτικών με τις διατάξεις της Σύμβασης, χειρίζεται αναφορές σε σχέση με την παραβίαση δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, εκπονεί μελέτες και έρευνες σχετικά με την υλοποίηση άρθρων της Σύμβασης σε επιμέρους τομείς, υποβάλλει ετήσια έκθεση με αξιολόγηση της ισχύουσας εθνικής νομοθεσίας, προτεινόμενα μέτρα αντιμετώπισης των ελλείψεων και προτάσεις νομοθετικών ρυθμίσεων, ενώ λαμβάνει και κάθε άλλο πρόσφορο μέτρο για την εξυπηρέτηση της αποστολής του.

1.2. Οι Εκθέσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για την εφαρμογή της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία

Τον Ιούλιο του 2019, ο Συνήγορος συνέταξε την πρώτη Έκθεση¹⁴⁷ στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς του ως Πλαισίου Προαγωγής της εφαρμογής της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. και την υπέβαλε στην αρμόδια Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, εν όψει της πρώτης εξέτασης της χώρας ως προς την τήρηση των υποχρεώσεών της για την εφαρμογή της Σύμβασης. Η Επιτροπή έλαβε υπόψη της πολλές από τις επισημάνσεις και συστάσεις της Αρχής και τις συμπεριέλαβε στις τελικές παρατηρήσεις της (Concluding Observations)¹⁴⁸.

Στην υπό εκπόνηση Έκθεση του Πλαισίου Προαγωγής για το έτος 2020 εξετάζονται πλημμέλειες και στρεβλώσεις της νομοθεσίας και του δευτερογενούς κανονιστικού πλαισίου, καθώς και της διοικητικής λειτουργίας και πρακτικής σε θέματα που αφορούν στην αποτελεσματική άσκηση των δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία, ενώ προτείνονται συγκεκριμένα μέτρα και νομοθετικές βελτιώσεις. Στην έκθεση αυτή, ο Συνήγορος συνεκτίμησε τις συστάσεις που διατυπώθηκαν κατά την εξέταση της χώρας από την αρμόδια Επιτροπή του Ο.Η.Ε. και παραθέτει συνοπτικά διαπιστώσεις και προτάσεις σχετιζόμενες με προβλήματα και δυσλειτουργίες, ιδίως στις εξής θεματικές:

- καθυστέρηση στις διαδικασίες αποϊδρυματοποίησης των παιδιών με αναπηρία και στην αναγκαία μετάβαση της φροντίδας στην κοινότητα
- απουσία προτύπων προσβασιμότητας για το δομημένο περιβάλλον, τα αγαθά και τις υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των μεταφορών, των μέσων ενημέρωσης και των υπηρεσιών πληροφόρησης και επικοινωνίας στον δημόσιο και τον ιδιωτικό τομέα
- προβληματικές πρακτικές για την ακούσια νοσηλεία και τη στέρηση της ελευθερίας ατόμων με ψυχοκοινωνικές ή νοητικές αναπηρίες, χρήση περιοριστικών μεθόδων, όπως μηχανικών καθηλώσεων, και απουσία αποτελεσματικών μέσων έννομης προστασίας
- απουσία πλαισίου για την εξατομικευμένη στήριξη κρατουμένων με αναπηρία

147. <https://www.synigoros.gr/?i=equality.el.nea.587484>.

148. <http://docstore.ohchr.org/SelfServices/FilesHandler.ashx?enc=6QkG1d%2fPPRiCAqhKb7yhsK0cZ9cO6iPa1r3wEJzoMtZPRIsn2F8be6qzYChDHrmBTMH%2bqHKEyy9lklKsnf17vYm%2b%2fX3mXioTCPBgssnHiOpTdzNgr31DcGr9iV91p4N2>.

- έλλειψη ενός διαφανούς συστήματος παροχών μεταφοράς και κατάλληλων μέσων διευκόλυνσης της προσωπικής κινητικότητας των ατόμων με αναπηρία
- απουσία συνεκτικής στρατηγικής για τη συμπεριληπτική εκπαίδευση στο γενικό εκπαιδευτικό σύστημα, για τη διασφάλιση προσβασιμότητας στο σχολικό και πανεπιστημιακό περιβάλλον, την υποστήριξη της ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης και τη διασφάλιση πρόσβασης στην τυπική εκπαίδευση για όλα τα παιδιά με αναπηρία, συμπεριλαμβανομένων των ευάλωτων ομάδων (πρόσφυγες, αιτούντες άσυλο, μετανάστες και Ρομά)
- ζητήματα αποτελεσματικής πρόσβασης των ατόμων με αναπηρία στις υπηρεσίες υγείας
- δυσχέρειες στην ένταξη και ισότιμη μεταχείριση των ατόμων με αναπηρία στην ανοιχτή αγορά εργασίας, ιδίως των γυναικών, υψηλό ποσοστό ανεργίας, έλλειψη μέτρων για την παροχή εξατομικευμένης στήριξης στο χώρο εργασίας, καθώς και την ενσωμάτωση της διάστασης της αναπηρίας στις πολιτικές για την απασχόληση
- ανισότητες στην ασφαλιστική νομοθεσία και το σύστημα πιστοποίησης της αναπηρίας, έλλειψη συνοχής στο νομοθετικό πλαίσιο ως προς την εξαίρεση των επιδομάτων αναπηρίας από το εισόδημα και την προστασία τους από κατάσχεση, άνιση κατανομή προνοιακών επιδομάτων, συντάξεων, παροχών και φοροαπαλλαγών
- ανάγκη αναμόρφωσης του εκλογικού πλαισίου και διασφάλισης της πλήρους συμμετοχής των ατόμων με αναπηρία στην πολιτική και δημόσια ζωή
- προώθηση συμπεριληπτικών και προσβάσιμων εγκαταστάσεων αναψυχής και αθλητικών δραστηριοτήτων για τα άτομα με αναπηρία
- ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου, μη στηριζόμενου στο ιατρικό μοντέλο, συστήματος συλλογής στοιχείων για τα άτομα με αναπηρία.

Παράλληλα, ο Συνήγορος επικεντρώνεται στην Έκθεση του 2020 σε **ζητήματα τα οποία έχει αναδείξει μέσα από πορίσματα και παρεμβάσεις του προς τη Διοίκηση**, όπως:

- προτάσεις της Αρχής για τη βελτίωση του νέου Οικοδομικού – Κτιριοδομικού Κανονισμού, καθώς και επιμέρους παρεμβάσεις για την προσβασιμότητα στις κτιριακές υποδομές των δικαστηρίων και των ιδιωτικών ιατρείων
- έγγραφο προς την Εισαγγελία του Αρείου Πάγου για τη λήψη μέτρων ως προς το ζήτημα της μεταφοράς ασθενών για ακούσια νοσηλεία με τη συνοδεία αστυνομικών οργάνων, αντί για επαγγελματίες υγείας και με περιπολικά οχήματα αντί για ασθενοφόρα

- προτάσεις για την τροποποίηση του Ποινικού Κώδικα και του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας στην κατεύθυνση επιεικέστερης μεταχείρισης ασθενών, ανήλικων και υπερήλικων κρατουμένων
- ερμηνευτική πρόταση (έγινε δεκτή από το Υπουργείο Εσωτερικών μετά από σχετική γνωμοδότηση του Ν.Σ.Κ.) σχετικά με την απουσία ρητής αναφοράς στην ανάθεση της επιμέλειας του συμπαραστατούμενου, κατά την έκδοση αποφάσεων ορισμού δικαστικού συμπαραστάτη για τα άτομα με αναπηρία
- πρόταση για την πρόβλεψη έγκαιρης συμπλήρωσης των μηχανογραφικών δελτίων των μαθητών με αναπηρίες που εισάγονται στην Ανώτατη Εκπαίδευση χωρίς πανελλαδικές εξετάσεις
- επισημάνσεις ως προς τις υποχρεωτικές τοποθετήσεις ατόμων προστατευόμενων ομάδων σε επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα, καθώς και για τις θέσεις που προορίζονται για άτομα με αναπηρία στις προκηρύξεις του Α.Σ.Ε.Π.
- παρατηρήσεις σχετικά με τη λειτουργία των υγειονομικών επιτροπών και των γνωματεύσεων του Κ.Ε.Π.Α.
- πρόταση για την πρόληψη φαινομένων είσπραξης αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών από ευπαθείς ομάδες
- παρατηρήσεις για τον αποκλεισμό των επί μακρόν διαμενόντων υπηκόων τρίτων χωρών από τις προνοιακές παροχές αναπηρίας.

1.3. Δράσεις του Συνηγούρου

Ο Συνήγορος, λαμβάνοντας υπόψη την κρισιμότητα της κατάστασης που έχει δημιουργηθεί λόγω της **πανδημίας του κορονοϊού COVID – 19**, απευθύνθηκε με έγγραφό του¹⁴⁹ προς τους Υπουργούς Εσωτερικών, Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και Υγείας, υποβάλλοντας, στο πλαίσιο της γενικής, αλλά και των ειδικών αρμοδιοτήτων του, **προτάσεις ενδυνάμωσης των εφαρμοζόμενων μέτρων για την ανακούφιση ομάδων του πληθυσμού που πλήττονται από τις συνέπειες της πανδημίας, με έμφαση στις ευπαθείς κοινωνικές ομάδες**. Ο Συνήγορος ανέδειξε στο διάστημα αυτό την ανάγκη μέριμνας για την υγεία και ασφάλεια των ειδικών ομάδων και κατηγοριών πληθυσμού που παρουσιάζουν, σύμφωνα με τα μέχρι σήμερα δεδομένα, αυξημένα επίπεδα επικινδυνότητας και διακριτό βαθμό ευαλωτότητας, όπως είναι κατεξοχήν τα άτομα με χρόνιες παθήσεις και αναπηρίες, ενώ υπέδειξε την ανάγκη λήψης μέτρων και ως προς τη διευκόλυνση των φροντιστών τους.

149. <https://www.synigoros.gr/resources/20200320-epistoli-stp.pdf>

Ο Συνήγορος λειτουργεί και ανανεώνει την **ειδική ιστοσελίδα** του για τις ευάλωτες ομάδες¹⁵⁰, η οποία περιλαμβάνει θεματική που αφορά τα άτομα με αναπηρία και λειτουργεί σε φιλικά προσβάσιμη μορφή.

1.4. Θεσμικές εξελίξεις και συνεργασία του Συνηγόρου με τη Βουλή των Ελλήνων

Εντός του 2020, τέθηκε σε δημόσια διαβούλευση το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία, το οποίο περιλαμβάνει προγραμματισμό δράσεων με συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα. Στην τελική διαμόρφωση συνεκτιμήθηκαν και ορισμένες συστάσεις του Συνηγόρου, όπως είχαν αποτυπωθεί στην έκθεσή του ενώπιον της αρμόδιας επιτροπής του Ο.Η.Ε. Ο Συνήγορος του Πολίτη συμμετείχε στην κοινή συνεδρίαση της Διαρκούς Επιτροπής Κοινωνικών Υποθέσεων και της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Ισότητας, Νεολαίας και Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στις 24.11.2020, και παρέθεσε τις αρχικές παρατηρήσεις και προτάσεις της Αρχής ως προς τις βασικές πρόνοιες του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα των Ατόμων με Αναπηρία. Ο Συνήγορος θα παρακολουθεί, κατά το λόγο των αρμοδιοτήτων του ως Πλαισίου Προαγωγής, τον τρόπο υλοποίησης των πυλώνων του εθνικού σχεδίου δράσης και τη συμβατότητά τους με τις προβλέψεις της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. για τα άτομα με αναπηρία.

2. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως φορέας για την ίση μεταχείριση

2.1. Θεσμικό πλαίσιο

Ο Συνήγορος του Πολίτη, σύμφωνα με τους Ν. 3094/2003, 3896/2010 και Ν. 4443/2016 είναι ο ανεξάρτητος εθνικός φορέας α) για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής των ίσων ευκαιριών και της ίσης μεταχείρισης ανδρών και γυναικών (Οδηγία 2006/54/ΕΚ) β) για την παρακολούθηση και προώθηση της εφαρμογής της αρχής της ίσης μεταχείρισης, ανεξαρτήτως φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής, γενεαλογικών καταβολών, θρησκευτικών ή άλλων πεποιθήσεων, αναπηρίας ή χρόνιας πάθησης, ηλικίας, οικογενειακής ή κοινωνικής κατάστασης, σεξουαλικού προσανατολισμού, ταυτότητας ή

150. <https://www.synigoros-solidarity.gr>

χαρακτηριστικών φύλου (Οδηγίες 2000/43/ΕΚ και 2000/78/ΕΚ) στην απασχόληση και την εργασία και γ) για την εφαρμογή των προβλεπόμενων για την ελεύθερη κυκλοφορία και την ισότιμη μεταχείριση των πολιτών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Οδηγία 2014/54/ΕΚ).

Για τις περιπτώσεις διάκρισης λόγω φυλής, χρώματος, εθνικής ή εθνοτικής καταγωγής και γενεαλογικών καταβολών, το προστατευτικό πλαίσιο, πέραν της απασχόλησης και της εργασίας περιλαμβάνει και τομείς όπως η εκπαίδευση, η στέγαση, η κοινωνική προστασία, οι κοινωνικές παροχές και η πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες. Ειδικά για περιπτώσεις διάκρισης λόγω φύλου στην πρόσβαση σε αγαθά και υπηρεσίες, αρμόδιος είναι ο Συνήγορος του Πολίτη για τις δημόσιες υπηρεσίες και τον ευρύτερο δημόσιο τομέα.

Η διεύρυνση της αρμοδιότητας του Συνηγόρου και στον ιδιωτικό τομέα, όταν εξετάζει υποθέσεις διακρίσεων στην εργασία, διαφοροποιεί τη δράση του, αφού συχνά σε συνεργασία με το Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας, ελέγχει ιδιώτες εργοδότες, επιδιώκει τη συμφιλιοτική επίλυση εργατικών διαφορών με τη διαμεσολάβηση και την παρουσία του στη διενέργειά τους και εισηγείται την επιβολή προστίμου, όταν διαπιστώνει παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχείρισης.

Η αρμοδιότητα προώθησης και προαγωγής της ίσης μεταχείρισης προσδίδει ακόμη μεγαλύτερη ιδιαιτερότητα στις δράσεις της Αρχής, καθώς επιδιώκει την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση του κοινού σε θέματα ίσης μεταχείρισης. Ο Συνήγορος συνεργάζεται με οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, με όλους τους κοινωνικούς εταίρους, αλλά και τον εκάστοτε εργοδότη ή εργαζόμενο που θα προσέλθει σε αυτόν, επιδιώκοντας την ενημέρωση και εξοικείωση εργοδοτών και εργαζομένων με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους στο πλαίσιο εφαρμογής του συγκεκριμένου θεσμικού πλαισίου.

Σε αυτό το πλαίσιο, ο Συνήγορος αξιοποιεί τις ατομικές υποθέσεις που εξετάζει, και υποβάλλει συγκεκριμένες προτάσεις προς τη Διοίκηση για τη βελτίωση του συστήματος προστασίας των εργαζόμενων με τα ως άνω χαρακτηριστικά.

Ο Συνήγορος συνεργάζεται επίσης με τη Γενική Γραμματεία Οικογενειακής Πολιτικής και Ισότητας των Φύλων και το Κ.Ε.Θ.Ι., συμμετέχει στις συνεδριάσεις του Εθνικού Συμβουλίου κατά του Ρατσισμού και της της Μισαλλοδοξίας, ενώ στελέχη της Αρχής παραδίδουν συστηματικά διαλέξεις σε εκπαιδευτικά σεμινάρια δημόσιων φορέων (Αστυνομία, Σ.Ε.Π.Ε., Ι.Ν.Ε.Π., κ.λπ.).

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, ως μέλος του EQUINET, ο Συνήγορος συμμετέχει σε συναντήσεις εργασίας που διοργάνωσε ο φορέας, καθώς και σε τακτικές συνεδριάσεις του διοικητικού συμβουλίου, στο οποίο εκπροσωπείται η Αρχή με ένα εκλεγμένο μέλος.

Τέλος, ως φορέας ίσης μεταχείρισης, ο Συνήγορος έχει τη θεσμική υποχρέωση να υποβάλλει ετήσια έκθεση, στην οποία παρουσιάζει αναλυτικά τη δράση του μέσα στη χρονιά. Η ειδική αυτή έκθεση είναι υπό εκπόνηση.

2.2. Ενδεικτικά θέματα

Ακολουθεί συνοπτικά η παράθεση ενδεικτικών θεμάτων ανά λόγο διάκρισης που απασχόλησαν την Αρχή, στο πλαίσιο της αποστολής της για την καταπολέμηση των διακρίσεων.

2.2.1. Διακρίσεις λόγω φύλου

Στον ιδιωτικό τομέα, ο Συνήγορος εξέτασε μεγάλο αριθμό εργατικών διαφορών, σε συνεργασία με το Σ.Ε.Π.Ε., για ζητήματα παραβίασης της εργατικής νομοθεσίας όσον αφορά ιδίως την προστασία της εγκυμοσύνης και της μητρότητας. Πρόκειται για υποθέσεις εγκύων ή προστατευόμενων μητέρων (18 μήνες μετά τον τοκετό) που αφορούν την καταγγελία της σύμβασης εργασίας τους ή την άρνηση απασχόλησής τους, τη μονομερή βλαπτική μεταβολή των όρων και των συνθηκών εργασίας, την καθυστέρηση καταβολής δεδουλευμένων. Σε πολλές περιπτώσεις, η διαφορά επιλύθηκε συμβιβαστικά κατά την τριμερή συνάντηση στα γραφεία του Σ.Ε.Π.Ε., ενώ σε άλλες ο Συνήγορος εισηγήθηκε την επιβολή διοικητικών κυρώσεων στον εργοδότη¹⁵¹.

Στον δημόσιο τομέα, οι συναφείς καταγγελίες αφορούσαν στην απώλεια θέσης ευθύνης μετά την επιστροφή από άδεια μητρότητας, το εν γένει καθεστώς χορήγησης αδειών κύησης και μητρότητας, καταγγελίες για σεξουαλική παρενόχληση ή σεξιστική παρενοχλητική συμπεριφορά προϊσταμένων, ακόμη και την άσκηση βίας από άνδρα συνάδελφο εργαζόμενης¹⁵². Επίσης, συναφείς καταγγελίες αφορούσαν διακρίσεις σε προκηρύξεις, σχετιζόμενες με όρους που εμμέσως εισάγουν διάκριση λόγω φύλου, όπως η σχετιζόμενη με το ύψος σε προκήρυξη του Πυροσβεστικού Σώματος, αλλά και η μοριοδότηση των υποψηφίων που έχουν υπηρετήσει ως εθελοντές πενταετούς υποχρέωσης στις Ένοπλες Δυνάμεις, ως έφεδροι αξιωματικοί, στις Ειδικές Δυνάμεις των Ενόπλων Δυνάμεων ή στην Προεδρική Φρουρά, όπου δεν υπηρετούν γυναίκες.

151. Ενδεικτικά: <https://www.synigoros.gr/?i=equality.el.imfyloworkprivate-uneqtreatwork-rel.688975>.

152. <https://www.synigoros.gr/?i=equality.el.imfyloworkpublic.717365>.

2.2.2. Διάκριση λόγω φυλετικής καταγωγής

Κεντρικό θέμα στο συγκεκριμένο πεδίο είναι οι δυσχέρειες στη δημοτολογική τακτοποίηση των Ρομά, καθώς και η άρνηση δημοτικών αρχών να χορηγήσουν βεβαίωση Τ.Α.Π. σε ιδιοκτήτες που επιθυμούν να πουλήσουν το ακίνητό τους σε Ρομά. Σε επίπεδο ατομικών αναφορών, σε αρκετές περιπτώσεις με τις υποδείξεις του Συνηγόρου, το πρόβλημα αντιμετωπίζεται, χρειάζεται όμως κεντρική παρέμβαση και οριστική αντιμετώπιση.

2.2.3. Θετικά μέτρα για την προστασία της οικογένειας

Ο Συνήγορος μεσολάβησε σε σημαντικό αριθμό υποθέσεων, σχετιζόμενων με διευκολύνσεις και πρόνοιες για την υποστήριξη της οικογένειας των εργαζόμενων (π.χ. άδεια παρακολούθησης της σχολικής επίδοσης τέκνων, άδειες ειδικού σκοπού, άδειες ευπαθών ομάδων, χορήγηση επιδόματος γέννησης τέκνου από τον Ο.Π.Ε.Κ.Α.), με άμεσα θετικά αποτελέσματα σε πολλές από αυτές.

2.2.4. Διακρίσεις λόγω ηλικίας

Η δημοσίευση αγγελιών με όρους που εισάγουν διακριτική μεταχείριση λόγω ηλικίας, εμφανίζεται τακτικά. Ο Συνήγορος κατά την εξέταση σχετικών καταγγελιών, ενημερώνει μεμονωμένα τους εργοδότες για την υποχρέωση τήρησης της αρχής της ίσης μεταχείρισης. Παράλληλα, απευθύνεται στα αγγελιοδοτικά μέσα, επιδιώκοντας τη συνεργασία τους για την οριστική και ενιαία αντιμετώπιση του προβλήματος. Αλλά και σε προκηρύξεις, εμφανίζεται τακτικά ανατιολόγητη θέσπιση ορίου ηλικίας. Το ανώτατο όριο ηλικίας των 35 ετών, ως όρος σε προκήρυξη της Τράπεζας της Ελλάδος, προκάλεσε τη σύνταξη πορίσματος με σύσταση για την αναθεώρησή του. Αντίστοιχη σύσταση υποβλήθηκε για το ανώτατο όριο ηλικίας που απαιτείται για την εισαγωγή στην Εθνική Σχολή Δικαστικών Λειτουργών.

2.2.5. Διακρίσεις λόγω αναπηρίας

Στον ιδιωτικό τομέα ο Συνήγορος εξέτασε υποθέσεις απόλυσης εργαζόμενων με αναπηρία ή χρόνια πάθηση, καθώς και υποθέσεις που σχετίζονται με ειδικές άδειες. Στο δημόσιο τομέα είναι σε εξέλιξη η διερεύνηση της άρνησης δημοτικής αρχής να διορίσει επιτυχόντες σε διαγωνισμό του Α.Σ.Ε.Π., λόγω της αναπηρίας τους. Διερευνήθηκε επίσης σημαντικός αριθμός αναφορών που σχετίζονται με τη χορήγηση αδειών υπαλλήλων για λόγους συνδεδεμένους με την αναπηρία ή τη χρόνια πάθηση των ιδίων ή των μελών των οικογενειών τους.

Ο Συνήγορος ζήτησε τη λήψη μέτρων προσβασιμότητας για άτομα με αναπηρία στο δομημένο περιβάλλον και τα μέσα μεταφοράς, ενώ η πρότασή του να υπάρ-

ξει μέριμνα για πρόσληψη ξεναγών σε χώρους πολιτισμού που να γνωρίζουν τη νοηματική γλώσσα, δεν έγινε αποδεκτή από τη Διοίκηση. Τέλος, αναμένονται οι ενέργειες του Υπουργείου Παιδείας για την έγκαιρη εγγραφή στα πανεπιστημιακά ιδρύματα των επιτυχόντων που πάσχουν από σοβαρές παθήσεις.

2.2.6. Διακρίσεις λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου

Ο Συνήγορος συνεργάστηκε με το διδακτικό προσωπικό σχολείου για τη σχολική αντιμετώπιση και ένταξη διεμφυλικού (transgender) μαθητή. Διαμεσολάβησε επίσης επιτυχώς, για τη χορήγηση άδειας διαμονής σε πολίτη τρίτης χώρας, ομόφυλο σύζυγο πολίτη Ε.Ε.

2.2.7. Διακρίσεις λόγω θρησκευτικών πεποιθήσεων

Κατόπιν παρέμβασης του Συνηγόρου, ιδιωτική εταιρεία συμμορφώθηκε με σύσταση της Αρχής και έπαψε να απαιτεί την αναγραφή του θρησκέυματος του υποψηφίου προς εργασία στο έντυπο της αίτησης πρόσληψης¹⁵³.

3. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως φορέας προαγωγής των δικαιωμάτων του παιδιού

Το 2020 ο Συνήγορος, παρά τις αντίξοες συνθήκες της κρίσης της πανδημίας, στο πλαίσιο του προαγωγικού του ρόλου, διατήρησε και ενίσχυσε την επαφή του με παιδιά και επαγγελματίες του πεδίου, υλοποιώντας σειρά πρωτοβουλιών με εναλλακτικά ψηφιακά μέσα με στόχο την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση σε όλο το φάσμα της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού (Δ.Σ.Δ.Π.).

Στο σκέλος των ευρωπαϊκών δράσεων, η Αρχή συμμετείχε ενεργά σε όλες τις ομάδες εργασίας που συστάθηκαν για τη σύνταξη και δημοσίευση κοινής δήλωσης εκ μέρους του Δικτύου Ευρωπαίων Συνηγόρων του Παιδιού (European Network of Ombudspersons for Children – ENOC) σχετικά με τη θεσμοθέτηση διαδικασίας αξιολόγησης επιπτώσεων πολιτικών αποφάσεων στα δικαιώματα των παιδιών (Child Rights Impact Assessment – CRIA). Η δήλωση (statement) του ENOC δημοσιεύθηκε μετά την διεξαγωγή του ετήσιου συνεδρίου του Δικτύου που έλαβε χώρα το Νοέμβριο.

153. <https://www.synigoros.gr/?i=equality.el.imbeliefsworkprivate.717390>.

Στο συνέδριο αυτό, η Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη για τα Δικαιώματα του Παιδιού, εξελέγη πρόεδρος του ως άνω Δικτύου και ο χρόνος της προεδρίας της Ανεξάρτητης Αρχής θα εκκινήσει το φθινόπωρο του 2021 με τη διοργάνωση εκδήλωσης, που θα είναι αφιερωμένη στη θεματική της επίδρασης της πανδημίας του κορονοϊού στα παιδιά.

Περαιτέρω, ο Συνήγορος το Μάρτιο του 2020, συγκρότησε Ομάδα Εφήβων Συμβούλων με μαθήτριες και μαθητές που επιλέχθηκαν με κλήρωση ανάμεσα σε αιτήσεις παιδιών από σχολεία δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Αττικής. Η λειτουργία της Ομάδας συνέχισε, καθ' όλη τη διάρκεια της εφαρμογής των έκτακτων μέτρων για τον περιορισμό της διασποράς του Covid – 19, με εξ αποστάσεως συναντήσεις και χρήση εναλλακτικών τρόπων επικοινωνίας (ψηφιακές δραστηριότητες και ηλεκτρονική αλληλογραφία). Τα παιδιά εργάστηκαν στις θεματικές της αξιολόγησης επιπτώσεων πολιτικών αποφάσεων στα δικαιώματα των παιδιών, στα ζητήματα της πολιτικής τους συμμετοχής, καθώς και στην προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών διαφορετικού σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου (LGBTIQ+ as a children's right issue and decision – making).

Οι τελικές συστάσεις τους¹⁵⁴ περιλήφθηκαν στη σχετική δήλωση των Ευρωπαίων Εφήβων Συμβούλων (European Network of Young Advisors – ENYA) και αποτυπώθηκαν στην ανακοίνωση των Ευρωπαίων Συνηγόρων του Παιδιού, που εστάλη στους ευρωπαϊκούς θεσμούς και σε εθνικές κυβερνήσεις. Οι έφηβοι σύμβουλοι συμμετείχαν και στο 13^ο Φόρουμ της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Παιδιού και εξέθεσαν τις απόψεις και τις θέσεις τους εκπροσωπώντας την ομάδα του Συνηγόρου.

Τέλος, η ομάδα συναντήθηκε με το Δήμαρχο Αθηναίων και διατύπωσε τις θέσεις της αναφορικά με τη συγκρότηση, τις αρμοδιότητες και τη λειτουργία Δημοτικού

154. Οι συστάσεις της ελληνικής ομάδας του Συνηγόρου περιλαμβάνουν ενδεικτικά στο σκέλος της προστασίας των παιδιών Λ.Ο.Α.Τ.Κ.Ι.: Εισαγωγή σεξουαλικής αγωγής στα σχολεία για την αποδόμηση έμφυλων στερεοτύπων, την συμπερίληψη διαφορετικών αναπαραστάσεων της σεξουαλικότητας σε όλα τα μαθήματα, την υποχρεωτική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στα ζητήματα συμπερίληψης και διαχείρισης κρίσεων, την εισαγωγή του θεσμού της σχολικής διαμεσολάβησης σε κάθε σχολείο, κ.ά. Στο σκέλος της συμμετοχής, τα παιδιά πρότειναν την θεσμοθέτηση δημοτικών συμβουλίων νέων, καθώς και εθνικού συμβουλίου εφήβων με γνωμοδοτικό ρόλο, την βιωματική εκπαίδευση στα δικαιώματα και στη συμμετοχή, την αναβάθμιση των μαθητικών κοινοτήτων κ.ά. Τέλος στο σκέλος της αξιολόγησης επιπτώσεων πολιτικών αποφάσεων στα παιδιά, οι έφηβοι σύμβουλοι πρότειναν τη θεσμοθέτηση ενός συμβουλίου εμπειρογνομήτων από διαφορετικά επιστημονικά πεδία, με τη συμμετοχή του Συνηγόρου και εκπροσώπου των εφήβων, με γνωμοδοτικό ρόλο, προκειμένου να δημοσιεύονται δημόσια οι αναλύσεις της επίδρασης της εκάστοτε μεταρρύθμισης στα δικαιώματα των παιδιών.

Συμβουλίου Νέων, στα πρότυπα λειτουργίας αντίστοιχων Δημοτικών Συμβουλίων άλλων χωρών, αλλά και εκείνων της Θεσσαλονίκης και της Λάρισας.

Τη χρονιά αυτή, ο Συνήγορος εντατικοποίησε τις δράσεις του στα ζητήματα αποϊδρυματοποίησης και υποστήριξης ευάλωτων οικογενειών και παιδιών στην κοινότητα. Αρχικά, προέβη σε χαρτογράφηση των αναγκών και διαθέσιμων πόρων των κοινωνικών υπηρεσιών 14 δήμων της χώρας¹⁵⁵, ως προς την έγκαιρη αναγνώριση και διαχείριση του φαινομένου της κακοποίησης των παιδιών. Επιπλέον, δημοσίευσε την ειδική του έκθεση με τίτλο «Από το Ίδρυμα στην Κοινότητα: Εναλλακτική Φροντίδα ευάλωτων παιδιών και υποστήριξη οικογενειών»¹⁵⁶ και στο πλαίσιο αυτό συγκρότησε δίκτυο υπηρεσιών και οργανώσεων¹⁵⁷, που διαβουλεύθηκε κατά το στάδιο σύνταξης της έκθεσης, αλλά παρέμεινε σε λειτουργία, με στόχο την ανταλλαγή απόψεων και τον αποτελεσματικό συντονισμό των δράσεων όλων των φορέων στο συγκεκριμένο πεδίο.

Στο πλαίσιο της συμμετοχής της Αρχής στο Εθνικό Συμβούλιο Αναδοχής και Υιοθεσίας (Ε.Σ.Αν.Υ.), η Βοηθός Συνήγορος, με την υπ' αριθ. 461/10.08.2020 απόφαση του Γενικού Γραμματέα Κοινωνικής Αλληλεγγύης και Καταπολέμησης της Φτώχειας, τέθηκε συντονίστρια της ομάδας εργασίας για τον προσδιορισμό της στοχοθεσίας και των χαρακτηριστικών εκστρατείας ευαισθητοποίησης για το θεσμό της αναδοχής και, μετά το πέρας των εργασιών της ομάδας τον Οκτώβριο, το Ε.Σ.Αν.Υ. υιοθέτησε τις απόψεις και ενέκρινε τα παραδοτέα της εν λόγω ομάδας.

Επίσης, ο Συνήγορος, δραστηριοποιήθηκε ιδιαίτερα στο πεδίο της ανάδειξης και γνωστοποίησης του περιεχομένου της Δ.Σ.Δ.Π. στα σχολεία και συνέχισε τις επιμορφωτικές του δράσεις σε συνεργασία με τα Περιφερειακά Κέντρα Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού (Π.Ε.Κ.Ε.Σ.) πραγματοποιώντας σειρά επιμορφώσεων, μέσω διαδικτυακών συναντήσεων, σε πάνω από 600 εκπαιδευτικούς. Η επικοινωνία της Αρχής με τα παιδιά ήταν συνεχής, καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς μέσω διαδικτυακών συναντήσεων στο πλαίσιο εκδηλώσεων, της τηλεφωνικής γραμμής για

155. Για την έρευνα της Ανεξάρτητης Αρχής επιλέχθηκαν οι Δήμοι Αθηναίων, Πειραιώς, Θεσσαλονίκης, Πατρέων, Ηρακλείου, Λαρισίων, Γλυφάδας, Περιστερίου, Αιγάλεω, Κομοτηνής, Καβάλας, Βόλου, Ρόδου, Ιωαννίνων, Νίκαιας – Ρέντη και Κερατσινίου – Δραπετσώνας, με βάση κυρίως πληθυσμιακά, αλλά και γεωγραφικά κριτήρια.

156. Βλ. αναλυτικότερα ενότητα «Ειδικές Εκθέσεις».

157. Στο Δίκτυο Εναλλακτικής Φροντίδας συμμετέχουν το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (Ε.Κ.Κ.Α.), το Ινστιτούτο Υγείας του Παιδιού, ο Σύνδεσμος Κοινωνικών Λειτουργιών Ελλάδων, το Κέντρο Κοινωνικής Πρόνοιας Περιφέρειας Αττικής, η UNICEF και οι οργανώσεις LUMOS, Άρσις, Δίκτυο για τα Δικαιώματα του Παιδιού, Εξέλιξη Ζωής, Κέντρο Παιδιού και Εφήβου Χίου, Παιδικά Χωριά SOS, Ρίζες ΑΜΚΕ, Χαμόγελο του Παιδιού, Χατζηκυριάκειο Ίδρυμα Παιδικής Προστασίας και Tandem.

το παιδί, καθώς και της ειδικής ηλεκτρονικής αλληλογραφίας¹⁵⁸.

Περαιτέρω, τον Φεβρουάριο του 2020, κλιμάκιο της Αρχής μετέβη στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών στη Γενεύη, σε συνέχεια πρόσκλησης της αρμόδιας Επιτροπής Δικαιωμάτων του Παιδιού, και συμπληρωματικά με την παράλληλη έκθεση του Συνηγόρου, υπέβαλε πρόσθετες παρατηρήσεις και στοιχεία, σχετικά με τη συμμόρφωση της χώρας στις προβλέψεις της Δ.Σ.Δ.Π.

Τον Οκτώβριο του 2020 η Αρχή επανήλθε στο ζήτημα της προστασίας των δικαιωμάτων των ανηλίκων, κατά την επαφή τους με τις αστυνομικές αρχές, απευθυνόμενη προς το Αρχηγείο της Ελληνικής Αστυνομίας, επισμαίνοντας την ανάγκη εκπόνησης ενός ολοκληρωμένου πρωτοκόλλου διαχείρισης θεμάτων ανηλίκων, σε ευθυγράμμιση με τις επιταγές της Σύμβασης και ζητώντας την ανταπόκριση των αρμόδιων υπηρεσιών για την κατάρτισή του.

Στο πεδίο της προστασίας των δικαιωμάτων παιδιών προσφυγικής – μεταναστευτικής προέλευσης, ο Συνήγορος συνέχισε το συντονισμό και τη διαβούλευση με το Δίκτυο των Παιδιών που Μετακινούνται¹⁵⁹, καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, ενώ τον Σεπτέμβριο προχώρησε στην αποστολή ερωτηματολογίων σε όλα τα Κέντρα Φιλοξενίας της χώρας, σε σχέση με την εγγραφή και την εν τοις πράγμασι φοίτηση των φιλοξενούμενων ανηλίκων, με στόχο τη δημοσίευση πορίσματος αναφορικά με τη συνολική εκπαιδευτική ένταξη των παιδιών στις δομές αυτές.

Τέλος, πέραν των ανωτέρω, θα πρέπει να επισημανθεί ότι, στο πλαίσιο της προαγωγής των Δικαιωμάτων του Παιδιού, ο Συνήγορος το 2020 συμμετείχε ενεργά, υποβάλλοντας απόψεις και αναπτύσσοντας τις θέσεις της Αρχής και στα ακόλουθα συλλογικά όργανα: στο Εθνικό Συμβούλιο για την Αναδοχή και την Υιοθεσία, στον Μηχανισμό Εκπόνησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης των Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού, στην Επιτροπή Προστασίας Ανηλίκων για την ψυχική υγεία των ανηλίκων καταναλωτών (στην οποία προεδρεύει η Βοηθός Συνήγορος), στην ομάδα εργασίας του EASPD (European Association of Service Providers for Persons with Disabilities) για τη διαβούλευση του Σχεδίου Δράσης για την Αποϊδρυματοποίηση, στη Συντονιστική Επιτροπή της UNICEF στο πλαίσιο

158. Εκτός των αναφορών από παιδιά και των τηλεφωνικών κλήσεων, η διεύθυνση «ρωτάω το Συνήγορο», έλαβε και φέτος πάνω από 60 μηνύματα παιδιών.

159. Το Δίκτυο για τα Δικαιώματα των Παιδιών που Μετακινούνται («Children on the Move Network» – C.O.M. Network) συντονίζεται από τη Βοηθό Συνήγορο για τα Δικαιώματα του Παιδιού και υποστηρίζεται τεχνικά από τη UNICEF, στο πλαίσιο συμφώνου συνεργασίας με τον Συνήγορο. Το Δίκτυο συγκροτείται από Διεθνείς Οργανισμούς όπως η UNICEF, η Ύπατη Αρμοστεία του Ο.Η.Ε. για τους Πρόσφυγες, ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, ο Οργανισμός Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. και 22 Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις.

του ευρωπαϊκού προγράμματος “Child Guarantee”, που υλοποιείται σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την καταπολέμηση της παιδικής φτώχειας και του κοινωνικού αποκλεισμού, καθώς και στην Επιτροπή της Βουλής των Εφήβων.

4. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως μηχανισμός εξωτερικού ελέγχου αναγκαστικών επιστροφών αλλοδαπών

Ο Συνήγορος του Πολίτη είναι ο εθνικός μηχανισμός εξωτερικού ελέγχου των διαδικασιών αναγκαστικής επιστροφής των πολιτών τρίτων χωρών στις χώρες καταγωγής τους, σύμφωνα με τις προβλέψεις του ενωσιακού δικαίου (άρθρ. 8 παρ. 6 Οδηγίας 2008/115/EK («Οδηγία Επιστροφών») και του Ν. 3907/2011 που την ενσωμάτωσε στην ελληνική έννομη τάξη (άρθρ. 23 παρ. 6). Ο στόχος είναι διττός, διαφάνεια της διοικητικής δράσης και προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων των επιστρεφόμενων αλλοδαπών.

4.1. Αριθμητικά στοιχεία

Τα διαβιβασθέντα, από την ΕΛ.ΑΣ., στοιχεία εμφανίζουν 3.111 αναγκαστικές επιστροφές τους πρώτους 10 μήνες του 2020, συμπεριλαμβανομένων των απελάσεων και επανεισδοχών, βάσει διμερών συμφωνιών με όμορες χώρες (κατά περίπου 79% πολιτών Αλβανίας), έναντι 4.044 το αντίστοιχο διάστημα του 2019. Στη μείωση (κατά περίπου 25%) θα πρέπει να συνεκτιμηθεί η αναστολή των επιστροφών σε όλη την Ευρώπη για διάστημα 3 περίπου μηνών, έως το τέλος Μαΐου 2020, λόγω του κορονοϊού και η συνεχιζόμενη, καθ' όλο το έτος, αναστολή των επανεισδοχών από τη Λέσβο στην Τουρκία, από τις 19.03.2020.

Ως προς την διοικητική κράτηση, την 01.11.2020 κρατούνταν 2.715 αλλοδαποί προς επιστροφή σε Προαναχωρησιακά Κέντρα και 1.229 σε αστυνομικά τμήματα, προσεγγίζοντας τους 4.000 στο σύνολο (μείωση κατά 10% σε σχέση με το 2019). Πάγια θέση του Συνηγόρου αποτελεί η ανεπάρκεια των κελιών των αστυνομικών τμημάτων από πλευράς συνθηκών διαβίωσης, ειδικά σε περίοδο πανδημίας. Η εισήγηση¹⁶⁰ του Συνηγόρου για την, κατά το δυνατόν, αποσυμφόρηση όλων των χώρων διοικητικής κράτησης, με εφαρμογή εναλλακτικών μέτρων, δεν εισακού-

160. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.643469>.

σθηκε από τη Διοίκηση. Το αρμόδιο Υπουργείο δεν δέχτηκε σχετική παρατήρηση του Συνηγόρου επί νομοσχεδίου και με το άρθρ. 51 του Ν. 4686/2020, η κράτηση κατέστη κανόνας και μόνον κατ' εξαίρεση μπορούν να επιβληθούν εναλλακτικά μέτρα, κατ' απόκλιση από την Οδηγία Επιστροφών.

4.2. Συνοπτική παρουσίαση του εξωτερικού ελέγχου επιστροφών

Ο Συνήγορος του Πολίτη, το 2020, επισκέφτηκε:

- τα κρατητήρια της Διεύθυνσης Αλλοδαπών Θεσσαλονίκης (3 αυτοψίες) και
- 2 Τμήματα Διαχείρισης Μετανάστευσης (Θέρμης, Αγίου Αθανασίου), στα οποία κρατούνται αλλοδαποί προς επιστροφή.

Ο Συνήγορος μετείχε το 2020 με στελέχη του, ως παρατηρητές, στις εξής επιχειρήσεις αναγκαστικής απομάκρυνσης:

- 5 Εθνικές Επιχειρήσεις (αεροπορικής) επιστροφής (NRO), προς το Πακιστάν και την Γεωργία,
- 6 Κοινές Ευρωπαϊκές Επιχειρήσεις (αεροπορικής) επιστροφής (JRO – CRO) υπό τον συντονισμό της FRONTEX προς το Πακιστάν, την Γεωργία, την Αρμενία και το Αφγανιστάν,
- 6 επανεισδοχές, 4 ακτοπλοϊκές και 2 αεροπορικές, από τη Λέσβο προς την Τουρκία μέχρι το Μάρτιο και
- 3 χερσαίες επιχειρήσεις απομάκρυνσης από τη Θεσσαλονίκη προς την Αλβανία.

Στα θετικά σημεία του 2020 καταγράφεται ο περιορισμός των μέσων δέσμευσης κατά τις επιχειρήσεις, και η εξατομικευμένη κρίση για την αναγκαιότητα της δέσμευσης. Εξακολουθούν, ωστόσο, τα πάγια προβλήματα των διαδικασιών αναγκαστικών επιστροφών, όπως η έλλειψη διερμηνείας και η παράλειψη έγκαιρης ενημέρωσης των αλλοδαπών για την απομάκρυνσή τους από τη χώρα. Ο Συνήγορος εμμένει στην ανάγκη πραγματικής, και όχι δια συνεντεύξεως, ιατρικής εξέτασης προς διάγνωση της ικανότητας ταξιδιού όλων των επιστρεφόμενων και χορήγηση σχετικών βεβαιώσεων (fittotravel). Στην συγκυρία της πανδημίας, πέραν των άλλων μέτρων, ο Συνήγορος πρότεινε στο Αρχηγείο της ΕΛΑΣ να εφαρμόζει 24 ώρες πριν την ημέρα της επιχείρησης τεστ ταχείας ανίχνευσης σε όλους τους επιστρεφόμενους.

4.3. Το Ευρωπαϊκό πλαίσιο

Η συστηματική άσκηση της ειδικής αρμοδιότητας εξωτερικού ελέγχου που προβλέπει η Οδηγία Επιστροφών, αποτελεί τμήμα εφαρμογής του **κεκτημένου της Συνθήκης Σένγκεν** και της σχετικής περιοδικής αξιολόγησης της χώρας, η οποία ήδη πραγματοποιήθηκε επιτυχώς για τον εξωτερικό έλεγχο το 2016 και προγραμματίζεται εκ νέου το 2021. Η ανανέωση τον Απρίλιο 2020 της χρηματοδότησης της σχετικής δράσης από το **Ευρωπαϊκό Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (AMIF)**, που υλοποιεί η Ανεξάρτητη Αρχή με τη διαχειριστική συνδρομή της σχετικής υπηρεσίας της Βουλής των Ελλήνων, είναι κρίσιμη για τη συνέχιση του έργου της.

Ο Συνήγορος συνεργάζεται επίσης με τον **Μηχανισμό Αναφορών της FRONTEX** που του κοινοποιεί, σύμφωνα με τον σχετικό ευρωπαϊκό Κανονισμό (άρ. 111 παρ. 4 Κανονισμού 2019/1896) τις καταγγελίες για παραβίαση δικαιωμάτων σε επιχειρήσεις της FRONTEX από πράξεις των εμπλεκόμενων οργάνων του κράτους – μέλους. Πρόκειται για 3 καταγγελίες προς τη FRONTEX το 2020 σχετικά με επανεισδοχές στην Τουρκία, για τις οποίες ο Συνήγορος είχε ήδη παρέμβει προς την ΕΛ.ΑΣ., βάσει αναφορών στην Ανεξάρτητη Αρχή και οι ενδιαφερόμενοι είχαν εξαιρεθεί της επιχείρησης επανεισδοχής.

Παράλληλα, οι εθνικοί μηχανισμοί εξωτερικού ελέγχου των αναγκαστικών επιστροφών, όπως ο Συνήγορος του Πολίτη, συνεχίζουν να μετέχουν με στελέχη τους στη λεγόμενη **ευρωπαϊκή δεξαμενή παρατηρητών (EU Pool of Monitors)** της FRONTEX για τις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις αναγκαστικής επιστροφής. Ωστόσο, η Ανεξάρτητη Αρχή έχει καταγράψει τις σοβαρές επιφυλάξεις της για την έλλειψη ανεξαρτησίας και λογοδοσίας του ευρωπαϊκού συστήματος που εσωτερικοποιεί τον εξωτερικό έλεγχο, αφού οι παρατηρητές της ευρωπαϊκής δεξαμενής αναφέρονται στην FRONTEX, με τον ενισχυμένο της πλέον ρόλο ως εκτελεστικού βραχίονα της Ε.Ε. στα σύνορα (Κανονισμός ΕΕ 2019/1896).

Την περαιτέρω ενίσχυση της δράσης της FRONTEX εξήγγειλε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο **Νέο Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο**¹⁶¹. Η ενοποίηση των διαδικασιών εξέτασης αιτημάτων ασύλου στα σύνορα και επιστροφών αποτελεί βασική κατεύθυνση του Νέου Συμφώνου, που προτείνει ένα σύστημα διαλογής αιτημάτων ασύλου πριν τη νόμιμη είσοδο στη χώρα (“pre-entryscreening”) και την άμεση επιστροφή των μη δικαιούχων διεθνούς προστασίας με τη συνδρομή της FRONTEX. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει μία δέσμη 5 Κανονισμών προς

161. COM (2020)609 final, Brussels, 23.09.2020 https://ec.europa.eu/home-affairs/news20200923/new-pact-migration-asylum-setting-out-fairer-more-european-approach_en.

έγκριση μέχρι τα μέσα του 2021, μεταξύ των οποίων οι Αναθεωρημένες Διαδικασίες Ασύλου, και στη συνέχεια τη γρήγορη ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων για την ψήφιση της Αναθεωρημένης Οδηγίας Επιστροφών¹⁶² «προκειμένου το άσυλο και οι επιστροφές να λειτουργούν ως τμήματα ενός ενιαίου συστήματος».

Οι εξελίξεις αυτές καθιστούν ακόμη πιο επίκαιρη και κρίσιμη την πρωτοβουλία που έχει αναλάβει ο Συνήγορος («**Πρωτοβουλία του Ναυπλίου**») για την ενίσχυση της διαφάνειας και την αναβάθμιση των προδιαγραφών προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις ευρωπαϊκές επιχειρήσεις επιστροφής αλλοδαπών, μέσω της δημιουργίας ενός ανεξάρτητου μηχανισμού εξωτερικού ελέγχου για όλες τις επιχειρήσεις που συντονίζει η FRONTEX, σε συνεργασία με ομολόγους ανεξάρτητων αρχών άλλων κρατών μελών της ΕΕ και με την υποστήριξη του Συμβουλίου της Ευρώπης.

Συμπερασματικά, με βάση την συνταγματική του αποστολή, ο Συνήγορος, με συστηματικούς ελέγχους, με προτάσεις προς τη Διοίκηση και τη δικτύωσή του με ομολόγους ανεξάρτητους θεσμούς, συνεχίζει την προσπάθεια ενδυνάμωσης των εγγυήσεων ανεξαρτησίας στο σύστημα εξωτερικού ελέγχου των εθνικών και ευρωπαϊκών επιστροφών, για την ουσιαστική προστασία των θεμελιωδών δικαιωμάτων και την επιβεβλημένη σε ένα κράτος δικαίου λογοδοσία και διαφάνεια της διοικητικής δράσης στα σύνορα.

5. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως εθνικός μηχανισμός διερεύνησης περιστατικών αυθαιρεσίας

Η ειδική αρμοδιότητα του Συνηγόρου του Πολίτη ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας (Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.), συνίσταται στην ανεξάρτητη διερεύνηση καταγγελιών, που αφορούν σε συγκεκριμένα περιστατικά αυθαιρεσίας, πράξεις ή παραλείψεις του ένστολου προσωπικού της Ελληνικής Αστυνομίας, του Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής, του Πυροσβεστικού Σώματος και των υπαλλήλων των Καταστημάτων Κράτησης. Ειδικότερα, ο Εθνικός Μηχανισμός ελέγχει την πειθαρχική διερεύνηση υποθέσεων που αφορούν βασανιστήρια και άλλες προσβολές της ανθρώπινης αξιοπρέπειας κατά την

162. Βλ. τη σχετική ανάλυση στην Ειδική Έκθεση για τις Επιστροφές Αλλοδαπών έτους 2019, σελ. 34 επ. <https://www.synigoros.gr/?i=human-rights.el.files.691079>

έννοια του άρθρου 137^Α του Ποινικού Κώδικα, παράνομες εκ προθέσεως προσβολές κατά της ζωής ή της σωματικής ακεραιότητας ή υγείας ή της προσωπικής ή γενετήσιας ελευθερίας, παράνομη χρήση πυροβόλου όπλου και παράνομη συμπεριφορά, για την οποία υπάρχουν ενδείξεις ότι διενεργήθηκε με ρατσιστικό κίνητρο, ή η οποία ενέχει άλλου είδους διακριτική μεταχείριση. Ο Συνήγορος, ως Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., αξιολογεί κάθε καταγγελία από πολίτες ή υπόθεση που του παραπέμπει η Διοίκηση και εμπίπτει στην αρμοδιότητά του και αποφασίζει είτε να τη διερευνήσει ο ίδιος, είτε να την προωθήσει στο αρμόδιο πειθαρχικό όργανο, το οποίο οφείλει να την εξετάσει κατά προτεραιότητα. Ο Μηχανισμός παρακολουθεί την εσωτερική έρευνα, αξιολογεί το αποτέλεσμα, δηλαδή το πόρισμα και τον φάκελο της διοικητικής έρευνας, και μπορεί να ζητήσει τη συμπληρωματική διερεύνηση της υπόθεσης. Σε κάθε περίπτωση, η έκδοση απόφασης από τα αρμόδια πειθαρχικά όργανα αναστέλλεται, μέχρι την έκδοση πορίσματος από τον Συνήγορο του Πολίτη. Ενδεχόμενη απόκλιση από το πόρισμα του Συνηγόρου, επιτρέπεται μόνον με ειδική και εμπεριστατωμένη αιτιολογία. Επιπλέον, κατόπιν παραπομπής από τη Διοίκηση αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.) σχετικά με πλημμέλειες της πειθαρχικής διαδικασίας στα σώματα ασφαλείας, ο Συνήγορος δύναται να αποφασίσει την επανάληψη της πειθαρχικής διαδικασίας.

Η αρμοδιότητα αυτή θεσπίστηκε με το Ν. 4443/2016 και ασκείται από τον Ιούλιο 2017, τροποποιήθηκε δε ουσιαστικά στις αρχές του 2020 με το Ν. 4622/20. Οι ρυθμίσεις που εισήγαγε το άρθρ. 188 Ν. 4662/2020 αποτελούν ανταπόκριση στις σχετικές προτάσεις που ο Συνήγορος είχε υποβάλει στην κυβέρνηση ήδη από τον Οκτώβριο του 2018, και σηματοδοτούν την αναγκαία ενίσχυση του Εθνικού Μηχανισμού με θεσμικά μέσα (κλήτευση μαρτύρων, λήψη ένορκων καταθέσεων, παραγγελία πραγματογνωμοσύνης, πρόβλεψη αναπομπής στον αρμόδιο Υπουργό της απόφασης του πειθαρχικού οργάνου σε περιπτώσεις ανατιολόγητης απόκλισης από το διατακτικό των πορισμάτων του Εθνικού Μηχανισμού κ.ά.), προκειμένου να είναι σε θέση να φέρει σε πέρας την κρίσιμη αποστολή του, αξιοποιώντας παράλληλα και την δυνατότητα αυτοτελούς διερεύνησης κάποιων περιστατικών. Παράλληλα, εισάγονται και ρυθμίσεις για την διευκόλυνση της ειδικής αρμοδιότητας του Μηχανισμού, σε περιπτώσεις που επιλαμβάνεται επί καταδικαστικών αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α., διευκρινίζοντας ζητήματα που αφορούν στην αρχή *ne bis in idem*, αλλά και στην εξακρίβωση του χρόνου παραγραφής των πειθαρχικών αδικημάτων.

Σε μία περίπτωση το 2020, διαβιβάστηκε στον Συνήγορο καταδικαστική απόφαση του Ε.Δ.Δ.Α. (Κωνσταντινόπουλος κ.ά., απόφαση της 18.11.2018) στην οποία ο Συνήγορος ζήτησε την εκ νέου πειθαρχική διερεύνηση της υπόθεσης από την

ΕΛ.ΑΣ., βάσει των πλημμελειών αξιοποίησης του αποδεικτικού υλικού που αναφέρονται στην απόφαση.

Στον Συνήγορο, ως Εθνικό Μηχανισμό Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, υποβλήθηκαν το 2020 263 υποθέσεις, στην συντριπτική τους πλειονότητα από την ΕΛ.ΑΣ. Περισσότερες από το ήμισυ των υποθέσεων αφορούσαν σε προσβολή της σωματικής ακεραιότητας ή υγείας κατά τη σύλληψη, την κράτηση και τις κάθε είδους αστυνομικές επιχειρήσεις. Παρατηρείται ότι η Προκαταρκτική Διοικητική Εξέταση (Π.Δ.Ε.) είναι ο γενικός κανόνας για την έναρξη της διερεύνησης ενός περιστατικού από την ΕΛ.ΑΣ., εκτός από τις περιπτώσεις παράνομης χρήσης πυροβόλου όπλου όπου η Ένορκη Διοικητική Εξέταση (Ε.Δ.Ε.) καθίσταται εκ του νόμου υποχρεωτική. Από τα περιστατικά που εισήχθησαν το 2020 στο Μηχανισμό, σημαντικό ποσοστό αφορά ανηλίκους και νέους, πρόσφυγες και αλλοδαπούς, ενώ δεν λείπουν και περιστατικά με χαρακτηριστικά διάκρισης λόγω εθνοτικής ή φυλετικής καταγωγής, σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου. Σε κάποιες εκ των υποθέσεων, ο έλεγχος μέτρων αντιμετώπισης του κορονοϊού Covid – 19 κατέλειπε περιθώρια αυθαιρέτης δράσης. Ο Εθνικός Μηχανισμός σημείωσε επίσης ως ανησυχητικά φαινόμενα τα περιστατικά που εμφανίζουν εξωϋπηρεσιακή χρήση όπλου, άνευ νόμιμου λόγου προσαγωγή και κράτηση σε αστυνομικό τμήμα, καθώς και δυσανάλογο χρόνο παραμονής στο αστυνομικό τμήμα μετά νόμιμη προσαγωγή.

Πέραν των ερευνών που ο Συνήγορος έκρινε ότι δεν χρήζουν συμπλήρωσης, όποτε και διατύπωσε γενικές παρατηρήσεις για τη διεξαγωγή ερευνών σε παρόμοιες περιπτώσεις, στα πορίσματα που ανέπεμψε προς τη Διοίκηση για συμπλήρωση της έρευνας, διαπίστωσε ότι εμφανίζουν πανομοιότυπες καταθέσεις, μη αναζήτηση ανεξάρτητων, από την ΕΛ.ΑΣ., μαρτύρων, μη ταυτοποίηση του δράστη αυθαιρεσίας, παράλειψη συγκέντρωσης αντικειμενικού αποδεικτικού υλικού, όπως βιντεοληπτικό υλικό από κάμερες και άλλες πλημμέλειες που έχουν επισημανθεί και τα δύο προηγούμενα έτη. Στις μεγάλες ομάδες υποθέσεων που αφορούν επεισόδια σε πορείες και ελέγχους της ΕΛ.ΑΣ. τον Νοέμβριο και Δεκέμβριο 2019, ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι σε κάποιες περιπτώσεις σημειώθηκε καθυστέρηση πειθαρχικής διερεύνησης, εν αναμονή παράλληλης ποινικής δικογραφίας, παρά την αυτοτέλεια της ποινικής δίκης, ενώ σε άλλες η Διοίκηση δεν έχει ακόμη διαβιβάσει βιντεοληπτικό υλικό, ιατροδικαστικές εκθέσεις και άλλα κρίσιμα στοιχεία που έχουν ζητηθεί. Ο Συνήγορος ενέμεινε, ζητώντας συγκεκριμένα στοιχεία και διεξοδική διερεύνηση, επισημαίνοντας την έκταση και τον επαναλαμβανόμενο χαρακτήρα των καταγγελλόμενων περιστατικών.

Στις περισσότερες υποθέσεις που ανέπεμψε ο Συνήγορος για συμπλήρωση της έρευνας, η Διοίκηση ανταποκρίθηκε, συμπληρώνοντας την έρευνα και τα αναπεμ-

φθέντα πορίσματα. Σε 4 περιπτώσεις ο Συνήγορος έκανε χρήση της νέας διάταξης για διαβίβαση στον Υπουργό πορίσματος διοικητικής έρευνας, λόγω παράλειψης συμπλήρωσης και ανεπαρκούς αιτιολόγησης της απόκλισης από το πόρισμα της Ανεξάρτητης Αρχής.

Το πειθαρχικό δίκαιο των αστυνομικών τροποποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2019, ενσωματώνοντας κάποιες από τις προτάσεις που είχε διατυπώσει ο Συνήγορος στην προηγούμενη έκθεσή του, όπως η διασφάλιση της αμεροληψίας των διενεργούντων προκαταρκτική διοικητική έρευνα, μέσω της απαιτούμενης υπηρεσιακής απόστασης μεταξύ ερευνώντος και ερευνώμενου, η διασφάλιση της αυτοτέλειας της πειθαρχικής, έναντι της ποινικής διερεύνησης της υπόθεσης και ο εξαιρετικός χαρακτήρας του μέτρου της αναστολής της πειθαρχικής διαδικασίας, καθώς επίσης και ο περιορισμός του χρόνου διενέργειας των διοικητικών εξετάσεων, προς αντιμετώπιση των χρόνιων καθυστερήσεων. Ο Εθνικός Μηχανισμός σημειώνει με ικανοποίηση ότι ο κανόνας της υπηρεσιακής απόστασης του διενεργούντος εμφανίζεται να τηρείται γενικά. Ωστόσο, η αποτελεσματικότητα του τροποποιημένου πλαισίου της ΕΛ.ΑΣ. δεν ήταν εμφανής ως προς τις καθυστερήσεις ολοκλήρωσης των περισσότερων εσωτερικών ερευνών το 2020, ενώ η πληρότητά τους παρέμεινε το ζητούμενο.

Ο Συνήγορος αναμένει την ενίσχυση της στελέχωσής του για την αποτελεσματικότερη άσκηση της ειδικής αυτής αρμοδιότητας, θεωρώντας ότι η αμερόληπτη και διεξοδική πειθαρχική διερεύνηση των καταγγελιών αυθαιρεσίας αποτελεί στοιχειώδη απαίτηση για το κράτος δικαίου.

6. Ο Συνήγορος του Πολίτη ως εθνικός μηχανισμός πρόληψης βασανιστηρίων και άλλων μορφών σκληρής, απάνθρωπης ή ταπεινωτικής μεταχείρισης ή τιμωρίας

6.1. Εισαγωγή

Το 2020 ήταν η έβδομη χρονιά άσκησης από το Συνήγορο του Πολίτη της ειδικής αρμοδιότητας του Εθνικού Μηχανισμού Πρόληψης (Ε.Μ.Π.), σύμφωνα με το Ν. 4228/2014, με τον οποίο η Ελλάδα κύρωσε το Προαιρετικό Πρωτόκολλο της Σύμβασης του Ο.Η.Ε. κατά των Βασανιστηρίων και Άλλων Μορφών Σκληρής, Απάνθρωπης ή Ταπεινωτικής Μεταχείρισης ή Τιμωρίας (ΟΡCAT). Το παρόν κεφάλαιο

λαιο, αποτελεί περίληψη εκτενέστερης ειδικής ετήσιας έκθεσης του Ε.Μ.Π. που θα εκδοθεί αυτοτελώς, και αποτυπώνει συνοπτικά τη δραστηριότητά του κατά το ανασκοπούμενο έτος.

Οι εξαιρετικές συνθήκες που επέβαλε η διάδοση της πανδημίας του κορονοϊού Covid – 19, δημιούργησαν, αναμφίβολα, ένα πρωτόγνωρο πλαίσιο για τη λειτουργία του Μηχανισμού, που τον οδήγησε στην αναζήτηση νέων τρόπων υλοποίησης της αποστολής του, αναστέλλοντας σημαντικά την κύρια μέθοδο δράσης του (επιτόπιες αυτοψίες σε χώρους κράτησης) και προκρίνοντας, κυρίως, τον εξ αποστάσεως έλεγχο των συνθηκών διαβίωσης και διασφάλισης των δικαιωμάτων των ατόμων που υπόκεινται σε καθεστώτα στέρσης ή περιορισμού της ελευθερίας τους – ιδίως μέσω της αλληλογραφίας με τη διοίκηση, της διερεύνησης αναφορών κρατουμένων και της συμμετοχής μελών του Μηχανισμού σε διεθνείς συναντήσεις με ομόλογους θεσμούς, για την ανταλλαγή εμπειριών και τεχνογνωσίας, βάσει των νέων δεδομένων.

6.2. Θεσμικές παρεμβάσεις

6.2.1. Παρεμβάσεις σε σχέση με τη λήψη μέτρων περιορισμού της πανδημίας σε χώρους κράτησης και την προστασία των δικαιωμάτων των κρατουμένων

Πρωταρχική μέριμνα του Μηχανισμού, κατά την εφαρμογή από τη διοίκηση μέτρων περιορισμού της πανδημίας στους χώρους κράτησης, αποτέλεσε η τήρηση της αναλογικότητας ανάμεσα στη διαφύλαξη της δημόσιας υγείας και την προστασία των δικαιωμάτων των κρατουμένων, παρεμβαίνοντας με την κατάθεση συγκεκριμένων προτάσεων και συστάσεων, ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες κάθε χώρου.

Συγκεκριμένα, ο Συνήγορος απέστειλε τις υπ' αρ. πρωτ. Γρ. Συν. 38/27.03.2020¹⁶³ και 70/27.04.2020¹⁶⁴ επιστολές του προς τα συναρμόδια Υπουργεία, εκθέτοντας τις απόψεις του για την προστασία των ευάλωτων ομάδων πληθυσμού από τη διάδοση της πανδημίας του κορονοϊού, και προτείνοντας την ενδυνάμωση των εφαρμοζόμενων μέτρων για την ανακούφισή τους, θεωρώντας απαραίτητη την αποσυμφόρηση όλων των χώρων στέρσης ή περιορισμού της ελευθερίας στο μέγιστο δυνατό – μετά από στάθμιση της ανάγκης προστασίας, τόσο της δημόσιας

163. <https://www.synigoros.gr/resources/20200320-epistoli-stp.pdf>.

164. <https://www.synigoros.gr/resources/20200506-epistoli.pdf>.

ασφάλειας, όσο και της δημόσιας υγείας. Ειδικότερα για τα καταστήματα κράτησης, ο Συνήγορος υπενθύμισε το γενικό πρόβλημα υπερπληθυσμού, το οποίο, στην παρούσα συγκυρία, χρήζει επείγουσας αντιμετώπισης, ενόψει του ιδιαίτερου σοβαρού κινδύνου που συνιστούν ο συγχρωτισμός και η στενή επαφή των κρατουμένων τόσο μεταξύ τους, όσο και με το προσωπικό. Ο Συνήγορος, μεταξύ άλλων, πρότεινε την εξέταση της δυνατότητας εφαρμογής εναλλακτικών μέτρων, σε σχέση ιδίως με την επιβολή του μέτρου της προσωρινής κράτησης, την αντικατάσταση και αναστολή εκτέλεσης των στερητικών της ελευθερίας ποινών, την πρόωρη αποφυλάκιση ή την αντικατάσταση, όπου ενδείκνυται, των μέτρων στέρησης ή περιορισμού της ελευθερίας με αντίστοιχα στην κοινότητα.

6.2.2. Παρεμβάσεις σε χώρους κράτησης

α. Καταστήματα Κράτησης

Ο Συνήγορος, με αφορμή σχετικές αναφορές που έλαβε, απευθύνθηκε εγγράφως στο Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Αυλώνα (Ε.Κ.Κ.Ν.Α.) και το Κατάστημα Κράτησης Ναυπλίου, όπου αφενός έθεσε το ζήτημα του υπερπληθυσμού τους και των υφιστάμενων συνθηκών υγιεινής, υπό το πρίσμα της προφύλαξης των κρατουμένων και του προσωπικού από τον Covid – 19 και αφετέρου ζητήθηκαν πληροφορίες για τυχόν αντισταθμιστικά μέτρα, που έχουν ληφθεί, για την προστασία των δικαιωμάτων των κρατουμένων (όπως σχετικά με τη δυνατότητα εφαρμογής μεθόδων εξ αποστάσεως επικοινωνίας με τους οικείους τους και συνέχισης της εκπαιδευτικής διαδικασίας των κρατουμένων μαθητών μέσω τηλεδιάσκεψης). Τα καταστήματα απάντησαν ότι, στο μέτρο του δυνατού, έχουν ληφθεί μέτρα προφύλαξης από τον κορονοϊό και καταβλήθηκε προσπάθεια για την περαιτέρω ενίσχυση της υγειονομικής φροντίδας των κρατούμενων. Ωστόσο, αναγνώρισαν ότι αποτελεί πρόβλημα ο υπερπληθυσμός, λαμβανομένων υπόψη των υφιστάμενων υποδομών. Εμβληματική περίπτωση αποτέλεσε το Κ.Κ. Ναυπλίου, όπου οι πλεονάζοντες κρατούμενοι κατακλίνονται μόνιμα σε στρώματα στο δάπεδο. Εξάλλου, σε αντιστάθμισμα της αναστολής των ανοικτών επισκεπτηρίων, ενισχύθηκε η τηλεφωνική επικοινωνία των κρατουμένων με τους οικείους τους, μέσω της αυξημένης δωρεάν παροχής τηλεκαρτών. Όσον αφορά στην εκπαιδευτική διαδικασία, αυτή είχε ανασταλεί λόγω των προστατευτικών μέτρων κατά της πανδημίας και, ενώ ζητήθηκε να διερευνηθεί η δυνατότητα εξ αποστάσεως διδασκαλίας, τελικά αυτό δεν κατέστη εφικτό.

β. Διοικητική κράτηση αλλοδαπών

- Ο Συνήγορος παρενέβη, με αφορμή δημοσιεύματα, σύμφωνα με τα οποία διαγνώσθηκαν κρούσματα μεταξύ κρατουμένων σε τρία αστυνομικά τμήματα

της Αθήνας. Απευθυνόμενος στο Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ., υπενθύμισε την πάγια θέση του ότι τα κρατητήρια είναι εξ ορισμού ακατάλληλα για διοικητική κράτηση αλλοδαπών προς απέλαση, προσθέτοντας ότι η επάνοδος των κρατητηρίων στη φυσική τους χρήση θα συνέβαλε στην αποσυμφόρσή τους και στην ασφαλέστερη αντιμετώπιση υγειονομικών κινδύνων.

- Το διάστημα 11 – 12.03.2020, κλιμάκιο του Συνηγόρου επισκέφθηκε τη νήσο Λέσβο, περιλαμβάνοντας στον προγραμματισμό του και αυτοψία των συνθηκών κράτησης στο αρματαγωγό Π/Ν «ΡΟΔΟΣ», καθώς και έλεγχο των όρων κράτησης, εν όψει απέλασης, τεσσάρων αλλοδαπών, κατόπιν σχετικών αναφορών από τους πληρεξουσίους τους δικηγόρους. Παρ' όλο που το κλιμάκιο διέθετε τη σχετική παραγγελία αυτοψίας, η οποία την 11.03.2020 επιδείχθηκε στις λιμενικές και αστυνομικές αρχές και παραδόθηκε σε αξιωματικό του αρματαγωγού, ο ίδιος ενημέρωσε τα μέλη του κλιμακίου της Αρχής ότι υπάρχει «κλιμακωτή υπηρεσιακή ενημέρωση», στο τέλος, δε, ότι δεν μπορούν να εισέλθουν στο πλοίο, χωρίς, ωστόσο, αυτή η άρνηση να δικαιολογηθεί περαιτέρω. Επισμαίνεται ότι το συγκεκριμένο περιστατικό αποτελεί την πρώτη φορά από την ανάληψη των σχετικών ειδικών αρμοδιοτήτων¹⁶⁵ που η Διοίκηση έχει αρνηθεί την είσοδο σε στελέχη του Συνηγόρου σε οιοδήποτε χώρο περιορισμού ή στέρησης της ελευθερίας, επικαλούμενη το άρ. τέταρτο του Ν. 4228/2014¹⁶⁶, που προβλέπει αφενός μεν ιεραρχική απόφαση σε περίπτωση άρνησης, και αφετέρου υποχρέωση νόμιμης αιτιολογίας, ενώ η τελευταία ουδέποτε παρασχέθηκε. Κατόπιν των ανωτέρω, ο Συνήγορος εισηγήθηκε, σε περίπτωση που υπάρξει στο μέλλον κατ' εξαίρεση ανάγκη χρήσης

165. Δηλαδή τόσο ως φορέα ελέγχου της τήρησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, κατά τις διαδικασίες των επιχειρήσεων επιστροφών, και επανεισδοχής υπηκόων τρίτων χωρών (Ν. 3907/2011), όσο και ως Εθνικό Μηχανισμό Πρόληψης Βασανιστηρίων και Κακομεταχείρισης (4228/2014).

166. Οι δυντικές εξαιρέσεις επίσκεψης του οποίου προσιδιάζουν στην Υποεπιτροπή Πρόληψης των Βασανιστηρίων του Ο.Η.Ε. (SPT), σύμφωνα με το άρ. 14 παρ. 2 του Πρόσθετου Προαιρετικού Πρωτοκόλλου (OPCAT) και όχι στον Ε.Μ.Π., σύμφωνα με το άρ. 20 του ίδιου Πρωτοκόλλου. Βλ. παρ. 1 άρθρου τέταρτου Ν. 4228/2014: «1. Κατά την ενάσκηση των καθηκόντων του, ο Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης διενεργεί επισκέψεις σε όλους τους χώρους στέρησης της ελευθερίας, με ή χωρίς προηγούμενη ενημέρωση των αρμόδιων αρχών που προϊστανται των χώρων αυτών. Αιτιολογημένη αντίρρηση για επίσκεψη σε συγκεκριμένο χώρο στέρησης της ελευθερίας μπορεί να προβληθεί, υπό την αίρεση της έγκρισής της από την αμέσως ανώτερη αρχή εντός είκοσι τεσσάρων ωρών, μόνο για επείγοντες και επιτακτικούς λόγους εθνικής άμυνας, δημόσιας ασφάλειας, φυσικών καταστροφών ή σοβαρής αναταραχής στο χώρο στον οποίο πρόκειται να πραγματοποιηθεί η επίσκεψη, οι οποίοι αποτρέπουν προσωρινά την πραγματοποίηση μιας τέτοιας επίσκεψης».

αρματαγωγών πλοίων για επείγουσα στέγαση παράτυπων μεταναστών, τυχόν κράτηση στον εσωτερικό χώρο αφενός να μην είναι πολυήμερη και αφετέρου να διασφαλίζεται ο αναγκαίος διαχωρισμό γυναικών από άνδρες, αλλά και οικογενειών ή τυχόν ασυνόδευτων ανηλίκων – περιπτώσεις, για τις οποίες, άλλωστε, δεν ενδείκνυται η κράτηση, όπως έχει επανειλημμένα επισημανθεί από τον Συνήγορο¹⁶⁷ – ενώ πρόσθετο λόγο επανεξέτασης των συνθηκών στέγασσης σε κλειστό χώρο μεγάλου αριθμού ανθρώπων, αποτελεί η προφύλαξη της διάδοσης της πανδημίας.

γ. Καραντίνα σε πλοίο

Ο Συνήγορος έθεσε στον Υπουργό Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής και στην Περιφέρεια Αττικής το ζήτημα που ανέκυψε μετά τον κατάπλου στον Πειραιά του επιβατηγού – οχηματαγωγού «Ελευθέριος Βενιζέλος» και τη θέση των επιβαινόντων υπό καθεστώς υποχρεωτικής παραμονής (καραντίνα). Επικαλούμενος την ειδική αρμοδιότητά του, που καταλαμβάνει και τις συνθήκες προληπτικού περιορισμού για υγειονομικούς λόγους, τόσο σε πάσης μορφής εγκαταστάσεις, όσο και σε πλωτά μέσα, ο Συνήγορος ζήτησε ενημέρωση σχετικά με τον αριθμό των προσώπων υπό καθεστώς καραντίνας, τον αριθμό εκείνων που νοσηλεύονται ή έχουν καθ' οιονδήποτε τρόπο αποδεσμευθεί, και τους ακριβείς χώρους όπου παρέμειναν οι τελούντες υπό περιορισμό. Από τις απαντήσεις των υπηρεσιών, προέκυψε πως στην εν λόγω περίπτωση είχαν επαρκώς τηρηθεί τα σχετικά μέτρα ασφαλείας, οι δε εμπλεκόμενοι, μετά τη λήξη της προβλεπόμενης περιόδου, επέστρεψαν στις χώρες τους.

6.2.3. Αντιμέτωπιση των ψυχικά ασθενών από τα αστυνομικά όργανα κατά τη μεταφορά τους προς εκτέλεση παραγγελίας ακούσιας νοσηλείας

Ο Συνήγορος, σε συνέχεια εξέτασης αντίστοιχων υποθέσεων, απευθύνθηκε εγγράφως προς το Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ. και την Εισαγγελία του Αρείου Πάγου, σχετικά με τον τρόπο μεταχείρισης των ψυχικά ασθενών από τα αστυνομικά όργανα, κατά τη μεταφορά τους προς εκτέλεση παραγγελίας ακούσιας νοσηλείας, επισημαίνοντας ότι οι φερόμενοι ως ψυχικά ασθενείς πρέπει να διαφοροποιούνται από τους λοιπούς καταδικασθέντες και να προσεγγίζονται με διαφορετικό τρόπο, ιδίως δε να αποφεύγονται η δέσμευσή τους με χειροπέδες και η κράτησή τους (πολύ περισσότερο, μάλιστα, η διανυκτέρευσή τους) σε αστυνομικό τμήμα ή τμήμα μεταγωγών. Ο Συνήγορος έχει ήδη προτείνει τη θεσμοθέτηση της υποχρεωτικής μετα-

167. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.608123>.

φοράς των ασθενών, με ειδικά προς τούτο διαμορφωμένα οχήματα του Ε.Κ.Α.Β., την εκπαίδευση των πληρωμάτων για την ασφαλή και αξιοπρεπή μεταφορά τους και, σε εξαιρετικές περιπτώσεις, τη συνδρομή ειδικά εκπαιδευμένου προσωπικού της ΕΛ.ΑΣ. για την ασφάλεια του ασθενή ή/και τρίτων¹⁶⁸.

168. <https://www.synigoros.gr/resources/docs/206391.pdf>.

Νομοθετικές και Οργανωτικές
προτάσεις – Παρατηρήσεις
επί Σχεδίων Νόμου –
Ειδικές Εκθέσεις

Νομοθετικές και Οργανωτικές προτάσεις – Παρατηρήσεις επί Σχεδίων Νόμου – Ειδικές Εκθέσεις

Κατά το 2020, ο Συνήγορος του Πολίτη υπέβαλε νομοθετικές και οργανωτικές προτάσεις για τη βελτίωση των παρεχόμενων δημοσίων υπηρεσιών, τον εκσυγχρονισμό θεσμικών νομοθετημάτων και του νομοθετικού πλαισίου δράσης της δημόσιας διοίκησης, καθώς και την άρση προβλημάτων και αδικιών που οφείλονται σε ελαττώματα, κενά ή αβλεψίες της υφιστάμενης νομοθεσίας.

Ακόμη, ο Συνήγορος του Πολίτη υπέβαλε τις προτάσεις του κατά τη δημόσια συζήτηση εννέα (9) σχεδίων νόμων και εκπόνησε ειδική έκθεση με αντικείμενο μείζονος περιβαλλοντικού ενδιαφέροντος για τη διαχείριση των αποβλήτων, καθώς και μια ειδική έκθεση σχετικά με εξαιρετικά ζητήματα προστασίας ανηλίκων.

1. Νομοθετικές και Οργανωτικές προτάσεις

1.1. Υπουργείο Δικαιοσύνης

Προτάθηκαν, ενόψει των εργασιών της νομοπαρασκευαστικής επιτροπής για την αναθεώρηση του Οικογενειακού Δικαίου, οι αναγκαίες τροποποιήσεις σε σχέση με τη βέλτιστη κατοχύρωση των δικαιωμάτων όλων των εμπλεκόμενων μερών, και ιδίως του δικαιώματος του παιδιού σε κοινή ανατροφή και από τους δύο γονείς του, ανεξάρτητα από την ύπαρξη ή διατήρηση νομικού δεσμού μεταξύ των τελευταίων, και των συναφών με αυτό δικαιωμάτων σε επικοινωνία και διατροφή.

Επιπλέον **προτάθηκαν**:

- η μεταβολή του μοντέλου της υιοθεσίας, σε «ανοιχτό», το οποίο θα εξυπηρετεί καλύτερα τα συμφέροντα όλων των εμπλεκόμενων μερών και πρωτίστως τα δικαιώματα του παιδιού,
- νέες ρυθμίσεις σχετικά με τις διατάξεις για την άσκηση της επιμέλειας και της επικοινωνίας, που να μη συνδέονται απαραίτητα με τη γονική ιδιότητα,
- τροποποίηση των όρων για τη σύναψη του γάμου, καθώς δεν προστατεύουν επαρκώς την ανηλικότητα.

Ενόψει της κατάρτισης του Νέου Σχεδίου Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού¹⁶⁹, ο Συνήγορος **πρότεινε** στον Εθνικό Μηχανισμό Εκπόνησης, Παρακολούθησης και Αξιολόγησης Σχεδίων Δράσης για τα Δικαιώματα του Παιδιού¹⁷⁰:

- Διασφάλιση της συνέχειας των παρεμβάσεων με τον ορισμό μεγαλύτερης διάρκειας του σχεδίου
- Καταγραφή των υπηρεσιών παιδικής προστασίας και των υφιστάμενων κενών, αποτύπωση της στοχοθεσίας του σχεδίου και πρόβλεψη δεικτών για την αξιολόγησή του
- Πρόβλεψη ενδεχόμενης αύξησης των πιστώσεων για την ενίσχυση του συστήματος παιδικής προστασίας και της εκπαίδευσης
- Πρόβλεψη διαδικασιών ακρόασης της γνώμης των παιδιών και συμμετοχής τους στη λήψη αποφάσεων
- Αναδιάρθρωση των αξόνων – στόχων του Σχεδίου, με κριτήριο το δικαίωμα του παιδιού και όχι τις επιμέρους πληθυσμιακές ομάδες
- Εμπλουτισμό επιμέρους αξόνων, με περαιτέρω δράσεις και πολιτικές (σε πεδία όπως πρόνοια, πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, παιδιά με αναπηρία) και επικαιροποίηση, όπου απαιτείται (λ.χ. αποϊδρυματοποίηση).
- **Προτάθηκε** στη Συντονιστική Επιτροπή των Συμβολαιογραφικών Συλλόγων Ελλάδας να διευκρινιστεί με σχετική εγκύκλιο ότι, με βάση το ισχύον νομικό πλαίσιο¹⁷¹, είναι νόμιμη η κατάρτιση συμβολαιογραφικών πράξεων με συμβαλλόμενους ή εμπλεκόμενους πολίτες τρίτων χωρών, που διαμένουν νόμιμα στην Ελλάδα με οποιονδήποτε τρόπο, γεγονός που αποδεικνύεται από σχετικό έγγραφο.

1.2. Υπουργείο Εξωτερικών

- **Προτάθηκε** η τροποποίηση του άρθρου 111 του Ν. 3566/2007, ούτως ώστε να έχουν δικαίωμα συμμετοχής στις εξετάσεις για εισαγωγή στο τμήμα υπαλλήλων Οικονομικών και Εμπορικών Υποθέσεων (Οικονομική Διπλωματία) της Ε.Σ.Δ.Δ.Α. υποψήφιοι με άριστη γνώση πλέον της αγγλικής γλώσσας και μίας ακόμα, με επιλογή μεταξύ περισσότερων γλωσσών (ισπανικής, ιταλικής, κ.λπ.), και όχι αποκλειστικά της γαλλικής και γερμανικής γλώσσας.

169. Όπως προβλέπεται από τον Ν. 4491/2017.

170. Ο Εθνικός Μηχανισμός υπάγεται στη Γενική Γραμματεία Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων.

171. Άρθ. 27 Ν. 4251/2014 «Υποχρεώσεις Συμβολαιογράφων», όπως ισχύει.

1.3 Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων

- **Προτάθηκε** η επέκταση των αναπηρικών προνοιακών παροχών του Ο.Π.Ε.Κ.Α., αφενός (α) στους επί μακρόν διαμένοντες στην Ελλάδα πολίτες τρίτων χωρών, και αφετέρου (β) σε όσους δεν διαθέτουν μεν άδεια επί μακρόν διαμένοντος, αλλά κατοικούν νόμιμα και αδιάλειπτα στη χώρα επί ορισμένο αριθμό ετών, και ενδεχομένως πληρούν όρους ένταξης των ειδών που αναφέρει το άρθρο 90 παρ. 2 Ν. 4251/2014.
- **Προτάθηκε** η επανεξέταση των προβλεπόμενων ημερών ασφάλισης για το συνταξιοδοτικό δικαίωμα, σε ασφαλισμένους με διαδοχική ασφάλιση που έχουν συμπληρώσει το 67^ο έτος της ηλικίας τους, κατά την τελευταία πενταετία απασχόλησης.

Ανταπόκριση: Το άρθρο 26 Ν. 4670/2020 τροποποίησε το άρθρο 19 Ν. 4387/2016 προς την κατεύθυνση διευκόλυνσης της πρόσβασης των προσώπων με δεκαπέντε έτη ασφάλισης και ηλικία 67 ετών, χωρίς να απαιτείται η προϋπόθεση των 300 ημερών ασφάλισης, κατά την τελευταία πενταετία απασχόλησης.

- **Προτάθηκε** νομοθετική ρύθμιση για ασφαλισμένο που συνταξιοδοτήθηκε ως γονέας αναπήρου τέκνου (άρθρο 37 του Ν. 3996/2011), ως προς το δικαίωμα να ζητήσει να συνταξιοδοτηθεί με άλλες διατάξεις, εφόσον βεβαίως πληροί τις αντίστοιχες συνταξιοδοτικές προϋποθέσεις.

Ανταπόκριση: Στο άρθρο 28 του Ν. 4670/2020 προβλέπεται ότι: «Στην περίπτωση αυτή ο γονέας, ο σύζυγος ή ο αδελφός του αναπήρου, εφόσον πληροί τις προϋποθέσεις συνταξιοδότησης λόγω γήρατος, δύναται να υποβάλει νέα αίτηση συνταξιοδότησης. Το δικαίωμα συνταξιοδότησης κρίνεται σύμφωνα με τις διατάξεις που ισχύουν κατά το χρόνο υποβολής της νέας αίτησης».

- **Προτάθηκε** η πλήρης εθνική σύνταξη να καταβάλλεται, εφόσον ο ασφαλισμένος έχει συμπληρώσει 20 έτη ασφάλισης. Περαιτέρω, δεδομένου ότι οι Ν. 4387/2016 και 4670/2020 δεν περιλαμβάνουν διάταξη με την οποία να κατοχυρώνεται κατώτατο όριο σύνταξης για όλους τους ασφαλισμένους, προτάθηκε η εκ νέου εισαγωγή διάταξης, η οποία να κατοχυρώνει κατώτατη σύνταξη για όλους τους ασφαλισμένους.
- **Προτάθηκε** να μην εφαρμόζεται μείωση στο ποσόν του Επιδόματος Κοινωνικής Αλληλεγγύης Ανασφάλιστων Υπερηλικών, εφόσον θεμελιώνεται το σχετικό δικαίωμα, με βάση τα έτη προηγούμενης διαμονής.

Προτάσεις σχετικά με το Πρόγραμμα «Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα» (Ε.Ε.Ε.)

- **Προτάθηκε** η τροποποίηση των διατάξεων που αφορούν στο Πρόγραμμα, ώστε να καταστεί δυνατό να ενταχθούν σε αυτό και α) όσοι ακραία φτωχοί αναγκάζονται από την οικονομική τους κατάσταση να συγκατοικούν (είτε ως συνιδιοκτήτες ή συμμισθωτές κατοικίας, είτε ως υπομισθωτές ή έχοντες δικαίωμα δωρεάν χρήσης ενός μέρους κατοικίας) με άτομο που έχει εισόδημα υψηλότερο του ορίου εισοδήματος για τον αντίστοιχο τύπο νοικοκυριού, χωρίς ωστόσο να υπάρχει με το άτομο αυτό κοινό νοικοκυριό, β) όσοι ακραία φτωχοί φιλοξενούνται είτε λόγω αστεγίας, είτε λόγω προβλημάτων υγείας τους, συνήθως σε ανάλογες δομές, χωρίς όμως ούτε οι ίδιοι να λαμβάνουν κάποια κοινωνικοασφαλιστική ή προνοιακή παροχή, λ.χ. λόγω γήρατος ή ασθένειας, ούτε τα φιλοξενούμενα πρόσωπα ή οι δομές να τους παρέχουν τα αναγκαία για μία αξιοπρεπή διαβίωση χωρίς κόστος.
- Στις περιπτώσεις «αμέλειας υπαλλήλου των Δήμων ή των Κέντρων Κοινότητας κατά τη διαδικασία υποβολής της αίτησης» προβλέπεται δυνατότητα του Ο.Π.Ε.Κ.Α., μετά από εισήγηση του αρμόδιου Δήμου, να αποφασίσει και να καταβάλει αναδρομικά ποσά επιδότησης μέσα από την ηλεκτρονική πλατφόρμα του Προγράμματος. Προτάθηκε να προβλεφθεί ανάλογη δυνατότητα και για κάθε άλλη περίπτωση ευθύνης της Διοίκησης.
- **Προτάθηκε** να μην συνυπολογίζονται στο εισόδημα που είναι κρίσιμο για την ένταξη στο Πρόγραμμα Ε.Ε.Ε. και για το ύψος της επιδότησης αυτού, τα ποσά των τελευταίων έξι, από τα δώδεκα προβλεπόμενα μηνιαία επιδόματα μακροχρονίως ανέργων, ώστε κάθε μακροχρονίως άνεργος που υποβάλλει αίτηση ένταξης εντός των πέντε επόμενων μηνών από την λήξη της δωδεκάμηνης επιδότησης μακροχρονίως ανέργων, να λαμβάνει το πλήρες ποσό που αντιστοιχεί στο νοικοκυριό του.
- **Προτάθηκε** να προβλεφθεί δυνατότητα τροποποίησης της εγκεκριμένης αίτησης (ή ανάκλησής της και υποβολής νέας) εντός ορισμένου, ενιαίου για όλες τις περιπτώσεις, χρονικού διαστήματος όταν ο πολίτης επιθυμεί να διορθώσει στοιχεία που δήλωσε στην αίτηση ανυπαίτια ή από πλάνη, αναγόμενη σε πράξεις ή παραλείψεις της Διοίκησης.
- **Προτάθηκε** να διατηρηθεί μόνον η κύρωση του εξαμήνου αποκλεισμού, και μόνον για όσα νοικοκυριά εισέπραξαν κατά το χρόνο ένταξής τους στο Πρόγραμμα αχρεωστήτως καταβληθέντα ποσά ενίσχυσης, καθώς και ποσά από άλλες πηγές, ύψους ίσου ή μεγαλύτερου από το ύψος των ενισχύσεων που θα δικαιούσαν να λάβουν, εάν δεν είχε ανασταλεί η απόφαση ένταξής τους στο Ε.Ε.Ε.

- Λόγω της επιτακτικής ανάγκης να μην εκτίθεται κανένα ακραία φτωχό νοικοκυριό σε καταστάσεις που θέτουν σε κίνδυνο την επιβίωσή του, προτάθηκε η τροποποίηση των διατάξεων του Προγράμματος Ε.Ε.Ε., ώστε είτε να παρέμπουν στον, γενικώς ισχύοντα στον Ο.Π.Ε.Κ.Α., κανόνα περί συμψηφισμού των επιστρεπτέων ποσών αχρεωστήτως καταβληθέντων ποσών ενίσχυσης σε χαμηλού ύψους δόσεις, είτε να θεσπιστεί επιεικέστερη αυτού διάταξη.

Προτάσεις για το «Επίδομα στέγασης»

- **Προτάθηκε** να τεθεί ρητή πρόβλεψη, περί του ότι το εξάμηνο για το οποίο ζητείται το επίδομα στέγασης, μπορεί να καλύπτεται με δύο διαδοχικά μισωτήρια, αντί ενός.
- **Προτάθηκε** το εισοδηματικό όριο ένταξης στο Πρόγραμμα να αυξηθεί κατά 3.500 ευρώ για τα νοικοκυριά που απαρτίζονται αποκλειστικά από έναν γονέα και ένα ή περισσότερα ενήλικα τέκνα έως 25 ετών που φοιτούν σε πανεπιστημιακές σχολές ή σχολεία ή ινστιτούτα επαγγελματικής εκπαίδευσης ή κατάρτισης, ανεξάρτητα από τον τόπο διαμονής τους.

Σε ό,τι αφορά στη μεταρρύθμιση της νομοθεσίας περί αναδοχής και υιοθεσίας, προτάθηκαν:

- εφαρμογή μεταβατικών κριτηρίων για την καταχώρηση στο Εθνικό Μητρώο των εκκρεμών αιτήσεων υιοθεσίας μέχρι την έναρξη λειτουργίας του πληροφοριακού συστήματος Αναδοχής – Υιοθεσίας,
- μεταβολή της υφιστάμενης δυνατότητας υποβολής ταυτόχρονης αίτησης για αναδοχή και για υιοθεσία,
- άμεση έκδοση της Κ.Υ.Α. που προβλέπεται¹⁷² για τον καθορισμό των όρων υλοποίησης της επαγγελματικής αναδοχής,
- διεύρυνση του πεδίου εφαρμογής της επαγγελματικής αναδοχής, πέραν των παιδιών με αναπηρία και σοβαρές ψυχικές διαταραχές, και σε άλλες κατηγορίες ανηλίκων, των οποίων η αναδοχή παρουσιάζει δυσκολίες,
- θεσμοθέτηση δυνατότητας άμεσης τοποθέτησης σε ανάδοχες οικογένειες, με εισαγγελική εντολή, παιδιών που απομακρύνονται από το οικογενειακό περιβάλλον, αντί της φιλοξενίας τους σε νοσηλευτικά ιδρύματα,

172. Άρθ. 5 Ν. 4538/2018.

- άμεση έκδοση της προβλεπόμενης¹⁷³ Κ.Υ.Α. για τη ρύθμιση θεμάτων μηνιαίας οικονομικής ενίσχυσης σε όλους τους αναδόχους,
- κατάργηση των ηλικιακών κριτηρίων που εισήχθησαν¹⁷⁴ για την αναδοχή, κατ' αναλογία προς την υιοθεσία, ώστε να είναι δυνατή η ανάδοχη φροντίδα και από άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, που πληρούν τις λοιπές προϋποθέσεις.
- **Προτάθηκε** να χορηγείται επίδομα παιδιού και σε τέκνα εκτός γάμου που αναγνωρίστηκαν από τον πατέρα τους, ο οποίος ασκεί τη γονική μέριμνα όχι μόνο βάσει δικαστικής απόφασης, αλλά και βάσει συμφωνίας των γονέων.
- **Προτάθηκε** η τροποποίηση της διάταξης του άρ. 2 παρ. 4 του Π.Δ. 226/99 (η οποία εφαρμόζεται, κατ' αναλογία, και στην αναδοχή ανηλίκων), περί συνυπογραφής των εκθέσεων κοινωνικής έρευνας για υιοθεσία ανηλίκου – εκτός από τον/την κοινωνικό/ή λειτουργό που τις συντάσσει – και από την «προϊσταμένη αρχή», ώστε να προβλέπεται ότι οι εκθέσεις δεν υπογράφονται, αλλά διαβιβάζονται αρμοδίως από τον προϊστάμενο της υπηρεσίας, καθώς και η απαλοιφή του αντίστοιχου πεδίου για «υπογραφή προϊσταμένου» από τα έντυπα κοινωνικής έρευνας στην ηλεκτρονική πλατφόρμα www.anynet.gr.
- **Προτάθηκε:** α) η άμεση δημιουργία κατάλληλων και επαρκών χώρων σύντομης φιλοξενίας, όπως έχει εξαγγελθεί, και επομένως, η κατάργηση του φαινομένου παραπομπής σε νοσοκομείο παιδιών που απομακρύνονται από τις οικογένειές τους κατόπιν εισαγγελικής παραγγελίας, β) η πρόβλεψη στα νοσοκομεία (ιδίως τα Νοσοκομεία Παίδων) θέσεων βοηθητικού προσωπικού ή εξωτερικού βοηθητικού προσωπικού, στις αρμοδιότητες του οποίου να περιλαμβάνεται η φροντίδα ασυνόδευτων παιδιών, κατά το αναγκαίο διάστημα νοσηλείας τους¹⁷⁵.
- **Προτάθηκε** να χορηγείται επίδομα κίνησης και σε περιπτώσεις παιδιών, τα οποία de facto εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής, με δεδομένο ότι σκοπός της ως άνω διάταξης είναι η κάλυψη των αυξημένων δαπανών μετακίνησης των εν θέματι ατόμων, λόγω της σοβαρής δυσκολίας μετακίνησης.
- **Προτάθηκε** η επέκταση της επταήμερης άδειας που προβλέπει ο Ν. 3528/2007 και στις υπαλλήλους του ιδιωτικού τομέα, στις οποίες εφαρμόζονται μέθοδοι υποβοηθούμενης αναπαραγωγής. Επίσης, προτάθηκε η χορήγηση διευκο-

173. Άρθρο 12 παρ. 5 Ν. 4538/2018.

174. Άρθρο 8 παρ. 2^ο του Ν. 4538/18.

175. Στόχος είναι η παροχή της αναγκαίας φροντίδας και σε ανηλίκους που στερούνται Π.Α.Α.Υ.Π.Α. ή Α.Μ.Κ.Α., σύμφωνα με το άρθ. 4368/2015, που καλύπτει όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα από οποιαδήποτε άλλη προϋπόθεση.

λύνσεων (π.χ. ολιγόωρες άδειες) στις γυναίκες που υποβάλλονται σε μεθόδους ιατρικώς υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, προκειμένου να δύνανται να αντεπεξέλθουν στις ιδιαίτερες αυξημένες ανάγκες ενός προγράμματος εξωσωματικής γονιμοποίησης.

- **Προτάθηκε**, για την εξισορρόπηση της ιδιωτικής κι επαγγελματικής ζωής των εργαζομένων: α) Η θεσμοθέτηση 6μηνης γονικής άδειας ανατροφής τέκνου για τους απασχολούμενους με συμβάσεις ιδιωτικού δικαίου, που δεν δικαιούνται την 9μηνη γονική άδεια ανατροφής τέκνου, σύμφωνα με τον δημοσιονομικό κώδικα και β) Η επέκταση της ειδικής παροχής προστασίας μητρότητας σε ειδικές κατηγορίες εργαζομένων, όπως οι απασχολούμενες στον ευρύτερο δημόσιο τομέα με συμβάσεις εργασίας ιδιωτικού δικαίου, ώστε να δικαιούνται σωρευτικής άδειας μητρότητας μετά από την άδεια λοχείας.
- **Προτάθηκε** να ενταχθούν και οι εργαζόμενοι – ωφελούμενοι των προγραμμάτων κοινωφελούς χαρακτήρα, με σχέση εργασίας ορισμένου χρόνου, των οποίων η σχέση εξαρτημένης εργασίας ανεστάλη λόγω της έκτακτης απαγόρευσης λειτουργίας των εργοδοτών τους, οι οποίοι ήταν δημόσιοι φορείς (π.χ. βρεφονηπιακοί σταθμοί) και όχι ιδιωτικές επιχειρήσεις, στις ευεργετικές διατάξεις του άρθρου δέκατου τρίτου της Π.Ν.Π. (Φ.Ε.Κ. Α' 64/14.03.2020) και της, κατ' εξουσιοδότηση εκδοθείσας, νομοθεσίας, καθώς πρόκειται για ευάλωτες ομάδες πληθυσμού που τελούσαν για μεγάλο χρονικό διάστημα σε κατάσταση μακροχρόνιας ανεργίας.

1.4. Υπουργείο Εσωτερικών

- **Προτάθηκε** η αποστολή διευκρινιστικής εγκυκλίου προς όλους τους φορείς του δημοσίου και του ευρύτερου δημοσίου τομέα, ώστε να μην εισάγεται σε προκήρυξεις ως όρος συμμετοχής των υποψηφίων που έχουν αποκτήσει την ελληνική ιθαγένεια με πολιτογράφηση, η προϋπόθεση παρέλευσης τουλάχιστον ενός έτους από την ημερομηνία απόκτησής της.
- **Προτάθηκε** η επανεξέταση και αναθεώρηση του ανωτάτου ορίου ηλικίας των 65 ετών, που τίθεται ως όρος συμμετοχής υποψηφίων σε διαδικασίες πρόσληψης προσωπικού για την κάλυψη εποχιακών, περιοδικών ή κατεπείγουσών αναγκών (άρ. 21 του Ν. 2190/1994), ιδίως για τους υποψηφίους που τους απομένουν ελάχιστα έτη για τη θεμελίωση δικαιώματος συνταξιοδότησης.
- **Προτάθηκε** ο εκσυγχρονισμός της εκλογικής διαδικασίας, με μέριμνα για τη διευκόλυνση των ατόμων με αναπηρία στην άσκηση του εκλογικού τους δικαιώματος.

Ανταπόκριση: Τον Φεβρουάριο του 2020, το Υπουργείο ισχυρίστηκε ότι οι ανάγκες των ατόμων με αναπηρία κατά την εκλογική διαδικασία καλύπτονταν ήδη μέσω των εγκυκλίων που το ίδιο εξέδιδε, πριν από κάθε εκλογική διαδικασία. Ωστόσο, οι προτάσεις του Συνηγόρου προβλέπονται στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Αναπηρία στο στόχο 26.

- **Προτάθηκε** η βελτίωση του νομοθετικού πλαισίου αδειών ανατροφής/διευκολύνσεων που δικαιούνται οι ανάδοχοι θετοί γονείς, καθώς προβλέπονταν ειδικοί περιορισμοί για την κατηγορία αυτή. Ο Συνήγορος υπογράμμισε ότι, με τους περιορισμούς αυτούς, υποτιμάται η σημασία δημιουργίας του αναγκαίου συνδέσμου μεταξύ των μελών μίας μη βιολογικής οικογένειας, κατ' αναλογία με τα ισχύοντα για τις διευκολύνσεις των βιολογικών γονέων.

Ανταπόκριση: Επήλθε τροποποίηση της διάταξης του άρθρου 53, παρ. 2 του Ν. 3528/2007, σύμφωνα με τις προτάσεις του Συνηγόρου.

- **Προτάθηκε** (η πρόταση απευθύνθηκε και στο Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων) η επανεξέταση του νομοθετικού πλαισίου για την αδειοδότηση των καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος (Κ.Υ.Ε.), ιδίως ως προς τις περιπτώσεις που γειτνιάζουν με υφιστάμενες σχολικές μονάδες και πιο συγκεκριμένα:
 - η ρητή απαγόρευση αδειοδότησης νέων καταστημάτων υγειονομικού ενδιαφέροντος με πώληση οινοπνευματωδών ποτών, όταν γειτνιάζουν με σχολικές μονάδες που βρίσκονται σε απόσταση μικρότερη των πενήντα (50) μέτρων από αυτές,
 - η ρητή απαγόρευση χορήγησης άδειας κοινόχρηστου χώρου σε όλα τα καταστήματα υγειονομικού ενδιαφέροντος, για την ανάπτυξη τραπεζοκαθισμάτων, σε όλο το μήκος της περιφραξης των σχολικών συγκροτημάτων.

Αποδοχή προτάσεων προηγούμενων ετών

- **Είχε προταθεί** η τροποποίηση του άρ. 13 Ν. 344/1976, για τη διόρθωση των ληξιαρχικών πράξεων, ώστε να κατοχυρωθούν οι αρμοδιότητες της Εισαγγελίας να χορηγεί άδεια διόρθωσης σφαλμάτων, που δεν αφορούν στα βασικά στοιχεία της πράξης, ακόμη και όταν δεν οφείλονται σε προφανή παραδρομή, και του ληξιάρχου να διορθώνει μόνος και λοιπά σφάλματα (όχι μόνο ορθογραφικά, φθολογικά ή τονισμού), που οφείλονται σε παραδρομή¹⁷⁶.

Ανταπόκριση: Με το άρ. 28 Ν. 4674/2020 υιοθετήθηκε πλήρως η πρόταση του Συνηγόρου.

176. Ετήσια Έκθεση 2019, σελ. 159.

1.5. Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου

- **Προτάθηκε** η πρόσβαση των μελών της οικογένειας υπηκόων τρίτης χώρας στην εξαρτημένη εργασία – παροχή υπηρεσιών ή έργου, κατά την έκδοση της αρχικής άδειας διαμονής για οικογενειακή επανένωση, και όχι μόνο κατά την ανανέωση αυτής.

Ανταπόκριση: Με το άρθρο 40 του Ν. 4686/2020 (Α΄ 96) αντικαταστάθηκε η περίπτωση β΄ της παραγράφου 1 του άρθρου 75 του Ν. 4251/2014, και πλέον παρέχεται η δυνατότητα εργασίας στα μέλη της οικογένειας υπηκόου τρίτης χώρας, κατά την αρχική χορήγηση της άδειας διαμονής, και όχι μόνο κατά την πρώτη ανανέωση αυτής.

- **Προτάθηκε** η διεύρυνση των περιπτώσεων των υπηκόων τρίτων χωρών που δικαιούνται τη χορήγηση της Ειδικής Βεβαίωσης Νόμιμης Διαμονής της παρ. 5 του άρθρου 25 του Ν. 4251/2014.

Ανταπόκριση: Με το άρθρο 39 του Ν. 4686/2020 (Α΄ 96) αντικαταστάθηκαν οι περ. α΄ και β΄ της παραγράφου 5 του άρθρου 25 του Ν. 4251/2014, ώστε η Ειδική Βεβαίωση Νόμιμης Διαμονής να χορηγείται στους πολίτες τρίτων χωρών που αποφυλακίζονται και τους επιβάλλονται περιοριστικοί όροι, η τήρηση των οποίων απαιτεί τη διαμονή τους στη χώρα, καθώς και σε πολίτες τρίτων χωρών που τους επιβλήθηκε περιοριστικός όρος στο στάδιο, είτε της ποινικής προδικασίας, είτε της εκτέλεσης σχετικής δικαστικής απόφασης, η τήρηση του οποίου, ομοίως, απαιτεί τη διαμονή τους στη χώρα.

- **Προτάθηκε** η δυνατότητα ηλεκτρονικής υποβολής αιτημάτων για χορήγηση/ ανανέωση αδειών διαμονής και συμπληρωματικών εγγράφων επί αιτήσεων που έχουν υποβληθεί για χορήγηση/ανανέωση αδειών διαμονής, ώστε να μην είναι αναγκαία η αυτοπρόσωπη παρουσία των υπηκόων τρίτων χωρών ή των νομίμων εκπροσώπων τους, με γνώμονα την απλούστευση και την επιτάχυνση της διαδικασίας.

Ανταπόκριση: Η Διοίκηση, προσαρμοζόμενη στις ανάγκες των τρεχουσών συνθηκών λόγω Covid – 19, επίσπευσε τις ενέργειες και εξέδωσε τις υπ΄ αριθμ. οικ. 14020/22.04.2020 και 16393/09.06.2020 υπουργικές αποφάσεις, δυνάμει των οποίων είναι δυνατή όχι μόνο η αποστολή μέσω ταχυδρομείου (συστημένη επιστολή) ή μέσω εταιρείας ταχυμεταφοράς, συμπληρωματικών εγγράφων επί εκκρεμών αιτήσεων, αλλά και άλλων αιτήσεων που προβλέπονται στο Ν. 4251/2014 και δεν αφορούν στη χορήγηση/ανανέωση τίτλων διαμονής ή ειδικών βεβαιώσεων νόμιμης διαμονής. Επιπλέον, έχει τεθεί σε λειτουργία ηλεκτρονική πλατφόρμα ραντεβού (e – ραντεβού) για τη δέσμευση ημερομηνίας επίδοσης και ανανέωσης αδειών διαμονής στις Υπηρεσίες Μετανάστευσης.

- **Προτάθηκε**, εξαιτίας της πανδημίας, η άμεση μετακίνηση των πλέον ευάλωτων πληθυσμών ασυνόδευτων ανηλίκων (λ.χ. με σοβαρές ή/και χρόνιες ασθένειες) από τα κρατητήρια, τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης και τους καταυλισμούς, σε πιο ασφαλείς χώρους φιλοξενίας με δυνατότητα απομόνωσης και διαχείρισης της κατάστασης ασθενούς με κορονοϊό. Επίσης, ζητήθηκε η παροχή οδηγιών στους φορείς που υλοποιούν προγράμματα στέγασης, για την αποτροπή κινδύνων διάδοσης στις δομές.

Ο Συνήγορος επανέλαβε την **πρότασή** του για ρητή κατάργηση του περιορισμού της ελευθερίας ασυνόδευτων ανηλίκων, στη βάση της προστατευτικής φύλαξης ή της διοικητικής κράτησης. Μεταβατικά, ζητήθηκε η έκδοση από την ΕΛ.ΑΣ. σαφών και επικαιροποιημένων οδηγιών υπό τη μορφή πρωτοκόλλου διαχείρισης ασυνόδευτων ανηλίκων. Στο ίδιο πλαίσιο προτάθηκε, σε περιπτώσεις μεταφοράς για φύλαξη από το αστυνομικό τμήμα εντοπισμού σε άλλο, ο φάκελος και η συνολική αρμοδιότητα διαχείρισης των υποθέσεων του ανηλίκου να μεταφέρονται επίσης στο τμήμα υποδοχής.

Ανταπόκριση: Με το Ν. 4760/2020 (άρ. 43) καταργήθηκε η προστατευτική φύλαξη ασυνόδευτων ανηλίκων σε αστυνομικά τμήματα.

1.6. Υπουργείο Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής

- **Προτάθηκε** στη Διεύθυνση Εκπαίδευσης Προσωπικού Λιμενικού Σώματος – Ελληνικής Ακτοφυλακής, να διευκρινίσει, σε συνεργασία με το Υπουργείο Υγείας και τον Πανελλήνιο Σύνδεσμο Ιατρικών Διαγνωστικών Κέντρων, εάν οι ιδιωτικοί φορείς νομιμοποιούνται να συμπληρώνουν το Υγειονομικό Δελτίο των υποψηφίων στις πανελλαδικές εξετάσεις, οι οποίοι επιθυμούν εισαγωγή στο Λιμενικό Σώμα, και σε περίπτωση καταφατικής απάντησης, να ενημερώσουν σχετικά όλα τα Κέντρα αυτά, ώστε να αποτρέπεται η ταλαιπωρία των οικογενειών.

1.7. Υπουργείο Οικονομικών

- **Προτάθηκε** η άμεση ενίσχυση σε προσωπικό, της Κτηματικής Υπηρεσίας Κυκλάδων Α' στη Σύρο, ή η άμεση λειτουργία της Κτηματικής Υπηρεσίας Κυκλάδων Β', με έδρα τη Νάξο, ώστε να αντιμετωπιστεί το τεράστιο πρόβλημα της αδυναμίας άσκησης των αρμοδιοτήτων τους.
- **Προτάθηκε** να χορηγείται η απαλλαγή από το τέλος ταξινόμησης αυτοκινήτου και στους γονείς που έχουν συναινετικό διαζύγιο με συμβολαιογραφικό έγγραφο, κι έχουν ρυθμίσει την επιμέλεια των ανήλικων τέκνων τους με έγγρα-

φη συμφωνία, όπως ισχύει και για τους γονείς με τρία (3) ανήλικα ή προστατευόμενα τέκνα – από τον ίδιο ή διαφορετικούς γάμους – για τα οποία έχουν με νόμο ή δικαστική απόφαση τη γονική μέριμνα και επιμέλεια.

- **Προτάθηκε** η χορήγηση επ' αόριστον φοροαπαλλαγών λόγω αναπηρίας, και ειδικότερα:
 - α) Η οριστικοποίηση (μονιμοποίηση) της ασφαλιστικής αναπηρίας, που συνεπάγεται και οριστική έξοδο ενός ΑμεΑ από την αγορά εργασίας, να επιφέρει και ταυτόχρονη οριστικοποίηση των φοροαπαλλαγών που δικαιούται με βάση την φοροδοτική του ικανότητα κατά την στιγμή εκείνη. Επιπλέον, να μην απαιτείται περαιτέρω ιατρική κρίση γιατί, ακόμη και εάν η ιατρική εικόνα επιδέχεται βελτίωση, αυτή δεν αντανακλάται στην οικονομική και τη φοροδοτική ικανότητα.
 - β) Η επανεξέταση της φοροδοτικής ικανότητας ενός ΑμεΑ, που θα επιφέρει και μείωση ή/και εξάλειψη των φοροαπαλλαγών που δικαιούται, να επέρχεται μόνο όταν υπάρχουν επιγενόμενες μετατροπές στην οικονομική του κατάσταση, λόγω απόκτησης περιουσίας ή εισοδήματος από άλλες πηγές. Στην περίπτωση αυτή, να υποχρεούται δια νόμου το ΑμεΑ να δηλώνει άμεσα στις φορολογικές αρχές την τροποποίηση της οικονομικής του κατάστασης και να επανεξετάζεται το πλαίσιο των φοροαπαλλαγών βάσει των εξελίξεων αυτών.
- **Προτάθηκε** να ρυθμιστεί νομοθετικά η υποχρέωση των πιστωτικών ιδρυμάτων να συμπεριλαμβάνουν στην ηλεκτρονική πληροφόρηση προς τη φορολογική διοίκηση και τις δαπάνες που εξοφλούνται με την προπληρωμένη κάρτα του Κ.Ε.Α.
- **Προτάθηκε** η αναζήτηση από την Α.Α.Δ.Ε. βεβαιωμένων οφειλών, προκειμένου να εξευρεθεί η βέλτιστη διαδικασία για την αναδρομική φορολόγηση ποσών από συντάξεις, τα οποία αφορούσαν στα έτη από 2010 έως και το 2012, τα οποία εισπράχθηκαν εντός του 2013, αλλά οι φορολογούμενοι, τις περισσότερες φορές χωρίς υπαιτιότητά τους, δεν τα είχαν συμπεριλάβει στις δηλώσεις φορολογίας εισοδήματος του οικονομικού έτους 2014 (εισόδημα 2013).

Ανταπόκριση: Το ζήτημα επιλύθηκε με νομοθετική ρύθμιση (άρθρο 5 του Ν. 4690/20, ΦΕΚ 104 Α' /30.05.20) και η Α.Α.Δ.Ε. προχώρησε σε διαγραφή προστίμων και επιβολή πλαφόν στις προσαυξήσεις.

- **Προτάθηκε** (η πρόταση απευθύνθηκε και στα Υπουργεία Ανάπτυξης και Επενδύσεων και Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων) να ληφθεί ειδική μέριμνα για τους ιδιοκτήτες ακινήτων, οι οποίοι έχουν υποστεί μείωση μισθώματος 40%, λόγω μίσθωσης του ακινήτου τους σε πληττόμενη επιχείρηση, ή σε ερ-

γαζόμενο σε πληττόμενη επιχείρηση, ούτως ώστε να εξαιρεθούν της ρύθμισης όσοι έχουν ιδιαίτερα χαμηλό συνολικό διαθέσιμο εισόδημα και βρίσκονται σε κίνδυνο φτώχειας. Ειδικότερα, προτάθηκε να επιδοτεί, σε αυτές τις περιπτώσεις, το κράτος το ποσό της μείωσης του ενοικίου.

1.8. Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων

- **Προτάθηκε** η θεσμοθέτηση της δυνατότητας αντικατάστασης του Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού (Ε.Β.Π.) σε περίπτωση αποχώρησης ή μακράς απουσίας για προσωπικούς λόγους, προκειμένου να μην στερούνται οι μαθητές με αναπηρία την αναγκαία, για τη σχολική φοίτηση, υποστήριξη. Επίσης, ο Συνήγορος εισηγήθηκε την πρόβλεψη δυνατότητας παροχής συγχρόνως παράλληλης στήριξης και υποστήριξης από Ε.Β.Π. ή Σχολικό Νοσηλευτή, σε μαθητές με αναπηρία και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, που φοιτούν στο γενικό σχολείο, όπου η παροχή και των δύο μέτρων κρίνεται αναγκαία από εκπαιδευτική άποψη και για την κάλυψη πρακτικών ή ιατρικών τους αναγκών.
- **Προτάθηκε** να προβλεφθεί δυνατότητα ανάθεσης κατ' οίκον διδασκαλίας και σε αναπληρωτές εκπαιδευτικούς ειδικής αγωγής, σε περιπτώσεις που η ανάγκη αυτή δεν καλύπτεται μέσω μόνιμων εκπαιδευτικών.
- **Προτάθηκε** η επέκταση του θεσμού της παράλληλης στήριξης στα μαθήματα όλων των επιστημονικών πεδίων των πανελλαδικών εξετάσεων – μέσω αναπληρωτών περισσότερων ειδικοτήτων από εκείνες που προβλέπονται σήμερα – ώστε να παρέχονται, κατά το δυνατό, ίσες ευκαιρίες επιτυχίας στους μαθητές με αναπηρία/ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες. Στο ίδιο πλαίσιο, της ενίσχυσης του θεσμού της παράλληλης στήριξης, ζητήθηκε η θέσπιση ρυθμίσεων, προκειμένου να διασφαλίζεται η παράλληλη στήριξη (ιδίως Braille ή Νοηματικής) και για μαθητές με αναπηρία/ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες απομακρυσμένων περιοχών, ώστε οι αρμόδιες Διευθύνσεις Εκπαίδευσης να νομιμοποιούνται να υποβάλουν αίτημα τοποθέτησης εκπαιδευτικού, ακόμη και με μικρότερο αριθμό ωρών από τον μέχρι σήμερα προβλεπόμενο.
- **Προτάθηκε** η διαφοροποίηση, με νομοθετική ρύθμιση, του τρόπου αξιολόγησης μαθητών με δυσλεξία – καθώς και με άλλης μορφής αναπηρία/ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες – στα μαθήματα κατεύθυνσης των εισαγωγικών και κατατακτήριων εξετάσεων των Καλλιτεχνικών και Μουσικών Γυμνασίων, προκειμένου να διασφαλίζεται η ισότιμη πρόσβασή τους στα εν λόγω σχολεία. Σε ό,τι αφορά στα καλλιτεχνικά σχολεία, ο Συνήγορος πρότεινε να επιτρέπεται η συμμετοχή στις εισαγωγικές εξετάσεις και σε παιδιά που διαβιούν σε περιοχές εκτός των γεωγραφικών ορίων του σχολείου και, σε περίπτωση

επιτυχίας, να προχωρά η εγγραφή εφόσον ο/η μαθητής/τρια μετοικεί στη γεωγραφική περιφέρεια του καλλιτεχνικού, όπου έγινε δεκτός/ή.

- **Προτάθηκε** η τροποποίηση της Κ.Υ.Α.¹⁷⁷, που ορίζει το πλαίσιο λειτουργίας των εκπαιδευτικών μονάδων, ώστε να περιληφθούν στις περιπτώσεις μαθητών που δικαιούνται εξ αποστάσεως εκπαίδευση λόγω της πανδημίας, τα παιδιά που συνοικούν με συγγενείς με σοβαρό νόσημα.
- **Προτάθηκε:** α) η έκδοση αναλυτικών οδηγιών ως προς τις περιπτώσεις, μη επιβαλλόμενης διενέργειας μοριακού διαγνωστικού τεστ για την επιστροφή μαθητή στο σχολείο, μετά από ασθένεια, οπότε αρκεί η γνωμάτευση θεράποντος ιατρού, β) η ενημέρωση των σχολείων ως προς τις κατά τόπους αρμόδιες δημόσιες δομές υγείας για τη δωρεάν διενέργεια του συγκεκριμένου τεστ σε παιδιά, ώστε να υποδεικνύονται αυτές στους γονείς και να μην επιβαρύνονται οι οικογένειες και γ) εφόσον απαιτείται προηγούμενη αξιολόγηση από παιδίατρο για τη διενέργεια του τεστ σε δημόσια δομή υγείας, η γνωστοποίηση στα σχολεία των, κατά τόπον αρμόδιων παιδιάτρων του δημόσιου τομέα, οι οποίοι θα εξετάζουν κατά προτεραιότητα τα ύποπτα περιστατικά, προκειμένου να τα παραπέμπουν, εάν κρίνεται αναγκαίο, για μοριακό έλεγχο.
- **Ειδικότερα**, ως προς την ευάλωτη ομάδα των προσφύγων, προτάθηκε η απόλειψη από εγκύκλιο του Υπουργείου¹⁷⁸ πρόβλεψης, σύμφωνα με την οποία οι μαθητές που επρόκειτο να φοιτήσουν σε Δ.Υ.Ε.Π. όφειλαν να προσκομίζουν, μαζί με τα υπόλοιπα δικαιολογητικά εγγραφής, αρνητικό τεστ κορονοϊού.

Ανταπόκριση: Το Υπουργείο ανταποκρίθηκε θετικά και ακολούθησε ορθή επανάληψη της εγκυκλίου, χωρίς τη συγκεκριμένη προϋπόθεση.

- **Προτάθηκε** η πρόβλεψη από το Υπουργείο, συγκεκριμένης διαδικασίας για την καταγραφή των αναγκών μαθητών, ως προς τον απαραίτητο εξοπλισμό για τη συμμετοχή στο πρόγραμμα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (ηλεκτρονικός υπολογιστής, τάμπλετ κ.ά.), την αποτύπωση του βαθμού κάλυψης των αιτημάτων και την αναζήτηση λύσης σε τοπικό επίπεδο ή κεντρικά, εφόσον εξακολουθούν να υπάρχουν ελλείψεις.
- **Προτάθηκε** η τροποποίηση των προβλέψεων για τα κινητά στο σχολείο, ώστε να απαγορεύεται μόνο η χρήση τους, αλλά να μπορούν οι μαθητές/τριες να τα φέρουν μαζί τους απενεργοποιημένα στη σχολική τσάντα, για λόγους ασφάλειας της μετακίνησής τους πριν και μετά το μάθημα. Επίσης, ο Συνήγορος

177. Κ.Υ.Α. Δ1Α/Γ.Π. οικ. 55339 – ΦΕΚ 3780/Β/08.09.2020.

178. Φ7/118240/Δ1 από 9.9.2020.

πρότεινε την απαγόρευση της χρήσης του κινητού τηλεφώνου στην τάξη από τους εκπαιδευτικούς, με την εξαίρεση έκτακτης υπηρεσιακής ή προσωπικής ανάγκης. Τέλος, προτάθηκε να δοθούν κατευθύνσεις στα σχολεία για προγραμματισμό σχετικών συζητήσεων με γονείς και παιδιά στην αρχή της σχολικής χρονιάς, και αποτύπωση κανόνων στον σχολικό κανονισμό.

- **Προτάθηκε** η εξέταση του ενδεχομένου ειδικής μοριοδότησης και της κατηγορίας των μονογονέων, κατά την τοποθέτηση αναπληρωτών εκπαιδευτικών στη Γενική Εκπαίδευση ή στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση, λαμβανομένου ιδίως υπόψη του ότι δεν προβλέπεται ειδική μοριοδότηση για τους μονογονείς κατά τη διαδικασία κατάταξής τους στους πίνακες (σχετική πρόταση είχε γίνει το 2019, βλ. Νομοθετικές – Οργανωτικές προτάσεις 2019, Ειδική Έκθεση Έσης Μεταχείρισης 2019, σελ. 113 – 114).
- **Προτάθηκε** η ανάκληση εγκυκλίου του Υπουργείου, σύμφωνα με την οποία δεν δικαιούνται άδεια ανατροφής οι εκπαιδευτικοί που, κατά την ημερομηνία του διορισμού τους, έχουν τέκνο άνω των δύο ετών.
- **Προτάθηκε** ρύθμιση ως προς τις επισκέψεις των ελληνικών σχολείων σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, που θα ορίζει απλή διαδικασία καταγραφής των συμμετεχόντων/ουσών και απαλλαγή (συνολικά) από το αντίτιμο εισόδου, ώστε να αποτρέπεται η διακριτική μεταχείριση μελών της μαθητικής κοινότητας. Παράλληλα, να εξεταστεί η δυνατότητα διεύρυνσης του δικαιώματος δωρεάν εισόδου και στα αλλοδαπά παιδιά που επισκέπτονται τους αρχαιολογικούς χώρους και τα μουσεία ιδιωτικά, με την προϋπόθεση, βεβαίως, της αποδεδειγμένης μόνιμης διαμονής τους στη χώρα.
- **Προτάθηκε** η διαδικασία συμπλήρωσης του μηχανογραφικού δελτίου για την εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ατόμων που πάσχουν από σοβαρές παθήσεις, χωρίς εξετάσεις, σε ποσοστό 5% επιπλέον των θέσεων εισακτέων, να ξεκινά ταυτόχρονα με τη διαδικασία των υποψηφίων που εισάγονται με εξετάσεις.

Αποδοχή προτάσεων προηγούμενων ετών

- **Είχε προταθεί** στις περιπτώσεις φοιτητών αιτούντων μετεγγραφή, οι οποίοι είναι άνω των 25 ετών, άγαμοι και διαθέτουν ατομικό εισόδημα, να λαμβάνεται υπόψη, κατά την μοριοδότηση οικονομικών κριτηρίων, το ατομικό και όχι το οικογενειακό εισόδημα.

Ανταπόκριση: Με το άρθρο 72 παρ. ζ, του Ν. 4692/2020 (Α' 111) προβλέπεται πλέον ότι, στη μοριοδότηση με βάση τα οικονομικά κριτήρια, «εφόσον ο αιτών τη μετεγγραφή ή μετακίνηση είναι άνω των 25 ετών, άγαμος και διαθέτει ατομικό

εισόδημα, λαμβάνεται υπόψη μόνο το ατομικό του εισόδημα».

- **Είχε προταθεί** η ενδεικτική αναφορά περιπτώσεων που μπορούν να χαρακτηριστούν ως σοβαρές και τεκμηριωμένα εξαιρετικές περιπτώσεις για την κατηγορία των κατ' εξαίρεση μετεγγραφών, προκειμένου να υπάρχει μια καταρχήν αποτύπωση και συστηματοποίηση αποδοχής σχετικών αιτημάτων.

Ανταπόκριση: Με το άρθρο 79, παρ. 1 του Ν. 4692/2020 (Α' 111) αποτυπώθηκαν, ενδεικτικά, τέσσερις τέτοιες χαρακτηριστικές κατηγορίες περιπτώσεων.

- Ο Συνήγορος **είχε προτείνει** ήδη από το 2009 και είχε επαναφέρει το 2015 τη ρητή πρόβλεψη στην εκπαιδευτική νομοθεσία του θεσμού του σχολικού κανονισμού, με ρύθμιση της διαδικασίας υλοποίησής του και έκδοση κατευθυντήριων οδηγιών για τη φιλοσοφία και το δυναμικό περιεχόμενο του κανονισμού, με έμφαση στη δημοκρατική διοίκηση του σχολείου.

Ανταπόκριση: Με το άρθρ. 37 του Ν. 4692/2020¹⁷⁹ εισήχθη ο θεσμός του εσωτερικού κανονισμού λειτουργίας σχολικών μονάδων, χωρίς ωστόσο την, προτεινόμενη από τον Συνήγορο, ευρεία και ενεργή συμμετοχή των μαθητών στη διαδικασία κατάρτισης και πρόβλεψης αναθεώρησης, μέσα από συλλογικές διαδικασίες. Στο ίδιο άρθρο προβλέπεται η δυνατότητα, κατόπιν εισήγησης του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, έκδοσης πρότυπου κανονισμού, στον οποίο θα τίθενται οι βασικοί άξονες και κανόνες λειτουργίας των σχολικών μονάδων, με ρητή αναφορά στη συνεργασία με όλα τα μέρη της σχολικής κοινότητας.

- **Είχε προταθεί** να τροποποιηθεί η διάταξη της παρ. 5 του άρθρ. 54 του Ν. 4589/2019, ώστε να γίνονται αποδεκτοί οι τίτλοι σπουδών (πτυχίο, μεταπτυχιακό, διδακτορικό) που φέρουν αναγνώριση από το Σ.Α.Ε.Π., κατ' εφαρμογή των διατάξεων του Π.Δ. 38/2010, οι οποίες διασφαλίζουν στους κατόχους τίτλους επαγγελματικά ισοδύναμους με τους απονεμόμενους από το ημεδαπό εκπαιδευτικό σύστημα, αλλά και το δικαίωμα της πρόσβασης σε επαγγελματική δραστηριότητα, και συγκεκριμένα αυτή του εκπαιδευτικού πρωτοβάθμιας ή δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.

Ανταπόκριση: Με τη διάταξη του άρθρου 50 του Ν. 4653/2020, οι μεταπτυχιακοί τίτλοι σπουδών και τα διδακτορικά διπλώματα που χορηγούνται από εκπαιδευτικά ιδρύματα της αλλοδαπής γίνονται δεκτά, εφόσον έχουν αναγνώριση ακαδημαϊκής ισοτιμίας από τον Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π. ή αναγνώριση επαγγελματικής ισοδυναμίας συναφούς αντικειμένου με εκπαιδευτικό κλάδο.

179. Σε συνέχεια της Υ.Α. 10645/ΓΔ4 ΦΕΚ 120/Β/23.01.2018.

1.9. Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας

- **Προτάθηκε** η άμεση έκδοση των, προβλεπόμενων από τα άρθρα 67 (Τράπεζα Δικαιωμάτων Δόμησης και Κοινόχρηστων Χώρων) και 68 (Τίτλος Μεταφοράς Συντελεστή Δόμησης Μ.Σ.Δ.) του Ν. 4495/2017, κανονιστικών πράξεων, για την οριστική επίλυση του μακροχρόνιου προβλήματος της εφαρμογής του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου, που ρυθμίζει το ζήτημα.

Αποδοχή προτάσεων προηγούμενων ετών

- Ο Συνήγορος, στην Ετήσια Έκθεσή του για το έτος 2019¹⁸⁰, είχε συμπεριλάβει συγκεκριμένες οργανωτικές και νομοθετικές προτάσεις προς το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, επισημαίνοντας, μεταξύ άλλων, ότι η Διοίκηση συχνά επικαλείται την απαγόρευση οποιασδήποτε κατασκευής εκτός ρυμοτομικής γραμμής (παρ. 4 του άρθρου 20 του Ν. 4067/2012), προκειμένου να μην επιτρέψει τη δημιουργία ράμπας για την πρόσβαση ΑμεΑ και εμποδιζόμενων ατόμων σε υφιστάμενα κτίρια.

Με το άρθρο 111 του Ν. 4759/2020 τροποποιείται η παράγραφος 4 του άρθρου 20 του Ν. 4067/2012 και προβλέπεται ότι είναι δυνατή, εκτός της ρυμοτομικής γραμμής, η τοποθέτηση κινητών ή προσωρινών κατασκευών, για την εξασφάλιση της προσβασιμότητας ΑμεΑ και εμποδιζόμενων ατόμων, μετά από αιτιολογημένη έγκριση της οικείας Περιφερειακής Επιτροπής Προσβασιμότητας, που εκδίδεται μετά από τη σύμφωνη γνώμη του οικείου δήμου.

- Ο Συνήγορος είχε επισημάνει στην Ειδική έκθεσή του, με θέμα την «Επιχειρηματική Δράση και Προστασία του Περιβάλλοντος» (2016), ότι αποτελεί πρόβλημα στην αδειοδότηση και την ενιαία καταγραφή των βιομηχανικών – βιοτεχνικών δραστηριοτήτων, η διαφορετική κατάταξή τους ανάλογα με το βαθμό όχλησης σε Χαμηλή, Μέση, Υψηλή όχληση, σύμφωνα με τα πολεοδομική νομοθεσία, αλλά σε Α (Α1 και Α2) και Β κατηγορία, σύμφωνα με την περιβαλλοντική νομοθεσία. Επιπλέον, κατατάσσονται κατά αύξοντα Κωδικό Αριθμό Δραστηριότητας (Κ.Α.Δ.).

Με το άρθρο 13 (Βιομηχανικές δραστηριότητες) του Ν. 4635/2019 καταργήθηκε κάθε αναφορά στην κείμενη νομοθεσία σε υψηλή, μέση και χαμηλή όχληση, και εφεξής νοείται ως αναφορά στις κατηγορίες Α1, Α2 και Β, αντίστοιχα, της περιβαλλοντικής κατάταξης. Με τον τρόπο αυτό, ρυθμίστηκε η αντιστοίχιση των χρήσεων της πολεοδομικών διαταγμάτων με τις κατηγορίες δραστηριοτήτων για την περιβαλλοντική αδειοδότηση.

180. Ετήσια Έκθεση 2019, σελ. 168 επ.

Επίσης, στο άρθρο 45 του ως άνω Ν. 4759/2020, προβλέπεται η έκδοση Υπουργικής απόφασης, με την οποία θα αντιστοιχίζονται οι χρήσεις γης με τους Κωδικούς Αριθμούς Δραστηριότητας (Κ.Α.Δ.) και η αντιστοίχισή τους με τις κατηγορίες δραστηριοτήτων για την περιβαλλοντική αδειοδότηση, καθώς και με κατηγορίες χρήσεων γης που προβλέπονται από παλαιότερες διατάξεις και έχουν καθοριστεί από ισχύοντα πολεοδομικά σχέδια.

1.10. Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη

- **Προτάθηκε** στο Αρχηγείο της ΕΛ.ΑΣ. η πρόβλεψη πρωτοκόλλου για τη μεταχείριση ανηλίκων που έρχονται σε επαφή με την Αστυνομία, υπό οποιαδήποτε ιδιότητα.
- **Προτάθηκε** η λήψη μέτρων στο Κατάστημα Κράτησης Κορίνθου, προκειμένου να διασφαλιστούν τα δικαιώματα των ανήλικων κρατουμένων στη σωματική και την ψυχική υγεία, την εκπαίδευση και στην ψυχαγωγία, κατά την περίοδο του κορονοϊού. Ειδικότερα, ο Συνήγορος **πρότεινε** τη συνέχιση της εκπαιδευτικής διαδικασίας μέσω του συστήματος εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, την παροχή εναλλακτικών επιλογών ψυχαγωγίας, τη διεύρυνση κατά το δυνατό του ηλεκτρονικού επισκεπτηρίου, την εντατικοποίηση της συνεργασίας με το ψυχοκοινωνικό κλιμάκιο του καταστήματος.

1.11. Υπουργείο Υγείας

- **Προτάθηκε** η αποστολή σαφών κατευθύνσεων και οδηγιών σε όλους τους δημόσιους φορείς και υπηρεσίες παροχής ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης, ώστε να εφαρμοστεί η ισχύουσα νομοθεσία, που προβλέπει ρητά δωρεάν πρόσβαση όλων των ανηλίκων στις υπηρεσίες αυτές¹⁸¹, ανεξάρτητα από οποιαδήποτε άλλη προϋπόθεση. Η πρόταση διατυπώθηκε, λαμβάνοντας υπόψη ότι η πρόβλεψη απόδοσης Π.Α.Α.Υ.Π.Α.¹⁸² δεν καλύπτει πολλές κατηγορίες αλλοδαπών ανηλίκων (λ.χ. εκείνους που αναμένουν την υποβολή αίτησης ασύλου, ασυνόδευτους με απόρριψη αιτήματος ασύλου που παραμένουν υπό την προστασία της χώρας), ενώ το σύστημα χορήγησης Α.Μ.Κ.Α.¹⁸³, συνδεδεμένο πλέον αποκλειστικά με την απασχόληση του δικαιούχου, δημιουργεί

181. Άρθ. 33 Ν. 4368/2014.

182. Προσωρινός Αριθμός Ασφάλισης και Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού.

183. Αριθμός Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης.

πρόσθετα κενά για ιδιαίτερα ευάλωτες ομάδες ανηλίκων, όπως αλλοδαπά παιδιά με νόμιμη διαμονή, αλλά με μη ενήμερους ασφαλιστικά γονείς, Ρομά, κ.ά. (πρόταση και προς Υπουργεία Μετανάστευσης και Ασύλου και Εργασίας).

- **Προτάθηκε** η αποστολή από τον Ε.Ο.Δ.Υ., σε όλες τις εμπλεκόμενες υπηρεσίες, οδηγιών σχετικά με τη σκοπιμότητα ή/και αναγκαιότητα διενέργειας τεστ κορονοϊού, ως προϋπόθεση για την τοποθέτηση ασυνόδευτου ανηλίκου σε ξενώνα. Ζητήθηκε εξάλλου, σε καταφατική περίπτωση, η διασφάλιση της απρόσκοπτης πρόσβασης στις κατά τόπους αρμόδιες ιατρικές μονάδες, με αντίστοιχη ενημέρωση των δομών φιλοξενίας εκ μέρους της Ειδικής Γραμματείας Προστασίας Ασυνόδευτων Ανηλίκων.
- **Προτάθηκε** στην Επιτροπή Ελέγχου Προστασίας Δικαιωμάτων Ληπτών Υπηρεσιών Υγείας (Ν. 4368/2016, αρ. 59) του Υπουργείου Υγείας, να διασφαλιστεί η εξειδικευμένη και εξατομικευμένη αντιμετώπιση των παιδιών με Δ.Α.Φ. στο πεδίο της υγείας.

1.12. Υπουργείο Υποδομών και Μεταφορών

- **Προτάθηκε** (η πρόταση απευθύνθηκε και στα Υπουργεία Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και Οικονομικών) να εξετασθεί η δυνατότητα επέκτασης της παροχής δωρεάν μετακίνησης των παιδιών έως 18 ετών εν γένει ή/και τη δυνατότητα σύνδεσης της δωρεάν μετακίνησης ανηλίκων με την οικογενειακή κατάστασή τους ειδικότερα (π.χ. με την επίδειξη κάρτας ανεργίας του γονέα ή σχετικής βεβαίωσης).
- **Προτάθηκε** η δωρεάν διέλευση ανέργων από τους σταθμούς διοδίων της εταιρείας «ΕΓΝΑΤΙΑ ΟΔΟΣ Α.Ε.» χωρίς την προϋπόθεση κυριότητας του οχήματος από τον άνεργο.
- **Προτάθηκε** η εναρμόνιση με τον υπ' αριθμ. 261/2004 Κανονισμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, του άρθρου 61 της από 13.04.2020 Π.Ν.Π., η οποία προβλέπει ότι, για το χρονικό διάστημα από τις 25.02.2020 έως τις 30.09.2020, κατά παρέκκλιση των κείμενων διατάξεων, απαιτήσεις επιστροφής του αντιτίμου αεροπορικών εισιτηρίων προς επιβάτες, λόγω ματαιώσεων πτήσεων, εφόσον προβλέπονται από την ενωσιακή ή εθνική νομοθεσία, ικανοποιούνται με την παροχή προς τους δικαιούχους πιστωτικού σημειώματος, ίσης αξίας με το αντίτιμο του εισιτηρίου της ματαιωθείσας πτήσης.
- **Προτάθηκε** να ρυθμιστεί το ζήτημα της, ατελούς ή μειωμένου τέλους, διέλευσης ΑμεΑ από σταθμούς διοδίων των οδικών αξόνων με Σ.Δ.Ι.Τ.

1.13. Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης

- Προτάθηκε** (η πρόταση απευθύνθηκε και προς το Υπουργείο Οικονομικών), η αναμόρφωση του νομοθετικού πλαισίου (άρθρο 5 Ν. 4324/2015) που διέπει την επιβολή του ανταποδοτικού τέλους υπέρ της Ε.Ρ.Τ. Α.Ε., ούτως ώστε να διασφαλίζεται η ανταποδοτικότητα στις περιπτώσεις πλημμελούς παροχής των ραδιοτηλεοπτικών υπηρεσιών ή μη χρήσης τους από τους υπόχρεους, καθώς και η ίση φορολογική μεταχείριση των υπόχρεων που καταβάλλουν το τέλος πολλαπλώς, λόγω περισσότερων παροχών ηλεκτρικού ρεύματος. Επίσης, ζητήθηκε να ενεργοποιηθεί η διάταξη που προβλέπει την εξαίρεση καταναλωτών, οι οποίοι ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες του πληθυσμού και να εξεταστεί το ενδεχόμενο καταβολής μειωμένου τέλους ή και εξαίρεσης από την καταβολή του τέλους ατόμων με αναπηρία, τα οποία, λόγω της πάθησής τους, κάνουν περιορισμένη χρήση των υπηρεσιών ραδιοτηλεόρασης (π.χ. τυφλότητα, προβλήματα ακοής κ.λπ.).

2. Παρατηρήσεις του Συνηγόρου του Πολίτη επί Σχεδίων Νόμου

2.1. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη «Ρυθμίσεις σωφρονιστικής νομοθεσίας, διατάξεις για το Ταμείο Προνοίας Απασχολουμένων στα Σώματα Ασφαλείας και λοιπές διατάξεις αρμοδιότητας Υπουργείου Προστασίας του Πολίτη και Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου» (Ν. 4760/2020)

Επικαλούμενος και την ειδική αρμοδιότητά του, κατά το Ν. 4228/2014, ο Συνήγορος απέστειλε στον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη και στην οικεία Διαρκή Κοινοβουλευτική Επιτροπή, παρατηρήσεις¹⁸⁴ επί του νομοσχεδίου, τα κύρια σημεία των οποίων έχουν ως εξής.

184. <https://www.synigoros.gr/resources/151220-epistolh-swfronistiko-nomosxedio.pdf>

Δικαίωμα στην υγεία:

- Ορθή η τροποποίηση του άρθρου 27 §3 ΣωφρΚ για επίσκεψη νοσηλευτών στα καταστήματα κράτησης, με κάλυψη της δαπάνης από το δημόσιο. Προτείνεται να περιληφθούν και δαπάνες για ιατρικές πράξεις, όταν το κατάστημα αδυνατεί να εξασφαλίσει ιατρό της απαιτούμενης ειδικότητας.
- Ορθή η τροποποίηση του άρθρου 30 §§1 – 2 για διαβαθμισμένη αντιμετώπιση των περιστατικών ασθενείας, και ιδίως μεταγωγή σε ειδική θεραπευτική ή ψυχιατρική μονάδα του πλησιέστερου νοσοκομείου.
- Ορθή η τροποποίηση του άρθρου 16 Ν. 4509/2017 για μεταφορά κρατουμένων από ειδικά εκπαιδευμένους νοσηλευτές, με κατάλληλο όχημα και συνοδεία ιατρού. Προτείνεται να επεκταθεί και στην ακούσια ψυχιατρική νοσηλεία.

Δικαίωμα στην άδεια:

- Η τροποποίηση των προϋποθέσεων χορήγησης αδειών, ανατρέπει δυσανάλογα το συσχετισμό ανάμεσα στο χρόνο έκτισης, και το δικαίωμα υποβολής αίτησης για άδεια, καθώς και τη διάρκειά της. Ο Συνήγορος δεν θεωρεί το εκτιθέν τμήμα της ποινής ασφαλές κριτήριο για τη χορήγηση άδειας ή για την αποτροπή παραβίασης των όρων αυτής.
- Προκειμένου να σχηματίσει ακριβή εικόνα του φαινομένου παραβίασης των όρων άδειας ή μη επιστροφής μετά τη λήξη της, ο Συνήγορος διατύπωσε σχετικό ερώτημα προς όλα τα καταστήματα κράτησης. Από τις απαντήσεις προέκυψε ότι κατά την περίοδο 2015 – 2020 οι όροι τηρήθηκαν σε ποσοστό 98%, ενώ το μεγαλύτερο ποσοστό παραβίασης ανά κατάσταση είναι μόλις 4% επί του συνόλου των αδειών, και απαντάται μόνο στο 6% των καταστημάτων. Τα ευρήματα αυτά ανατρέπουν τον ισχυρισμό της αιτιολογικής έκθεσης περί αυξανόμενων περιστατικών παραβίασης.

Αγροτικά καταστήματα κράτησης:

- Προσ απαιτούμενο κάθε νομοθετικής παρέμβασης, αποτελεί η εκτίμηση της επάρκειας του αριθμού κρατουμένων που πληροί τις τυπικές προϋποθέσεις, ώστε να μην ελλοχεύει κίνδυνος συρρίκνωσης και εγκατάλειψης των αγροτικών καταστημάτων.
- Η απαγόρευση μεταγωγής κρατουμένων σε αγροτικά καταστήματα, με κριτήριο το αδίκημα για το οποίο έχουν καταδικασθεί, αντιβαίνει στη γενική αρχή της ισότητας στη μεταχείριση των κρατουμένων (άρθρο 3 ΣωφρΚ).

Δικαίωμα στην κοινωνική επανένταξη:

- Ορθή η πρόβλεψη για ενίσχυση του Ν.Π.Ι.Δ. «Επάνοδος». Ωστόσο, η υποστήριξη της επανένταξης δεν μπορεί να περιορίζεται σε οργανωτικές ρυθμίσεις, ούτε να καλύπτει μόνο το στάδιο μετά την αποφυλάκιση.
- Ανασταλτικοί παράγοντες στην προώθηση της επανένταξης, παραμένουν τα εργασιακά κωλύματα λόγω ποινικής καταδίκης και η αναστολή του μέτρου της κοινωφελούς εργασίας (άρθρο 98 §1 Ν. 4623/2019).

Οργάνωση και λειτουργία του Σώματος Επιθεώρησης και Ελέγχου Καταστημάτων Κράτησης και της Γενικής Γραμματείας Αντεγκληματικής Πολιτικής:

- Για την άσκηση της αρμοδιότητας του υγειονομικού επιθεωρητή να κρίνει την ολοκλήρωση της νοσηλείας κρατούμενου και την επιστροφή του στο κατάστημα κράτησης (τροποποίηση άρθρου 2 §1 Ν. 3090/2002), θα ήταν ασφαλέστερο να τεθούν προϋποθέσεις.
- Η αρμοδιότητα του Σ.Ε.Ε.Κ.Κ. για «εισήγηση προς τον Γενικό Γραμματέα Αντεγκληματικής Πολιτικής επί πειθαρχικών παραπτωμάτων ... του αστυνομικού προσωπικού που υπηρετεί με απόσπαση στα Καταστήματα Κράτησης», δεν συνδυάζεται με αντίστοιχη πειθαρχική αρμοδιότητα του Γενικού Γραμματέα.
- Για τις νέες οργανικές θέσεις της Γενικής Γραμματείας, ο Συνήγορος προτείνει τον προσδιορισμό επιστημονικών ειδικοτήτων.

Κατάργηση προστατευτικής φύλαξης ασυνόδευτων ανηλίκων:

- Ιδιαίτερα θετική η κατάργηση της προστατευτικής φύλαξης, καθώς αντικαθιστά τη στέρηση ελευθερίας, με παραπομπή σε κατάλληλο προστατευτικό πλαίσιο, όπως ζητούσε πάγια ο Συνήγορος.
- Ωστόσο δεν καλύπτονται ασυνόδευτοι που συλλαμβάνονται ως παράνομα διαμένοντες. Ο Συνήγορος προτείνει τη γενικότερη απαγόρευση της στέρησης ελευθερίας των ασυνόδευτων ανηλίκων, είτε λόγω έλλειψης νομιμοποιητικών εγγράφων, είτε λόγω έλλειψης ασφαλούς/γνωστής διαμονής.

Μετά την αποστολή των σχολίων του Συνηγόρου, το νομοσχέδιο ψηφίστηκε με τροποποιήσεις σε δύο κρίσιμα σημεία: στις προϋποθέσεις χορήγησης άδειας (άρθρο 55 §1 περίπτ. 1 – 2 ΣωφρΚ, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 1 §4 Ν. 4760/2020) και μεταγωγής σε αγροτικά καταστήματα κράτησης (άρθρο 41 §1 Ν. 4356/2015 όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 3 Ν. 4760/2020), ορισμένα από τα κατά περίπτωση όρια εκτιθείσης ποινής μεταβλήθηκαν επί το ευμενέστερο.

2.2. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Μετανάστευσης και Ασύλου «Βελτίωση μεταναστευτικής νομοθεσίας, τροποποίηση διατάξεων των νόμων 4636/2019 (Α' 169), 4375/2016 (Α' 51), 4251/2014 (Α' 80) και άλλες διατάξεις» (Ν. 4686/2020)¹⁸⁵

Το Υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου δέχτηκε δύο σημαντικές παρατηρήσεις που ο Συνήγορος, με βάση την πολυετή εμπειρία του σε θέματα μετανάστευσης και ασύλου, υπέβαλε ήδη επί του σχεδίου τροποποιήσεων του πλαισίου διεθνούς προστασίας που είχε τεθεί σε δημόσια διαβούλευση τον Απρίλιο 2020: α') τον περιορισμό της νομικής συνδρομής, που περιόριζε στην πράξη το δικαίωμα σε πραγματική και αποτελεσματική προσφυγή και β') την παράλειψη προσωπικής συνέντευξης, σε περίπτωση που ο αιτών άσυλο δεν επιθυμούσε να διενεργηθεί στην επίσημη γλώσσα της χώρας καταγωγής του. Το κατατεθέν νομοσχέδιο δεν συμπεριέλαβε τις ρυθμίσεις αυτές, που ήταν προβληματικές από πλευράς ενωσι-ακού δικαίου (Οδηγία 2013/32/ΕΕ).

Ο Συνήγορος, με σχετικό υπόμνημα προς τη Βουλή των Ελλήνων, υπέβαλε στη συνέχεια μια σειρά από παρατηρήσεις για το περιεχόμενο της νομοθετικής πρωτοβουλίας¹⁸⁶.

Στα θετικά σημεία, καταγράφηκαν κυρίως οι τροποποιήσεις του Κώδικα Μετανάστευσης (Ν. 4251/2014, άρθρ. 32 επόμενα του κατατεθέντος), από πλευράς ενοποίησης των προϋποθέσεων υπαγωγής δικαιούχων διαφόρων κατηγοριών αδειών διαμονής και απλούστευσης διαφόρων διαδικασιών εισόδου στη χώρα. Δύο ρυθμίσεις του Κώδικα Μετανάστευσης αποτελούσαν και προτάσεις του Συνηγόρου: ειδική βεβαίωση νόμιμης διαμονής σε όσους αποφυλακίζονται με περιοριστικούς όρους (άρ. 38), πρόσβαση των μελών οικογένειας υπηκόων τρίτων χωρών στην αγορά εργασίας κατά την έκδοση της αρχικής άδειας διαμονής για οικογενειακή επανένωση (άρ. 39).

Στα προβληματικά σημεία του κατατεθέντος σχεδίου, ο Συνήγορος επισήμανε ιδίως τα εξής από πλευράς σεβασμού βασικών εγγυήσεων για τους αιτούντες άσυλο (τροποποιήσεις του Ν. 4636/2019):

- Η κράτηση επί ενδίκων μέσων δεν αναστέλλεται, αντίθετα προβλέπεται ρητά

185. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.655261>.

186. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.655261>.

(άρ. 20 παρ. 2), επιφέροντας περαιτέρω μείωση των εγγυήσεων του δικαιώματος προσωπικής ελευθερίας.

- Παρέμεινε η δυνατότητα παράτασης της κράτησης ανηλίκων λόγω αδυναμίας έγκαιρης παραπομπής τους σε κατάλληλο χώρο φιλοξενίας (η κατάργησή της συμπεριλαμβανόταν στο άρ. 3 του σχεδίου της διαβούλευσης, αλλά απαλείφθηκε στο κατατεθέν), ενώ η στέρηση της ελευθερίας των ανηλίκων είναι αντίθετη με την προτεραιοποίηση του συμφέροντος του παιδιού κατά τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού (άρ. 3 Ν. 2101/1992).
- Η προστασία της ευαλωτότητας εμφανίζεται μειωμένη, σε σχέση με το ισχύον δίκαιο (άρ. 2 παρ. 3 εδάφιο τελευταίο και παρ. 6) διότι έχει ως μόνη συνέπεια την άμεση κάλυψη των ιδιαίτερων αναγκών υποδοχής των ευάλωτων ατόμων, και όχι πλέον και την, κατ' απόλυτη προτεραιότητα, εξέταση της αίτησής τους, από την οποία εξαρτάται η πρόσβαση σε στοιχειώδεις υπηρεσίες. Επίσης στο κατατεθέν σχέδιο νόμου δεν προτείνεται πλέον η εξαίρεση των ευάλωτων προσώπων από την ταχύρρυθμη διαδικασία εξέτασης του αιτήματος διεθνούς προστασίας (άρ. 15). Ως προς τις ευάλωτες ομάδες, στις οποίες περιλαμβάνονται τα θύματα σεξουαλικής ή άλλου είδους βίας, ο Συνήγορος πρότείνει να υπάρξει ρητή αναφορά και στα θύματα βίας λόγω σεξουαλικού προσανατολισμού ή ταυτότητας φύλου (άρ. 2 παρ. 3).
- Το τεκμήριο σιωπηρής ανάκλησης αιτήσεων (άρ. 11 παρ. 3) ενεργοποιείται σε περίπτωση παραβίασης καθήκοντος συνεργασίας, ρύθμιση που αποσκοπεί στη μείωση του διοικητικού βάρους, ενέχει ωστόσο τον κίνδυνο αποκλεισμού από τη διαδικασία ασύλου ατόμων που χρήζουν διεθνούς προστασίας.
- Η επίδοση με ηλεκτρονικό τρόπο αποφάσεων στους αιτούντες άσυλο (αρ. 14) θα πρέπει να διασφαλίζει ότι ο παραλήπτης πράγματι έλαβε γνώση.

Τέλος, ο Συνήγορος επισήμανε ότι η αναστροφή του κανόνα για την, κατ' εξαίρεση, διοικητική κράτηση των πολιτών τρίτων χωρών που υπόκεινται σε διαδικασίες επιστροφής, εφόσον δεν αρκεί η εφαρμογή εναλλακτικών μέτρων (άρ. 50, τροποποίηση του άρ. 30 Ν. 3907/11), είναι αντίθετη με την πρόβλεψη της Οδηγίας Επιστροφών (άρ. 15 Οδηγίας 2008/115/ΕΚ).

2.3. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Ενέργειας «Εκσυγχρονισμός Περιβαλλοντικής Νομοθεσίας, ενσωμάτωση στην ελληνική νομοθεσία των Οδηγιών 2018/844 και 2019/692 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου και λοιπές διατάξεις» (Ν. 4759/2020)¹⁸⁷

Ο Συνήγορος επεσήμανε ότι η ανεπαρκής κωδικοποίηση, ο κατακερματισμός και η έλλειψη συστηματοποίησης των διατάξεων της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, δημιουργεί προβλήματα κατά την εφαρμογή της, κατά τη βελτίωση της απόδοσης των διοικητικών μηχανισμών και, εν τέλει, προσδίδει αρνητικό αποτύπωμα στην οικονομική δραστηριότητα.

Ως προς την περιβαλλοντική αδειοδότηση, τονίστηκε ότι είναι αναγκαία η επίσηυση και η απλοποίηση των διαδικασιών, προκειμένου να διαμορφωθεί ένα πραγματικά φιλικό επενδυτικό περιβάλλον στη χώρα. Ωστόσο, οι διαδικασίες θα πρέπει αφενός να αποσκοπούν στην ισορρόπηση μεταξύ οικονομικής δραστηριότητας και περιβαλλοντικής προστασίας και αφετέρου να βασίζονται στο ενωσιακό δίκαιο και στη νομολογία. Συγκεκριμένα, η Αρχή έθεσε επιφυλάξεις για την ορθότητα της αύξησης της διάρκειας ισχύος των Αποφάσεων Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων (Α.Ε.Π.Ο.) από δέκα (10) σε δεκαπέντε (15) χρόνια, υπογραμμίζοντας ότι, σύμφωνα και με τις διεθνείς τάσεις, η μικρότερη διάρκεια των Α.Ε.Π.Ο. εξυπηρετεί τόσο την έγκαιρη προσαρμογή σε νέα δεδομένα (τεχνολογικά και πραγματικές καταστάσεις), όσο και τον αποτελεσματικότερο έλεγχο. Επίσης, η μείωση κατά πέντε (5) εργάσιμες ημέρες του χρονικού διαστήματος ελέγχου πληρότητας των φακέλων των Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (Μ.Π.Ε.), θα έπρεπε να είχε προσεγγιστεί υπό το πρίσμα της χρόνιας υποστελέχωσης των αρμοδίων υπηρεσιών, η οποία καθιστά εξαιρετικά αμφίβολη τη σωστή διεκπεραίωση του έργου τους εντός στενών προθεσμιών. Επιπλέον, τα “τεκμήρια θετικής γνώμης” που δημιουργεί η παρέλευση της αποκλειστικής προθεσμίας για την πληρότητα του φακέλου των Μ.Π.Ε., δεν εξυπηρετούν την προστασία του περιβάλλοντος, αλλά ούτε και την ασφάλεια των επενδύσεων. Ακολούθως, εξέφρασε τις επιφυλάξεις της ως προς το βαθμό που η προβλεπόμενη δημόσια διαβούλευση, μέσω του Ηλεκτρονικού Περιβαλλοντικού Μητρώου, συνάδει με τις προβλέψεις της Σύμβασης του Άαρχους, αλλά και τη διαμορφωμένη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου.

187. <https://www.synigoros.gr/resources/20200504-sxolia-epi-nomosx-eksychr-perival-nomot.pdf>.

Όσον αφορά στην προστασία των δασών, ήδη από το 2017 η Αρχή είχε αναδείξει ότι οι οικιστικές πυκνώσεις αποτελούν ανεπίτρεπτη από το Σύνταγμα μεταβολή του προορισμού των δασών (άρθρο 24 παρ. 1 Συντ.), μέσω της απλής αποτύπωσης της αυθαίρετης οικοδόμησης οικιών και ανοχής των ανεξέλεγκτων οικισμών εντός δασών ή δασικών εκτάσεων. Με τη διατήρηση των προβλέψεων για τις οικιστικές πυκνώσεις, έστω και εάν πλέον αυτές θα αποτυπώνονται στους δασικούς χάρτες, υφίσταται και πάλι σύγκρουση με το Σύνταγμα, καθώς στην πραγματικότητα προωθείται επί της ουσίας η αλλαγή της χρήσης των δασών και των δασικών εκτάσεων για οικιστικούς σκοπούς. Επίσης, επισήμανε ότι η προβλεπόμενη εξαίρεση από την κατεδάφιση, για αόριστο χρονικό διάστημα, αποτελεί, κατ' ουσίαν, πρακτική αλλαγής χρήσης των δημοσίων δασών και δασικών εκτάσεων.

Ως προς την εγκατάσταση βιοτεχνιών – βιομηχανιών σε εκτάσεις, για τις οποίες δεν υπάρχει χαρακτηρισμός με βάση το άρθρο 14 του Ν. 998/1979, με έγγραφο πληροφοριακού χαρακτήρα, η Αρχή έκρινε ότι τίθενται ζητήματα νομιμότητας. Κατέληξε δε, ότι για τις δασικές εκτάσεις που έχουν παραχωρηθεί – απαλλοτριωθεί για άλλες χρήσεις, είναι αναγκαίο να εξετάζεται, με βάση τους κανόνες της δασικής επιστήμης, ο χαρακτήρας που έχουν σήμερα και εάν η απώλεια του δασικού χαρακτήρα αυτών, είναι σύμφωνη με το σκοπό της παραχώρησης.

Για τα ζητήματα διαχείρισης αποβλήτων, ο Συνήγορος επισήμανε ότι το εξαιρετικά «έκτακτο» μέτρο της κήρυξης της πόλης σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης και, ως εκ τούτου, της δυνατότητας μεταφοράς των απορριμμάτων σε άλλο Χ.Υ.Τ.Α., τείνει να γίνει μόνιμο και να αποτελέσει μια στρεβλή μέθοδο διαχείρισης των απορριμμάτων. Ως προς την υποχρεωτική διαχείριση των βιοαποβλήτων με ανακύκλωση και χωριστή διαλογή μέχρι το 2022, τίθενται σοβαρά ζητήματα υλοποίησής της, δεδομένου ότι τα υφιστάμενα ποσοστά ανακύκλωσης υπολείπονται κατά πολύ από τους στόχους που ήδη έχουν τεθεί. Τέλος, η διάταξη με την οποία επιτρέπεται η προσωρινή λειτουργία, έως και πέντε έτη, των Σταθμών Μεταφόρτωσης Απορριμμάτων, κρίνεται ότι υποκαθιστά τους εγκεκριμένους Περιφερειακούς Σχεδιασμούς Διαχείρισης Αποβλήτων, ενώ η αλλαγή των φορέων διαχείρισης των αποβλήτων για μια ακόμη φορά, ειδικά στις νησιωτικές περιφέρειες, ενδεχομένως επιφέρει εκ νέου καθυστερήσεις στην υλοποίηση των έργων.

2.4. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Εσωτερικών «Τροποποίηση Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, νέο πλαίσιο επιλογής διοικήσεων στον δημόσιο τομέα ... ρυθμίσεις για την αναπτυξιακή προοπτική και την εύρυθμη λειτουργία των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης...» (Ν. 4735/2020)¹⁸⁸

Τα κύρια σημεία των παρατηρήσεων του Συνηγόρου έχουν ως εξής:

Πολιτογράφηση:

- Με την εισαγωγή τεστ γνώσεων γίνεται ένα βήμα αποδέσμευσης από υποκειμενικές προσεγγίσεις. Καθώς όμως διατηρείται η εκτίμηση της πολιτικής και οικονομικής ένταξης βάσει συνέντευξης, δεν αναμένεται να επιτευχθεί σημαντική μείωση του χρόνου αναμονής.
- Δεν αιτιολογείται η ανάθεση της συνέντευξης αποκλειστικά σε υπαλλήλους του Υπουργείου, χωρίς τη συμμετοχή ενός τουλάχιστον εξωυπηρεσιακού μέλους, όπως εκείνα που προβλέπονταν (Ν. 3284/2004, 3838/2010, 4456/2017) στις καταργούμενες επιτροπές.
- Στη διάταξη περί συνεκτίμησης «λόγων εθνικής ασφάλειας» πρέπει να προστεθεί διευκρίνιση «στο πρόσωπο του αιτούντα», ώστε να αποφεύγονται διακρίσεις με βάση την υπαγωγή σε ευρύτερες κατηγορίες (θρησκεία, καταγωγή, κ.λπ.).

Διαπίστωση (καθορισμός) ιθαγένειας:

- Με την τροποποίηση του άρθρου 26 του Κώδικα Ελληνικής Ιθαγένειας, περιορίζεται το πεδίο εφαρμογής της διαδικασίας καθορισμού, καθώς απαριθμούνται αποκλειστικά συγκεκριμένοι τρόποι κτήσης, και εξαιρούνται οι περιπτώσεις των άρθρων 1 – 4 Κ.Ε.Ι. (κτήση ιθαγένειας από απώτερο πρόγονο, από αναγνώριση ή από υιοθεσία), παρά το γεγονός ότι αποτελούν την πλειονότητα των πραγματικών περιπτώσεων καθορισμού. Οι περιπτώσεις αυτές περιέχονται σε διαδικαστικό κενό, όπως συνέβαινε προ του Ν. 4604/2019.
- Η κατάργηση διαδικαστικών εγγυήσεων του άρθρου 26, ιδίως σε σχέση με τα

188. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.702807>.

προβλεπόμενα δικαιολογητικά, ενδέχεται να δημιουργήσει ζητήματα χρηστής διοίκησης, σύγκυση αρμοδιοτήτων, δυσλειτουργίες και καθυστερήσεις.

- Παραμένει αρρυθμιστο (μετά την κατάργηση του άρθρου 46 Ν. 4604/2019 με το άρθρο 40 Ν. 4674/2020) το χρονίζον πρόβλημα του καθορισμού ιθαγένειας των ανιθαγενών Ρομά, οι οποίοι, ελλείψει δικαιολογητικών, αδυνατούν να υπαχθούν στη γενική διαδικασία της απόδειξης ανιθαγένειας.

Αμφισβήτηση ιθαγένειας:

- Η νέα ρύθμιση, σύμφωνα με την οποία η διαδικασία αμφισβήτησης ιθαγένειας δεν εφαρμόζεται «όταν υφίσταται λόγος ανάκλησης απόφασης κτήσης της ελληνικής ιθαγένειας λόγω μη συνδρομής των νόμιμων προϋποθέσεων για την έκδοσή της», παρακωλύει την επανεξέταση περιπτώσεων, στις οποίες η μη συνδρομή των νόμιμων προϋποθέσεων οφείλεται σε λάθος της διοίκησης, καθώς και όταν η κτήση της ελληνικής ιθαγένειας έχει τελεστεί σε βάθος δεκαετιών. Υπενθυμίζεται ότι πάγια νομολογία του Συμβουλίου Επικρατείας και γνωμοδοτήσεις του Συμβουλίου Ιθαγένειας προστατεύουν όποιον κατέχει επί σειρά ετών καλόπιστα την ελληνική ιθαγένεια.
- Η παραπομπή των ζητημάτων διαπίστωσης ανιθαγένειας στο Συμβούλιο Ιθαγένειας, αποτελεί θετική εξέλιξη, πλην όμως ανεπαρκή, ενόσω εξακολουθεί να παραμένει απροσδιόριστη η διαδικασία χορήγησης καθεστώτος ανιθαγενούς, με δεδομένο ότι δεν έχει κυρωθεί από την Ελλάδα η «Συνθήκη του Ο.Η.Ε. για τη Μείωση της Ανιθαγένειας» του 1961.

Επίσης, ο Συνήγορος υπέβαλε παρατηρήσεις επί του άρθρου 43 (Υπηρεσίες Δήμου - Υ.ΔΟΜ.) στη Διαρκή Κοινοβουλευτική Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης.

Ειδικότερα, σημείωσε ότι με το άρθρο αυτό επιδιώκεται η επίλυση του ζητήματος της στελέχωσης των Υ.ΔΟΜ. με την τροποποίηση του Οργανισμού Εσωτερικής Υπηρεσίας των Δήμων. Ο Συνήγορος επισήμανε ότι μεγάλος αριθμός Δήμων δεν θα μπορέσει, με το υφιστάμενο προσωπικό, να στελεχώσει άμεσα τις Υ.ΔΟΜ., προκειμένου να καταστεί εφικτή η λειτουργία τους σε επίπεδο τμήματος, ενώ εξέφρασε τις επιφυλάξεις της ως προς την λειτουργικότητα της άσκησης των αρμοδιοτήτων των Υ.ΔΟΜ., κατά το άρθρο 99 του Ν. 3852/2010, όταν δεν επιτυγχάνεται η ως άνω ελάχιστη στελέχωση. Σχετικά με την προσμέτρηση του προσωπικού της Ε.Ε.Τ.Α.Α. και των Αναπτυξιακών Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην στελέχωση των Υ.ΔΟΜ., επισήμανε ότι, λόγω της πρόσφατης σύστασής τους (άρθρ. 2 του Ν. 4674/2020) απαιτείται χρόνος για την δική τους επαρκή στελέχωση. Τέλος, προκειμένου να μη δημιουργείται σύγκυση σχετικά με την άσκηση των αρμοδιο-

τήτων τόσο της νέας δομής των Παρατηρητηρίων Δομημένου Περιβάλλοντος, τα οποία δεν έχουν μέχρι σήμερα στελεχωθεί, όσο και των Υ.ΔΟΜ., οι οποίες εξακολουθούν να ασκούν τις αρμοδιότητες που είχαν μέχρι τη δημοσίευση του Ν. 4495/2017¹⁸⁹, επιβάλλεται η λήψη οριστικών αποφάσεων και η συνεννόηση μεταξύ των συναρμόδιων Υπουργείων αναφορικά με τις αρμοδιότητες και τη στελέχωσή τους.

2.5. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων «Επίδομα γέννησης και λοιπές διατάξεις» (Ν. 4659/2020)

Ο Συνήγορος του Πολίτη, με επιστολή του προς το Υπουργείο Εργασίας, διατύπωσε παρατηρήσεις επί του σχεδίου νόμου σχετικά με το επίδομα γέννησης, οι σημαντικότερες των οποίων καταγράφονται στη συνέχεια:

Προτάθηκε να αποσαφηνιστεί ότι δικαιούχος του επιδόματος αυτού είναι το πρόσωπο που ασκεί την επιμέλεια του νεογνού, και όχι μόνο η μητέρα.

Εκφράστηκε ο προβληματισμός του Συνηγόρου ως προς την προϋπόθεση της συμπλήρωσης δώδεκα ετών νόμιμης και αδιάλειπτης διαμονής του δικαιούχου στη χώρα, αντί των πέντε που προβλέπονταν με την προηγούμενη νομοθεσία¹⁹⁰, αν και με τη συμπλήρωση της πενταετίας ο αλλοδαπός δύναται, με τη συνδρομή και λοιπών προϋποθέσεων, να αποκτά την ιδιότητα του επί μακρόν διαμένοντος, οπότε δικαιούται¹⁹¹ ίσης μεταχείρισης με τους ημεδαπούς σε ό,τι αφορά στην κοινωνική ασφάλιση, την κοινωνική αρωγή και την κοινωνική προστασία. Επισημάνθηκε εξάλλου, υπό το πρίσμα των υποχρεώσεων που απορρέουν από τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, η πιθανολογούμενη αρνητική επίπτωση του περιορισμού αυτού στην παιδική φτώχεια και στον δείκτη κινδύνου φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού.

Προτάθηκε επίσης από τον Συνήγορο, με στόχο την αντιμετώπιση της υπογεννητικότητας και την υποστήριξη της οικογένειας, η επέκταση στο επίδομα παιδιού: α) της προτεινόμενης απαλλαγής του επιδόματος γέννησης από φόρο, εισφορά, τέλος ή κράτηση υπέρ του Δημοσίου ή τρίτου, συμπεριλαμβανομένης της εισφοράς αλληλεγγύης, και β) του προβλεπόμενου ακατάσχετου.

189. ΥΠΕΝ Εγκύκλιος 1/16.11.2017.

190. Ν. 4512/2018.

191. Άρθ. 11 Οδηγίας 2003/109/ΕΚ.

Σε ό,τι αφορά στην εισαγωγή της προϋπόθεσης εγγραφής σε σχολείο και πραγματικής φοίτησης του παιδιού (αποδεικνυόμενης μέσω του αριθμού απουσιών) για τη χορήγηση του επιδόματος τέκνου, η Αρχή πρότεινε, με στόχο την αντιμετώπιση της σχολικής διαρροής, τη συμπλήρωση της διάταξης, ώστε να περιλαμβάνεται και η φοίτηση στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, παρά το γεγονός ότι δεν προβλεπόταν στη βαθμίδα αυτή η επανάληψη της τάξης λόγω μεγάλου αριθμού απουσιών. Προτάθηκε ωστόσο να εξεταστούν και τυχόν εξαιρέσεις, για λόγους μη αναγόμενους σε ευθύνη των κηδεμόνων.

Ως προς τις ρυθμίσεις για τα επιδόματα στέγασης, ο Συνήγορος εισηγήθηκε την εισαγωγή πρόβλεψης, σύμφωνα με την οποία από το εισόδημα αναφοράς για το Κοινωνικό Επίδομα Αλληλεγγύης (Κ.Ε.Α.) ή το Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα θα εξαιρείται – εκτός του επιδόματος στέγασης – και το επίδομα στεγαστικής συνδρομής ανασφάλιστων υπερηλίκων.

Προτάθηκε επίσης, με αφορμή το σχέδιο, η τροποποίηση της Κ.Υ.Α. Δ13 οικ. 10747/256/2019, ώστε να μπορεί να καλυφθεί το διάστημα χορήγησης του επιδόματος στέγασης με δύο διαδοχικά μισθωτήρια αντί ενός.

Στο ίδιο πλαίσιο προτάθηκε, ως προς την καταβολή αναδρομικών ποσών Κ.Ε.Α. και επιδόματος στέγασης, σε περίπτωση «αμέλειας υπαλλήλου» των Δήμων ή των Κέντρων Κοινότητας, η διεύρυνση του ρυθμιστικού πεδίου των διατάξεων, ώστε να προβλέπεται δυνατότητα εισήγησης στον Ο.Π.Ε.Κ.Α. για οποιαδήποτε περίπτωση καθυστέρησης έγκρισης ποσών των εν λόγω επιδομάτων, για λόγο αναγόμενο στη σφαίρα ευθύνης της Διοίκησης.

2.6. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων «Αναβάθμιση του σχολείου και άλλες διατάξεις» (Ν. 4692/2020)

Ο Συνήγορος του Πολίτη διατύπωσε σειρά παρατηρήσεων, τόσο επί του αρχικού σχεδίου νόμου, που είχε τεθεί σε δημόσια διαβούλευση το διάστημα 22 Απριλίου – 6 Μαΐου 2020, όσο και, στη συνέχεια, επί του κατατεθέντος τελικά στη Βουλή σχεδίου. Η τοποθέτηση της Αρχής εστιάσθηκε ιδίως στα ακόλουθα σημεία:

Προτάθηκε καταρχάς η ενίσχυση, στον υπό ψήφιση νόμο, των διατάξεων που επιτρέπουν και ενθαρρύνουν την ενεργό συμμετοχή των μαθητών/τριών στις μαθησιακές διαδικασίες και γενικότερα στη λειτουργία του σχολείου, σύμφωνα και με τις επιταγές της Διεθνούς Σύμβασης για τα Δικαιώματα του Παιδιού. Προτάθηκε, ενδεικτικά, η ουσιαστική συμμετοχή τους στην κατάρτιση του Κανονισμού Λειτουργίας του σχολείου, αλλά και στην αξιολόγηση των εκπαιδευτικών, που ρυθμιζόνταν με το σχέδιο.

Ο Συνήγορος υποστήριξε emphaticά ότι η πρόβλεψη για αναγραφή του χαρακτηρισμού της συμπεριφοράς στους απολυτήριους τίτλους, δεν δύναται να λειτουργήσει επανορθωτικά και παιδαγωγικά, αλλά επιδρά στιγματιστικά, με κίνδυνο την πυροδότηση ή την εμπέδωση της παρεκκλίνουσας συμπεριφοράς.

Επισημάνθηκε ότι θα ήταν προτιμητέος, προς αποφυγή παρερμηνειών, ο όρος «σύμβουλος εκπαιδευτικός» έναντι του «εκπαιδευτικού εμπιστοσύνης», καθώς και ότι θα ήταν σκόπιμη η πρόβλεψη ειδικών προσόντων και συστηματικής επιμόρφωσης για τους εκπαιδευτικούς που θα αναλάβουν τον ρόλο αυτόν.

Η Αρχή εισηγήθηκε την πρόβλεψη αντικατάστασης εκπαιδευτικών παράλληλης στήριξης και, ιδίως, Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού, σε περιπτώσεις μακράς απουσίας χωρίς παραίτηση, για προσωπικούς λόγους (π.χ. άδεια κύησης), ώστε να μην μένουν οι μαθητές/τριες χωρίς υποστήριξη.

Τον προβληματισμό του εξέφρασε ο Συνήγορος ως προς την πρόβλεψη υποχρεωτικής εγγραφής/μετεγγραφής μαθητών/τριών εσπερινών ΕΠΑ.Λ. παλαιότερων ετών μόνο σε εσπερινό σχολείο και τη θέσπιση ορίου ηλικίας για την εγγραφή σε ΕΠΑ.Λ. Επισημάνθηκε ότι οι ρυθμίσεις αυτές εισάγουν δυσμενείς περιορισμούς σε βάρος ιδίως ευάλωτων ομάδων, με κίνδυνο αποκλεισμού τους, δεν λαμβάνουν υπόψη πραγματικές ανάγκες (λ.χ. αλλαγή ωρών εργασίας, ζητήματα οικογενειακού και επαγγελματικού προγραμματισμού) και έρχονται σε σύγκρουση με το άρθρ. 28 της Δ.Σ.Δ.Π.

Επανεξέταση ζητήθηκε της ρύθμισης, σύμφωνα με την οποία για την εισαγωγή στα πρότυπα λύκεια θα απαιτείτο συμμετοχή σε εξετάσεις, ακόμη και των μαθητών που ήδη φοιτούσαν σε πρότυπο γυμνάσιο, καθώς η ρύθμιση είχε ανεπιχειρήτως χαρακτήρα, ιδίως ως προς τα παιδιά που ήδη φοιτούσαν στο πρότυπο γυμνάσιο.

Ως προς τις διατάξεις που αφορούν **στην τριτοβάθμια εκπαίδευση** και, ειδικότερα, το σχετικό με τις **μετεγγραφές φοιτητών** κεφάλαιο, ο Συνήγορος αποτίμησε θετικά την εισαγωγή δύο νέων ρυθμίσεων: α) του ακαδημαϊκού κριτηρίου της “βάσης μετεγγραφής” και β) της δυνατότητας, βάσει συγκεκριμένων προϋποθέσεων, “μετακίνησης” σε άλλα Τμήματα, του ίδιου επιστημονικού πεδίου με εκείνο στο οποίο οι ενδιαφερόμενοι φοιτητές εισήχθησαν.

Για τους δικαιούχους μετεγγραφής με μοριοδότηση, βάσει κοινωνικών και οικονομικών κριτηρίων, θετική αποτιμήθηκε η διεύρυνση των κλιμάκων μοριοδότησης, με βάση την αντίστοιχη διεύρυνση εισοδηματικών ορίων και της ενίσχυσης της μοριοδότησης κοινωνικών κριτηρίων.

Για τις κατ’ εξαίρεση μετεγγραφές, η ενδεικτική αναφορά περιπτώσεων που πληρούν τα κριτήρια των σοβαρών και τεκμηριωμένα εξαιρετικών περιπτώσεων, κινείται στην κατεύθυνση μιας καταρχήν αποτύπωσης και συστηματοποίησης

κριτηρίων, όπως είχε προτείνει κατά το παρελθόν ο Συνήγορος του Πολίτη (βλ. Ετήσια Έκθεση 2018, σελ. 164, 166). Ωστόσο, η Αρχή στο σημείο αυτό, διατύπωσε την επιφύλαξη ως προς το ενδεχόμενο οι περιπτώσεις των κατ' εξαίρεση μετεγγραφών να αποτιμώνται περιοριστικά και όχι ενδεικτικά, από την αρμόδια προς τούτο Επιτροπή εξέτασης των σχετικών αιτημάτων.

Από τις παρατηρήσεις του Συνηγόρου ελήφθησαν υπόψη ιδίως οι ακόλουθες:

- Απαλοιφή των προτάσεων περί ανώτατου ηλικιακού ορίου εγγραφής μαθητών στα ημερήσια ΕΠΑ.Λ. και εγγραφής/μετεγγραφής μαθητών παλαιότερων ετών στα εσπερινά ΕΠΑ.Λ.
- Υιοθέτηση του όρου «σύμβουλος», αντί του «εκπαιδευτικού εμπιστοσύνης».
- Παράλειψη της πρότασης για εισαγωγικές εξετάσεις στο πρότυπο λύκειο, ακόμη και για τους μαθητές πρότυπων γυμνασίων.
- Η διεύρυνση του χρονικού ορίου κατά το οποίο ένα συμβάν που χαρακτηρίζεται ως “σοβαρό και τεκμηριωμένα εξαιρετικό”, λαμβάνει χώρα πριν την υποβολή σχετικού αιτήματος κατ' εξαίρεση μετεγγραφής.

2.7. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων «Μέτρα ενίσχυσης των εργαζομένων και ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, κοινωνικοασφαλιστικές διατάξεις και διατάξεις για την ενίσχυση των ανέργων» (Ν. 4756/2020)

Ο Συνήγορος του Πολίτη, στην παρέμβασή του σχετικά με το περιεχόμενο του σχεδίου νόμου, σημείωσε τα εξής:

- Σε ό,τι αφορά στα Κέντρα Δημιουργικής Απασχόλησης Παιδιών (άρθρο 1), θα πρέπει να καθοριστούν με σαφήνεια τα είδη και τα ποσοστά αναπηρίας των παιδιών με ελαφρά αναπηρία που θα γίνονται δεκτά, ώστε να μην υπάρχουν αμφιβολίες για τη δυνατότητα συμμετοχής τους στα σχετικά προγράμματα.
- Σχολιάζοντας το άρθρο 7, επισημάνθηκε ότι είναι απολύτως αναγκαίοι οι πολίτες να δύνανται να επικοινωνούν ηλεκτρονικά με τα Κέντρα Κοινότητας.
- Με αφορμή το άρθρο 10, τονίστηκε ότι θα πρέπει να υπάρξει γενικότερη διάταξη, στην οποία θα προβλέπεται ότι, εφόσον η απώλεια τα τρίμηνης προθεσμίας δεν οφείλεται στην πολίτη, αλλά στον κρατικό μηχανισμό, η αίτηση θα πρέπει να διεκπεραιώνεται κανονικά, αφού υποβληθεί αμελλητί μετά την άρση του κρατικού κωλύματος.

- Ο Συνήγορος του Πολίτη εξακολουθεί να ενίσταται στην χρήση του τεκμαρτού εισοδήματος ως κριτηρίου για την χορήγηση προνοιακών επιδομάτων και λοιπών βοηθημάτων, καθώς η κυριότητα ακινήτου, το οποίο ιδιοκατοικείται ή δεν μισθώνεται, ή βρίσκεται σε κακή κατάσταση και δεν μπορεί να ικανοποιηθεί καμία ανάγκη, συχνά καθίσταται λόγος απώλειας πολύτιμων επιδομάτων των ευάλωτων ομάδων, προϋπόθεση που θα έπρεπε να εκλείψει για τους ανωτέρω λόγους.
- Σε ό,τι αφορά στο άρθρο 67, ο Συνήγορος διαπίστωσε ότι εντάσσει στις ακατάσχετες κοινωνικοασφαλιστικές παροχές την ειδική παροχή προστασίας μητρότητας του άρθρου 142 Ν. 3655/2008, όπως άλλωστε η Αρχή είχε ζητήσει, αλλά λείπουν όλες οι υπόλοιπες παροχές προστασίας μητρότητας, όπως η συμπληρωματική παροχή του Ο.Α.Ε.Δ., αλλά και τα επιδόματα μητρότητας του Ε.Φ.Κ.Α.
- Ο Συνήγορος επισήμανε το γεγονός ότι με τις διατάξεις του άρθρου 4 επιτυγχάνεται επιπρόσθετη στήριξη των αστέγων, επικαιροποιείται ο ορισμός του αστέγου, ως ωφελούμενης μονάδας του Ελάχιστου Εγγυημένου Εισοδήματος, και επεκτείνεται η προνοιακή παροχή σε άτομα που φιλοξενούνται σε Ξενώνες Μεταβατικής Φιλοξενίας και Ξενώνες γυναικών θυμάτων βίας, ρύθμιση που κρίνεται ως εξαιρετικά σημαντική.
- Ο Συνήγορος σημείωσε ότι η μείωση των εισφορών εργοδότη – εργαζομένου υπέρ Ο.Α.Ε.Δ. κατά 3 μονάδες (άρθρο 21) οδηγεί σε μείωση των εσόδων του Ο.Α.Ε.Δ., με συνέπεια την μείωση παροχών και ευεργετημάτων υπέρ της ανεργίας, αλλά και όλων των μέτρων προώθησης της απασχόλησης.
- Επικροτείται η ανάθεση, που προβλέπεται στις διατάξεις του άρθρου 46, σε ιδιώτες δικηγόρους και μηχανικούς, εργασιών σχετικών με την κατοχύρωση εμπράγματων δικαιωμάτων του Ο.Α.Ε.Δ. στο Κτηματολόγιο, καθώς θα επιλύσει χρόνια προβλήματα που αντιμετώπισαν δικαιούχοι οικιστές του τέως Ο.Ε.Κ.
- Τέλος, με αφορμή τις ρυθμίσεις του άρθρου 47, σχετικά με εξαιρετικές περιπτώσεις παραχώρησης αδιάθετων και κενών κατοικιών από τον Ο.Α.Ε.Δ., ο Συνήγορος επεσήμανε ότι υπάρχουν οικογένειες και νοικοκυριά που φαίνεται να διαθέτουν κατοικία – ιδίως στις περιφέρειες της χώρας – αλλά οι κατοικίες αυτές είναι ακατάλληλες, με συνέπεια οι οικογένειες αυτές να είναι κατ' ουσία «άστεγες» και ότι η εξέταση τέτοιων περιπτώσεων θα πρέπει να απασχολήσει ισότιμα το Δ.Σ. του Ο.Α.Ε.Δ.

2.8. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου του Υπουργείου Εσωτερικών «Στρατηγική αναπτυξιακή προοπτική των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης, ρύθμιση ζητημάτων αρμοδιότητας Υπουργείου Εσωτερικών και άλλες διατάξεις» (Ν. 4674/2020)

Ο Συνήγορος του Πολίτη στην παρέμβαση του σχετικά με το νομοσχέδιο επεσήμανε τα εξής:

- Η διάταξη του άρθρου 21 παρ. 1, με την οποία παρατείνεται η προθεσμία δήλωσης των μη ηλεκτροδοτούμενων και μη χρησιμοποιούμενων ακινήτων, μέχρι τις 30.6.2020, κρίνεται σκόπιμη στο πλαίσιο της προσπάθειας που καταβάλλεται για την καταγραφή των φορολογουμένων επιφανειών και την τακτοποίηση των οφειλών από τέλη που εισπράττονται μέσω των λογαριασμών της Δ.Ε.Η., ή άλλων παρόχων ηλεκτρικού ρεύματος.
- Επιτυχής, επίσης, θεωρείται η διάταξη του άρθρου 21 παρ. 2, με την οποία προστέθηκε 3^ο παράγραφος στο άρθρο 51 Ν. 4647/2019, σύμφωνα με την οποία αίρονται η διαφορετική φορολογική μεταχείριση των οφειλετών των δήμων και οι προφανείς ανισότητες, καθώς και η απαλοιφή της εξαιρέσης από την ευνοϊκή ρύθμιση, όσων είχαν ζητήσει πιστοποιητικό Τ.Α.Π. Περαιτέρω, επισημάνθηκε ότι το δικαίωμα διόρθωσης του εμβαδού, είτε με διορθωτικές είτε με αρχικές δηλώσεις, πρέπει να δοθεί με ίσους όρους, σε όλους τους ιδιοκτήτες, που, για διάφορους λόγους, έχουν υποβάλει ανακριβείς ή καθόλου δηλώσεις εμβαδών και ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση του Υπουργείου, μέσα στην προβλεπόμενη προθεσμία της 31.03.2020.
- Επισημάνθηκε η αναγκαιότητα να διευκρινιστεί, με την έκδοση εγκυκλίου, η έννοια «της επιφάνειας των ακινήτων», ως κρίσιμου στοιχείου υπολογισμού των δημοτικών τελών, μετά από την αντικατάσταση του άρθρου 1 Ν. 25/1975 με το άρθρο 185 παρ. 1 Ν. 4555/19.07.2018, ώστε η «επιφάνεια των ακινήτων» να ταυτίζεται με τα εμβαδά των ακινήτων που είναι καταχωρημένα στο φορολογικό έντυπο Ε9 και αν η χρέωση συνεχίζει να γίνεται ανά μετρητή παροχής ηλεκτρικού ρεύματος.
- Τονίστηκε, τέλος, ότι ανάλογης προσαρμογής πρέπει να τύχει και η διάταξη του άρθρου 10 Ν. 1080/1980, η οποία ρυθμίζει το τέλος ηλεκτροδοτούμενων χώρων (Φ.Η.Χ.) καθώς, δεδομένου ότι για τον υπολογισμό του φόρου αυτού, κρίσιμο στοιχείο αποτελεί η επιφάνεια του ακινήτου, είναι αναγκαία η αναλογική εφαρμογή όσων ισχύουν για τον καθορισμό του ενιαίου ανταποδοτικού τέλους καθαρότητας, ώστε να χρησιμοποιηθούν τα ίδια δεδομένα των ακινήτων.

2.9. Παρατηρήσεις στο σχέδιο νόμου Εκσυγχρονισμός του συστήματος προσλήψεων στον δημόσιο τομέα και ενίσχυση του Ανώτατου Συμβουλίου Επιλογής Προσωπικού (Α.Σ.Ε.Π.) (Ν. 4765/2021)¹⁹²

Ο Συνήγορος του Πολίτη, με υπόμνημά του προς τη Διαρκή Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης της Βουλής των Ελλήνων υπέβαλε, μεταξύ άλλων, τις παρακάτω παρατηρήσεις:

- Προκειμένου να επιτευχθεί αξιοκρατία στο σύστημα προσλήψεων, κρίνεται κρίσιμη η πρόβλεψη ορισμένων ελάχιστων εγγυήσεων για τις όποιες δικαιολογημένες εξαιρετικές διαδικασίες όπως, για παράδειγμα, η διαμόρφωση υποδειγμάτων προκηρύξεων ανά κατηγορίες προσωπικού και για τις διαδικασίες αυτές, καθώς και η προηγούμενη και έγκαιρη ανάρτηση και των, κατ'εξάιρεση δικαιολογημένων, διαδικασιών σε μία κοινή και ενιαία ιστοσελίδα.
- Σε σχέση με τα θετικά μέτρα που προβλέπονται στο άρθρο 6 υπέρ των ατόμων με αναπηρία και για τη δικαιότερη εφαρμογή τους, προτάθηκε η λήψη μέριμνας, ώστε να σταθμίζεται η διάρκεια και το ποσοστό της αναπηρίας, από την οποία έλκεται δικαίωμα σε σύγκριση με την αναπηρία των συνυποψηφίων, και τη συμπλήρωση του νομοσχεδίου, ώστε να προβλέπεται λήψη μέτρων προσβασιμότητας ή εύλογων προσαρμογών, κατά τις πρόσθετες διαγωνιστικές διαδικασίες του άρθρου 10.
- Προτάθηκε ο επανασχεδιασμός της διαδικασίας πιστοποίησης της υγειονομικής καταλληλότητας των υποψηφίων για τις θέσεις που πρόκειται να αναλάβουν, κατά τρόπο (άρθρο 60) ώστε αυτή να καταστεί ομοιόμορφη και ενιαία για το σύνολο των υποψηφίων.
- Προτάθηκε η συμπερίληψη ειδικής πρόβλεψης, ότι ανώτατα όρια ηλικίας σε προκηρύξεις για πλήρωση θέσεων προσωπικού, μπορούν να καθορίζονται μόνον κατ'εξάιρεση και με ειδική αιτιολόγηση, εφόσον πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 4 §1 και του άρθρου 6 του Ν. 4443/2016 και να υπάρξει ρητή αναφορά σε διάταξη του σχεδίου νόμου (πχ. στο άρθρο 19 §2) στη δυνατότητα αποτελεσματικού διοικητικού ελέγχου της νομιμότητας των ορίων ηλικίας στο πλαίσιο υποβολής αντιρρήσεων ή ένστασης υποψηφίων κατά της συμπερίληψής τους σε πίνακα αποκλεισμένων, λόγω υπέρβασης του καθοριζόμενου ορίου ηλικίας.

192. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.740480>.

- Σε ό,τι αφορά στις προϋποθέσεις και την πιστοποίηση κτήσης της πολυτεχνικής ιδιότητας (άρθρο 13), ο Συνήγορος έκρινε σκόπιμο να επανέλθει στην κριτική που έχει ασκήσει και στο παρελθόν¹⁹³ και να προτείνει την επανεξέταση της ανάθεσης της πιστοποίησης της πολυτεχνικής ιδιότητας, που συνιστά άσκηση δημόσιας εξουσίας, σε ένα νομικό πρόσωπο ιδιωτικού δικαίου, κατά παράβαση της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι στην αρνητική της μορφή.
- Επισημάνθηκε ότι πρέπει να παρέχεται δικαίωμα ένστασης σε κάθε περίπτωση (άρθρο 22), με εξαίρεση ενδεχομένως όταν υπάρχουν δύο βαθμολογητές και αναβαθμολογητής.
- Όσον αφορά τη διαδικασία πληρωμής και καταβολής του παραβόλου για συμμετοχή σε προκηρύξεις (άρθρο 18), επισημάνθηκε ότι πρέπει να είναι απλή, ούτως ώστε να μην προκαλείται σύγχυση στους υποψήφιους και να μην αποκλείονται, εξαιτίας αυτού του λόγου, από τις διαγωνιστικές διαδικασίες όπως συνέβη κατά κόρον στην πρόσφατη προκήρυξη των εκπαιδευτικών.

3. Ειδικές Εκθέσεις

3.1. Η Διαχείριση των Αποβλήτων¹⁹⁴

Στην Ειδική Έκθεση για τη Διαχείριση των Αποβλήτων έγινε απόπειρα για μία συνολική παρουσίαση του μεγέθους του προβλήματος της διαχείρισης αποβλήτων στην Ελλάδα, όπως καταγράφηκε αναλυτικά από την εμπειρία των στελεχών της Ανεξάρτητης Αρχής. Παρουσιάζονται, επίσης, οι προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη, με στόχο να ξεπεραστούν οι χρόνιες δυσλειτουργίες και η αδράνεια των εμπλεκόμενων μερών.

Συγκεκριμένα, ο μεγαλύτερος αριθμός των υποθέσεων που διερεύνησε και διερευνά ο Συνήγορος, αφορά στην ανεξέλεγκτη απόρριψη αστικών στερεών αποβλήτων (Α.Σ.Α.), τη συνακόλουθη συστηματική υποβάθμιση του περιβάλλοντος και την πρόκληση πυρκαγιών. Επίσης, στις σχετικές αναφορές που υποβλήθηκαν

193. Βλ. ΣτΠ Ετήσια Έκθεση 1999, σελ. 163 επ. διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <https://www.synigoros.gr/?i=stp.el.annreports&yearFilter=1999>. Βλ. επίσης, Ειδική Έκθεση με τίτλο «Ο Ν. 2643/1998: Πρόσβαση στην απασχόληση και κοινωνική ένταξη ΑμεΑ, πολυτέκνων, αγωνιστών εθνικής αντίστασης και αναπήρων και θυμάτων πολέμου», Ιούνιος 2005, σελ. 20, διαθέσιμη στην ιστοσελίδα <https://www.synigoros.gr/?i=health-and-social-welfare.el.miteres-oikogenia-politeknoi.28075>.

194. <https://www.synigoros.gr/?i=kdet.el.news.696226>.

στην Αρχή, περιλαμβάνονται περιπτώσεις στις οποίες οι πολίτες διαμαρτύρονται για τις πραγματικές και νομικές πλημμέλειες που συναντώνται, ιδιαίτερα συχνά, κατά τη διαδικασία χωροθέτησης των έργων διαχείρισης στερεών αποβλήτων και των σταθμών μεταφόρτωσης απορριμμάτων, καθώς και τις διοικητικές παραλείψεις κατά την κατασκευή και τη λειτουργία χώρων υγειονομικής ταφής απορριμμάτων. Επιπλέον, σοβαρό είναι το ζήτημα της μη τήρησης των περιβαλλοντικών όρων κατά τη λειτουργία υφιστάμενων έργων διαχείρισης απορριμμάτων. Εκτός των ανωτέρω, σημαντικός είναι και ο αριθμός αναφορών από τις οποίες διαπιστώνονται προβλήματα στη διαχείριση των αποβλήτων εκσκαφών, κατασκευών και κατεδαφίσεων (Α.Ε.Κ.Κ.).

Συνεπώς, διακρίνεται ότι η υφιστάμενη κατάσταση απέχει από τον εκπεφρασμένο στόχο της εθνικής, αλλά και της ευρωπαϊκής πολιτικής στον τομέα των αποβλήτων, δηλαδή την ορθολογική διαχείρισή τους έως το στάδιο της τελικής διάθεσης, έτσι ώστε να προλαμβάνονται ή να μειώνονται, κατά το δυνατόν, οι αρνητικές επιπτώσεις στο περιβάλλον και στη δημόσια υγεία. Επιπρόσθετα, πλέον η χώρα καλείται να μεταβεί στο επόμενο στάδιο της ολοκληρωμένης διαχείρισης των αποβλήτων, αυτό της «κυκλικής οικονομίας», πριν ακόμη προλάβει να αποκτήσει οργανωμένους χώρους τελικής διάθεσης, και να βελτιώσει τις επιδόσεις της στον τομέα της ανακύκλωσης.

Συνοπτικά τα κυριότερα προβλήματα συνοψίζονται ως ακολούθως:

- Χαμηλές επιδόσεις στη χωριστή συλλογή των αποβλήτων και μη επίτευξη του επιθυμητού στόχου της ανακύκλωσης.
- Λειτουργία χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης αποβλήτων (Χ.Α.Δ.Α.) και μη αποκατάσταση αυτών.
- Μη υλοποίηση των έργων τελικής διάθεσης των εγκεκριμένων Περιφερειακών Σχεδιασμών Διαχείρισης Αποβλήτων (Π.Ε.Σ.Δ.Α.). Προσωρινή διαχείριση αποβλήτων – εγκατάσταση δεματοποιητών. Διαιώνιση του προβλήματος με την επίκληση λόγων ανωτέρας βίας, και συνεπακόλουθα τη μεταφορά και διάθεση των αποβλήτων σε άλλους χώρους υγειονομικής ταφής αποβλήτων (Χ.Υ.Τ.Α.) Ασυμβατότητα της χωροθέτησης των έργων διαχείρισης στερεών αστικών αποβλήτων με τις δεσμεύσεις που απορρέουν από την ισχύουσα χωροταξική, πολεοδομική και περιβαλλοντική νομοθεσία. Λειτουργία των υφιστάμενων έργων διαχείρισης στερεών αστικών αποβλήτων, χωρίς να διαθέτουν τις νόμιμες άδειες και εγκρίσεις, ή καθ' υπέρβαση αυτών, και κατά παράβαση της περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Αδυναμία ή καθυστέρηση της διοίκησης να προβεί στον έλεγχο της λειτουργίας των εν λόγω εγκαταστάσεων, και ανοχή εκ μέρους των ελεγκτικών αρχών για τις υφιστάμενες μη νόμιμες

εγκαταστάσεις. Παράλειψη της επιβολής των προβλεπόμενων κυρώσεων, αλλά και της ένταξης οικονομικών εργαλείων και κινήτρων στο σύστημα της διαχείρισης των αποβλήτων.

3.2. Από το ίδρυμα στην κοινότητα: εναλλακτική φροντίδα ευάλωτων παιδιών και υποστήριξη οικογενειών

Ο Συνήγορος του Πολίτη, σε συνέχεια προηγούμενων παρεμβάσεων για την προστασία των δικαιωμάτων των παιδιών που διαβιούν μακριά από τις οικογένειές τους, και έπειτα από διαβούλευση με φορείς που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της παιδικής προστασίας, απέστειλε προς τον Υπουργό Εσωτερικών, την Υφυπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και την Πρόεδρο της Δημοκρατίας την Ειδική Έκθεση «Από το ίδρυμα στην κοινότητα: Εναλλακτική φροντίδα ευάλωτων παιδιών και υποστήριξη οικογενειών»¹⁹⁵, με κύριο στόχο την ανάδειξη της ανάγκης συνολικής αναδιοργάνωσης του συστήματος παιδικής προστασίας, με γνώμονα τις σύγχρονες κατευθυντήριες αρχές, τα δικαιώματα των παιδιών, όπως αναγνωρίζονται διεθνώς, και τις πρόσφατες εξελίξεις στη χώρα μας. Βασικές παράμετροι του συστήματος παιδικής προστασίας, σύμφωνα με τις θέσεις της Αρχής, θα πρέπει να είναι: (1) η πρόληψη της απομάκρυνσης παιδιών από τις οικογένειές τους, με την παρακολούθηση και την ουσιαστική υποστήριξη ευάλωτων οικογενειών από τις κοινωνικές υπηρεσίες της κοινότητας, (2) η αναμόρφωση και ο εκσυγχρονισμός του συστήματος εναλλακτικής φροντίδας, με τη θέσπιση προδιαγραφών λειτουργίας για όλα τα ιδρύματα του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και την καθιέρωση της αναδοχής ως κύριας μορφής φροντίδας των παιδιών που διαβιούν μακριά από τις οικογένειές τους, με προοπτική σταδιακής εγκατάλειψης του ιδρυματικού μοντέλου, και (3) η αποϊδρυματοποίηση, με την εκπόνηση ενός ολοκληρωμένου σχεδίου μετάβασης της φροντίδας παιδιών που ήδη διαβιούν στα ιδρύματα, στην κοινότητα. Ειδικότερα:

- Ως προς την αξιολόγηση του βέλτιστου συμφέροντος και τη διασφάλιση της προστασίας των παιδιών σε κίνδυνο κακοποίησης ή παραμέλησης, ο Συνήγορος προτείνει τη θέσπιση ενιαίων διαδικασιών και πρωτοκόλλων για τη διαχείριση θεμάτων παιδικής προστασίας από τις κατά τόπους εισαγγελικές αρχές και κοινωνικές υπηρεσίες, και την παροχή ειδικής επιμόρφωσης στους αρμόδιους επαγγελματίες. Εισηγείται επίσης την ενίσχυση της στελέχωσης, του θεσμικού ρόλου και των αρμοδιοτήτων των κοινωνικών υπηρεσιών της τοπικής αυτοδιοίκησης.

195. Αύγουστος 2020, <https://www.synigoros.gr/?i=childrens-rights.el.idrimatiki.689678>.

- Ως προς το σύστημα εναλλακτικής φροντίδας, ο Συνήγορος επισημαίνει την ανάγκη σχεδιασμού για τη σταδιακή εγκατάλειψη του ιδρυματικού μοντέλου, με πρώτο βήμα την άμεση και πλήρη κατάργηση της ιδρυματικής φροντίδας για βρέφη και νήπια έως 3 ετών. Μέχρι την επίτευξη αυτού του στόχου, προτείνεται η θέσπιση ενιαίου θεσμικού πλαισίου και προδιαγραφών λειτουργίας για όλα τα ιδρύματα του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, όπου φιλοξενούνται παιδιά, με ειδικότερες προβλέψεις για την επαρκή φροντίδα και τη διασφάλιση των δικαιωμάτων παιδιών με αναπηρίες, καθώς και η ενίσχυση των μηχανισμών και διαδικασιών εποπτείας και εξωτερικού ελέγχου των δομών κλειστής φροντίδας.

Περαιτέρω, υπογραμμίζεται η ανάγκη διεύρυνσης εφαρμογής του θεσμού της αναδοχής, με την πλήρη υλοποίηση των προβλέψεων του Ν. 4538/18, και την πλήρη αποσαφήνιση των διαφορών της από την υιοθεσία.

- Ως προς τη μεταφορά της φροντίδας από το ίδρυμα στην κοινότητα, ο Συνήγορος προτείνει την υιοθέτηση από την Πολιτεία χρονοδιαγράμματος για την πλήρη εγκατάλειψη του ιδρυματικού μοντέλου και, για το μεσοδιάστημα, ή για περιπτώσεις όπου αυτό δεν είναι εφικτό, τον μετασχηματισμό ή την αντικατάσταση των υφιστάμενων ιδρυμάτων από μικρές δομές οικογενειακού τύπου, με πρόβλεψη για την όσο το δυνατό πιο βραχεία παραμονή των παιδιών σε αυτές.

Σε ό,τι αφορά στα παιδιά που ήδη διαβιούν σε ιδρύματα, προτείνεται η εκπόνηση ολοκληρωμένων προγραμμάτων αποϊδρυματοποίησης, παράλληλα με την ανάπτυξη υπηρεσιών και προγραμμάτων για την κάλυψη των αναγκών του συγκεκριμένου πληθυσμού παιδιών στην κοινότητα. Ιδίως σε σχέση με τα παιδιά με αναπηρίες προτείνεται, επιπλέον, η εφαρμογή εξειδικευμένων και προσαρμοσμένων προγραμμάτων από τους κατά τόπους Ο.Τ.Α., η θέσπιση προβλέψεων για την διασφάλιση πρώιμης παρέμβασης και την ολοκληρωμένη υποστήριξη των παιδιών και των οικογενειών τους, και η θεσμοθέτηση επιπρόσθετων προδιαγραφών για την εναλλακτική φροντίδα παιδιών με σοβαρές αναπηρίες των οποίων η παραμονή στην οικογένεια ή η τοποθέτηση σε αναδοχή δεν είναι εφικτή.

Ο Συνήγορος του Πολίτη ως
«amicus curiae» ενώπιον του
Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου
Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Ο Συνήγορος του Πολίτη ως «amicus curiae» ενώπιον του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ε.Δ.Δ.Α.) είχε σε πάρα πολλές περιπτώσεις στο παρελθόν παραπέμψει σε πορίσματα του Συνηγόρου του Πολίτη, τα οποία έθεταν υπ' όψη του οι προσφεύγοντες. Η υπόθεση «Σταυρόπουλος κατά Ελλάδος» αποτελεί την πρώτη περίπτωση κατά την οποία το ίδιο το Δικαστήριο, εφαρμόζοντας το άρθρο 36 §2 του Κανονισμού του, απευθύνθηκε αυτεπαγγέλτως στο Συνήγορο του Πολίτη, καλώντας τον να καταθέσει υπόμνημα ως «amicus curiae».

Το επίδικο νομικό ζήτημα αφορούσε τη διαδικασία ονοματοδοσίας νεογνών, για την οποία, σε παλαιότερες παρεμβάσεις του¹⁹⁶ και στην Ετήσια Έκθεση 2006¹⁹⁷, ο Συνήγορος του Πολίτη είχε διαπιστώσει ότι, παρά τη σαφή σχετική διάταξη του Ν. 344/1976, πολλά ληξιαρχεία εξακολουθούν να καταχωρίζουν τη βάπτιση ως εναλλακτική διαδικασία κτήσης ονόματος, με αποτέλεσμα την ακούσια αποκάλυψη των θρησκευτικών πεποιθήσεων των γονέων. Το Δεκέμβριο 2019, εκδικάζοντας σχετική προσφυγή και επικαλούμενο εκείνες τις παρεμβάσεις, το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου κάλεσε το Συνήγορο του Πολίτη να παρέμβει, εκείνος δε κατέθεσε¹⁹⁸ τις απόψεις του και ενημέρωσε αναλυτικά για τις νεότερες σχετικές εξελίξεις. Με την απόφασή του¹⁹⁹ της 25.6.2020, το Δικαστήριο καταδίκασε την Ελλάδα για παραβίαση θρησκευτικής ελευθερίας (άρθρο 9 Ε.Σ.Δ.Α.), παραπέμποντας εκτενώς στο υπόμνημα του Συνηγόρου.

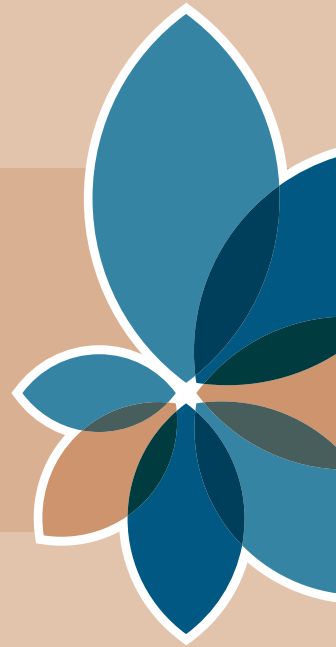
196. <https://www.synigoros.gr/resources/docs/203083.pdf>.

197. https://www.synigoros.gr/resources/docs/5_annual_ap_dta_06.pdf.

198. https://www.synigoros.gr/resources/20200620_subm_reg_applic_no_52484-18.pdf.

199. <https://www.synigoros.gr/resources/20200620-dt.pdf>.

Παραπομπές σε Εισαγγελικές
Αρχές – Πειθαρχικά
Όργανα

Παραπομπές σε Εισαγγελικές Αρχές – Πειθαρχικά Όργανα

Ο Συνήγορος του Πολίτη συνέταξε και διαβίβασε σε εισαγγελικές αρχές τις ακόλουθες περιπτώσεις:

- Ο Συνήγορος διαβίβασε έκθεση στην Εισαγγελία Πρωτοδικών Αλεξανδρούπολης, καθώς από τη διερεύνηση αναφοράς προέκυψαν θέματα νομιμότητας των κοινοχρήστων χώρων του οικισμού που ανήκει σε οικοδομικό συνεταιρισμό, των διοικητικών πράξεων που έχουν εκδοθεί (π.χ. οικοδομικές άδειες), αλλά και του συγκεκριμένου οικοδομικού συνεταιρισμού.
- Ο Συνήγορος ενημέρωσε την Εισαγγελία Πρωτοδικών Κυπαρισσίας, σχετικά με την επί σειρά ετών μη λήψη μέτρων και μη επιβολή κυρώσεων από τον αρμόδιο Δήμο σε βάρος Κ.Υ.Ε., τα οποία με αυθαίρετες κατασκευές καταλάμβαναν το πεζοδρόμιο του σχολείου και μεγάλο μέρος του οδοστρώματος, ενώ είχαν εγκαταστήσει διάφορες ηλεκτρολογικές και άλλες εγκαταστάσεις πάνω στα κάγκελα του σχολικού συγκροτήματος που εγκυμονούσαν κίνδυνο ηλεκτροπληξίας για τους μαθητές. Η Εισαγγελία ενημέρωσε την Αρχή για τον σχηματισμό δυο σχετικών δικογραφιών.
- Ο Συνήγορος διαβίβασε στις αρμόδιες εισαγγελικές αρχές είκοσι (20) υποθέσεις σχετικά με ζητήματα προστασίας ανηλίκων που αφορούσαν, μεταξύ άλλων, σε δημοσιοποίηση ευαίσθητων προσωπικών δεδομένων ανήλικου θύματος κακοποίησης, σε χορήγηση ασύλου σε ανήλικη πρόσφυγα θύμα οικογενειακής κακοποίησης, σε παραμέληση ανηλίκου λόγω πιθανής ψυχικής διαταραχής της μητέρας, σε πλημμελή επιτήρηση παιδιών μικρής ηλικίας οικογένειας αιτούντων άσυλο, σε διακοπή της σχολικής φοίτησης μαθήτριας ΑμεΑ, λόγω άρνησης συνεργασίας της μητέρας της με το σχολείο και τους λοιπούς φορείς της εκπαίδευσης, σε διάφορες περιπτώσεις καταγγελιών για άσκηση λεκτικής βίας από γονείς σε βάρος ανηλίκων παιδιών τους, σε περιπτώσεις αποχής από την υποχρεωτική εκπαίδευση και πιθανής έκθεσης σε κίνδυνο παιδιών οικογενειών μεταναστών και ανηλίκων Ρομά, σε περιπτώσεις ελλιπούς φοίτησης μαθητών για διάφορους λόγους, καθώς και σε άσκηση ενδοοικογενειακής βίας σε βάρος ανηλίκων.

Ο Συνήγορος του Πολίτη ζήτησε τον πειθαρχικό έλεγχο εμπλεκόμενων υπαλλήλων στις ακόλουθες περιπτώσεις:

- Στο πλαίσιο διερεύνησης αναφοράς, σχετικά με τον καθαρισμό παραλίας της Αττικής, ζητήθηκε από τον Συντονιστή Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αττικής

ο πειθαρχικός έλεγχος του αρμόδιου Δημάρχου, λόγω μη ανταπόκρισης. Η Διεύθυνση Διοίκησης της εν λόγω υπηρεσίας ενημέρωσε την Αρχή για την παραπομπή του πειθαρχικού φακέλου στον Πρόεδρο του Πειθαρχικού Συμβουλίου για τη γνωμοδότησή του.

- Στο πλαίσιο διερεύνησης αναφοράς, σχετικά με την παραχώρηση αίθουσας σχολικού κτιρίου για χρήση από άλλο φορέα από Δήμο της Αττικής, ζητήθηκε από τον Συντονιστή Αποκεντρωμένης Διοίκησης Αττικής ο πειθαρχικός έλεγχος του, εμπλεκόμενου στην υπόθεση, πρώην Δημάρχου λόγω μη ανταπόκρισης. Η Διεύθυνση Διοίκησης της εν λόγω υπηρεσίας, ενημέρωσε την Αρχή για την παραπομπή του πειθαρχικού φακέλου στον Πρόεδρο του Πειθαρχικού Συμβουλίου για τη γνωμοδότησή του.
- Στο πλαίσιο διερεύνησης αναφοράς σχετικά με τη μη χορήγηση εγγράφων σε πολίτη από υπηρεσία Υπουργείου, ο Συνήγορος ζήτησε από την εμπλεκόμενη υπηρεσία την χορήγηση των ζητηθέντων εγγράφων, τόσο προς τον πολίτη, όσο και προς την ίδια την Αρχή. Η αρμόδια υπηρεσία δεν ανταποκρίθηκε στην παρέμβαση της Αρχής, παρά την επανειλημμένη όχλησή της (στάλθηκαν τέσσερα έγγραφα) και ενημέρωσή της για την υποχρέωση συνεργασίας με τον Συνήγορο. Στη συνέχεια, ο Συνήγορος γνωστοποίησε την υπόθεση στον αρμόδιο Υπουργό, προκειμένου να διερευνηθούν οι πειθαρχικές ευθύνες των εμπλεκόμενων στην υπόθεση, στελεχών και υπαλλήλων του Υπουργείου. Περαιτέρω, η υπόθεση διαβιβάστηκε στον αρμόδιο Εισαγγελέα, για τη διερεύνηση ύπαρξης τυχόν ποινικών ευθυνών.

Εμπλουτισμός του νομικού
πλαισίου του Θεσμού
το 2020

Εμπλουτισμός του νομικού πλαισίου του Θεσμού το 2020

Μέσα στο 2020 κρίθηκε σκόπιμη η αναβάθμιση του ρόλου του Συνηγόρου του Πολίτη ως Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, προκειμένου να διασφαλιστεί η έγκυρη και αποτελεσματική άσκηση της αρμοδιότητας που είχε ανατεθεί στον Συνήγορο του Πολίτη με τον Ν. 4443/2016.

Με τις διατάξεις του άρθρου 188 Ν. 4662/2020, ενισχύεται ο Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α. με θεσμικά μέσα που αφορούν στη διερεύνηση από τον ίδιο περιστατικών αυθαιρεσίας (κλήτευση μαρτύρων, λήψη ένορκων καταθέσεων, παραγγελία πραγματογνωμοσύνης, πρόβλεψη αναπομπής στον αρμόδιο Υπουργό της απόφασης του πειθαρχικού οργάνου, σε περιπτώσεις αναιτιολόγητης απόκλισης από το διατακτικό των πορισμάτων του Εθνικού Μηχανισμού, κ.ά.), αξιοποιείται η δυνατότητα αυτοτελούς διερεύνησης περιστατικών και εισάγονται ρυθμίσεις για την διευκόλυνση της ειδικής αρμοδιότητας του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α., σχετικά με την παρακολούθηση εφαρμογής αποφάσεων του Ε.Δ.Δ.Α.

Με την με αριθμ. Φ. 10/23145/2020 απόφαση του Συνηγόρου του Πολίτη που δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως (Τεύχος Β' 2359/16.6.2020) εκδόθηκε, σε εφαρμογή του ως άνω άρθρου, Κανονισμός Λειτουργίας του Εθνικού Μηχανισμού Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας, στον οποίο ρυθμίζονται, μεταξύ άλλων, λειτουργικά και οργανωτικά ζητήματα του Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.

Οργάνωση και Στελέχωση του
Συνηγόρου του Πολίτη
το 2020

Οργάνωση και Στελέχωση του Συνηγόρου του Πολίτη το 2020

Το ανθρώπινο δυναμικό (επιστημονικό και διοικητικό) του Συνηγόρου του Πολίτη στις 31.12.2020 ανερχόταν σε 210 στελέχη, συμπεριλαμβανομένων του Συνηγόρου του Πολίτη και των έξι (6) Βοηθών Συνηγόρων, εκ των οποίων 54 ήταν άνδρες (25,71%) και 156 (74,28%) γυναίκες. Το επιστημονικό δυναμικό αποτελείται από 144 Ειδικούς Επιστήμονες (ειδικό επιστημονικό προσωπικό, Ε.Ε.Π.) και το διοικητικό δυναμικό από 62 στελέχη (διοικητικό προσωπικό, Δ.Π.).

Από το επιστημονικό δυναμικό 42 άτομα (29,16%) είναι κάτοχοι διδακτορικού τίτλου, 86 (59,72%) κάτοχοι τίτλου μεταπτυχιακών σπουδών και 16 (11,11%) είναι πτυχιούχοι Α.Ε.Ι. Από το διοικητικό προσωπικό και το προσωπικό γραμματειακής υποστήριξης 2 άτομα (3,22%) είναι διδάκτορες, 20 άτομα (32,25%) κατέχουν τίτλο μεταπτυχιακών σπουδών, 13 (20,96%) είναι πτυχιούχοι Α.Ε.Ι., 4 (6,45%) πτυχιούχοι Τ.Ε.Ι., 19 (30,64%) κατέχουν τίτλους σπουδών δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και 4 (6,45%) υποχρεωτικής εκπαίδευσης.

Το στελεχειακό δυναμικό καλύπτει ευρύ φάσμα επιστημονικών ειδικοτήτων. Μεταξύ αυτών περιλαμβάνονται: 92 νομικοί, 15 πολιτικοί επιστήμονες, 5 φιλόλογοι, 1 θεολόγος, 10 οικονομολόγοι, 12 κοινωνιολόγοι, 8 αρχαιολόγοι, 2 επικοινωνιολόγοι, 5 ψυχολόγοι, 3 γεωλόγοι, 1 φυσικός, 1 χημικός, 1 χημικός μηχανικός, 2 πολιτικοί μηχανικοί, 3 επιστήμονες παιδαγωγικών σπουδών, 1 επιστήμονας στατιστικής και ασφαλιστικής επιστήμης, 1 γιατρός, 2 τοπογράφοι μηχανικοί, 6 επιστήμονες πληροφορικής, 2 βιβλιοθηκονόμοι και 1 Αρχειονόμος, 7 επιστήμονες διοίκησης επιχειρήσεων, 5 επιστήμονες ανθρωπιστικών σπουδών, 1 επιστήμονας διοίκησης μονάδων υγείας, 1 μεταφράστρια και 2 δημοσιογράφοι. Ακολουθεί φωτογραφία και αναφορά στα υπηρετούντα στελέχη με αλφαβητική σειρά:

ΣΥΝΗΓΟΡΟΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΗ

Ποττάκης Ι. Ανδρέας

ΒΟΗΘΟΙ ΣΥΝΗΓΟΡΟΙ

Κουφονικολάκου Θεώνη

Κωστής Ιωάννης

Λυκοβαρδή Καλλιόπη

Νικολόπουλος Γεώργιος

Σαββίδη Ευανθία

Φιλιππάκη Δάφνη

ΕΙΔΙΚΟΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΕΣ

Αγγελάκη Δέσποινα

Αγγέλη Χριστίνα

Αθανασόπουλου Χαρίκλεια

Αλέστας Αριστείδης

Αμοριανού Σοφία

Αναστασίου Ελένη

Ανδρικήκη Κυριακή

Αντωναροπούλου Χρυσούλα

Αντωνίου Χρυσούλα

Αποστόλου Μαρία

Ασημάκης Σωτήριος

Βαβουγιού Άννα

Βαμβακούλας Χρήστος

Βασιλαντωνοπούλου Βασιλική

Βίττης Νικόλαος

Βλάχου Αικατερίνη

Βορριά Πετρούλα

Βούλγαρη Θεοδώρα

Βουτσίνου Μαρία

Γαληνού Παρασκευή

Γερασίμου Στέφανος

Γεωργίτση Μεταξία

Γεωργοπούλου Μαρία

Γκλοβάνου Ελένη

Δαραμάρας Κωνσταντίνος

Δεμοίρου Ηλέκτρα

Διάφα Ελένη

Δουλαδίρης Νικόλαος

Δρόσος Σέργιος

Ευαγγελάτος Σπιριδών

Ζούβια Καλλιόπη

Θεοφυλάκτου Βαρβάρα

Θωμόπουλος Ευάγγελος

Καλαβάνου Άρτεμις

Καλαϊτζή Ασημίνα

Καλαμπάκου Ελένη

Καμένου Ειρήνη	Μπαφέ Νίκη
Καμπάς Ανδρέας	Μπενέκου Ευανθία
Καραβόλου Μαρία	Μπιγιάκη Λεμονιά
Καραγεώργου Μαρία	Μπίλη Βασιλική
Καραμήτρου Ζωή	Μπλιάτη Μαρία
Κετσιτζίδου Μαρία	Μποσδογιάννη Αγγελική
Κιρίντσιτς - Ανδρίτσου Καρολίνα	Μπούση Ευφροσύνη
Κοντογεωργοπούλου Παυλίνα	Μπούσελης Ιωάννης
Κουβαριτάκη Ιωάννα	Μυτιληναίου Δήμητρα
Κουμαριανός Ευάγγελος	Νικολακοπούλου Μαγδαληνή
Κουτρούμπα Ελένη	Νικολέντζος Αθανάσιος
Λεβεντοπούλου Μαρία	Παιέση Μαρία – Μυρτώ
Λιαδή Μαρία	Παλάσκα Ευνίκη
Λουκάκος Κυριάκος	Πανάγου Αιμιλία
Λυσανδροπούλου Όλγα	Πανοπούλου Αγγελική
Λύτρα Άννα	Παντελίδου Φωτεινή
Μαλεβίτη Αικατερίνη	Παππά Πανάγια
Μαριδάκη Αδριήνη	Παπαδάκη Ρένα
Μαρκάκη Ευαγγελία	Παπαδόπουλος Χαράλαμπος
Μαρκετάκη Αικατερίνη	Παπαδοπούλου Ανδριανή
Μαρτσούκου Μεταξία	Παπαδημητράκη Μαρία
Ματανά Αναστασία	Παπαθανάσογλου Αντωνίνα
Μαυρομάτη Ελευθερία	Παπαλουκά Δανάη
Μήλιος - Νικολάου Ανδρέας	Παπανικολάου Ευανθία
Μονιούδη - Πικρού Ισαβέλλα	Πετούση Θεοδώρα
Μοσχοπούλου Αλεξάνδρα	Πολύδερα Γρηγορία
Μόσχος Ιωάννης	Πρεβέντης Στέργιος
Μπακογιάννης Κωνσταντίνος	Πρωτοπαπάς Μάριος
Μπαλτσιώτης Λάμπρος	Ραμματά Μαρία
Μπαρτζελιώτης Κωνσταντίνος	Ράππου Μαρία

Ρουκουάκη Ευθαλία
Ρούτση Άννα
Σαλαμαλίκη Αγγελική
Σάρρας Σάββας
Σγάγιας Κωνσταντίνος
Σκυλλάκου Ευαγγελία
Σπύρος Θεόδωρος
Σταμπουλή Ελένη
Στρατιδάκη Σαμάνθα – Λυδία
Σώρα Αγγελική
Τακούρ Αρετή
Τζώρτζη Αργυρώ

Τοπαλίδου Αναστασία
Τριανταφύλλου Καλλιόπη – Αικατερίνη
Τσάγκαρη Μαρία
Τσακινάκης Ευάγγελος
Τσαπόγας Μιχαήλ
Τσελεκίδης Ιωάννης
Φλιάτουρα Αικατερίνη
Φλώρου Χριστίνα
Χατζή Χρυσή
Χατζηράλλη Σαφφώ
Χορμοβίτης Δημήτρης
Ψαλτάκη Μαρία

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΡΙΑ ΠΡΟΪΣΤΑΜΕΝΗ ΤΗΣ Δ/ΝΣΗΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑΣ

Λαγιάκου Ελένη

Αδαμαντίδου Ελένη
Αδαμόπουλος Αναστάσιος
Αθανασιάδη Ευρυδίκη
Ανδριάνη Ρόδω
Αποστολίδου Άννα
Αποστολόπουλος Δημήτριος
Αρτοπούλου Σουσάνα
Βασιλόπουλος Ηλίας
Βερβεράκη Κλεοπάτρα
Βερδελή Αικατερίνη
Βλάχου Διαμάντω
Βράζος Δημήτριος

Γιαννακοπούλου Ευαγγελία
Δελέγκου Βασιλική
Ευαγγέλου Πολυξένη
Ηλιοπούλου Κωνσταντίνα
Θέος Ιωάννης
Καλαματιανού Μαρία – Αριστέα
Καμπύλης Παναγιώτης
Κανδαράκη Ελένη
Κανελλοπούλου Μαρία
Καφετζοπούλου Μαρία
Κιουλιμπαλίδου Μαρία
Κοϊντόση Χριστίνα

Κοσμά Στέλλα	Παπαπάσχου Ευαγγελία
Κούγια Χριστίνα	Παχνιστή Μαρία
Κρητικοπούλου Βασιλεία	Παχωπού Ιωάννα
Κρητικός Γεώργιος	Πιερρής Αθανάσιος
Κωστογιάννης Γεώργιος	Πίτσου Αναστασία
Λαπιέρης Σωτήριος	Πολιτοστάθη Αλεξάνδρα
Λιάνου Μαρία	Ρουσινού Μαρία – Έλλη
Μαρκουλάκη Αικατερίνη	Σαγιά Ιφιγένεια
Μπαράκος Νικόλαος	Σάκκη Ειρήνη
Μπρίλη Αικατερίνη	Σάλτας Παναγιώτης
Νάκου Βιργινία	Στώτη Ευανθία
Νικολόπουλος Δημήτριος	Σωτηροπούλου Μαρία
Παγουλάτου Μελπομένη	Τζαβάρα – Πίτση Χριστίνα
Παπαγεωργοπούλου Δημητρία	Τριάντη Βασιλική
Παπαδημητρίου Μαργαρίτα	Τσαγγαράτου Αθανασία
Παπαδόπουλος Θεόδωρος	Χαΐνη Αλεξάνδρα
Παπαπαναγιωτάκη Κωνσταντίνα	Χαραλάμπους Γερασιμούλα

ΣΤΕΛΕΧΗ ΠΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 2020 ΥΠΗΡΕΤΟΥΝ ΣΕ ΆΛΛΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ή ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΕ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΕΣ ΑΔΕΙΕΣ

Αντωνιάδης Κωνσταντίνος Ε.Ε.	Λαμπροπούλου Κυριακή, Ε.Ε.
Αρσеноπούλου Ιωάννα, Ε.Ε.	Λεβέντη Αμαλία, Ε.Ε.
Βερέμης Δημήτριος, Ε.Ε.	Λιάσκα Αιμιλία, Ε.Ε.
Βράιλα Κατερίνα, Δ.Π.	Μαραγκάκη Ελένη, Ε.Ε.
Βρετού Βασιλική, Ε.Ε.	Μαραγκός Χρήστος, Δ.Π.
Ζάκας Αλέξανδρος, Δ.Π.	Μάρκου Ελένη, Ε.Ε.
Κουτρουμάνη Αθηνά, Ε.Ε.	Μαυρογέννη Μαρία, Ε.Ε.
Κουφάκη Ιωάννα, Ε.Ε.	Μπώλου Βασιλική, Ε.Ε.
Κυριακάκη Ειρήνη, Ε.Ε.	Παπαδημητρίου Σταματία, Ε.Ε.

Παπαδοπούλου Ευγενία, Ε.Ε.

Παπανικολάου Αικατερίνη, Ε.Ε.

Πούλου Σταματίνα, Ε.Ε.

Τζέμος Βασίλειος, Ε.Ε.

Τσιούκας Γρηγόριος, Ε.Ε.

Φυτράκης Ευτύχιος, Ε.Ε.

ΕΩΣ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΟΥ 2020 ΕΠΑΨΑΝ ΝΑ ΑΝΗΚΟΥΝ ΣΤΟ ΣΤΕΛΕΧΙΑΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΗΣ

Αμαξοπούλου – Καρπαθοπούλου Μαρία, Δ.Π.

Ασημακοπούλου Ζηνοβία, Ε.Ε.

Γιαννακουλοπούλου Μαρία, Ε.Ε.

Το 2020, έφυγαν πρόωρα από τη ζωή η Ειδική Επιστήμονας Ευαγγελία Μαντά και ο Βοηθός Συνήγορος Ιωάννης Σαγιάς.

Βραχυγραφίες

Βραχυγραφίες

Α.Α.	Ανεξάρτητη Αρχή
Α.Α.Δ.Ε.	Ανεξάρτητη Αρχή Δημόσιων Εσόδων
Α.Ε.	Ανώνυμη Εταιρεία
Α.Ε.Ι.	Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
Α.Ε.Κ.Κ.	Απόβλητα Εκσκαφών, Κατασκευών και Κατεδαφίσεων
Α.Ε.Π.Ο.	Αποφάσεις Έγκρισης Περιβαλλοντικών Όρων
Α.Κ.Α.	Αυτοτελές Κλιμάκιο Ασύλου
ΑμΕα	Άτομα με Αναπηρία
ΑΜΚΑ	Αριθμός Μητρώου Κοινωνικής Ασφάλισης
άρ.	Άρθρο
Α.Σ.Α.	Αστικά Στερεά Απόβλητα
Α.Σ.Ε.Π.	Ανώτατο Συμβούλιο Επιλογής Προσωπικού
Α.Σ.Π.Ε.	Ανώτατη Συνομοσπονδία Πολυτέκνων Ελλάδος
Α.Τ.	Αστυνομικό Τμήμα
Α.Τ.Ε.Ε.Ν.	Αυτοτελές Τμήμα Εφαρμογής της Ευρωπαϊκής Νομοθεσίας
Α.Υ.Ε.	Πρωτοβάθμια Υγειονομική Επιτροπή
βλ.	Βλέπε
Β.Υ.Ε.	Δευτεροβάθμια Υγειονομική Επιτροπή
Γ.Γ.Π.Σ.	Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων
Γρ. Συν.	Γραφείο Συνηγόρου
Δ.Α.Φ.	Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος
Δ.Ε.Δ.Δ.Η.Ε.	Διαχειριστής του Ελληνικού Δικτύου Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας
Δ.Ε.Η.	Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού
Δ.Ε.Κ.Ο.	Δημόσιες Επιχειρήσεις και Οργανισμοί

Δ.Ε.Υ.Α.	Δημοτική Επιχείρηση Ύδρευσης – Αποχέτευσης
Δ.Ο.Α.Τ.Α.Π.	Διεπιστημονικός Οργανισμός Αναγνώρισης Τίτλων Ακαδημαϊκών και Πληροφόρησης
Δ.Σ.Δ.Π.	Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού
Ε.Α.Π.	Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
Ε.Β.Π.	Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό
Ε.Γ.Δ.Ι.Χ.	Ειδική Γραμματεία Διαχείρισης Ιδιωτικού Χρέους
Ε.Δ.Δ.Α.	Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
Ε.Δ.Δ.Η.Ε.	Ελληνικό Δίκτυο Διανομής Ηλεκτρικής Ενέργειας
Ε.Δ.Ε.	Ένορκη Διοικητική Εξέταση
Ε.Ε.	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Ε.Ε.	Ελάχιστο Εγγυημένο Εισόδημα
Ε.Ε.Π.	Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό
Ε.Κ.Α.Α.Υ.	Επίδομα Κοινωνικής Αλληλεγγύης Ανασφάλιστων Υπερπλήκων
Ε.Κ.Κ.Α.	Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης
Ε.Κ.Κ.Ν.Α.	Ειδικό Κατάστημα Κράτησης Νέων Αυτώνων
ΕΛ.ΑΣ.	Ελληνική Αστυνομία
Ε.ΜΗ.ΔΙ.Π.Α.	Εθνικός Μηχανισμός Διερεύνησης Περιστατικών Αυθαιρεσίας
Ε.Μ.Π.	Εθνικός Μηχανισμός Πρόληψης
ΕΠΑ.Λ.	Επαγγελματικό Λύκειο
Ε.Π.Ε.	Εταιρία Περιορισμένης Ευθύνης
Ε.Ο.Δ.Υ.	Εθνικός Οργανισμός Δημόσιας Υγείας
Ε.Ο.Π.Υ.Υ.	Εθνικός Οργανισμός Παροχής Υπηρεσιών Υγείας
Ε.Σ.Αν.Υ.	Εθνικό Συμβούλιο Αναδοχής και Υιοθεσίας
Ε.Σ.Δ.Α.	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

Ε.Σ.Δ.Δ.Α.	Εθνικό Κέντρο Δημόσιας Διοίκησης και Αυτοδιοίκησης
Ε.Σ.Υ.	Εθνικό Σύστημα Υγείας
Ε.Τ.Ε.Α.Ε.Π.	Ενιαίο Ταμείο Επικουρικής Ασφάλισης και Εφάπαξ Παροχών
Ε.Υ.Δ.Α.Π.	Εταιρεία Ύδρευσης και Αποχέτευσης Πρωτεύουσας
Ε.Φ.Κ.Α.	Ενιαίος Φορέας Κοινωνικής Ασφάλισης
Η.ΔΙ.Κ.Α.	Ηλεκτρονική Διακυβέρνηση Κοινωνικής Ασφάλισης
Ι.Ε.Κ.	Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης
Ι.Κ.Α.	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων
Ι.Κ.Α. – Ε.Τ.Α.Μ.	Ίδρυμα Κοινωνικών Ασφαλίσεων – Ενιαίο Ταμείο Ασφάλισης Μισθωτών
Ι.Μ.Δ.Α.	Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου
ΙΝ.ΕΠ.	Ινστιτούτο Επιμόρφωσης
κ.ά.	Και άλλα
Κ.Α.Δ.	Κωδικός Αριθμός Δραστηριότητας
Κ.Ε.Α.	Κοινωνικό Επίδομα Αλληλεγγύης
Κ.Ε.Δ.Ε.	Κώδικας Εισπράξεως Δημοσίων Εσόδων
Κ.Ε.Θ.Ι.	Κέντρο Ερευνών για Θέματα Ισότητας
Κ.Ε.Ι.	Κώδικας Ελληνικής Ιθαγένειας
Κ.Ε.Π.Α.	Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας
Κ.Ε.Σ.Υ.	Κέντρα Εκπαιδευτικής και Συμβουλευτικής Υποστήριξης
Κ.Ε.Σ.Υ.Γ.Η.Ε.	Κανονισμός για την Εγκατάσταση και Συντήρηση Υπαίθριων Γραμμών Ηλεκτρικής Ενέργειας
κ.λπ.	Και λοιπά
κ.ο.κ.	Και ούτω καθεξής
Κ.Υ.Α.	Κοινή Υπουργική Απόφαση
Κ.Υ.Ε.	Κατάστημα Υγειονομικού Ενδιαφέροντος
Κ.Υ.Τ.	Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης

Λ.Α.Ε.Κ.	Λογαριασμός για την Απασχόληση και την Επαγγελματική Κατάρτιση
Λ.Ο.Α.Τ.Κ.Ι.	Λεσβίες, Ομοφυλόφιλοι, Αμφισεξουαλικοί, Τρανσέξουαλ
λ.χ.	Λόγου χάρη
Μ.Ε.Θ.	Μονάδα Εντατικής Θεραπείας
Μ.Κ.Ο.	Μη Κυβερνητική Οργάνωση
Μ.Μ.Μ.	Μέσα Μαζικής Μεταφοράς
Μ.Π.Ε.	Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
Μ.Σ.Δ.	Μεταφορά Συντελεστή Δόμησης
Μ.Τ.Ν.	Μετοχικό Ταμείο Ναυτικού
Ν.	Νόμος
Ν.Π.Δ.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
Ν.Π.Ι.Δ.	Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
Ν.Σ.Κ.	Νομικό Συμβούλιο του Κράτους
Ο.Α.	Οικοδομική Άδεια
Ο.Α.Ε.Δ.	Οργανισμός Απασχόλησης Εργατικού Δυναμικού
Ο.Α.Σ.Α.	Οργανισμός Αστικών Συγκοινωνιών Αθηνών
Ο.Α.Σ.Ε.	Οργανισμός για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη
Ο.Γ.Α.	Οργανισμός Γεωργικών Ασφαλίσεων
Ο.Ε.Κ.	Οργανισμός Εργατικής Κατοικίας
Ο.Η.Ε.	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Ο.Ο.Σ.Α.	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
Ο.Π.Ε.Κ.Α.	Οργανισμός Προνοιακών Επιδομάτων και Κοινωνικής Αλληλεγγύης
Ο.Τ.Α.	Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
Π.Α.Α.Υ.Π.Α.	Προσωρινός Αριθμός Ασφάλισης και Υγειονομικής Περίθαλψης Αλλοδαπού
Π.Δ.	Προεδρικό Διάταγμα

Π.Δ.Ε.	Προκαταρκτική Διοικητική Εξέταση
Π.Ε.Κ.Ε.Σ.	Περιφερειακά Κέντρα Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού
Π.Ε.Σ.Δ.Α.	Περιφερειακός Σχεδιασμός Διαχείρισης Αποβλήτων
Π.Ι.Κ.Π.Α.	Πατριωτικό Ίδρυμα Κοινωνικής Πρόνοιας και Αντιλήψεως
Π.Κ.	Ποινικός Κώδικας
Π.Μ.Σ.	Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
Π.Ν.Π.	Πράξη Νομοθετικού Περιεχομένου
Π.Σ.Ε.	Πανελλήνιος Σύλλογος Εργοθεραπευτών
Π.Σ.Φ.	Πανελλήνιος Σύλλογος Φυσικοθεραπευτών
Ρ.Α.Ε.	Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας
Σ.Α.Ε.Π.	Συμβούλιο Αναγνώρισης Επαγγελματικών Προσόντων
Σ.Δ.Ι.Τ.	Συμπράξεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα
Σ.Ε.Ε.Κ.Κ.	Σώμα Επιθεώρησης και Ελέγχου Καταστημάτων Κράτησης
σελ.	Σελίδα
Σ.Ε.Μ.Μ.Α.	Σύλλογος Μαιών – Μαιευτών Αθηνών
Σ.Ε.Π.	Συνεργαζόμενο Εκπαιδευτικό Προσωπικό
Σ.ΕΠ.Ε.	Σώμα Επιθεώρησης Εργασίας
ΣτΕ	Συμβούλιο της Επικρατείας
ΣωφρΚ	Σωφρονιστικός Κώδικας
Τ.Α.Π.	Τέλος Ακίνητης Περιουσίας
Τ.Δ.Ε.	Τοπική Διοικητική Επιτροπή
Τ.Ε.Ε.	Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος
Τ.Ε.Ι.	Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα
Τ.Σ.Α.Υ.	Ταμείο Συντάξεων και Αυτασφάλισης Υγειονομικών
Τ.Σ.Μ.Ε.Δ.Ε.	Ταμείο Συντάξεων Μηχανικών Εργοληπτών Δημόσιων Έργων
Υ.Α.	Υπουργική Απόφαση

Υ.Δ.Ε.	Υπεύθυνη Δήλωση Εγκαταστάτη Ηλεκτρολόγου
Υ.Ε.	Υγειονομική Επιτροπή
Υ.ΔΟΜ.	Υπηρεσίες Δόμησης
Υ.Ε.Θ.Α.	Υπουργείο Εθνικής Άμυνας
Υ.Π.ΕΝ.	Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας
Φ.Ε.Κ.	Φύλλο Εφημερίδας της Κυβερνήσεως
Φ.Η.Χ.	Φόρος Ηλεκτροδοτούμενων Χώρων
Φ.Υ.	Φάκελος Υπόθεσης
Χ.Α.Δ.Α.	Χώρος Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων
Χ.Υ.Τ.Α.	Χώρος Υγειονομικής Ταφής Απορριμμάτων
A.M.I.F.	Asylum, Migration and Integration Fund
A.O.M.	Association of Mediterranean Ombudspersons
A.O.M.F.	Association des Ombudsmans et des Médiateurs de la Francophonie
C.R.O.N.S.E.E.	South East Europe Children’s Rights Ombudspersons Network
C.P.T.	Committee for the Prevention of Torture
E.C.R.I.	European Commission Against Racism and Intolerance
E.N.O.	European Network of Ombudsmen
E.N.O.C.	European Network of Ombudspersons for Children
E.Q.U.I.N.E.T.	European Network of Equality Bodies
F.R.A.	Fundamental Rights Agency
F.RE.M.	Forced Return Monitoring
F.R.O.N.T.E.X.	European Border and Coast Guard Agency
I.M.P.E.L.	European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law.
I.O.I.	International Ombudsmen Institute
I.P.C.A.N.	Independent Police Complaints’ Authority Network

N.P.M. S.E.E.	National Preventive Mechanisms Southeastern Europe
OPCAT	Optional Protocol to the Convention Against Torture
S.P.T.	Subcommision on Prevention of Torture
U.N.I.C.E.F.	United Nations International Children's Emergency Fund

ISSN: 1108 8206
ΕΘΝΙΚΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ

Χαλκοκονδύλη 17, Τ.Κ. 104 32 Αθήνα, Τηλ.: 213 1306 600
e-mail: press@synigoros.gr • www.synigoros.gr